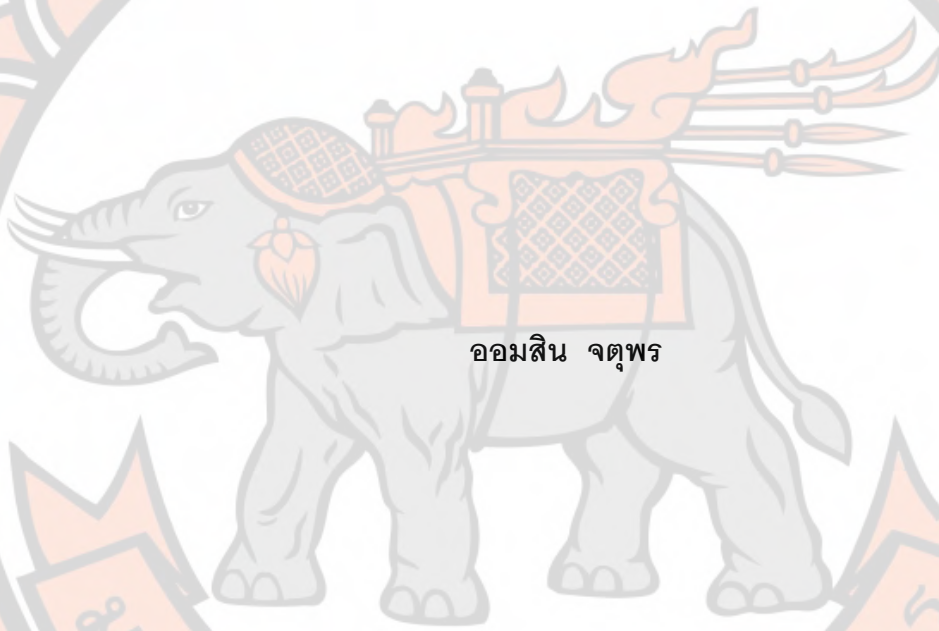

การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน
สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำ
เจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์

ออมสิน จตุพร

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาการศึกษาดุष्ฎีบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
ธันวาคม 2560
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ วัฒนารัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้อุทิศเวลาตลอดจนแรงกายแรงใจในการฝึกฝนจนผู้วิจัยสามารถ เข้าใจและทำงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วง เริ่มตั้งแต่การได้มีโอกาสไปศึกษาในภาคสนาม ก่อนที่จะได้หัวข้อวิทยานิพนธ์ รวมถึงคำแนะนำในการออกแบบหลักสูตรโดยการผสมผสาน กระบวนการพัฒนากิจกรรมพัฒนาหลักสูตรแบบธรรมชาติแบบนิยมนิยมเข้ากับกระบวนการพัฒนากิจกรรมพัฒนาหลักสูตรเชิง สร้างสรรค์ความรู้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีโอกาสได้ไปศึกษาและฝึกงานเพิ่มเติมเกี่ยวกับงานวิจัยด้าน หลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานกับ Professor Dr.Keith Barton ที่ Department of Curriculum and Instruction, School of Education, Indiana University-Bloomington ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เรียนรู้แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนากิจกรรมพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ได้คัดเลือกไว้เป็นจำนวนมาก รวมทั้งการได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใน ความเมตตาของบุคคลทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ ที่นี้

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ในท้องถิ่น และครูผู้สอน ที่ให้ความ อนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและบริบทท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานใน การพัฒนากิจกรรมพัฒนาหลักสูตร และโดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรรพตานุสรณ์) ทุกคนที่ให้ความร่วมมือด้วยดีมาโดยตลอดระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ขอกราบ ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วารินทร์ แก้วอุไร ที่กรุณาให้ข้อคิดและกำลังใจในการทำงาน วิจัยฉบับนี้ ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ บัวสนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยรัตน์ ปรานี ที่ได้ให้คำชี้แนะในการปรับปรุงงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พ่อและแม่ ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจทำให้ผู้วิจัยมี พลังใจและพลังกายในการทำงานจนสำเร็จลุล่วง อาจารย์และเพื่อนๆ ในสาขาวิชาหลักสูตร และ การสอนทุกคนที่ให้ข้อคิดและกำลังใจในการทำงานของผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา คุณค่าและ คุณประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแต่บิดามารดา ครูอาจารย์ผู้มี พระคุณทุกๆ ท่าน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการพัฒนา

หลักสูตรสถานศึกษาในบริบทท้องถิ่นเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้แก่เยาวชน และเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษาอื่นๆ ต่อไป

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับทุนนักวิจัยรุ่นเยาว์ จากมูลนิธิการศึกษาไทย-อเมริกัน (Fulbright Thailand) ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เบญจวรรณ อุดลศรี ผู้อำนวยการบริหารมูลนิธิการศึกษาไทย-อเมริกัน เป็นอย่างสูงที่ได้ให้การสนับสนุน ติดตามเอาใจใส่ ตลอดจนให้โอกาสผู้วิจัยในการเรียนรู้และสร้างสรรค์งานวิจัยฉบับนี้ และขอกราบขอบพระคุณ Professor Dr.Bradley Levinson, Professor Dr.Patricia Kubow และ Associate Professor Dr.Margaret Sutton, Department of Educational Leadership and Policy Studies ที่กรุณาให้ผู้วิจัยได้เข้าเรียนรายวิชาต่างๆ โดยไม่นับหน่วยกิตซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการทำงาน วิทยานิพนธ์และการต่อยอดแนวคิดการวิจัยทางการศึกษาในอนาคต

อมสิน จตุพร

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษา อิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชน ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์
ผู้วิจัย	ออมสิน จตุพร
สถานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ วัฒนารช
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ กศ.ด. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2560
คำสำคัญ	หลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ วิธีดำเนินการวิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้รู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและบริบทท้องถิ่น และศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำมากำหนดเป็นขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 35 คน ที่ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทำการทดลองจำนวน 7 หน่วยเป็นเวลา 32 ชั่วโมง โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบหนึ่งกลุ่มทดสอบก่อน-หลัง (One Group Pretest-Posttest Design) และแบบหนึ่งกลุ่มทดสอบหลังการทดลอง (One Group Posttest Only Design) และขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตร เป็นการประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตรโดยประเมินความคิดเห็นของนักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่น

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

1.1 องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประกอบด้วยเรื่องราวและความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน เขตจังหวัดนครสวรรค์ ความสัมพันธ์กับเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน คติชน ภูมินาม และวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

1.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้เรียนควรได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ที่มีความหมายและเริ่มต้นจากบริบทถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ การจัดเนื้อหาแบบตามลำดับเวลา และการจัดเนื้อหาแบบกำหนดหัวข้อหรือประเด็น

2. หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสร้างขึ้นโดยใช้แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานในการพัฒนาหลักสูตร เป้าหมายสูงสุดของแนวคิดนี้คือการเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สร้างความตระหนักต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความมุ่งมั่นในความเป็นพลเมืองดี ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร พบว่า หลักสูตรประกอบด้วย 2 ส่วน คือ หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร หลักสูตรมีองค์ประกอบ ได้แก่ ความสำคัญและความจำเป็น หลักการ จุดมุ่งหมาย คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และสื่อการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ และเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ คู่มือการใช้หลักสูตร แล้วนำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$) และเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) ตามลำดับ ผลการทดลองนำร่องหลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรมีความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

4. ผลการประเมินหลักสูตร พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ครูผู้สอน และผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33, 4.05$ และ 4.00) ตามลำดับ

Title THE DEVELOPMENT OF LOCAL HISTORY CURRICULUM BASED ON PLACE-BASED EDUCATION APPROACH FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS: A CASE OF AN UPPER CHAO PHRAYA RIVER COMMUNITY, NAKHON SAWAN PROVINCE

Author Omsin Jatuporn

Advisor Assistant Professor Amornrat Wattanatorn, Ph.D.

Academic Paper Thesis Ph.D. in Curriculum and Instruction, Naresuan University, 2017

Keywords curriculum, curriculum development, local history, place-based education approach

ABSTRACT

The research aimed at developing local history curriculum based on place-based education approach for primary school students: A case of an upper Chao Phraya River community, Nakhon Sawan province. The research and development (R & D) process model has been adopted to use in the study in 4 steps as follows: step 1 studying local historical narratives, local community contexts and curriculum approach for local history teaching and learning in basic education levels in order to define the scope and sequence of local history curriculum in which the data collected from experts by using in-depth interviews, step 2 constructing curriculum and verifying curriculum quality, step 3 implementing the curriculum of which the sample group was 35 grade 6 students of Wathuadongnuea school, Kaolieo district, Nakhon Sawan province drawn by means of purposive sampling. The samples were tested via both one group pretest-posttest design and one group posttest only design with seven learning units and thirty-two hours were used for the implementation, and step 4 evaluating curriculum of which the satisfaction of students, a teacher and local experts toward curriculum were evaluated.

The results at each step were presented as follows:

1. The local historical narratives, local community contexts and curriculum approach for local history teaching and learning in basic education levels were found that:

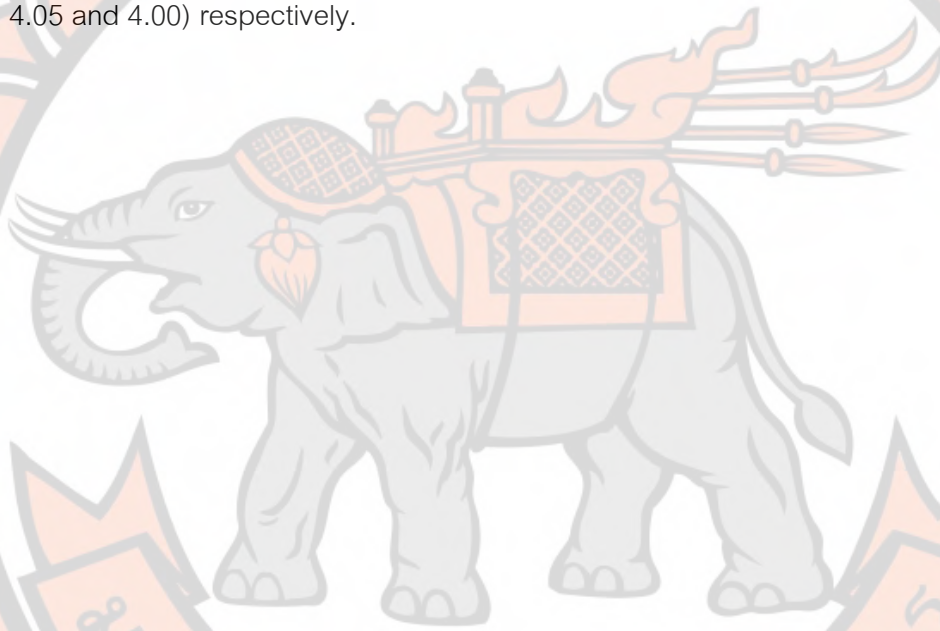
1.1 The local historical narratives consisted of the narratives of local history in the area of upper Chao Phraya River community, Nakhon Sawan, the relationship between narratives, tales, chronicles, folktales, local-historical name of places, and folkways of local people and the relationship between people and natural environments.

1.2 The curriculum approach for local history teaching and learning in basic education levels was as follows: students should learn historical contents which are culturally relevant and start from students' own community contexts and the scope and sequence of local history curriculum can be designed in 2 approaches: chronological and thematic approach.

2. The local history curriculum was designed by adopting the place-based education approach (PBE) into developing curriculum. The ultimate aims of this approach are to help students develop local-related knowledge, build stronger ties to their community, enhance their appreciation for the natural world, and create a commitment to serving as active, contributing citizens. Curriculum consisted of 2 parts: 1) curriculum documents and 2) supplementary documents. Curriculum documents consisted of rationale, principles, objectives, course description, course structure and learning contents, learning activities, measurement and evaluation, and learning materials and resources. Supplementary documents consisted of local history curriculum based on place-based education approach for grade 6 students and curriculum handbook. The curriculum was evaluated for the appropriateness. The curriculum documents and the supplementary documents were appropriated at high level ($\bar{x} = 4.47$) and the highest level ($\bar{x} = 4.50$) respectively. The curriculum was then piloted for the further improvement. Its result was at high level of appropriateness and ready for the implementation.

3. The implementation of the curriculum found that students have an understanding of place after learning higher than before learning at .05 level of significance and have a capability based on place literacy indicators after learning higher than the criteria of 70.

4. The evaluation of the curriculum found that the satisfaction of grade 6 students, a teacher, and local experts toward curriculum was at high level ($\bar{x} = 4.33, 4.05$ and 4.00) respectively.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามในการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
ประโยชน์ของการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
ตอนที่ 1 แนวคิดด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร.....	18
ตอนที่ 2 แนวคิดด้านหลักสูตรประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น.....	35
ตอนที่ 3 แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน.....	76
ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	103
3 วิธีดำเนินการวิจัย	117
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดใน การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น.....	120
ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับ ประถมศึกษา.....	149
ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา.....	158
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา.....	167

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	171
ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการพัฒนา หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษา อิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา.....	172
ขั้นตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียน ระดับประถมศึกษา.....	191
ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา.....	246
ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา.....	258
5 บทสรุป.....	265
สรุปผลการวิจัย.....	271
อภิปรายผล.....	273
ข้อเสนอแนะ.....	285
บรรณานุกรม.....	290
ภาคผนวก.....	303
ประวัติผู้วิจัย.....	375

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงประเด็นสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรทั้ง 2 กระบวนทัศน์.....	26
2 แสดงการสังเคราะห์แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนทัศน์ แนวธรรมเนียมนิยมร่วมกับกระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้.....	27
3 แสดงรูปแบบขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของ The Bradley Commission.....	46
4 แสดงการจัดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้สังคมศึกษาของมลรัฐ Indiana, Ohio และ Wisconsin.....	49
5 แสดงการสังเคราะห์การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน.....	73
6 แสดงหลักการที่พัฒนาจากการประยุกต์ใช้แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน.....	90
7 แสดงแนวทางการบูรณาการหลักการแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานเข้าสู่หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล.....	91
8 แสดงการวิเคราะห์องค์ประกอบของการรู้ถิ่นฐาน (Place Literacy)	101
9 แสดงองค์ประกอบโครงร่างหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษา อิงถิ่นฐาน.....	114
10 แสดงผลการเรียนรู้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	127
11 แสดงสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรเทียบกับผลการเรียนรู้หลักสูตรประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.....	128
12 แสดงผลการเรียนรู้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2.....	129

สารบัญตาราง (ต่อ)

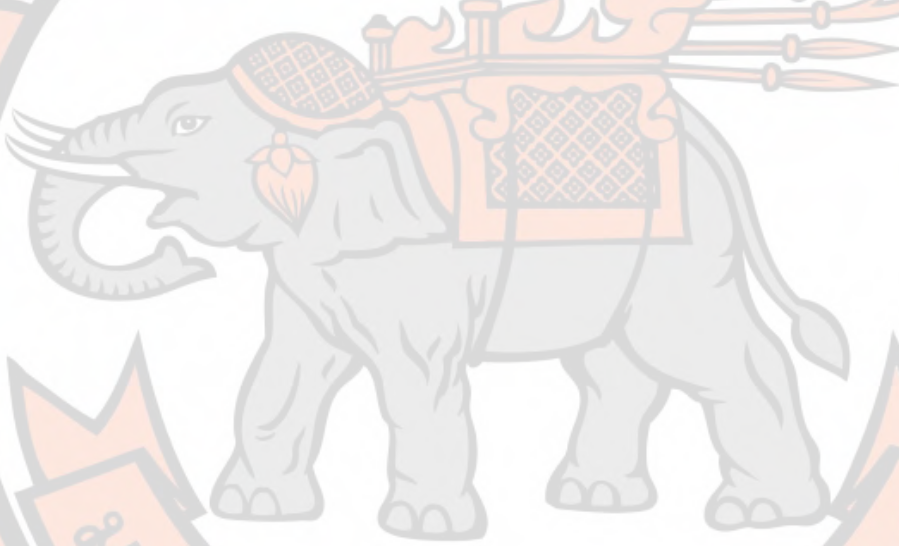
ตาราง		หน้า
22	แสดงการออกแบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน.....	159
23	แสดงแบบแผนการวิจัย ศึกษากลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง.....	164
24	แสดงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์.....	172
25	แสดงแนวความคิดพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	178
26	แสดงความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ที่ควรกำหนดในหลักสูตร...	184
27	แสดงขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น.....	185
28	แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตร.....	232
29	แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบหลักสูตร.....	237
30	แสดงการปรับปรุงหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร.....	244
31	แสดงผลการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียนก่อนและ หลังการทดลอง.....	247
32	แสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านความรู้ถิ่นฐานของนักเรียนหลังเรียน กับเกณฑ์ร้อยละ 70.....	248
33	แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อ หลักสูตร.....	259
34	แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีต่อหลักสูตร.....	261
35	แสดงผลการพิจารณาความเหมาะสมของแบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน จำนวน 40 ข้อ โดยผู้เชี่ยวชาญ	369
36	แสดงค่าความยากง่าย (P) ค่าอำนาจจำแนก (B) ของแบบวัดความรู้ ความเข้าใจในถิ่นฐานจำนวน 20 ข้อ	371

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง

หน้า

37	แสดงการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ
ในถิ่นฐาน จำนวน 20 ข้อ.....	372
38	แสดงผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินของแบบประเมิน
ความสามารถด้านกรู้ถิ่นฐานของนักเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 2 คน.....	374

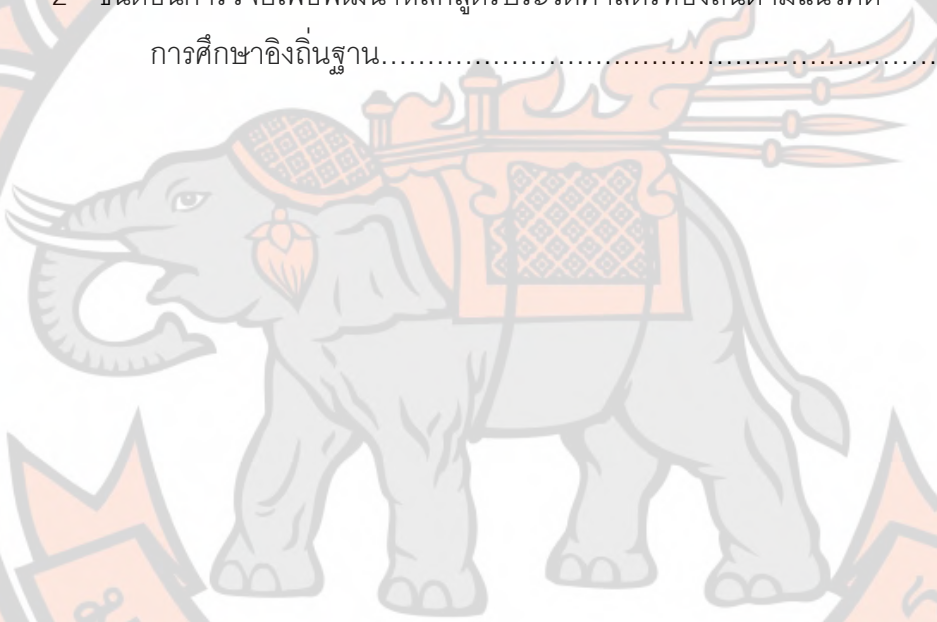
มหาวิทยาลัยนเรศวร

สารบัญภาพ

ภาพ

หน้า

- 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด
การศึกษาอิงถิ่นฐาน..... 116
- 2 ขั้นตอนการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด
การศึกษาอิงถิ่นฐาน..... 118

มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเรียนรู้อัตนศาสตร์ที่มีความหมายต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง จะเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนโดยเฉพาะบริบททางสังคมวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นมักจะมีความสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ของชาติทั้งในเชิงสังคม การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ (Levstik, 1997; Marino and Crocco, 2012) หลักสูตรประวัติศาสตร์ควรบูรณาการเรื่องราวของชุมชนท้องถิ่นและของชาติเข้าด้วยกัน ตัวหลักสูตรต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับบริบทของการใช้หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ ประเด็นปัญหาในท้องถิ่น รวมทั้งควรใช้สื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่น (Leuvan, 1971; Olson, 1972; Labbett, 1979; Beyer, 2000) ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนได้รู้จักถิ่นฐานของตน เกิดความรักความผูกพันและสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนอย่างยั่งยืน (Feldman, 2003, p. 45; Wattanatorn and Thongthaw, 2007, p. 107)

ดังนั้น ในการจัดหลักสูตรการศึกษาประวัติศาสตร์จึงควรผสมผสานการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าด้วยกัน (Levstik, 1997; Danker, 2003; Marino and Crocco, 2012) ซึ่งหลักสูตรประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษาควรจะเป็นเรื่องราวต่างๆ ที่ปรากฏอยู่มากมายในท้องถิ่น ท้องถิ่นจึงเป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์และสามารถนำการศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ได้โดยตรงกับนักเรียนระดับประถมศึกษา การศึกษาหลักฐานเบื้องต้นจากท้องถิ่นจะช่วยทำให้การศึกษาจากตำราได้ข้อเท็จจริงชัดเจนขึ้น เรื่องราวที่มีปรากฏอยู่ในท้องถิ่นของผู้เรียนมีหลายด้านซึ่งสามารถทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ อาทิเช่น การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน พัฒนาการของชุมชน การเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์สำคัญ วัฒนธรรม ประเพณี วิวัฒนาการด้านต่างๆ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมีผลต่อการทำความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของประเทศชัดเจนมากยิ่งขึ้น (ยงยุทธ ชูแว่น, 2551, หน้า 57) ยิ่งมีการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของท้องถิ่นมากเท่าใด การค้นพบข้อเท็จจริงต่างๆ ก็จะมีเพิ่มมากขึ้น มีความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น เนื่องจากว่าท้องถิ่นใดๆ ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ประเทศ การศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์จะพบหลักฐานความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน เชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความสัมพันธ์กับชุมชนหรือท้องถิ่นอื่นๆ การสอน

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงช่วยให้การสอนประวัติศาสตร์ชาติในโรงเรียนประถมศึกษาเกิดผลดีมากยิ่งขึ้นด้วย (Marino and Crocco, 2012)

แนวความคิดการพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นให้เกิดสำนึกต่อท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เห็นเป็นรูปธรรมก็คือ โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายชุมชนและสังคมได้เห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามที่กล่าวถึงข้างต้นและพยายามเข้ามาสนับสนุนเรื่องนี้อย่างชัดเจน โดยในปี พ.ศ. 2542 ได้สนับสนุนทุนวิจัยให้แก่ชุดโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในทุกภาค มีโครงการวิจัยรวมแล้วหลายสิบโครงการ แต่ว่าเมื่อชุดโครงการนี้ได้เสนอผลงานและปิดโครงการไปแล้วการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็กลับเข้าสู่ความเงียบเหงาเหมือนเดิม (เลิศชาย ศิริชัย, 2553, หน้า 6) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะชุดโครงการวิจัยดังกล่าวดำเนินการวิจัยโดยนักวิชาการ ผลการวิจัยที่ได้ก็นำไปถกเถียงทางวิชาการเป็นหลักและยังไม่มีเป้าหมายอื่นที่ชัดเจน (เลิศชาย ศิริชัย, 2552, หน้า 18) ในปี พ.ศ. 2552 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายชุมชนและสังคมจึงได้สนับสนุนการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอีกครั้ง แต่คราวนี้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนที่จะลงไปให้ถึงจิตวิญญาณของชุมชนท้องถิ่นโดยการสนับสนุนโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขึ้นทั่วประเทศ ชุดโครงการนี้สนับสนุนให้ครูและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นทีมวิจัย โดยให้ศึกษาเรื่องราวในชุมชนของตนเองโดยมีครูเป็นผู้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีโครงการวิจัยของโรงเรียนต่างๆ เกิดขึ้นเกือบ 1,000 โครงการ ชุดโครงการนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่กระตุ้นให้เยาวชนหันมาสนใจเรื่องราว ความเป็นมา และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นจุดเชื่อมต่อให้คนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าขององค์ความรู้ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ของบรรพชน ซึ่งจะก่อให้เกิดสำนึกรัก ความหวงแหน มองเห็นเกียรติประวัติและศักดิ์ศรีในฐานะที่เป็นพลเมืองคนหนึ่งของท้องถิ่น อันจะนำไปสู่พลังที่ยั่งยืนในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป (ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์, 2556, หน้า 110)

พื้นที่ชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ มีความสำคัญในฐานะที่เป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดนครสวรรค์และสอดคล้องกับรากฐานความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม กล่าวคือในพื้นที่ดังกล่าวจะพบความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร ความหลากหลายของผู้คนจากชาติพันธุ์ต่างๆ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต จากข้อมูลพื้นฐานในเชิงพื้นที่พบกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่หล่อหลอมพหุเข้ามาทำมาหากินตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาทิ ไทย จีน ลาว ญวน มุสลิม และมอญ เป็นต้น (สุชาติ แสงทอง, 2558) จากหลักฐานทางโบราณคดีตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าดินแดนแถบนี้เคยเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของ

ชุมชน ศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยน แหล่งอารยธรรม ศูนย์กลางของอำนาจทางการเมือง และ แหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ชูพินิจ เกษมณี และกุลวดี เจริญศรี, 2549) ท้องถิ่นในแถบนี้จึงมีเรื่องราวของประวัติศาสตร์ สังคม รวมถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาอย่างยิ่ง

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและองค์ความรู้ท้องถิ่นดังกล่าวจึงส่งผลดีหลายประการ แก่ผู้ทำการศึกษา กล่าวคือ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับบริบทด้านถิ่นฐานทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตนเอง ก่อนที่จะขยายไปสู่การเรียนรู้ในเรื่องราวที่ไกลตัวออกไป จะทำให้ผู้เรียนมีสำนึกด้านถิ่นฐาน (sense of place) หรือการรู้ถิ่นฐาน (place literacy) และมีส่วนในการรับผิดชอบและใช้ความรู้ที่เรียนตามหลักสูตรไปจัดการประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในลักษณะนี้จึงรวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติการวิจัย การศึกษาภาคสนาม และการเรียนรู้แบบโครงการ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2554) สิ่งสำคัญที่ได้รับคือการรู้จักตัวตนมากขึ้นหรือที่มิ้นนักวิชาการเรียกว่า “มาตุภูมิ” ซึ่งนำไปสู่การสร้างสำนึกต่อชุมชนท้องถิ่น (ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554, หน้า 156)

ประเด็นสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กระบวนทัศน์การจัดการศึกษาต้องมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาสาระการเรียนรู้กับบริบทจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของผู้เรียน โดยแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน (Place-Based Education) เน้นการใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นสถานที่ให้ความรู้และประสบการณ์ตรงแก่นักเรียน (Community as Curriculum) (Combleth, 1990, p. 27) นอกจากนี้ชุมชนท้องถิ่นยังเป็นรากฐานในการพัฒนาความเป็นพลเมือง (Citizenship) และมุมมองเชิงพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ให้แก่นักเรียน (Danker, 2003) เป้าหมายของการศึกษาอิงถิ่นฐานเน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักต่อชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และโลก กล่าวโดยสรุปคือ เป็นการพัฒนาปัจเจกบุคคลให้เข้าใจถึงภาวะของตนเองที่มีต่อชุมชน ภูมิภาค ประเทศและโลก ซึ่งรวมถึงการศึกษาที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมทั้งในสังคมของตนเองและสังคมอื่น โดยเน้นในเรื่องการเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชน ชาติและการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ เพื่อให้มีทัศนะบนพื้นฐานของความเป็นจริงในประเด็นที่เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ประเทศ และโลก และตระหนักในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้คนต่างๆ บนโลกใบนี้ในฐานะที่เป็นพลเมืองโลก

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาอิงถิ่นฐานในต่างประเทศพบว่า แนวการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนอิงถิ่นฐานสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น กระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น สร้างหลักสูตรที่มีความหมายต่อวิถีการเรียนรู้และชีวิตประจำวันของนักเรียน และช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชุมชนผ่านการศึกษามุมชน (Community studies) ได้ (Duffin, Chawla and Sobel, 2005) นอกจากนี้ นักวิจัยทางการศึกษาได้วิเคราะห์ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่อีกจำนวน 800 คน นักเรียนจำนวนมากกว่า 200 คน การสำรวจความคิดเห็นของนักการศึกษาจำนวน 750 คน และนักเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอีกประมาณ 2,000 คน พบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการใช้หลักสูตรและการเรียนการสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน (Smith, 2007) และจากการศึกษาของ Liberman and Hoody (1998, p. 96) ได้ช่วยยืนยันว่านักเรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการเรียน เกิดความสำนึกต่อท้องถิ่น และต้องการพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เกิดความยั่งยืน นอกจากนี้นักเรียนจะใช้กระบวนการวิจัยเพื่อศึกษาชุมชน ศึกษาความต้องการ ปัญหา และสภาพบริบทตลอดจนเอกลักษณ์ของชุมชนที่ตนเป็นส่วนหนึ่งรวมอยู่ด้วย

การจัดการเรียนการสอนที่ใช้วิจัยเป็นฐานจึงเป็นแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยนักเรียนเป็นนักวิจัย (Student as Researcher) (สร้อยสน สกมลรักษ์, 2549, หน้า 62) โดยผลการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ได้กลายเป็นฐานองค์ความรู้ให้แก่การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในโรงเรียน เพื่อที่จะทำให้ครูในโรงเรียนสามารถสานต่อกระบวนการสร้าง “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อชุมชน” ได้ด้วยตนเอง และเปลี่ยนแนวทางการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้แก่นักเรียนโดยนักเรียนทำหน้าที่เป็นนักวิจัยท้องถิ่นรุ่นเยาว์ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552, หน้า 21) หรือ “ยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” (เลิศชาย ศิริชัย, 2552, หน้า 9; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2554, หน้า 109)

จากการวิจัยเอกสารเบื้องต้นซึ่งเป็นการศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่อาศัยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นกรอบแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งพบว่ายังมีจุดอ่อนหลายประการ ได้แก่ ประการแรก การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันอาศัยหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดเนื้อหาสาระทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์กระแสหลักซึ่งเป็นประวัติศาสตร์แนวชาตินิยม (Nationalism) เน้นเนื้อหาสาระทางประวัติศาสตร์ในแนวกว้าง เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติ ไม่เน้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งอยู่รอบตัว

ผู้เรียนในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งนักวิชาการได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับปัญหาการใช้แนวทางการศึกษาตามแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติว่า เนื่องจากประวัติศาสตร์ไทยในรอบร้อยปีที่ผ่านมาเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์แนวปฏิฐานนิยม (Positivism) โดยให้ความสำคัญกับวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ คือ มีลักษณะเป็นเหตุเป็นผล ตรวจสอบได้ ทดลองได้ พิสูจน์ได้ ดังนั้นหลักฐานที่ไม่น่าเชื่อถือจึงไม่สามารถนำมาใช้ได้ เช่น เรื่องอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ เมื่อเป็นเช่นนี้เรื่องราวของท้องถิ่นจำนวนมากจึงถูกตัดทิ้ง โดยเฉพาะตำนาน นิยาย นิทาน และเรื่องเล่าซึ่งเป็นเรื่องสำคัญของการศึกษาและทำให้เข้าใจเรื่องท้องถิ่น (ฉลอง สุนทรวาณิชย์, 2529, หน้า 20; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2548, หน้า 10; อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2548, หน้า 86; ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554) ประการที่สอง เนื้อหาสาระที่จัดให้ในหลักสูตรไม่ได้เน้นที่จะปลูกฝังการพัฒนาความคิดเชิงประวัติศาสตร์ (Historical mind) ให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้น้อย ความรู้ที่ได้จากการเรียนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนจึงไม่สอดคล้องกับประสบการณ์ตรงของผู้เรียนในท้องถิ่น และมีได้ก่อให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ (Rittidet, 2011, p. 224; อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2548, หน้า 10; เลิศชาย ศิริชัย, 2552, หน้า 6) และประการสุดท้าย สื่อการเรียนการสอนที่ใช้จริงในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นตำราเรียนและเป็นเอกสารมากกว่าสื่ออื่นๆ เพราะไม่มีแหล่งผลิตสื่อทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุนการผลิตสื่อการสอนที่มีคุณภาพและหลากหลายให้ใช้ในโรงเรียน ซึ่งนักวิชาการได้ให้ทัศนะว่า การเรียนประวัติศาสตร์จากตำราเรียนที่มีเนื้อหาสาระทางประวัติศาสตร์ในแนวกว้าง ทำให้ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีเนื้อหาตายตัวไม่สอดคล้องกับประสบการณ์จริงของผู้เรียนในท้องถิ่นต่างๆ (วิชัย ตันศิริ, 2543, หน้า 7; อมรวิทย์ นาครทรรพ และคณะ, 2551, หน้า 33; ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554; ไพจิตร วสันตเสนานนท์ และคณะ, 2554, หน้า 16) จากประเด็นดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าหลักสูตรและการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนไม่สอดคล้องกับบริบทหรือประเด็นเรื่องราวในท้องถิ่น จึงไม่สามารถเข้าถึงความจริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งเป็นเรื่องราวประสบการณ์จริงที่อยู่รายล้อมชีวิตของผู้เรียนในท้องถิ่นได้ และที่สำคัญคือผู้เรียนมองไม่เห็นความสัมพันธ์ของความรู้ที่เรียนในโรงเรียนกับชีวิตจริงนอกโรงเรียน

ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างไรให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเชิงประวัติศาสตร์ (historical understanding) หรือการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ผ่านการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ (critical thinking) ได้มีนักวิชาการและครูอาจารย์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ศึกษาวิจัยไว้หลายเรื่อง แต่ในส่วนของการพัฒนาหลักสูตรหรือบทเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ถิ่นฐานบ้านเกิดนั้นปรากฏอยู่เพียง 1 เรื่อง ได้แก่ การพัฒนาการจัด

กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนปอแดง จังหวัดเลย (2557) โดยมี นันทนา ราชเฉลิม เป็นผู้วิจัย จากกรณีนี้กล่าวได้ว่า กรอบแนวคิดหรือกระบวนทัศน์ในการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับแนวการจัดการเรียนการสอนเนื้อหาสาระวิชานั้นๆ ต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับปรัชญาหรือแนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการสร้างหลักสูตร (ลำลี ทองธิว, 2551) โดยการให้ความสำคัญกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรในมิติใหม่ที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรตามแนวธรรมเนียมนิยม (Traditional paradigm) และกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist paradigm) ซึ่งกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบการสอน วิธีสอน และเทคนิคการสอนใหม่ๆ ภายใต้กรอบหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น (ออมสิน จตุพร และอมรรัตน์ วัฒนาร, 2557)

สำหรับผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเบื้องต้น (Preliminary observation) โดยการสังเกตการณ์การสอนวิชาประวัติศาสตร์ภายใต้กรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาทั้งหมด 7 โรงเรียนในเขตพื้นที่อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอโกรกพระ และอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ได้สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal interview) กับฝ่ายวิชาการของโรงเรียนในท้องถิ่น และครูผู้สอนเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่ใช้สอนกันในโรงเรียนและวิธีการสอนของครู (ครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการและครูผู้สอนประวัติศาสตร์, 2557) พบว่า ครูจัดการเรียนการสอนโดยใช้เนื้อหาที่ได้มาจากตำราเรียนที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ของเอกชนที่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการมาใช้เป็นแบบเรียน ครูบางคนคัดเลือกเนื้อหาจากวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตมาเป็นเนื้อหาประกอบการเรียนการสอน บางคนใช้ข้อมูลจากตัวนักเรียน ชุมชนจังหวัด และประเทศมาใช้ประกอบการสอน มีการเน้นให้นักเรียนไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากห้องสมุดของโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน และศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทางอินเทอร์เน็ต ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ครูยังคงใช้แบบทดสอบซึ่งมีทั้งประเภทปรนัยและอัตนัย และได้มีการประเมินทัศนคติต่อวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนบ้าง เช่น ให้เขียนเรียงความในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง มีการติดตามดูแลพฤติกรรมของนักเรียน แต่ไม่พบว่ามี การติดตามดูแลพฤติกรรมของนักเรียนเมื่อจบจากโรงเรียน กิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่โรงเรียนจัดขึ้นทุกโรงเรียน คือ กิจกรรมการทำทัศนศึกษาแหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และเมืองโบราณจันเสน อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

นอกจากนั้นก็มีกิจกรรมการเข้าค่ายวิชาการประวัติศาสตร์ในลักษณะของการเรียนรู้ตามฐานเวียน แต่ไม่พบว่า มีการสอนประวัติศาสตร์ในแนวบูรณาการ และยังไม่พบว่ามีการนำเอาบริบทท้องถิ่น หรือประวัติศาสตร์ที่อิงอยู่กับวิถีชุมชนมาใช้เป็นเนื้อหาหลักในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ระดับโรงเรียน

จากผลการศึกษาและแนวคิดข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมุ่งประเด็นการวิจัยไปที่การพัฒนา หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่ประมวลองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และภูมิปัญญา ท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อแสดงเป็นกรณีศึกษานำร่องที่สามารถใช้เป็น แนวทางการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ทั้งนี้การจัดหน่วยการเรียนรู้ และการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์รวมถึงจังหวัดใกล้เคียงนั้น ครูผู้สอนสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน การคัดสรรและสอดแทรกองค์ ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นประกอบเพื่อเป็นรายละเอียดเพิ่มเติมนอกจากสาระความรู้พื้นฐานที่ นำเสนอได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ควรมีความยืดหยุ่นและ สามารถปรับใช้ได้ตามบริบทของแต่ละพื้นที่โดยมีครูในฐานะนักวิจัยและพัฒนาหลักสูตร (Teacher as Curriculum Researcher and Development) ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์แบบตอบโต้หรือ การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ (Reflective thinking) (Zeichner, 2003; สำลี ทองธิว, 2551) โดยเฉพาะการสอดแทรกรายละเอียดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) และ ประวัติศาสตร์สังคม (Social history) ในท้ายที่สุดแล้ว หลักสูตรฉบับนี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียน เกิดคุณลักษณะการรู้ถิ่นฐาน (Place literacy) อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความเป็น พลเมืองโลกต่อไป

คำถามในการวิจัย

1. องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียน การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีเรื่องใดบ้าง โดย

1.1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนกลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ มีความเป็นมาอย่างไร

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นอย่างไร

2. หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษามีองค์ประกอบและลักษณะเด่นอย่างไร

3. การทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานและความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

4. ผลการประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประกอบด้วย

1.1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์

1.2 เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมุ่งศึกษา

3.1 เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนด้วยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

3.2 เปรียบเทียบความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานหลังเรียนของนักเรียนด้วยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นกับเกณฑ์ร้อยละ 70

4. เพื่อประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. ผลการวิจัยช่วยเพิ่มพูนองค์ความรู้ในศาสตร์ด้านหลักสูตรและการสอน ดังนี้
 - 2.1 การได้มาของสาระการเรียนรู้หรือองค์ความรู้ในท้องถิ่น
 - 2.2 กระบวนการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน
 - 2.3 การเรียนรู้ในบริบทจริงของผู้เรียนในพื้นที่
3. สถานศึกษาอื่นๆ ในชุมชนหรือเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำแนวทางการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานไปบูรณาการในการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนของโรงเรียนได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีขอบเขตการวิจัยตาม 4 ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การศึกษาในขั้นตอนนี้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบนในเขตจังหวัดนครสวรรค์

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน วิถีชีวิตของผู้คน และการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และการศึกษาหลักฐานท้องถิ่นประเภทต่างๆ เช่น เอกสารเกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่า

1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

1.2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จำนวน 3 คน

1.2.2 ผู้รู้เรื่องราวของท้องถิ่นในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่า จำนวน 3 คน

1.2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและบริบทท้องถิ่น ได้แก่ เอกสารกลุ่มงานวิจัย วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต หนังสือ สิ่งพิมพ์ และเอกสารประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น

1.3 ประเด็นที่จะศึกษา

ประเด็นที่จะศึกษา ได้แก่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน วิถีชีวิตของผู้คน และการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และการศึกษาหลักฐานท้องถิ่นประเภทต่างๆ เช่น เอกสารเกี่ยวกับเรื่องราว ความเป็นมาของชุมชนและบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษา และวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่า

2. การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.2.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน

2.2.2 ครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 2 คน

2.3 ประเด็นที่จะศึกษา

ประเด็นที่จะศึกษา ได้แก่ แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการสร้างหลักสูตรครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตและรายละเอียดของหลักสูตรดังนี้

1.1 หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ได้จากการกำหนดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ขององค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน วิถีชีวิตของผู้คน และการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และการศึกษาหลักฐานท้องถิ่นประเภทต่างๆ เช่น เอกสารเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น ตำนาน คำบอกเล่า โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ หลักสูตรมีองค์ประกอบ ได้แก่ ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

1.2 เอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารคู่มือการใช้หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรเกิดความเข้าใจและสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้จริง แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำชี้แจงวิธีการจัดการเรียนการสอน เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรทั้งหมดตั้งแต่ขั้นเตรียมการสำหรับครูชั้นดำเนินการสอน และขั้นการวัดและประเมินผล

ตอนที่ 2 หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเอกสารที่ทำให้ทราบถึงหน่วยการเรียนรู้และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.1 ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประกอบด้วย

2.1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน

2.1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น จำนวน 2 คน

2.1.3 ครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน

2.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลเก้าเลี้ยว จำนวน 20 คน ที่เข้าร่วมการทดลองใช้บางส่วนของหลักสูตร

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ความเหมาะสมของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
**ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษา
 อิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา**

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษา
 อิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรรพตานุสรณ์) โดยวิธีการ
 เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 35 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตาม
 แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

ตัวแปรตาม ได้แก่ การรู้ถิ่นฐาน ประกอบด้วย

1. ความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน
2. ความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง ใช้เวลา 14 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิง ถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การประเมินหลักสูตรในขั้นตอนนี้มุ่งเน้นการประเมินหลักสูตรภายหลังการดำเนินการ โดยมีตัวชี้วัดคือ ความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐาน พิจารณาจากความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรและ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่น

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรรพตานุสรณ์) ที่เป็น
กลุ่มทดลอง จำนวน 35 คน

2.2 ครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมา
ของชุมชนและบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน
ความเชื่อ และเรื่องเล่า ซึ่งเป็นวิทยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้วิจัยเชิญมาให้ความรู้ในประเด็น
ต่างๆ โดยแบ่งเป็นครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทยและสังคมศึกษา จำนวน
1 คน และผู้รู้ในท้องถิ่นจำนวน 8 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรและผู้
ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ดังนี้

1. **หลักสูตร** หมายถึง เอกสารที่ใช้กำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์
ท้องถิ่น ประกอบด้วย

1.1 เอกสารหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับ
นักเรียนระดับประถมศึกษาที่ใช้เป็นแนวทางการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในถิ่น
ฐาน หลักสูตรประกอบด้วยเอกสารหลักสูตรซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่ ความสำคัญและความจำเป็น
ของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา โครงสร้าง
หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และ
สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

1.2 เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และคู่มือการใช้หลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย คำชี้แจงวิธีการจัดการเรียนการสอน และหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้

2. ขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ของ หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง ระบบโครงร่างหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ได้จากการจัดหลักสูตรให้มีความต่อเนื่องกันในแนวนอน โดยยึดหลักเกณฑ์สำคัญในด้าน วุฒิภาวะ ประสบการณ์ และความสามารถของผู้เรียน ความยากง่ายของธรรมชาติเนื้อหาวิชา ความทันสมัย และความเป็นสากลของเนื้อหาวิชา ความสมดุลระหว่างความกว้างความลึกของเนื้อหาวิชา และการจัดเรียงลำดับของผลการเรียนรู้ (learning outcomes) สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นใน ระดับการศึกษาแต่ละระดับ

3. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง เรื่องราวความเป็นมาของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน วิถีชีวิตของผู้คน และการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นและการศึกษาหลักฐานท้องถิ่นประเภทต่างๆ เช่น เอกสารเกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษา และวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่า

4. หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง เนื้อหาสาระประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและ เรื่องราวความเป็นมาของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งได้มาจากการกำหนดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ขององค์ความรู้ ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

5. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนของ ครูและกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับผู้เรียนในระดับประถมศึกษาที่เรียนตาม หลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เป็นการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐานเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานหรือการรู้ถิ่นฐาน กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

- 5.1 การระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย โดย
- 5.2 การรวบรวมข้อมูลหลักฐาน
- 5.3 การวิเคราะห์และประเมินค่าข้อมูล
- 5.4 การสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น
- 5.5 การสรุปและนำเสนอผลการศึกษา

6. **แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน** หมายถึง แนวการจัดการศึกษาที่ผสมผสานสาระการเรียนรู้แกนกลางและสาระการเรียนรู้จากบริบทท้องถิ่น โดยผู้เรียนทำการศึกษาวิจัยชุมชน เน้นการเชื่อมโยงบริบทในโรงเรียนไปสู่ท้องถิ่น ปฏิบัติในสถานการณ์จริง ซึ่งการศึกษาวิจัยชุมชนภาคสนามจะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของบริบทชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ภาษาและความหลากหลายเชิงพหุวัฒนธรรม

7. **หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน** หมายถึง หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาขึ้นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน เป็นแนวการจัดการศึกษาที่ผสมผสานสาระการเรียนรู้แกนกลางและสาระการเรียนรู้จากบริบทท้องถิ่น โดยนักเรียนใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เน้นการเรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้ตัว มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของนักเรียนและชุมชนท้องถิ่น นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านกระบวนการวิจัย เกิดเป็นการรู้ถิ่นฐาน (Place Literacy) ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย ความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ชนชั้น เพศ อคติ และความลำเอียง ความรู้ความเข้าใจต่อพลวัตของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก และทักษะการเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก

8. **การรู้ถิ่นฐาน (Place literacy)** หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานและความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน ซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่

8.1 ความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน ประกอบด้วย

8.1.1 ความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์กระแสหลัก และความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์กระแสรอง หรือประวัติศาสตร์สายวิพากษ์

8.1.2 ความรู้ความเข้าใจเชิงพหุวัฒนธรรม ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นไทยของตนเอง และความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ระหว่างวัฒนธรรมและพหุวัฒนธรรม

8.1.3 ความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ได้แก่ ความตระหนักในความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม และ ความตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างผู้คน ถิ่นฐาน สังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจในระดับชุมชน สังคม ประเทศ และโลก

8.1.4 ความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานของตนเอง ความรู้ความเข้าใจพลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก ความตระหนักในความหลากหลายของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม และโลกยุคโลกาภิวัตน์ และความตระหนักในความเป็นพลเมืองโลก

8.2 ความสามารถด้านการรู้พื้นฐาน ประกอบด้วย

8.2.1 ความสามารถด้านการสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย

8.2.2 ความสามารถด้านการตระหนักรู้แนวคิดเชิงพหุวัฒนธรรม

8.2.3 ความสามารถด้านการตระหนักรู้ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

8.2.4 ความสามารถด้านการตระหนักรู้การเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร
2. องค์ประกอบของหลักสูตร
3. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
4. การออกแบบหลักสูตรโดยใช้ประเด็นเรื่อง
5. ครูกับการพัฒนาหลักสูตร

ตอนที่ 2 แนวคิดด้านหลักสูตรประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1. จุดมุ่งหมายและการจัดเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์
2. หลักสูตรและการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของต่างประเทศ
3. หลักสูตรและการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของประเทศไทย
4. ความหมาย ขอบเขตและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
5. สาระการเรียนรู้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ตอนที่ 3 แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

1. ความหมายของการศึกษาอิงถิ่นฐาน
2. หลักสำคัญของการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐาน
3. การประยุกต์ใช้แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน
4. คุณค่าของการศึกษาอิงถิ่นฐาน
5. การรู้ถิ่นฐาน

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ
2. งานวิจัยในต่างประเทศ

ตอนที่ 1 แนวคิดด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร

จากการศึกษาความหมายของหลักสูตรในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของหลักสูตรออกเป็น 2 นัย ได้แก่

ความหมายที่ 1 หลักสูตร หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการจัดการศึกษาในระดับต่างๆ มีการกำหนดขึ้นไว้ล่วงหน้าโดยกลุ่มผู้ที่มีความเชี่ยวชาญงานทางการศึกษา ทั้งนี้การกำหนดตามนโยบายการศึกษาชาติ เพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติให้แก่ทุกโรงเรียน ซึ่งสามารถสรุปโดยใช้ความหมายตามกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543, หน้า 18-20) ได้ว่า หลักสูตรคือข้อกำหนด แผนการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ หลักสูตรประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละวิชา เนื้อหาวิชา สื่อการเรียนการสอน วิธีสอนและการประเมินผล

ความหมายที่ 2 หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเน้นที่ความเจริญงอกงามและความสุขของนักเรียนเป็นเป้าหมายในการดำเนินการ โดยมีครูเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง ในความหมายนี้สามารถอธิบายได้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทุกชนิดที่ครูสร้างสรรค้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุขและเจริญงอกงาม ทั้งนี้มีครูในโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร (อมรรัตน์ วัฒนาร, 2552, หน้า 10)

ในการวิจัยครั้งนี้ หลักสูตรหมายถึงทั้งตัวหลักสูตรที่เป็นเอกสารลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นแผนการหรือโครงการที่ประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล และยังหมายรวมถึงการนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริงในการจัดการเรียนการสอนด้วย

2. องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตาม สิ่งสำคัญที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตรจะต้องประกอบไปด้วยจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ขอบข่ายเนื้อหาของหลักสูตร และการจัดสรรเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนหลายท่านได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

Tyler (1949, p. 11) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า ควรประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) จุดประสงค์ 2) เนื้อหาสาระ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) วิธีการตรวจสอบเป้าหมาย

Taba (1962, p. 224) กล่าวว่า หลักสูตรทุกรูปแบบควรประกอบไปด้วย จุดประสงค์ทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล

Pratt (1980, p. 4) มีแนวคิดที่ว่า หลักสูตรเป็นแผนหรือความตั้งใจ ดังนั้นสิ่งที่มีอยู่ในหลักสูตรควรประกอบไปด้วย ความตั้งใจ และเป้าหมาย สิ่งนี้นักเรียนจะได้รับการพัฒนา วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ สื่ออุปกรณ์ และคุณลักษณะที่จำเป็นของครู

นอกจากนี้นักการศึกษาไทย ได้ให้ความเห็นไว้หลายท่าน ดังเช่น

อัมพร บัวศรี (2532, หน้า 7-8) กล่าวว่า หลักสูตรต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญขาดไม่ได้ 6 อย่าง คือ 1) เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร 2) จุดประสงค์ของการเรียนการสอน 3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ 4) ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน 5) วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน และ 6) การประเมินผลหลักสูตรและประเมินผลการเรียนการสอน

สงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 182) ให้ความเห็นว่า หลักสูตรที่ดีควรประกอบด้วย 1) เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ 3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ 4) การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน 5) การเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิทยาการในชุมชน และ 6) การประเมินผล

สำลี ทองจิ๋ว (2545, หน้า 32) กล่าวว่า หลักสูตรแต่ละหลักสูตรจะมีองค์ประกอบหลักๆ ดังนี้

1. ภาระงานหรือหลักการของหลักสูตร เป็นตัวบ่งชี้หรือสะท้อนให้เห็นถึงกรอบแนวคิดปรัชญาที่ผู้พัฒนาหลักสูตรยึดถือเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร
2. เป้าหมายของหลักสูตร เป็นการระบุถึงภาพรวมของคุณลักษณะที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน และผลกระทบที่จะเกิดกับสังคมส่วนรวม
3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นคุณลักษณะเฉพาะที่ต้องเกิดกับผู้เรียน เป็นเรื่องของความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมเฉพาะ เป็นต้น
4. ความรู้และมวลงประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีโครงสร้างเวลาเรียนที่สอดคล้องกันและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เฉพาะ และเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งยังรวมไปถึงการจัดการเรียนรู้ที่ไปในทิศทางเดียวกันกับหลักการและกรอบแนวคิดที่ระบุไว้ในหลักสูตร
5. เกณฑ์ในการประเมินผลผู้เรียน วิธีการวัดและประเมินผู้เรียนตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลผู้เรียนของหลักสูตร

รัตนะ บัวสนธ์ (2554, หน้า 31-32) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบสองส่วนที่ใหญ่ๆ คือ เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร การพัฒนานวัตกรรมการศึกษาที่เป็นหลักสูตร จึงต้องจัดทำให้ครบถ้วนทั้งสองส่วน ทั้งนี้แต่ละส่วนก็มีลักษณะต่างกัน ดังนี้

1. เอกสารหลักสูตร ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

- 1.1 ปรัชญาหรือหลักการของหลักสูตร
- 1.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
- 1.3 เนื้อหาสาระ
- 1.4 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 1.5 การวัดและประเมินผลการเรียน

2. เอกสารประกอบหลักสูตร เป็นส่วนที่จะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้เป็นไปอย่างมีทิศทางถูกต้องตามเจตนารมณ์ของการสร้างหลักสูตร นอกจากนั้นยังช่วยให้การใช้หลักสูตรมีความสะดวกยิ่งขึ้น เอกสารประกอบหลักสูตรที่สำคัญและจำเป็น ได้แก่ คู่มือครู แผนการใช้หลักสูตรหรือแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

จากการศึกษาขององค์ประกอบของหลักสูตร สามารถสรุปตามแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรในต่างประเทศและประเทศไทย พบว่า องค์ประกอบที่เหมือนกันคือ จุดประสงค์ของหลักสูตร รองลงมาคือ เนื้อหาที่จะนำมาในการจัดการสอน การจัดประสบการณ์หรือยุทธศาสตร์การสอน และการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตร ส่วนองค์ประกอบอื่นที่มีเห็นตรงกันไม่มาก คือ เรื่องของสื่อวัสดุอุปกรณ์และเหตุผลความจำเป็น หลักการ เป้าหมายและความตั้งใจ การวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญไว้ 8 ประเด็น คือ ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

3. กระบวนทัศน์ในการพัฒนาหลักสูตร

กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการด้านหลักสูตรและนักการศึกษาที่สำคัญมีหลายท่าน ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปในรายละเอียดต่างๆ ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอเฉพาะกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรที่จะนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีฐานมาจากกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรแบบธรรมเนียมนิยม (Traditional paradigm) ได้แก่ แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler) และทาบ่า (Taba) และกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist paradigm) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรแบบธรรมเนียมนิยม (Traditional paradigm)

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler)

Tyler (1949, pp. 14-16) ได้ให้แนวคิดในการวางโครงสร้างหลักสูตรโดยใช้วิธี Means-Ends Approach เป็นหลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตรที่เรียกว่า หลักการของไทเลอร์ (Tyler's rationale) ซึ่งมีเกณฑ์ในการจัดหลักสูตรและการสอนที่เน้นการตอบคำถามที่เป็นพื้นฐาน 4 ประการ ซึ่งมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของโรงเรียน คืออะไร 2) การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของโรงเรียนนั้นต้องใช้ประสบการณ์การศึกษาอะไร 3) ประสบการณ์การศึกษาดังกล่าวจะจัดอย่างไร และ 4) คุณภาพของหลักสูตรได้มาอย่างไร ไทเลอร์เน้นว่าคำถามทั้ง 4 ข้อนี้ต้องเรียงลำดับกันลงมา เพราะฉะนั้นการตั้งจุดมุ่งหมายจึงเป็นขั้นที่สำคัญที่สุด เพราะคำตอบข้อ 3 ข้อที่เหลืออยู่นั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นไปตามลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เริ่มด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราวโดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งกำเนิดที่จะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ 3 แหล่งด้วยกัน คือ การศึกษาจากสังคม ผู้เรียน และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา

ข้อมูลที่ได้จากทั้ง 3 แหล่งดังกล่าว จะเป็นเครื่องช่วยในการตั้งจุดมุ่งหมายชั่วคราว จุดมุ่งหมายที่ได้ในขั้นนี้บางครั้งอาจมีมากเกินไปที่จะจัดเข้าไว้ในหลักสูตรได้ทั้งหมด จึงควรได้มีการพิจารณาเลือกเฉพาะจุดมุ่งหมายที่มีความสำคัญและสอดคล้องกัน เพื่อนำไปเป็นหลักในการปฏิบัติต่อไป ไทเลอร์ เสนอว่าการเลือกจุดมุ่งหมายถาวรผ่านการกลั่นกรองเพื่อตัดเอาข้อที่ไม่สำคัญและไม่สอดคล้องกันออกไปด้วยวิธีการพิจารณาจากหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ รวมถึงปรัชญาการศึกษาและสังคม จุดมุ่งหมายที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วนี้เรียกว่าจุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายหรือจุดมุ่งหมายถาวร ที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ขั้นที่ 2 การเลือกประสบการณ์การเรียนในการวางโครงสร้างของหลักสูตร ไทเลอร์ตั้งคำถามข้อที่ 2 ว่า จะเลือกประสบการณ์การเรียนอย่างไร จึงจะช่วยให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ จุดมุ่งหมายที่ระบุพฤติกรรมและเนื้อหา นั้น เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางที่ต้องการไปถึง (Ends) แต่ประสบการณ์การเรียนที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เป็นวิธีการ (Means) ที่ทำให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายปลายทาง

ขั้นที่ 3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดประสบการณ์ให้เป็นหน่วย จะต้องมีการสำรวจความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและด้านเนื้อหา โดยมีเกณฑ์ในการจัดประสบการณ์ การเรียนอย่างมีประสิทธิภาพที่เรียกว่าเป็นความสัมพันธ์แบบแนวตั้ง (Vertical) และแนวนอน (Horizontal) ได้แก่ ความต่อเนื่อง (Continuity) การจัดช่วงลำดับ (Sequence) และการบูรณาการ (Integration) ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. ความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความสัมพันธ์ในแนวตั้งของส่วน องค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตรจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่งที่สูงขึ้นไป เช่น ในวิชาทักษะ ต้องเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะในกิจกรรมและประสบการณ์บ่อยๆ และต่อเนื่องกัน

2. การจัดช่วงลำดับ (Sequence) หมายถึง ความสัมพันธ์แนวตั้งของส่วน องค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตรจากสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนไปสู่สิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง หรือจากสิ่งที่ยากไปหาสิ่งที่ง่ายกว่า ดังนั้น การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้มีการเรียงลำดับก่อนหลังก็เพื่อให้ได้ เรียนเนื้อหาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3. การบูรณาการ (Integration) หมายถึง ความสัมพันธ์กันในแนวนอนของ องค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตร จากหัวข้อเนื้อหาหนึ่งไปยังอีกหัวข้อเนื้อหาหนึ่งของรายวิชาหรือ จากรายวิชาหนึ่งไปยังอีกรายวิชาอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน การจัดประสบการณ์จึงควรเป็น ลักษณะที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนความคิดเห็นและได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกัน เนื้อหาที่ เรียนเป็นการเพิ่มความสามารถทั้งหมดของผู้เรียนที่จะได้ใช้ประสบการณ์ได้ในสถานการณ์ที่ แตกต่างกัน ประสบการณ์การเรียนรู้จึงเป็นแบบแผนของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์ แวดล้อม

ขั้นที่ 4 การประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของแนวคิดในการจัดหลักสูตรของ ไทเลอร์ เป็นขั้นที่ให้ผู้วางแผนจัดทำหลักสูตรรู้ว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นบรรลุตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใด

จากแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์แล้วจะ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการมีส่วนคล้ายกับวิธีการของไทเลอร์มาก เช่น การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร ไทเลอร์ได้ใช้สังคมปัจจุบันเป็นพื้นฐานและสนับสนุนให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน นอกจากนั้นการพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Taba)

Taba (1962, p. 12) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า Bottom-up approach หรือวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งทาบาเชื่อว่าผู้ที่มีหน้าที่สอนในหลักสูตรควรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย วิธีการพัฒนาหลักสูตรของทาบานี้มีขั้นตอนคล้ายคลึงกับของไทเลอร์ แต่ต่างกันตรงที่วิธีการของไทเลอร์นั้นค่อนข้างเป็นวิธีการแบบ Top-down นั่นคือการพัฒนาหลักสูตรที่มาจากข้อเสนอแนะของนักวิชาการด้านหลักสูตรเพื่อให้ครูเป็นผู้ปฏิบัติตาม โดยมีผู้บริหารสั่งการมายังผู้สอนอีกทีหนึ่ง สำหรับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรของทาบามีดังนี้

1. วินิจฉัยความต้องการ (Diagnosing Needs) เป็นการสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่างๆ ของสังคม ผู้เรียน และชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ที่จะนำไปใช้ในการจัดทำหลักสูตร
2. กำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulating Specific Objectives) หลังจากได้วินิจฉัยความต้องการของสังคมและผู้เรียนแล้วจะกำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ชัดเจน ในขั้นนี้เป็นการนำวัตถุประสงค์ทั่วไปของสถานศึกษามาดำเนินการเฉพาะของหลักสูตรที่ต้องการ
3. คัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ (Selecting and Organizing Contents) การเลือกเนื้อหาที่จะนำมาศึกษานั้นจะต้องตรงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนด แล้วจะช่วยในการเลือกเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย วย ความสามารถของผู้เรียน รวมถึงความต่อเนื่อง และความยากง่ายของเนื้อหา
4. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selecting and Organizing Learning Experiences) ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และความต่อเนื่อง
5. กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล (Evaluating) ผู้ที่วางแผนหลักสูตรต้องประเมินว่าจุดมุ่งหมายใดบรรลุผลสำเร็จ โดยทั้งครูและผู้เรียนควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผล

วิธีการของทาบาได้รับความนิยมอย่างมาก อย่างไรก็ตามการใช้วิธีการดังกล่าวก็มีจุดอ่อนอยู่บ้างเนื่องจากการให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่มีข้อจำกัดอยู่เฉพาะหลักสูตรที่ปฏิบัติจริงในห้องเรียน การมองว่าครูเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Professionals) จึงสามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรได้ไม่สามารถรับประกันได้ว่าเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพจริงหรือไม่ การพัฒนาหลักสูตรตามวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนของทาบา ได้ทำให้นักวิชาการด้านหลักสูตรทั้งหลายได้ตระหนักว่า ในการพัฒนาหลักสูตรนั้นควรมีบุคคลหลายๆ ฝ่ายมาร่วมดำเนินการด้วย

โดยเฉพาะครูผู้สอนซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการตัดสินใจเกี่ยวกับการคัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระประสบการณ์การเรียนรู้

อนึ่ง กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์และทาบาเปรียบได้กับกระบวนการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะเริ่มจากการตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตรเป็นลำดับแรกและการประเมินผลผลิตของหลักสูตรว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้มากน้อยเพียงไรเป็นลำดับสุดท้าย การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนอย่างเป็นเหตุเป็นผล การมองหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรจากมุมมองนี้มีจุดแข็งที่เอื้อให้นักพัฒนาหลักสูตรสามารถวางแผนการจัดการศึกษาและจัดหลักสูตรได้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม นักการศึกษา เช่น สาลี ทองธิว (2551, หน้า 93) และ อภิภา ปรัชญพฤทธิ (2555, หน้า 7) ได้ให้ทัศนะที่สอดคล้องกันว่า ความหมายของหลักสูตรดังกล่าวมิได้ครอบคลุมความหมายของหลักสูตรในขอบเขตที่กว้าง เช่น หลักสูตรแฝง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า แต่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญทั้งในและนอกชั้นเรียนรวมถึงสิ่งที่ควรรู้แต่ถูกละเลย มองข้ามหรือถูกกดทับเอาไว้ในหลักสูตร และมุ่งให้เกิดการผลิตซ้ำ (Reproduction) ที่ขาดความคิดริเริ่มเปลี่ยนแปลง และสร้างสรรค์ ประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากโดยอาศัยกระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist paradigm) ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

3.2 กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist paradigm)

มุมมองของนักวัฒนธรรมสังคมในชั้นเรียนต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบันมีฐานคิดจากกระบวนทัศน์เชิงตีความ/การสร้างสรรค์ความรู้ (Interpretative/Constructivism paradigm) (องอาจ นัยพัฒน์, 2551; Lincoln and Guba, 2000 อ้างอิงใน องอาจ นัยพัฒน์, 2553, หน้า 7) ซึ่งมุ่งเน้นสร้างสรรค์ความรู้ที่สัมพันธ์ (Relativism) กับค่านิยมและวัฒนธรรมของชุมชนและสังคมหนึ่งๆ ทั้งนี้เพราะความรู้ความจริงแท้ที่กระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยมแสวงหาไม่มีอยู่จริงหรือเป็นสากลแน่นอนตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นการจัดการศึกษาภายใต้กระบวนทัศน์เชิงตีความ/การสร้างสรรค์ความรู้ จึงมีลักษณะยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมและความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในบริบทของการศึกษา หลักสูตรที่ดีตามทัศนะของนักวัฒนธรรมสังคมในชั้นเรียนจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและสังคม กล่าวโดยละเอียดก็คือ กระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้ ให้มุมมองว่าหลักสูตร คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่สามารถจับต้องได้ ไม่ได้อยู่ในรูปของเอกสารหรือสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นรูปธรรมหากแต่เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและกับข้อความรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและใน

โรงเรียน เป็นสิ่งที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนกระทำขึ้นร่วมกัน ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรที่อิงกระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้ จึงประกอบด้วยเงื่อนไข ดังต่อไปนี้ ประการแรก ครูจะต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์แบบตอบโต้ในการสร้างสรรค์กิจกรรมที่นำผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย รวมถึงครูต้องมีความเข้าใจในบทบาทของตนเองและตระหนักว่าสังคมคาดหวังอะไรจากตัวครู และมีแนวปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เป็นกรอบในการทำงาน (Zeichner, 2003) ประการที่สอง การใช้การอภิปรายสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้เรียนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมความคิดและท้าทายให้นำไปทดลองใช้ในภาคปฏิบัติ โดยนัยนี้ถือว่าการเรียนรู้คือวิถีปฏิบัติ (Curriculum as practice) ในการสร้างความหมายหรือตีความประสบการณ์ร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (อภิภา ปรัชญพฤทธิ, 2555, หน้า 164) ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและสนับสนุนให้ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่มีความหมายมากกว่าการสอนที่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอนต้องมีการประเมินผลกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ประเมินว่าผู้เรียนใช้วิธีอะไรในการเรียนรู้ แบบการเรียนรู้ (Learning styles) แต่ละแบบแตกต่างกันอย่างไร เป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนคืออะไร (ลำลี ทองจิวิ, 2551, หน้า 113) ประการสุดท้าย การพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้มองกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นองค์รวม กล่าวคือไม่แบ่งแยกขั้นตอนการออกแบบ การนำไปใช้และการประเมินหลักสูตรออกจากกัน และส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สอนและผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้การคิดไตร่ตรองร่วมกัน (Deliberation) และส่งเสริมให้ผู้สอนมีบทบาทเชิงรุกในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการทำวิจัยในชั้นเรียนในฐานะของครูนักวิจัย (Teacher as Researcher) เพื่อนำแนวคิดที่ขึ้นจากการพัฒนาหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียน

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะสอดคล้องกับกระบวนทัศน์นี้คือรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแนวปรึกษาหารือร่วมกัน (Deliberation approach) หรือแนวธรรมชาติ (Naturalistic approach) (Ornstein and Hunkins, 2008) ซึ่งรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดดังกล่าวนี้จะมีลักษณะแตกต่างจากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวธรรมเนียมที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และวิธีการวัดประเมินผลการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าแล้ว กล่าวคือ การพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้ ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เกิดขึ้นในบริบทจริงมากกว่าการเสนอกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามที่ควรจะเป็น โดยการปรึกษาหารือร่วมกันเป็นวิธีการสืบสอบเพื่อแสวงหาข้อตัดสินใจ

ดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาในเชิงปฏิบัติ โดยปัญหาประเภทนี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์เฉพาะ มีลักษณะคลุมเครือไม่แน่นอน ดังนั้นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญปัญหาจำเป็นต้องร่วมกันวินิจฉัยและเปรียบเทียบทางเลือกต่างๆ ซึ่งอาจมีเป้าหมายและค่านิยมที่ขัดแย้งกัน โดยไม่สามารถคาดการณ์ผลลัพธ์ได้ล่วงหน้า Schubert (1986) เสนอว่า การพัฒนาหลักสูตรในแนวนี้ต้องดำเนินการในบริบทของท้องถิ่น (Local context) ได้แก่ ในชั้นเรียนหรือสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ ส่วนกลุ่มผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรควรเป็นผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง และสามารถเปลี่ยนสภาพปัญหานี้ซึ่งได้แก่ ครูผู้สอนและผู้เรียน นอกจากนี้ในกลุ่มผู้ตัดสินใจดำเนินการพัฒนาหลักสูตรควรมีผู้นำกระบวนการปรึกษาหารือร่วมกันซึ่งควรเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องหลักสูตร นอกจากนี้กลุ่มบุคคลดังกล่าวควรทำงานร่วมกันโดยยึดหลักประชาธิปไตย เปิดกว้าง และรู้จักใช้ความหลากหลายในกลุ่มเพื่อการพัฒนาหลักสูตรที่มีเป้าหมายทำให้การเรียนรู้และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง (อภิภา ปรัชญพฤทธิ, 2555, หน้า 215)

ตาราง 1 แสดงประเด็นสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรทั้ง 2 กระบวนทัศน์

กระบวนทัศน์ ประเด็น	กระบวนทัศน์ แนวธรรมเนียมนิยม (Traditional paradigm)	กระบวนทัศน์ เชิงสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist paradigm)	การผสมผสานกระบวนทัศน์ การพัฒนาหลักสูตรเพื่อ การนำไปใช้ในงานวิจัย
ความเป็นมา	แนวคิดการบริหารจัดการทางวิทยาศาสตร์และประสิทธิภาพทางสังคมเน้นการผลิตคนให้มีคุณภาพสูงสุดโดยใช้ทรัพยากรหรือลงทุนให้น้อยที่สุด	แนวคิดเชิงสังคมวัฒนธรรมและการมีปฏิสัมพันธ์ในบริบทหรือปรากฏการณ์ภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน	แนวคิดการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อผู้เรียนและสังคมที่ผู้เรียนอาศัยอยู่โดยใช้บริบททางสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเป็นฐาน
เป้าหมายของหลักสูตร	ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานของนายจ้าง เช่นเดียวกับการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพในระบบโรงงานอุตสาหกรรม	ครูผู้สอนและผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่แท้จริงผ่านการคิดไตร่ตรองร่วมกัน และนักเรียนมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพันธะสัญญาที่ให้ไว้	ครูผู้สอนและผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยมีครูผู้สอนให้ความช่วยเหลือให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามเป้าหมาย
กระบวนทัศน์การวิจัย	กระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยม/การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก	กระบวนทัศน์เชิงตีความ/การวิจัยเชิงคุณภาพ	กระบวนทัศน์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ตาราง 1 (ต่อ)

กระบวนทัศน์	กระบวนทัศน์ แนวธรรมเนียมนิยม (Traditional paradigm)	กระบวนทัศน์ เชิงสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist paradigm)	การผสมผสานกระบวนทัศน์ การพัฒนาหลักสูตรเพื่อ การนำไปใช้ในงานวิจัย
ประเด็น นักวิชาการที่ เสนอรูปแบบ การพัฒนา หลักสูตร	การพัฒนาหลักสูตรแบบเน้น วัตถุประสงค์ เช่น Ralph W. Tyler, Hilda Taba, George Beauchamp, Peter Oliva, สัจด์ อูทรานนท์, วิชัย วงษ์ใหญ่	การพัฒนาหลักสูตรแนว ปรึกษาหารือร่วมกันและ แนวธรรมชาติ เช่น Paulo Freire, Maxine Greene, Michael Apple, สาลี ทองธิว, อมรรัตน์ วัฒนาร	การพัฒนาหลักสูตรที่เน้น เป้าหมายเพื่อชีวิตและสังคม ที่ดีกว่าโดยครูและผู้เรียนมี บทบาทเท่าเทียมกันในการ เรียนรู้

ตาราง 2 แสดงการสังเคราะห์แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนทัศน์
แนวธรรมเนียมนิยมร่วมกับกระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้

การพัฒนาหลักสูตร ตามกระบวนทัศน์ แนวธรรมเนียมนิยม	การพัฒนาหลักสูตร ตามกระบวนทัศน์ เชิงสร้างสรรค์ความรู้	การสังเคราะห์แนวคิดและ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร โดยผู้วิจัย
	วินิจฉัยความต้องการ (Diagnosing Needs) เป็น การสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็น ต่างๆ ของสังคม ผู้เรียน และ ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำ ให้เกิดแนวความคิดใหม่ที่จะ นำไปใช้ในการจัดทำหลักสูตร	การวินิจฉัยความต้องการ เป็น การสำรวจสภาพปัญหา ความ ต้องการ และความจำเป็นต่างๆ ของสังคม ผู้เรียน และชุมชน โดย มีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้เกิด กรอบแนวคิดที่จะนำไปใช้ในการ พัฒนาหลักสูตร
การกำหนดจุดมุ่งหมายของ หลักสูตร เริ่มด้วยการกำหนด จุดมุ่งหมายชั่วคราวโดยอาศัย ข้อมูลจากแหล่งกำเนิดที่จะเป็น พื้นฐานในการตัดสินใจ 3 แหล่ง ด้วยกัน คือ การศึกษาจากสังคม ผู้เรียน และข้อเสนอแนะของ ผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา	กำหนดเป้าหมายร่วมกัน (Mutual commitment) หลังจาก ได้วินิจฉัยความต้องการของ สังคมและผู้เรียนแล้ว ผู้สอนและ ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายที่ ต้องการร่วมกันอย่างกว้างๆ มี การปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ และบริบทที่เกิดขึ้นจริง	การกำหนดจุดมุ่งหมายของ หลักสูตร หลังจากการวิเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐานจากสังคม ผู้เรียน ชุมชนและข้อเสนอแนะของ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาแล้ว จึงนำมากำหนดจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรที่ต้องการให้ชัดเจน

ตาราง 2 (ต่อ)

การพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนการขั้นแนวธรรมเนียมนิยม	การพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนการขั้นเชิงสร้างสรรค์ความรู้	การสังเคราะห์แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยผู้วิจัย
<p>การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้โดยคัดเลือกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หลักการเรียนรู้ และพัฒนาการของผู้เรียน</p>	<p>คัดเลือกเนื้อหาสาระ (Selecting Contents) การเลือกเนื้อหาที่จะนำมาศึกษานั้น จะต้องตรงกับเป้าหมายที่กำหนด ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันเลือกเนื้อหาสาระโดยคิดไตร่ตรองหรือวิพากษ์วิจารณ์ความเหมาะสมร่วมกัน</p>	<p>การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยคัดเลือกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หลักการเรียนรู้ และพัฒนาการของผู้เรียนโดยเนื้อหาต้องมีความเชื่อถือได้ และสำคัญต่อการเรียนรู้</p>
<p>การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและด้านเนื้อหา และมีเกณฑ์ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เรียกว่าความสัมพันธ์แบบแนวตั้ง (Vertical) และแนวนอน (Horizontal) ได้แก่ ความต่อเนื่อง (Continuity) การจัดช่วงลำดับ (Sequence) และการบูรณาการ (Integration)</p>	<p>จัดเนื้อหาสาระ (Organizing Contents) ผู้สอนคำนึงถึงความต่อเนื่อง และความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน</p> <p>คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selecting Learning Experiences) ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร</p>	<p>การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อบรรจุในหลักสูตรต้องมีความต่อเนื่อง สอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ และตรงกับความสนใจ ซึ่งต้องคำนึงถึงเกณฑ์ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบแนวตั้ง และแนวนอน ได้แก่ ความต่อเนื่อง การจัดช่วงลำดับ และการบูรณาการ</p>
<p>การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organizing Learning Experiences) ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง</p>	<p>การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organizing Learning Experiences) คำนึงถึงบริบทจริงของผู้เรียนอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพที่เกิดขึ้น</p>	<p>การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง และบริบทที่เป็นจริง</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

การพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนทัศน์แนวธรรมเนียมนิยม	การพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้	การสังเคราะห์แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยผู้วิจัย
การประเมินผล เป็นขั้นที่ให้ผู้วางแผนจัดทำหลักสูตรรู้ว่า ประสพการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดได้เพียงใด ครูและนักเรียนจะต้องประเมินว่ามีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายหรือไม่	กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล (Evaluating) ผู้วางแผนหลักสูตร ต้องประเมินว่าจุดมุ่งหมายใด บรรลุผลสำเร็จ โดยทั้งครูและนักเรียนควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผล	การประเมินผลและวิธีการประเมินผล ผู้วางแผนหลักสูตร ต้องประเมินว่าจุดมุ่งหมายใด บรรลุผลสำเร็จ ครูและนักเรียน จะต้องร่วมประเมินว่าประสพผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายหรือไม่

4. การออกแบบหลักสูตรโดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme-Based Curriculum)

การออกแบบหลักสูตรโดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme-based curriculum หรือ Thematic curriculum) และการเรียนรู้โดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme-based learning) เป็นแนวคิดในการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่มีรากฐานในกลุ่มแนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการประเภทพหุวิทยาการ (Interdisciplinary) ที่เชื่อในบริบทการเรียนรู้ที่เกาะเกี่ยวกันเป็นแบบองค์รวมว่าจะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งของความรู้และทักษะกับประสบการณ์ในชีวิตจริงรอบตัว ความรู้ที่มีคุณค่าแท้จริงไม่ใช่ความรู้ที่แบ่งแยกกันอยู่ตามแต่ละศาสตร์วิชาโดยลำพัง แต่จะต้องมีการหลอมรวมองค์ความรู้ต่างๆ เหล่านั้นไปใช้ในสถานการณ์จริงของชีวิต ฉะนั้นการจัดการเรียนรู้จึงควรสลายเส้นเขตแดนเนื้อหาสาระหว่างรายวิชาให้หมดไปหรือลดลงให้มากที่สุดโดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme) เป็นเครื่องมือช่วยเชื่อมโยงเกาะเกี่ยวความรู้จากแต่ละศาสตร์วิชา ซึ่งจะส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจเรียนรู้ความคิดรวบยอดของเรื่องนั้นๆ ด้วยทัศนะและแง่มุมที่หลากหลาย เกิดการเรียนรู้ที่มีลักษณะสอดคล้องกับชีวิตจริง ไม่มีการแบ่งแยกเป็นรายวิชาทั้งยังช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาอันเกิดจากการจัดหลักสูตรแบบแยกรายวิชา นับได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เกิดประโยชน์กับผู้เรียนอย่างแท้จริง (Fogarty, 2002)

นาคยา ปิรันธนานนท์ (2546, หน้า 1) กล่าวถึง การออกแบบหลักสูตรระดับชั้นเรียน โดยทั่วไปมีอยู่หลากหลายรูปแบบ แต่อาจกล่าวโดยสรุปได้เป็น 2 ลักษณะ คือ หลักสูตรแบบ รายวิชา (Subject matter curriculum) และหลักสูตรบูรณาการ (Integrated curriculum) สำหรับการออกแบบหลักสูตรบูรณาการนั้นสามารถทำได้หลายวิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รายวิชาบูรณาการจากแกนภายในกลุ่มสาระนั้น การสร้างรายวิชาลักษณะนี้ ผู้สร้างหลักสูตรต้องกำหนดแกนที่เป็นแนวคิด (concept) หรือประเด็นหลัก (theme) ที่เห็นว่าคุณค่าตรงตามธรรมชาติของกลุ่มสาระนี้ไว้ก่อน อีกทั้งยังเป็นแกนที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่น ความเป็นไทย ความเป็นสากล และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย และมุ่งหวังที่จะให้แกนต่างๆ เหล่านี้เป็นแกนกลางของหลักสูตรกลุ่มสาระนี้ ตัวอย่างเช่น สถานศึกษากำหนดแกนกลางของหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และรายวิชาสังคมศึกษา ในส่วนที่เป็นรายวิชาพื้นฐาน หรือรายวิชาบังคับของ 3 ชั้นปีไว้ ดังนี้ ความหลากหลาย ผู้คนและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลง ทางเลือก ความขัดแย้งและความร่วมมือ และการพึ่งพา

นั่นหมายความว่าแนวคิดทั้ง 6 นี้ จะเป็นเป้าหมายสำคัญของการเรียนสังคมศึกษา ตลอดระยะเวลา 3 ปี เป็นการเปลี่ยนจากการยึดติดกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาในแบบเดิม ให้หันมาใส่ใจกับการเรียนเพื่อพัฒนาแนวคิดหรือความคิดรวบยอด (concept) เช่น แนวคิดเรื่องความหลากหลาย สังคมปัจจุบันแวดล้อมด้วยความหลากหลาย ไม่ว่าจะป็นรูปลักษณะวัตถุ บุคคล สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม มุมมองความคิดของบุคคล ล้วนมีความหลากหลาย การให้ผู้เรียนเรียนสังคมศึกษาเพื่อให้เข้าใจแนวคิดเรื่องความหลากหลาย มีเจตคติ ค่านิยม จริยธรรมเกี่ยวกับความหลากหลาย ย่อมมีผลดีต่อการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม และถ้าสถานศึกษาได้กำหนดรายวิชาพื้นฐานของสังคมศึกษาไว้ ดังนี้

มัธยมศึกษาปีที่ 1 สังคมศึกษา: ไทยศึกษา

มัธยมศึกษาปีที่ 2 สังคมศึกษา: ไทยและซีกโลกตะวันออก

มัธยมศึกษาปีที่ 3 สังคมศึกษา: ไทยและซีกโลกตะวันตก

ลักษณะหลักสูตรดังกล่าว จึงเท่ากับสถานศึกษาสังมการพัฒนาแนวคิดนี้ให้แก่ผู้เรียนตลอดระยะเวลา 3 ปี เป้าหมายหลัก คือ การเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาแนวคิด (concept) ทั้ง 6 นี้ ในบริบทที่แตกต่างกันตามชื่อรายวิชาของแต่ละชั้นปี ลักษณะรายวิชาจากหลักสูตรรูปแบบนี้จึงมิได้เน้นไปที่การแยกเรียนตามสาระทั้ง 5 ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยตรง ดังนั้นรายละเอียดของรายวิชาสังคมศึกษา: ไทยศึกษา อาจเป็นรายวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาแนวคิดทั้ง 6 แนวคิดในแง่มุมที่เกี่ยวกับประเทศไทย แนวคิดทั้ง 6 ประการนี้ อาจอยู่ทั้งใน

สารศาสนา หน้าพิลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ได้ทั้งสิ้น เช่น ศึกษา ภูมิศาสตร์ในประเทศไทยเพื่อให้เกิดแนวคิดเรื่องของผู้คนและสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายของสภาพแวดล้อม ศึกษาเศรษฐกิจของประเทศไทยเพื่อให้เกิดแนวคิดเรื่องการเงิน ศึกษ ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเพื่อให้เกิดแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้ง และการร่วมมือ ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาและการเมืองการปกครองของประเทศไทย เพื่อให้เกิดแนวคิดเรื่องความ ขัดแย้งและความร่วมมือ รวมถึงการสร้างทางเลือกต่างๆ ในสังคม เช่นนี้ เป็นต้น

นาคยา ปิลันธนาพันธ์ (2546, หน้า 35) กล่าวว่า การสร้างรายวิชาเช่นนี้จะทำให้ การเรียนสังคมศึกษามีชีวิตชีวา ไม่ใช่รายวิชาที่เต็มไปด้วยการท่องจำเนื้อหาสาระที่ไม่เป็นแก่นสาร แต่จัดการเรียนการสอนที่นำเอาแนวคิดเป็นตัวตั้งแทนการเอาเนื้อหาความรู้เป็นตัวตั้ง แยกกลาง ของหลักสูตรหรือแนวคิด (concept) เหล่านี้ เป็นเป้าหมายปลายทางที่เป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิต ซึ่ง ชีวิตในปัจจุบันแวดล้อมด้วยแนวคิดเหล่านี้ แนวคิดหรือความคิดรวบยอดเป็นได้ทั้งองค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ แนวคิดหรือความคิดรวบยอดมีอิทธิพลต่อ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของบุคคล ผู้ที่มีแนวคิดหรือความคิดรวบยอดใดๆ กว้างขวาง หลากหลาย และถูกต้อง ก็จะสามารถกำกับพฤติกรรมของเขาให้เป็นไปตามแนวคิดหรือความคิด รวบยอดนั้นๆ ได้

2. รายวิชาบูรณาการจากแกนร่วมข้ามกลุ่มสาระ ลักษณะของหลักสูตรดังข้อ 1 สามารถจัดทำเป็นหลักสูตรบูรณาการจากหลายกลุ่มสาระก็ได้ เช่น สถานศึกษาต้องการนำ หลักสูตรสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และการงานอาชีพมาหลอมรวมเข้าด้วยกัน หรือทำนอง หลักสูตรเดิมของประถมศึกษากลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต นำวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และสุขศึกษามาบูรณาการกัน ในลักษณะที่มีใช้แบบเดิมโดยกำหนดแกนร่วมของหลักสูตรที่เป็น แนวคิดของกลุ่มสาระที่นำมาหลอมรวมเข้าด้วยกันได้นี้เป็นแกนกลางของหลักสูตร จากนั้นกำหนด ชื่อรายวิชาหรือจุดเน้น เป้าหมายของแต่ละชั้นปี แล้วสร้างหน่วยการเรียนรู้ที่จะเรียนในแต่ละแนวคิด หน่วยการเรียนรู้ที่นำมาเรียน จะเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่หลอม 3 กลุ่มสาระ หรือเป็นหน่วยการเรียนรู้ แยกของแต่ละกลุ่มสาระ แต่ทั้งหมดเป็นไปเพื่อสอนไปสู่แนวคิดกลางที่ว่านี้

ตัวอย่างเช่น สถานศึกษากำหนดแกนร่วมของหลักสูตรกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และสุขศึกษา หรือหลักสูตรสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ไว้ดังนี้ ความสมดุลและเสถียรภาพ ความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง ระบบ การสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ และ ความหลากหลาย และกำหนดรายวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต แบบใหม่นี้ได้แก่

ประถมศึกษปีที่ 1 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต: นักสำรวจ

ประถมศึกษปีที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต: การเปลี่ยนแปลงรอบตัว

ประถมศึกษปีที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต: โลกคือบ้านของเรา

นั่นหมายความว่า รายวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแบบใหม่ ในแต่ละชั้นปีจะมีจุดเน้นที่ชัดเจนขึ้น เช่น ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการเป็นนักสำรวจ มีเจตคติที่ดีต่อการสำรวจสิ่งต่างๆ เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจแนวคิดทั้ง 6 แนวคิดข้างต้น ผู้เรียนได้สำรวจแนวคิดทั้ง 6 ในบริบทของวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และสุขศึกษา จากรายวิชาลักษณะเช่นนี้ ผู้สร้างรายวิชาจะกำหนดหน่วยการเรียนรู้ที่มุ่งไปสู่การพัฒนาแนวคิดเหล่านี้ให้แก่ผู้เรียน และเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชื่อรายวิชานั้นคือ การเป็นนักสำรวจด้วย

กล่าวโดยสรุป การออกแบบหลักสูตรโดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme-Based Curriculum) จำเป็นต้องค้นหาความหมายที่ชัดเจนของหลักสูตรนั้นให้พบ นั่นคือชื่อรายวิชาควรสื่อความหมายชัดเจนว่าขอบเขตของรายวิชานี้คืออะไร มีเป้าหมายอย่างไร ควรจะพิจารณาได้ในเบื้องต้นตั้งแต่ชื่อรายวิชา รายวิชาต่างๆ ที่สร้างขึ้นไม่ว่าจากรูปแบบโครงสร้างหลักสูตรทั้งแบบแยกรายวิชาและแบบบูรณาการ สามารถทำให้เกิดเป็นรายวิชาบูรณาการได้ทั้งสิ้นและหลากหลายรูปแบบ ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการออกแบบและสร้างหลักสูตรโดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme-Based Curriculum) โดยการบูรณาการจากแกนภายในกลุ่มสาระนั้นๆ

5. ครูกับการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรมีหลายระดับ โดยทั่วไปแล้วแบ่งได้ 3 ระดับ คือ หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท หลักสูตรระดับท้องถิ่น และหลักสูตรระดับโรงเรียน สำหรับหลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บทเมื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว และนำไปใช้ในสถานศึกษาหรือโรงเรียน การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเป็นการจัดการเรียนการสอนในระดับรายวิชา หลักสูตรรายวิชาจึงเป็นหลักสูตรที่ครูอาจารย์และนักการศึกษาของไทยคุ้นเคยรู้จักกันมานาน เพราะเป็นหลักสูตรที่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาสาระให้กับผู้เรียน ดังนั้นในส่วนนี้ผู้วิจัยจึงนำเสนอกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรระดับรายวิชา โดยมีครูในฐานะนักวิจัยและพัฒนาหลักสูตร (Teacher as Curriculum Researcher and Development) (Zeichner, 2003; สำลี ทองธิว, 2551, หน้า 11-14) เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรระดับรายวิชาด้วยตนเอง

ครูกับการพัฒนาหลักสูตรตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

2542

ในอดีตผู้ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ครูมีหน้าที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกรมวิชาการเท่านั้น แม้ว่าจะในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 จะระบุว่าให้ครูและสถานศึกษาสามารถจัดทำหลักสูตรได้ แต่จะต้องผ่านการตรวจรับรองและอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการก่อนจึงจะนำไปใช้ได้ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวทางนี้ ยังคงเป็นการพัฒนาหลักสูตรตามระบบเดิม (พรทิพย์ ศิริสมบุญเรืองเวช, 2544, หน้า 99) กล่าวคือ เริ่มจากกรมวิชาการมาสู่ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวด และครู ทั้งนี้ยังเป็นการพัฒนาหลักสูตรในระดับรายวิชา โดยการปรับปรุงคำอธิบายรายวิชา เนื้อหารายวิชา หนังสือเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน หรืออาจจะมีการพัฒนารายวิชาขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (ลำลี ทองธิว, 2545, หน้า 17) แต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุแนวทางใหม่ในการพัฒนาหลักสูตรไว้ในมาตรา 27 และ 28 ดังนี้

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ... ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

สาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

พรทิพย์ ศิริสมบุญเรืองเวช (2544, หน้า 99) และวลัย พานิช (2544, หน้า 159) ให้แนวคิดว่า หากพิจารณาจากมาตราดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่แตกต่างไปจากเดิม เพราะเป็นการพัฒนาสาระของหลักสูตรตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่ไม่สามารถดำเนินการตามลำพัง แต่ต้องดำเนินการโดยคณะบุคคลอย่างน้อย 3 คณะ คือ

- 1) คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรในระดับกว้าง

โดยกำหนดสาระที่ครอบคลุมคุณสมบัติอันพึงประสงค์ของประชาชนทั้งประเทศ 2) คณะกรรมการการศึกษาในเขตพื้นที่ เป็นผู้พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในเขตพื้นที่ ตามแนวทางหลักสูตรของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ 3) คณะกรรมการการศึกษาของสถานศึกษา ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน โดยให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของคณะกรรมการการศึกษาในเขตพื้นที่ และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

Ornstein and Hunkins (1993, p. 266) และ Pinar (1995, pp. 365-367) กล่าวไว้ตรงกันว่า หลักสูตรมีความเกี่ยวข้องกับครูอย่างแยกกันไม่ออก แต่ครูหลายคนมักเข้าใจว่าตนมีหน้าที่เป็นเพียงผู้ใช้หลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานทางการศึกษาระดับสูงตลอดจนนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ทำให้ครูส่วนใหญ่นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติโดยปราศจากการคิดไตร่ตรอง และไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการของหลักสูตรได้

ในความเป็นจริงนอกจากหน่วยงานต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรแล้ว ครูก็เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่จะต้องมีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรด้วยเช่นกัน เพราะหลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บทเป็นหลักสูตรที่เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน (Curriculum as plan) เท่านั้น ยังขาดรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผล การเรียน ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์โดยการนำไปปฏิบัติการสอน หลักสูตรของครูจึงเป็นหลักสูตรระดับปฏิบัติการ (Curriculum as practice) (Apple, 2001, p. 14; Eisner, 2006, p. 19) เนื่องจากครูจะต้องวางแผนการสอน โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล สิ่งเหล่านี้คือองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร การดำเนินการของครูจึงเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรความสำเร็จของหลักสูตรจึงมิได้เกิดจากแนวคิดหรือนโยบายของหน่วยงานระดับสูงเท่านั้น แต่เกิดจากพลังสำคัญของครู ดังที่ Pinar (1995, p. 365) กล่าวว่า ครูพัฒนาหลักสูตรโดยการสรรหา กิจกรรมการเรียนรู้อให้แก่ผู้เรียน ครูเท่านั้นคือผู้พัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทสภาพแวดล้อมอย่างแท้จริง

Stenhouse (1983) เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรที่มองหลักสูตรตามกรอบแนวคิดแบบเน้นกระบวนการเรียนรู้ ในทัศนะของ Stenhouse หลักสูตรคือ ความพยายามที่จะถ่ายทอดหลักการพื้นฐานและคุณลักษณะที่จำเป็นตามเค้าโครงทางการศึกษาในรูปแบบหนึ่งซึ่งเปิดกว้างให้พิจารณาข้อเท็จจริงที่สำคัญและสามารถถ่ายโยงไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิผล สอดคล้องกับที่

ลำลี ทองธิว (2551) กล่าวถึง หลักสูตรตามกรอบแนวคิดนี้ไว้ว่า หลักสูตรแม้จะอยู่ในรูปของเอกสาร แต่ต้องไม่ยึดถือเอกสารนั้นเสมือนว่าเป็นข้อกำหนดที่จะต้องทำตามขั้นตอนและกระบวนการทุกอย่างตามที่ได้มีการออกแบบและวางแผนไว้อย่างเข้มงวด แต่เป็นโครงร่างหรือเค้าโครงแผนงานที่นำเสนอไว้เป็นแนวซึ่งผู้นำไปใช้ ซึ่งก็คือครูผู้สอนจะต้องใช้ความคิดวิเคราะห์ คิดไตร่ตรอง และใช้ความพยายามหาวิธีการที่จะทำให้รายละเอียดและขั้นตอนต่างๆ ในโครงร่างนี้ไปสู่การปฏิบัติจริง ทั้งนี้เป็นการปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขในบริบทนั้นซึ่งประกอบด้วยบริบทสังคม ชุมชน กลุ่มผู้เรียน รวมถึงความสามารถและทักษะเฉพาะของครู เป็นต้น

ลำลี ทองธิว (2551, หน้า 21-22) กล่าวว่า กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบเน้นกระบวนการเรียนรู้มองว่า หลักสูตรไม่ใช่สิ่งที่จับต้องได้ แต่เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู ผู้เรียน และความรู้ หรือกล่าวได้ว่าหลักสูตรเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียนและเป็นสิ่งที่ผู้สอนทำเพื่อเตรียมความพร้อมและเพื่อประเมินผล ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างแยกคายและคิดแบบตอบโต้ (คิดสะท้อนกลับ) ในการสร้างสรรค์กิจกรรมที่นำไปสู่การเรียนรู้ ต้องมีความเข้าใจในบทบาทของตนเองและรู้ว่าสังคมคาดหวังอะไรจากตัวผู้สอน มีโครงร่างหรือแนวปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เป็นกรอบในการทำงาน ใช้การอภิปราย สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้เรียนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมความคิดและท้าทายให้นำไปทดลองใช้ในภาคปฏิบัติ มีการประเมินกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนรวมถึงสิ่งที่เห็นได้จากผลผลิตของผู้เรียน

สรุปได้ว่า กรอบการพัฒนาหลักสูตรในงานวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการผสมผสานกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อผู้เรียนและสังคมที่ผู้เรียนอาศัยอยู่โดยใช้บริบททางสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเป็นฐาน ครูผู้สอนและผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยมีครูผู้สอนให้ความช่วยเหลือให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามเป้าหมาย โดยเน้นกระบวนการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเป็นหลักสูตรที่เน้นเป้าหมายเพื่อชีวิตและสังคมที่ดีกว่าโดยครูและผู้เรียนมีบทบาทเท่าเทียมกันในการเรียนรู้

ตอนที่ 2 แนวคิดด้านหลักสูตรประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1. จุดมุ่งหมายและการจัดเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีขอบข่ายเนื้อหาที่กว้าง จึงมักมีคำถามเกิดขึ้นอยู่เสมอว่า สถานศึกษาควรกำหนดกรอบเนื้อหาที่จะนำไปใช้ในการสอนประวัติศาสตร์อย่างไรจึงจะเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละวัย และมีวิธีการคัดเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์อย่างไรให้มีความน่าสนใจและท้าทายผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์น่าจะเป็นโจทย์ปัญหาที่

สำคัญและท้าทายสำหรับครูอาจารย์ที่สอนประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 อันเนื่องมาจากสถานศึกษาแต่ละแห่ง จะต้องพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ของตนเองโดยให้มีความเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแห่งชาติและมีความ
สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

1.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

Bage (2000, pp. 23-27) กล่าวถึง การกำหนดจุดมุ่งหมายของวิชาประวัติศาสตร์
ว่าส่วนมากมักจะพิจารณาจากประโยชน์หรือคุณค่าของประวัติศาสตร์ที่เกิดจากลักษณะ
ธรรมชาติ หรือโครงสร้างของวิชา และมาจากวิธีการของประวัติศาสตร์เอง จุดมุ่งหมายที่ได้นี้ถือเป็น
จุดมุ่งหมายที่แท้จริงหรือจุดมุ่งหมายโดยตรงของวิชาประวัติศาสตร์ นักการศึกษาแต่ละคนจะเน้น
ในจุดมุ่งหมายเหล่านี้ไม่เหมือนกัน เช่น เฮนรี จอห์นสัน (Henry Johnson) จะเน้นความสำคัญที่
วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงต่างๆ หรือที่บางครั้งก็เรียกว่า ความเข้าใจทาง
ประวัติศาสตร์หรือการคิดเชิงประวัติศาสตร์ (Historical sense or historical thinking) มากกว่าที่
จะเน้นที่ตัวความรู้จากข้อเท็จจริง ขณะที่ อี เอช แดนซ์ (E. H. Dance) จะเน้นประเด็นสำคัญ
3 ประการ คือประการที่หนึ่ง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงตามที่ได้สั่งสมกันมาเท่าที่
ผู้มีการศึกษา “ควรจะได้รู้” เกี่ยวกับอดีต ประการที่สอง ผู้เรียนควรได้ซาบซึ้งในความสัมพันธ์ของ
ตนกับสังคมทั้งที่ตนดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันกับสังคมนี้ในอดีตที่ผ่านมา และประการสุดท้าย เพื่อ
ฝึกฝนผู้เรียนให้รู้จักการคิดที่ไม่ใช่เป็นแบบวิเคราะห์และนิรนัย (Deductive) แต่เป็นการคิดแบบ
อุปนัย (Inductive) ซึ่งผู้เรียนจะต้องเข้าถึงความรู้ความจริงของประวัติศาสตร์ด้วยความเป็นกลาง
และอาศัยการคิดที่ผ่านการวิพากษ์วิจารณ์หรือไตร่ตรองมาแล้ว

1.2 การจัดเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

การกำหนดและการจัดเนื้อหาของวิชาประวัติศาสตร์จำเป็นต้องคำนึงถึง
จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของวิชาซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้ว และพร้อมๆ กันนั้นก็ยังมีปัญหาอีก
หลายประการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการกำหนดเนื้อหาของประวัติศาสตร์ในแต่ละระดับชั้น
การศึกษา ปัญหาสำคัญที่สุดอันดับแรกคือ ปัญหาการจัดรูปแบบของเนื้อหาประวัติศาสตร์ จากที่มี
ความยากน้อยกว่าไปหาที่ยากมากกว่า เพื่อให้เหมาะสมกับระดับชั้นของความเจริญเติบโตและ
พัฒนาการของผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไปจนถึงขั้นสุดท้ายของระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น และขั้นสุดท้ายของระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ
การจัดเนื้อหาหลักสูตรสถานศึกษาได้เสนอแนวทางไว้ ดังนี้

Office for Standards in Education (2007, pp. 21-23) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหาสำหรับหลักสูตรประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. ควรเป็นเนื้อหาที่สนับสนุนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสอนประวัติศาสตร์ เช่น ถ้าต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ เจตคติ และค่านิยมที่ดีเกี่ยวกับความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ผู้เรียนควรได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจในชาติเหล่านั้น

2. ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมกับวัย ประสบการณ์การเรียนรู้ ความสามารถของผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ สืบแสง พรหมบุญ (2539) ที่กล่าวว่า “ผู้เรียนจะต้องเรียนประวัติศาสตร์ให้เหมาะสมกับวัยเป็นสิ่งสำคัญที่สุด” ตลอดจนเนื้อหาควรมีความทันสมัย โดยครูจะต้องมีการติดตามงานวิจัยใหม่ๆ ทางประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง เช่น การติดตามแนวคิดใหม่เกี่ยวกับหลักศิลาจารึกของไทย เป็นต้น

3. ควรมีขอบข่ายเนื้อหาที่กว้างและครอบคลุมรายละเอียดที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจโลกในยุคปัจจุบันที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดและพฤติกรรมของมนุษยชาติ โดยเริ่มจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ภูมิภาค ประวัติศาสตร์ชาติ และไปสิ้นสุดที่ประวัติศาสตร์โลก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เฉлим นิติเขตต์ปรีชา (2545, หน้า 15) ที่เสนอความคิดเห็นว่า การเรียนประวัติศาสตร์ควรเริ่มจากสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ใกล้ๆ ตัวผู้เรียน แล้วค่อยศึกษาลึกลงไปตามลำดับ คือ เริ่มจากเนื้อหาสาระที่เน้นการผูกพันกับท้องถิ่นที่อยู่ก่อนโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการ อาทิเช่น สุเทพ สุนทรภัสส์ (2522; ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2527; ธิดา สาระยา, 2529; ฉลอง สุนทราวาณิชย์, 2529; ศรีศักร วลลิโกดม, 2531; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2535; อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2545; และอรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2545) ที่เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมที่แสดงให้เห็นความเป็นมาของผู้คนในท้องถิ่นเดียวกันที่อาจมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ 2-3 ชั่วคนสืบลงไป ก็เกิดสำนึกร่วมขึ้นเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีจารีตชนบประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และกติกาในทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน โดยมีพื้นฐานทางความเชื่อและศีลธรรมเดียวกัน การศึกษาประวัติศาสตร์ตามแนวทางดังกล่าวคือ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั่นเอง

4. ควรเป็นหลักสูตรที่เน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติและโลก เนื้อหาไม่เพียงแต่ศึกษาเฉพาะประวัติศาสตร์ของชาติตนเท่านั้น ควรมุ่งเน้นประวัติศาสตร์ชาติอื่นๆ ด้วย

National Council for the Social Studies (2008, pp. 15-19); National Council for History Education (2014, pp. 7-12) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยใช้ทฤษฎียุคสมัยทางวัฒนธรรมของนักจิตวิทยา Stanley Hall (The Cultural Epoch Theory) เป็นการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ตามวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ แนวคิดนี้มีความเชื่อว่าประวัติศาสตร์ยุคใดก็ตามที่เริ่มเรียนประวัติศาสตร์ เนื่องจากเนื้อหาประวัติศาสตร์ในส่วนนี้สามารถเข้าใจได้ง่าย เพราะเรื่องราวของคนในยุคโบราณสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดจินตนาการถึงชีวิตผู้คนในอดีต ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากตัวผู้เรียน แต่ความรู้จากจินตนาการของผู้เรียนนั้นสามารถนำไปสัมพันธ์กับความรู้ที่เป็นอยู่จริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียน ส่วนประวัติศาสตร์ยุคกลาง และประวัติศาสตร์สมัยใหม่ เหมาะที่จะศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษา Heyking (2004, pp. 17-18) กล่าวว่า การจัดเนื้อหาหลักสูตรในลักษณะนี้ทำให้ต้องละเลยเรื่องความต่อเนื่องของลำดับเวลา (Chronological continuity) และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสภาวะทางภูมิศาสตร์ ข้อเท็จจริงอันเป็นความรู้ทั้งหลายก็จะจัดมาให้เรียนโดยไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันเลยก็ได้ เช่น ในระดับชั้นประถมศึกษา อาจจัดให้เรียนเรื่องมนุษยสมัยก่อนประวัติศาสตร์เรื่องกลุ่มชนเผ่าอารยัน กลุ่มคนในกลุ่มแม่น้ำไนล์ และกลุ่มคนในกลุ่มแม่น้ำเหลือง เป็นต้น แนวคิดนี้ในปัจจุบันถือว่าล้าสมัยไปแล้ว แต่แนวคิดพื้นฐานในเรื่องวุฒิภาวะทางสมองและความสนใจของผู้เรียนยังคงเป็นแนวทางสำคัญในการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์อยู่ต่อไป

2. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ตามชีวประวัติบุคคลสำคัญ (Biographical Approach) การเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์สมัยก่อน ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องข้องกับชีวประวัติบุคคลสำคัญ หรือที่เรียกว่า ประวัติศาสตร์ของวีรบุรุษ (History of the Great Men) โดยมีวีรบุรุษเป็นผู้นำเป็นรูปแบบผู้นำและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้แก่สังคม การนำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์ในแนวนี้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่า มีข้อบกพร่องในแง่ของการให้ความสำคัญกับบทบาทของวีรบุรุษมากเกินไป ทำให้ละทิ้งความสำคัญของบริบทแวดล้อมหรือปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในสังคมนั้นๆ เพราะอิทธิพลของคนเพียงคนเดียวไม่สามารถครอบคลุมปรากฏการณ์ทางสังคมในเวลานั้นได้ทั้งหมด

3. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ตามทฤษฎีจิตวิทยา (The Psychological Theory Approach) เป็นการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยใช้หลักทางจิตวิทยา คือ กระบวนการของความก้าวหน้า (A Process of Progression) 3 ขั้นตอน คือ เรียนประวัติศาสตร์ผ่านบุคลิกภาพของบุคคล (personalities) ในระดับประถมศึกษา เช่น เรียนประวัติศาสตร์บุคคลสำคัญในอดีต ศึกษาบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำจากบุคคลสำคัญ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเรียนประวัติศาสตร์ผ่านเหตุการณ์ (events) ต่างๆ ในอดีต และเรียนประวัติศาสตร์ผ่านแนวความคิด (ideas) ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในลักษณะของประวัติศาสตร์ความคิด (Thoughts History) หรือปรัชญาประวัติศาสตร์ (Historical Philosophy)

4. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ตามกาลเวลา (Chronological Approach) เป็นการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ โดยเรียงเหตุการณ์ตามยุคสมัย (period) หรือลำดับเวลา เช่น หลักสูตรประวัติศาสตร์ไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 กำหนดให้ศึกษาเรื่อง รัฐไทยก่อนสุโขทัยและสุโขทัยในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา และประวัติศาสตร์ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ตามลำดับ การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยวิธีนี้นิยมใช้กันมากที่สุด เนื่องจากมีความสะดวกและผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ง่าย ข้อดีของการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการนี้คือ ผู้เรียนจะสามารถศึกษาย้อนรอยไปถึงความสัมพันธ์ของกาลเวลา การเปลี่ยนแปลง และความต่อเนื่องของเหตุการณ์ในยุคสมัยต่างๆ ได้ง่าย ในขณะที่เดียวกันการจัดเนื้อหาด้วยวิธีการนี้มีข้อจำกัด เนื่องจากการเรียนประวัติศาสตร์ไปตามยุคสมัยจะมีรายละเอียดของเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย และมีช่วงเวลายาวนาน ย่อมเป็นอุปสรรคต่อผู้เรียน เช่น อาจทำให้ผู้เรียนลืมเรื่องราวบางตอนที่เรียนแล้ว จึงมองไม่เห็นพัฒนาการและความต่อเนื่องของเหตุการณ์

5. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยการเรียนตามเส้นทางการพัฒนา (Lines of Development) แนวคิดนี้เป็นของศาสตราจารย์ Jaffrey ที่กล่าวว่า ประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการของการพัฒนาทางสังคม เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจประวัติศาสตร์อย่างแท้จริงนั้นควรจะต้องศึกษาประวัติศาสตร์ในเชิงของพัฒนาการ หลักการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีนี้จะเริ่มจากการคัดเลือกประเด็น (Themes) หรือหัวเรื่อง (Topics) ให้มีความเหมาะสมกับวัย ประสบการณ์ และความสนใจของผู้เรียน โดยศึกษาประเด็นเหล่านั้นในเชิงพัฒนาการหรือวิวัฒนาการ การจัดเนื้อหาแบบนี้เหมาะสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา เช่น ครูกำหนดประเด็นที่จะศึกษาเรื่องที่ อยู่อาศัย การคมนาคมขนส่ง การค้าขาย และการแพทย์ นักเรียนจะเรียนรู้ถึงวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงในประเด็นดังกล่าวอย่างเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการ ข้อดีของการจัด

เนื้อหาด้วยวิธีนี้คือ หลักสูตรประวัติศาสตร์จะมีความยืดหยุ่นไปตามความต้องการของผู้เรียนและ กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่วนข้อจำกัดคือผู้เรียนไม่สามารถมองเห็นความต่อเนื่องของ เหตุการณ์ทั้งหมดในแต่ละยุคสมัยได้ เนื่องจากเป็นการศึกษาเฉพาะหัวเรื่องใดหัวเรื่องหนึ่งเท่านั้น (The Jaffrey Historical Society, 2011 as cited in National Council for History Education 2014, p. 14)

6. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยการกำหนดเป็นหัวข้อ (Topical Approach หรือ Thematic Approach) การจัดเนื้อหาแบบนี้กำหนดเนื้อหาเป็นหัวข้อ และศึกษารายละเอียด ของเรื่องราวไปตามลำดับเวลา เช่น ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองสมัยอยุธยา ประวัติศาสตร์ การต่างประเทศของไทย เป็นต้น การจัดเนื้อหาวิธีนี้มีข้อดีคือ ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่อง การเปลี่ยนแปลง ของเหตุการณ์ต่างๆ ได้ตั้งแต่ต้นจนจบ

7. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการปะติดปะต่อเรื่อง (The Patch Method) เป็นการจัดเนื้อหาเป็นหัวเรื่องหรือหน่วยการเรียนรู้ และมุ่งศึกษาในหัวเรื่องนั้นอย่าง ละเอียดลุ่มลึก หัวเรื่องหรือหน่วยการเรียนรู้ที่เลือกมาศึกษาจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน

8. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้วยการจัดแบบวงกลม (The Concentric Approach) เป็นการจัดเนื้อหาที่กำหนดให้หลักสูตรประวัติศาสตร์ในระดับชั้นต่างๆ เปรียบเสมือน วงกลมหลายวงที่มีศูนย์กลางร่วมกันอยู่ วงกลมวงหนึ่งจะถูกวางไว้ในวงกลมที่ใหญ่กว่า และ ใหญ่กว่าเรื่อยๆ ไป กล่าวคือนักเรียนในแต่ละระดับชั้นหรือแต่ละช่วงชั้น จะเรียนประวัติศาสตร์ โคจรสร้างเดียวกัน แต่รายละเอียดของเนื้อหาจะมีความลุ่มลึก เข้มข้น ต่างกัน เพื่อให้เหมาะกับวุฒิ ภาวะของผู้เรียนที่เพิ่มสูงขึ้น เช่น หลักสูตรสังคมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ขอบข่ายเนื้อหา กำหนดให้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ศึกษาประวัติศาสตร์ยุคสุโขทัยในด้านต่างๆ โดยสังเขป ในขณะที่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ศึกษาประวัติศาสตร์ยุคสุโขทัยด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมโดยเน้นการสร้างและพัฒนาชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผลสรุปจากการสัมมนาโต๊ะกลม เรื่องทิศทางการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 11-12 มิถุนายน 2539 ที่สรุปว่า การจัดหลักสูตรประวัติศาสตร์ไทย ควรเน้นให้เห็น ภาพรวมของการพัฒนาสังคมไทยอย่างต่อเนื่องทุกระดับ เพื่อให้ นักเรียนที่เรียนจบในแต่ละ หลักสูตรมองเห็นภาพรวมของประวัติศาสตร์ไทย โดยมีความลุ่มลึกต่างกัน การจัดเนื้อหาด้วยวิธีนี้ มีข้อจำกัดคือ การเรียนหัวข้อเดิมที่ซ้ำซากในทุกช่วงชั้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและ ไม่ทำทนายใจผู้เรียน (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2543)

9. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการแบบย้อนหลังหรือการถดถอย (The Regressive Approach) เป็นการจัดเนื้อหาที่เริ่มจากการศึกษาประวัติศาสตร์ยุคปัจจุบันแล้วย้อนกลับไปศึกษาอดีตซึ่งเรียงตามลำดับเวลาถอยกลับไป โดยมีแนวคิดที่ว่าเรื่องราวในปัจจุบันย่อมมีความหมายและช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายกว่าอดีตที่ห่างไกล โดยครูจะเป็นผู้กำหนดหัวข้อที่จะศึกษา เป็นการเริ่มต้นเข้าสู่ประวัติศาสตร์ด้วยเรื่องราวเหตุการณ์ในปัจจุบันแล้วย้อนกลับไปในอดีต แล้วจึงค่อยๆ กลับมายังสมัยปัจจุบันอีกครั้งหนึ่ง เช่น การศึกษาสงครามในอิรัก จะเริ่มจากสถานการณ์ในปัจจุบันแล้วศึกษาย้อนไปสู่แหล่งอารยธรรมในกลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติส ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งของอิรักกับกลุ่มประเทศในตะวันออกกลาง เชื่อมโยงมาสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างอิรักกับสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน เป็นต้น การจัดเนื้อหาวิธีนี้มีผลดีคือ ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์ในปัจจุบันและอดีตได้เป็นอย่างดี แต่มีผู้ไม่เห็นด้วยกับวิธีนี้เพราะมีข้อจำกัดคือ ผู้เรียนมิได้ศึกษาประวัติศาสตร์โดยเรียงตามลำดับกาลเวลาซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของวิชาประวัติศาสตร์

National Council for History Education (2014, pp. 19-30) เสนอหลักเกณฑ์โดยทั่วไปที่อาจนำมาใช้กับปัญหาการเลือกและจัดเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียนได้ ประกอบกับการคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ได้แก่

1. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local history) อาจเป็นหลักสูตรที่มีค่าและเหมาะสมสำหรับชั้นเด็กเล็ก หรือจำเป็นสำหรับเด็กที่โตกว่าในสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน สามารถกระตุ้นจินตนาการทางประวัติศาสตร์ที่เพิ่งเริ่มจะเกิดขึ้น และสามารถใช่วิธีการขั้นแรกๆ ของการศึกษาประวัติศาสตร์ เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ของบุคคล สถานที่ และเหตุการณ์ในอดีต อาจเป็นการให้ประสบการณ์โดยตรงแก่ผู้เรียนได้

2. ประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National history) เป็นเนื้อหาที่คนส่วนใหญ่ในสังคมมองว่าเป็นส่วนสำคัญในหลักสูตรประวัติศาสตร์ทุกหลักสูตร และควรบรรจุไว้ในหลักสูตรก่อนเรื่องอื่น แนวคิดนี้มีรากฐานความเป็นมายาวนานเนื่องจากประวัติศาสตร์ถูกใช้เป็นวิชาเพื่อปลูกฝังลัทธิชาตินิยมและการทหารแก่เด็กและเยาวชนมาจนกระทั่งทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามแนวคิดเช่นนี้เริ่มเปลี่ยนไปบ้างแล้วในยุโรปและอเมริกาซึ่งหันไปให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โลกและประวัติศาสตร์ของภูมิภาคเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศมากขึ้น แต่สำหรับประเทศเกิดใหม่ เช่น ประเทศในทวีปแอฟริกาและเอเชียซึ่งยังต้องการปลูกฝังความรู้สึกในเรื่องจิตสำนึกและ

เอกลักษณ์ของชาติอยู่มาก จึงยังคงเห็นว่าประวัติศาสตร์ชาติเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสอนอย่างจริงจัง และเน้นอย่างมากในโรงเรียนทุกระดับการศึกษา

3. เนื้อหาประวัติศาสตร์นอกเหนือจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชาติแล้ว ยังประกอบไปด้วย ประวัติศาสตร์สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เป็นเนื้อหาหลักสูตรส่วนที่จัดสอนให้แก่เด็กได้ทุกระดับเช่นกัน เพราะเนื้อเรื่องเปิดโอกาสให้ใช้วิธีการของประวัติศาสตร์ขั้นต้นภายใต้ขอบเขตที่จำกัดในการสืบสาวเก็บรายละเอียดของข้อมูล และเนื้อเรื่องก็แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของมวลมนุษยชาติด้วย ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยและเหตุการณ์ปัจจุบัน ประวัติศาสตร์สมัยโบราณยุคดึกดำบรรพ์ และประวัติศาสตร์เรื่องราวและชีวประวัติของบุคคล เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการจัดเรียงตามลำดับเวลาเพียงวิธีเดียว ถ้าครูผู้สอนประวัติศาสตร์มีความรู้ความเข้าใจหลักการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์เป็นอย่างดี ย่อมสามารถนำวิธีการที่หลากหลายมาบูรณาการผสมผสานจัดกรอบโครงร่างหลักสูตรประวัติศาสตร์ในโรงเรียนให้มีความน่าสนใจ ทำทนายผู้เรียน มิให้เกิดความเบื่อหน่ายที่จะเรียนประวัติศาสตร์ สามารถทำให้ประวัติศาสตร์มีคุณค่า และสามารถนำเอาดีมาใช้ในการเกิดประโยชน์ในปัจจุบันได้

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวความคิดการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2 วิธี คือ

1. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามกาลเวลา (Chronological Approach) เป็นการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยเรียงเหตุการณ์ตามยุคสมัย (period) หรือลำดับเวลา
2. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการกำหนดเป็นหัวข้อ (Topical Approach หรือ Thematic Approach) การจัดเนื้อหาแบบนี้กำหนดเนื้อหาเป็นหัวข้อ และศึกษารายละเอียดของเรื่องราวไปตามลำดับเวลา

2. หลักสูตรและการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของต่างประเทศ

การศึกษาหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในต่างประเทศ มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาควบคู่ไปด้วย เนื่องจากสถานะและแนวโน้มของวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบันเป็นการจัดแบบผสมผสานและบูรณาการ (Integrated) สาระความรู้ทางสังคมศึกษาเข้าด้วยกัน และเพื่อความเข้าใจความเป็นมาและแนวโน้มของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของสถานศึกษาได้ชัดเจนขึ้น จึงได้เลือกศึกษากรณีของ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษเป็นตัวอย่างโดยสังเขป ดังนี้

2.1 หลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับโรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกา

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นความสำคัญและพยายามสนับสนุนให้มีการสอนประวัติศาสตร์ขึ้นในโรงเรียน การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกาให้ชื่อว่าวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา (History Education) ซึ่งจัดเป็นหนึ่งในเก้าวิชาหลักตามพระราชบัญญัติการศึกษาอเมริกาปี 2000 (The Goal 2000 Education America Act) โดยมีสมาคมสังคมศึกษาแห่งชาติ (The National Council for the Social Studies: NCSS) ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ ทำหน้าที่ให้ความรู้ ความเข้าใจอย่างกว้างๆ เกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนสังคมศึกษา ซึ่งรวมถึงการพัฒนาหลักสูตรและการสอนประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้สอนนักเรียนทั่วประเทศ หน่วยงานนี้ได้ตีพิมพ์เอกสารเกี่ยวกับการสอนสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ ชื่อ A Task Force on Scope and Sequence เพื่อกำหนดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้สังคมศึกษาไปใช้สอนในโรงเรียน โดยมีการระดมผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักประวัติศาสตร์ (Historians) นักประวัติศาสตร์การศึกษา (History educators) และครูสังคมศึกษาที่สอนประวัติศาสตร์ (Social studies and History teachers) ช่วยกันสร้างมาตรฐานเนื้อหา (Content Standards) ขึ้นมาตั้งแต่ปี 2540 และในปัจจุบัน ภาคีสมาชิกเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (The Partnership for 21st Century Skills) กำหนดให้วิชาประวัติศาสตร์เป็นหนึ่งในความรู้วิชาแกนกลาง (Core subjects) ที่กำหนดให้ผู้เรียนจะต้องมีความรู้พื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

อย่างไรก็ตามถึงแม้การจัดการศึกษาในสหรัฐอเมริกาจะมีรูปแบบการกระจายอำนาจทางการศึกษามาโดยตลอด แต่การจัดการศึกษาของประเทศยังอยู่ภายใต้กรอบการจัดการศึกษาอิงมาตรฐาน (Standard-Based Education) จึงทำให้หลักสูตรสถานศึกษามีความแตกต่างกันตามบริบทของรัฐหรือเขตพื้นที่การศึกษานั้นๆ ทั้งนี้ที่มีการตีพิมพ์หนังสือชื่อ A Nation at Risk ในปี ค.ศ. 1983 และ Bill Honig ศึกษาธิการรัฐแคลิฟอร์เนียเป็นบุคคลแรกที่ได้รับมอบหมายให้มีการทบทวน ปรับปรุงการศึกษาของประเทศด้วยมาตรฐานหลักสูตร (Content standards and curriculum framework) ดังนั้นมาตรฐานเนื้อหาประวัติศาสตร์ ขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงมีรูปแบบที่หลากหลาย โดยมีหน่วยงานของรัฐ มหาวิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา สมาคม หรือองค์กรวิชาชีพต่างๆ ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิดและรูปแบบในการจัดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อให้สถานศึกษามีโอกาสเลือกและนำรูปแบบขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้

ประวัติศาสตร์เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับสถานศึกษา ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการการศึกษาของรัฐหรือองค์กรวิชาชีพต่างๆ (National Council for History Education, 2014, pp. 3-4) ดังนี้

1. รูปแบบของมหาวิทยาลัยมินเนโซต้า (The University of Minnesota Project Social Studies Model) ในปี ค.ศ. 1970 มหาวิทยาลัยมินเนโซต้า ได้ทำโครงการเกี่ยวกับหลักสูตรสังคมศึกษา ได้กำหนดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ (Scope and Sequence of Social Studies) ในระดับ K-12 ไว้ ดังนี้ (Capron, 1972)

K	โลกซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์
G1-2	ครอบครัวต่างๆ รอบโลก
G3-4	ชุมชนต่างๆ รอบโลก
G5	ศาสนศึกษา
G6	ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา
G7	คนและสังคม
G8	ระบบการเมืองการปกครองของเรา
G9	ระบบเศรษฐกิจของเรา
G10	ประวัติศาสตร์อเมริกาและความสัมพันธ์กับต่างประเทศ
G11	ภูมิภาคศึกษา
G12	ค่านิยมที่ขัดแย้งและการตัดสินใจ

ผลการวิจัยของโครงการดังกล่าวพบว่า หลักสูตรสังคมศึกษาที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ตลอดจนการกำหนดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ที่ชัดเจน ย่อมส่งผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรได้ดีกว่าหลักสูตรที่ไม่ได้กำหนดกรอบโครงสร้างไว้

2. รูปแบบของสมาคมสังคมศึกษาแห่งชาติ (NCSS Task Force Scope and Sequence Model)

ในปี ค.ศ. 1982 สมาคมสังคมศึกษาแห่งชาติ (The National Council for the Social Studies: NCSS) ได้จัดตั้งคณะทำงานชื่อ A Task Force on Scope and Sequence เพื่อกำหนดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้สังคมศึกษาในระดับ K-12 ดังนี้ (Joyce, Little and Wronski, 1991)

K	ตระหนักต่อหน้าที่ทางสังคมของตนเอง
G1	ความเข้าใจในครอบครัวและโรงเรียน
G2	ความต้องการขั้นพื้นฐานของสังคมรอบข้าง: เพื่อนบ้านใกล้เคียง

- G3 การแบ่งปันการใช้พื้นที่ในโลก: ชุมชนต่างๆ
- G4 วิถีชีวิตของผู้คนในสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย: ภูมิภาคต่างๆ
- G5 ผู้คนในทวีปอเมริกา: สหรัฐอเมริกาและเพื่อนบ้านใกล้เคียง
- G6 ผู้คนและวัฒนธรรมอื่นๆ: ซีกโลกตะวันตก
- G7 การเปลี่ยนแปลงของชาติต่างๆ: ทั่วโลก
- G8 การสร้างความแข็งแกร่งและเสถียรภาพของชาติ: สหรัฐอเมริกา
- G9 ระบบที่ส่งเสริมสังคมประชาธิปไตย: กฎหมายและความยุติธรรม
- G10 บ่อเกิดของวัฒนธรรม: ประวัติศาสตร์โลก
- G11 ความเจริญของทวีปอเมริกา: ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา
- G12 วิชาเลือกต่างๆ

จากตัวอย่างดังกล่าว เป็นเพียงแนวทางการจัดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ ซึ่ง NCSS เสนอเป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนต่างๆ ซึ่งโรงเรียนสามารถนำไปปรับใช้เพื่อความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและบริบทชุมชน

3. รูปแบบของรัฐแคลิฟอร์เนีย (The California Model)

ในปี ค.ศ. 1988 รัฐแคลิฟอร์เนีย ได้จัดทำกรอบโครงสร้างหลักสูตรสังคมศึกษา ที่มีชื่อว่า History-Social Science Framework for California Public Schools, Kindergarten through Grade 12 ตรากรอบโครงสร้างหลักสูตรครั้งนี้ได้ใช้วิชาประวัติศาสตร์เป็นแกนในการจัดหลักสูตรสังคมศึกษา ซึ่งมีขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ K-12 ดังนี้ (Martorella, 1994)

- K การเรียนรู้และการทำงาน, อดีตและปัจจุบัน
 - G1 เวลาและสถานที่ของเด็กๆ
 - G2 ความแตกต่างของผู้คน
 - G3 ความเข้าใจเกี่ยวกับความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง
 - G4 แคลิฟอร์เนีย: รัฐที่มีความเปลี่ยนแปลง
 - G5 ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา: การสร้างชาติ
 - G6 ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์โลก: อารยธรรมโบราณ
 - G7 ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์โลก: สมัยกลางและสมัยใหม่
 - G8 ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์สหรัฐอเมริกา: ความรุ่งเรืองและ
- ความขัดแย้ง
- G9 วิชาเลือก (ประวัติศาสตร์-สังคมศาสตร์)

G10 ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์โลก: สมัยใหม่ (ค.ศ.1789-ปัจจุบัน)
 G11 ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา: ความต่อเนื่อง
 และความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 20

G12 การเมืองการปกครองอเมริกา หรือเศรษฐศาสตร์

4. รูปแบบของ The Bradley Commission on History Model

ในปี ค.ศ. 1988 The Bradley Commission ได้ร่วมกันกำหนดขอบข่ายและ
 ลำดับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ K-6 เพื่อเป็นทางเลือกในการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์แก่
 โรงเรียน ดังนี้

**ตาราง 3 แสดงรูปแบบขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของ The Bradley
 Commission**

ชั้นปี	รูปแบบที่ 1	รูปแบบที่ 2	รูปแบบที่ 3
k	เด็กๆ ของดินแดนต่างๆ และ กาลเวลา	การเรียนรู้และการทำงานใน ปัจจุบันและอดีต	การผจญภัยของเด็กๆ: ในอดีต และอนาคต
1	ครอบครัวในปัจจุบันและอดีต	กาลเวลาและสถานที่ของเด็ก	ผู้คนที่สร้างชาติอเมริกา
2	ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: เพื่อนบ้านและชุมชน	ความแตกต่างของผู้คน	ขนบธรรมเนียม, อนุสาวรีย์และ การเฉลิมฉลอง
3	ประวัติศาสตร์เมือง: การเริ่มต้นและความเติบโต ของเมือง	ความต่อเนื่องและการ เปลี่ยนแปลง: ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชาติ	นักประดิษฐ์ นักคิดและผู้อพยพ
4	ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ของรัฐ: ความต่อเนื่องและ กาลเวลา	การเปลี่ยนแปลงของรัฐ	วีรบุรุษ นิทานพื้นบ้านและ ตำนานของชาติต่างๆ
5	ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ชาติ: ยุคการสำรวจจนถึง ค.ศ. 1865	ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ สหรัฐอเมริกา: การสร้างชาติ ใหม่	ชีวประวัติและเอกสารต่างๆ ใน ประวัติศาสตร์อเมริกา
6	ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ โลก: ความเจริญรุ่งเรืองของ อารยธรรม	ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ โลก: อารยธรรมโบราณ	ชีวประวัติและเอกสารต่างๆ ใน ประวัติศาสตร์โลก

ที่มา: Martorella, 1994

นอกจากนี้ The Bradley Commission ยังได้กำหนดประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ (Themes) สำหรับระดับประถมศึกษา 6 ประเด็น ดังนี้

1. ความขัดแย้งและความร่วมมือกัน (Conflict and Cooperation)
2. การเปรียบเทียบประวัติของพัฒนาการด้านต่างๆ (Comparison History of Major Development)
3. รูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการเมือง (Patterns of Social and Political Interaction)
4. อารยธรรม การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและนวัตกรรม (Civilization, Cultural Diffusion and Innovation)
5. ปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (Human Interaction with the Environment)
6. ค่านิยม ความเชื่อ แนวคิดทางการเมือง และสถาบันทางสังคม (Values, Beliefs, Political Ideas and Institutions)

5. รูปแบบสกลทรรศน์ศึกษา (Global education model)

สกลทรรศน์ศึกษา หมายถึง แนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาเยาวชนของสังคมให้เป็นพลเมืองดีของสังคมโลก โดยมีความเข้าใจเกี่ยวกับพลเมืองของโลกที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคต่างๆ (สิริวรรณ ศรีพหล และคณะ, 2536) โดย Kniep (1987) ได้เสนอการจัดขอบข่ายของสกลทรรศน์ศึกษาโดยนำมาบูรณาการกับสังคมศึกษาใน 4 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ค่านิยมของมนุษยชาติ (Human values) ระบบต่างๆ ของโลก (Global systems) เหตุการณ์และปัญหาสำคัญของโลก (Global issues and problems) และประวัติศาสตร์โลก (Global history) จากขอบข่ายดังกล่าว Kniep ได้เสนอแนะความคิดรวบยอดที่สำคัญ 5 ประเด็น คือ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependence) การเปลี่ยนแปลง (change) วัฒนธรรม (culture) ความขาดแคลน (scarcity) และความขัดแย้ง (conflict)

นอกจากนั้น จากการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนวิจัยนักวิจัยรุ่นเยาว์ (Junior Research Scholarship) ทำให้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในศาสตร์ด้านหลักสูตรและเน้นไปที่บริบทของสังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ และความเป็นพลเมืองที่ School of Education, Indiana University-Bloomington ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีโอกาสสัมภาษณ์นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนสังคมศึกษาที่มีบทบาทในการกำหนดกรอบโครงสร้างหลักสูตรสังคมศึกษา (Social studies curriculum framework) ระดับมลรัฐ ได้แก่ Indiana, Ohio และ Wisconsin และเป็น

สมาชิกประจำของสภาสังคมศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (The National Council for the Social Studies: NCSS) ได้แก่ Professor Dr. Keith Barton, Professor Dr. Patricia Kubow, School of Education, Indiana University-Bloomington และ Associate Professor Dr. Li-Ching Ho, School of Education, University of Wisconsin-Madison ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นักวิชาการดังกล่าวจำนวน 3 คน ด้วยตนเองและศึกษาเอกสารกรอบโครงร่างหลักสูตรเพื่อประกอบการวิเคราะห์แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) กลุ่มวิชาสังคมศึกษาในสหรัฐอเมริกา

ผลที่ได้จากการศึกษา โดยสรุปมีดังนี้

1. ขอบข่ายการเรียนรู้สังคมศึกษาควรมีขอบข่ายที่กว้างและครอบคลุมรายละเอียดที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันและสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกรักคิดและพฤติกรรมของมนุษยชาติ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (local history) ประวัติศาสตร์ภูมิภาค (regional history) ประวัติศาสตร์ชาติ (national history) และไปสิ้นสุดที่ประวัติศาสตร์โลก (global history) โดยที่แนวคิดโลกศึกษาและพลเมืองโลก (global education and global citizenship education) สามารถสร้างให้เกิดแก่ผู้เรียนได้โดยใช้บริบทประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้น การเรียนประวัติศาสตร์ควรเริ่มจากสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ใกล้ๆ ตัวของผู้เรียน แล้วค่อยศึกษาลึกลงไปตามลำดับ คือ เริ่มต้นจากเนื้อหาสาระที่เน้นองค์ความรู้ในท้องถิ่นหรือชุมชนที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ก่อนโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

2. พัฒนาการด้านความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ (Historical understanding) ของนักเรียนระดับชั้น K-12 ในสหรัฐอเมริกา พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาสามารถเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการลำดับเวลาทางประวัติศาสตร์ได้ โดยให้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอดเรื่องลำดับเวลาที่อยู่ใกล้ตัว เช่น ประวัติตระกูลของพ่อแม่ ตนเอง ครอบครัว และญาติพี่น้อง หรือเริ่มต้นจากการเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขยายไปยังประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติศาสตร์ชาติ และประวัติศาสตร์โลก

3. ความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญซึ่งควรสอนในโรงเรียน ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลง ความต่อเนื่อง ความเป็นเหตุเป็นผล วัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐาน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและพหุวัฒนธรรม ลัทธิอาณานิคมและจักรวรรดินิยม ผลกระทบ ความเหมือนและความแตกต่าง ความรู้สึกร่วมกัน การรุกราน และวิวัฒนาการ

4. ขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้สังคมศึกษาของมลรัฐ Indiana, Ohio และ Wisconsin ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีลักษณะ ดังนี้

ตาราง 4 แสดงการจัดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้สังคมศึกษาของมลรัฐ Indiana, Ohio และ Wisconsin

ชั้นปี	Indiana	Ohio	Wisconsin
k	ตัวเรา	ตัวเราและบ้านเรา	ตัวเรา โรงเรียน บ้าน ชุมชน
1	ครอบครัว	ครอบครัวและโรงเรียน	ครอบครัว
2	เพื่อนบ้าน	โรงเรียนและเพื่อนบ้าน	เพื่อนบ้าน
3	ชุมชน	ชุมชนและการปกครองท้องถิ่น	ชุมชน
4	ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์รัฐ Indiana	Ohio ศึกษา	ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์รัฐ Wisconsin
5	สหรัฐอเมริกา	สหรัฐอเมริกา	ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา
6	ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์การเมืองรัฐ Indiana	ซีกโลกตะวันตกศึกษา	อารยธรรมโลก
7	ภูมิศาสตร์โลก	ซีกโลกตะวันออกศึกษา	ภูมิศาสตร์โลก
8	ประวัติศาสตร์อเมริกายุคบุกเบิกถึง ค.ศ. 1900	ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกายุคบุกเบิกถึง ค.ศ. 1877	ประวัติศาสตร์อเมริกา
9	ประวัติศาสตร์อเมริกาศตวรรษที่ 20	Midwest ศึกษา	พลเมืองในอารยธรรมโลก
10	อารยธรรมตะวันตก	ประวัติศาสตร์โลก(ค.ศ. 1750-ปัจจุบัน)	ประวัติศาสตร์โลก
11	การสำรวจอาชีพ	ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1877-ปัจจุบัน)	ประวัติศาสตร์อเมริกา
12	การเมืองอเมริการ่วมสมัย	การเมืองอเมริกา	การเมืองการปกครองอเมริกา

สรุปได้ว่า ขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้สังคมศึกษาของมลรัฐ Indiana, Ohio และ Wisconsin ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

K	ตัวเรา โรงเรียน บ้าน ชุมชน
G1	ความเข้าใจในครอบครัว
G2	ความต้องการขั้นพื้นฐานของสังคมรอบข้าง: เพื่อนบ้านใกล้เคียง
G3	การแบ่งปันการใช้พื้นที่ในโลก: ชุมชนต่างๆ
G4	วิถีชีวิตของผู้คนในมิติประวัติศาสตร์-ภูมิศาสตร์ของมลรัฐ
G5	ผู้คนในทวีปอเมริกา: สหรัฐอเมริกาและเพื่อนบ้านใกล้เคียง
G6	ผู้คนและวัฒนธรรมอื่นๆ: อารยธรรมโลก
G7	การเปลี่ยนแปลงของชาติต่างๆ: ภูมิศาสตร์โลก
G8	การสร้างชาติ: ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา
G9	ความเป็นพลเมืองในอารยธรรมโลก
G10	บ่อเกิดของวัฒนธรรม: ประวัติศาสตร์โลก
G11	ความเจริญของทวีปอเมริกา: ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา
G12	โลกร่วมสมัยและเหตุการณ์ปัจจุบัน

2.2 หลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับโรงเรียนในประเทศไทย

หลักสูตรประวัติศาสตร์ในประเทศไทย มีการพัฒนามาเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง นักวิชาการบางส่วนออกมาแสดงความคิดเห็นว่า ประวัติศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญ หลักสูตรระดับโรงเรียนควรบรรจุวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาบังคับ (Requisite course) สำหรับนักเรียนในทุกระดับชั้น ในปี ค.ศ. 1999 กระทรวงศึกษาธิการและการจ้างงานของอังกฤษ (DfEE) ได้ประกาศปรับปรุงหลักสูตรแห่งชาติ (National Curriculum) ประวัติศาสตร์จัดเป็นวิชาพื้นฐานที่มีใช้วิชาแกนของหลักสูตรแห่งชาติ (วิชาแกน คือ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ) โดยบังคับให้เรียนใน 3 ช่วงชั้น ส่วนในช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ช่วงชั้นที่ 4) มิได้บังคับในโครงสร้างหลักสูตรแห่งชาติ แต่ให้โรงเรียนสามารถจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมให้นักเรียนเลือกเรียนได้ตามความสนใจ (Elective courses) หลักสูตรประวัติศาสตร์จะประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local History) ประวัติศาสตร์ชาติ (National History) ประวัติศาสตร์อเมริกา (American History) และประวัติศาสตร์ยุโรป (European History) การเรียนการสอนประวัติศาสตร์มีการเน้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มากกว่าการสอน

เนื้อหาสาระของประวัติศาสตร์ ภายใต้กรอบหลักสูตรแห่งชาติ (National Curriculum Framework) สถานศึกษาแต่ละแห่งจะต้องดำเนินการสร้างหลักสูตรประวัติศาสตร์ของตนเอง หลักสูตรประวัติศาสตร์ในหลักสูตรแห่งชาติจึงมีรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 (Key Stage 1) ขอบข่ายของเนื้อหาในหลักสูตร มีดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัว และบุคคลรอบข้าง

2. การดำเนินชีวิตของบุคคลในอดีตในท้องถิ่นของตน

3. ประวัติบุคคลสำคัญในอดีตของอังกฤษและของโลก เช่น ศิลปิน นักสำรวจ นักประดิษฐ์ นักการปกครอง นักบุญ และนักวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

4. เหตุการณ์สำคัญในอดีตของอังกฤษและของโลก เช่น กีฬาโอลิมปิก แผนการปลงพระชนม์พระเจ้าเจมส์ที่ 1 (The Gunpower Plot) เป็นต้น

ช่วงชั้นที่ 2 (Key Stage 2) ขอบข่ายของเนื้อหาในหลักสูตร มีดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ เหตุการณ์สำคัญในท้องถิ่น

2. ประวัติศาสตร์อังกฤษ ได้แก่ โรมัน แองโกล แซกซอน ไวกิงในเกาะอังกฤษ ราชวงศ์ทิวดอร์ การดำเนินชีวิตของคนในสมัยวิคตอเรียน การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีตั้งแต่ ค.ศ.1930

3. ประวัติศาสตร์ยุโรป ได้แก่ การดำเนินชีวิตของผู้คนในสมัยกรีกโบราณ อารยธรรมของกรีกโบราณที่มีผลต่อโลกยุคปัจจุบัน

4. ประวัติศาสตร์โลก ได้แก่ อารยธรรมอียิปต์ สุเมเรียน อาณาจักรแอสซีเรีย อารยธรรมหุบเขาอินดัส แมกยา และแอซเทค

ช่วงชั้นที่ 3 (Key Stage 3) ขอบข่ายของเนื้อหาในหลักสูตร มีดังนี้

1. ประวัติศาสตร์อังกฤษสมัยกลาง (ค.ศ. 1066-1500) เน้นพัฒนาการของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เหตุการณ์สำคัญและการดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคนั้น

2. ประวัติศาสตร์อังกฤษ (ค.ศ. 1500-1750) เน้นการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง ศาสนา และสังคม

3. ประวัติศาสตร์อังกฤษ (ค.ศ. 1750-1900) เน้นการขยายตัวด้านการค้าและการแสวงหาอาณานิคม การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการปฏิวัติอุตสาหกรรม

4. ประวัติศาสตร์ยุโรป (ก่อน ค.ศ. 1914) ได้แก่ ยุโรปยุคก่อนประวัติศาสตร์

5. ประวัติศาสตร์โลก (ก่อน ค.ศ. 1900) ได้แก่ ประวัติศาสตร์แอฟริกา อเมริกา และออสเตรเลีย

6. ประวัติศาสตร์โลก (หลัง ค.ศ. 1900) ได้แก่ สงครามโลก สงครามเย็น เหตุการณ์สำคัญในศตวรรษที่ 20 ซึ่งส่งผลกระทบต่ออังกฤษและโลกในยุคปัจจุบัน หรือวิชาเลือกต่างๆ

จากตัวอย่างหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับโรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ พบว่า หลักสูตรจะกำหนดให้ผู้เรียนมีความรู้ทางประวัติศาสตร์ขั้นต่ำที่สุดที่จะสามารถทำให้เขาเป็นพลเมืองที่มีค่าของประเทศได้ โดยหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษามุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับ “ทำไม” ของสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนในวัยประถมศึกษามีความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและบริบทใกล้ตัว รวมถึงเรื่องราวของบุคคลสำคัญและเรื่องเล่าต่างๆ หนึ่งหลักสูตรประวัติศาสตร์มีการบูรณาการในเนื้อหาสาระหลักของวิชาสังคมศึกษา มีการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน เมื่อมีส่วนร่วมกับชุมชนแล้วก็ควรขยายขอบเขตให้กว้างขวางขึ้น คือ ประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับระดับโลก คือ การเตรียมตัวผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนก็คือพลเมืองของแต่ละประเทศ การเตรียมตัวผู้เรียนคือให้ผู้เรียนสามารถเตรียมรับมือกับปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อโลก สามารถรับการเปลี่ยนแปลงได้และมีเป้าหมายในการดำรงชีวิต ดังนั้นวิธีที่ดีที่สุดก็คือการเรียนรู้จากประสบการณ์ของประเทศต่างๆ ในปัญหาที่คล้ายกันและแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ

3. หลักสูตรและการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของประเทศไทย

การจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 4 ช่วงชั้น ซึ่ง นาดตา ปิรันธนานนท์ (2545, หน้า 66-73) ได้อธิบายขอบข่ายและการจัดลำดับประสบการณ์เรียนรู้ของกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)

นักเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนต้นเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม สนใจว่าคนเรามีความสัมพันธ์กันอย่างไร ทำไมต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันและเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอย่างไร โดยทั่วไปสิ่งที่เขากระทำจะเกี่ยวข้องกับครอบครัวของเขาและค่อยๆ พัฒนาโดยเกี่ยวข้องกับสังคมในวงกว้างขึ้น การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยเริ่มจากสิ่งที่คุ้นเคย เช่น เรื่องราวของตนเอง ครอบครัว โรงเรียนและชุมชนแล้วเชื่อมโยงประสบการณ์ขยายไปสู่โลกกว้าง มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ตลอดจนพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น

นอกจากนั้นควรมีการบูรณาการแนวคิดทางภูมิศาสตร์ ความรู้พื้นฐานทาง เศรษฐกิจ การทำความเข้าใจในบรรทัดฐาน ค่านิยมประชาธิปไตย คุณธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ จริยธรรมต่างๆ เช่น ความยุติธรรม ความเสมอภาค ความรับผิดชอบ เสรีภาพ บุรณภาพ ความรัก ชาติ ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ และความเมตตากรุณา เป็นต้น (กรมวิชาการ, 2544)

2. ขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)

นักเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนปลายเริ่มมีความรู้เกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ขยายขอบเขตที่กว้างขึ้น รู้จักเหตุและผล รู้จักการอ้างอิงหลักฐาน สร้างข้อสรุปจากสิ่งที่สังเกตได้ เห็นความสำคัญของการต้องพึ่งพากันทั้งภายในกลุ่มและต่างกลุ่ม ผู้เรียนในช่วงชั้นนี้ควรได้ศึกษา เรื่องราวของจังหวัดหรือภาคที่ตนอาศัยอยู่ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศใกล้เคียงและภูมิภาคอื่นในโลก (กรมวิชาการ, 2544)

3. ขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)

ผู้เรียนในช่วงชั้นนี้มีความเข้าใจในสิ่งที่เป็นามธรรมมากขึ้น มีความเข้าใจ ลักษณะความซับซ้อนของการพึ่งพากันในประเทศและระหว่างประเทศ ความเข้าใจในเรื่องสังคม และสิ่งแวดล้อมจะทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างข้อสรุป และหาทางเลือกที่จะพิจารณาสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล ผู้เรียนควรจะต้องเรียนเรื่องราวซีกโลกตะวันออกและซีกโลกตะวันตกในเชิงการ เปรียบเทียบกับประเทศไทยทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ค่านิยม ศาสนาและจริยธรรมทั้งในอดีต ปัจจุบันและสร้างมุมมองในอนาคต ด้วย (กรมวิชาการ, 2544)

4. ขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)

นักเรียนในช่วงชั้นนี้สามารถเข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ลึกซึ้งขึ้น ควรเปิด โอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างข้อสรุป อธิบายทางเลือกต่างๆ และเสนอแนวทางการแก้ปัญหาใน เรื่องต่างๆโดยการนำทฤษฎี หลักการความรู้ต่างๆ มาใช้ โดยเน้นการศึกษาค้นคว้าวิจัยจาก แหล่งข้อมูลต่างๆ สารระการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้จะเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และกฎหมาย การจัดประเด็นหัวข้อที่ศึกษาควรมีแนวคิดกว้างขวางเพื่อส่งเสริมศักยภาพการศึกษาต่อในขั้นสูงและการเป็นพลเมืองดี มีความ เข้าใจในสังคมไทยและสังคมโลก (กรมวิชาการ, 2544)

จากตัวอย่างแนวทางการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษาทั้งของประเทสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศไทย เป็นที่สังเกตว่าจะเป็นไปตามหลักการเดียวกัน คือ เริ่มจากการเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้เรียนคุ้นเคยซึ่งเป็นเรื่องราวของตนเอง ผู้คนที่อยู่รอบๆ ช้าง สังคมในบ้าน ครอบครัว ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่แล้วเชื่อมโยงประสบการณ์ขยายไปสู่โลกกว้างในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก เพื่อเป้าหมายของการเป็นพลเมืองดีของครอบครัว ของประเทศและของโลกตามลำดับ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักสูตรแบบขยายประสบการณ์การเรียนรู้ (The Expanding Communities Approach Curriculum/ Expanding Horizons Curriculum) (นาตยา ปิลันธนานนท์, 2545, หน้า 75)

4. ความหมาย ขอบเขตและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ทบทวนความรู้เพื่อประมวลขึ้นเป็นคุณลักษณะของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมความหมาย ขอบเขต แนวคิด วิธีการ และแนวทางการศึกษา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อชุมชนในรูปแบบของยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

4.1 ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

สำหรับคำว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ ดังนี้

เฉลิม มลิลิต (2523, หน้า 148) ได้สรุปความหมายของคำว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. ในแง่ของครูที่สอนประวัติศาสตร์สากลหรือประวัติศาสตร์ต่างประเทศ ความหมายของ Local history หรือ Thai history ซึ่งมีแนวทางและคุณค่าที่ครูผู้สอนจะได้เปรียบเทียบ (compare and contrast) ให้เห็นความสัมพันธ์และตระหนักถึงคุณค่าสำหรับชนในชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทย เพื่อให้เราได้ทราบข้อเท็จจริง ได้เห็นข้อดีและข้อบกพร่องในกระบวนการระบบหรือสิ่งใดๆ ก็ตามของประเทศไทย สมควรอย่างยิ่งที่ครูและนักเรียนจะได้มีการอภิปราย วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อให้ได้แก่นแท้ของข้อเท็จจริงแต่ละเรื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความคิดรวบยอดอันมีคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน ครูผู้สอน และประเทศชาติเป็นส่วนรวมด้วย

2. ในแง่ของครูที่สอนประวัติศาสตร์ไทย โดยทั่วไปความหมายของ Local history ก็คือ ประวัติศาสตร์เฉพาะท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งของชุมชน หรือโรงเรียนในชุมชนนั้นๆ

นคร พันธุ์ณรงค์ (2525, หน้า 2) ได้สรุปความหมายของคำว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นประวัติศาสตร์ของภูมิภาค (Regional) หนึ่ง หรือของท้องถิ่น (Local) ใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ อาจมีความครอบคลุมเรื่องราวในสมัยโบราณ หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ฯลฯ เป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวผู้ศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์เมืองนนทบุรี ประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์ไทยทั้งหมด

2. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อาจกำหนดโดยพิจารณาขอบเขตในการศึกษา เช่น

2.1 หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์โลก (World history) การศึกษาประวัติศาสตร์เอเชีย (Asian history) หรือประวัติศาสตร์ยุโรป (European history) ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

2.2 หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์เอเชีย (Asian history) การศึกษาประวัติศาสตร์ไทย หรือประวัติศาสตร์จีน (Chinese history) ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

2.3 หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์ไทย (Thai history) ประวัติศาสตร์เมืองต่างๆ เช่น นนทบุรี พิษณุโลก และสงขลา ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

2.4 หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของเมืองหรือจังหวัด ประวัติศาสตร์ระดับตำบล ชุมชน หรือหมู่บ้านถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

จึงสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ทั้งหมดเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพียงแต่ให้มีการเปรียบเทียบกับขอบเขตที่ใหญ่กว่าเท่านั้น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้ตัวผู้ศึกษามากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับขอบเขตของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ใหญ่กว่า เป็นการศึกษาในลักษณะสหวิทยาการโดยเน้นสังคมส่วนใหญ่ เป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต (Living history) เพราะประชาชนมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาอันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่แท้จริงของเรื่องราวในอดีต ปัจจุบัน และเป็นแนวทางการวางแผนอนาคตที่ถูกต้องเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง

นักการศึกษาและนักประวัติศาสตร์หลายท่าน ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

วิจิตร สิ้นสิริ (2523, หน้า 3-5) กล่าวถึงข้อควรพิจารณาในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 3 เรื่อง คือ

1. ลักษณะที่สำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ของภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งหรือของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ อาจเป็นเรื่องราวตั้งแต่สมัยโบราณหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกี่ยวกับเรื่องการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา เป็นต้น เป็นเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวผู้ศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์อีสาน ประวัติศาสตร์ล้านนาถือเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์ไทยทั้งหมด อาจมีเรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรโบราณ โบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี บุคคลสำคัญ เป็นเรื่องราวความสำคัญตั้งแต่อดีตและเกี่ยวข้องกับกับปัจจุบัน

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในประเทศไทยนั้นมีความเป็นการศึกษาเชิงสมัครเล่นเสียเป็นส่วนมากและผู้ศึกษาก็นักประวัติศาสตร์สมัครเล่น แต่การศึกษาดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญของประวัติศาสตร์ประเทศ ทั้งนี้เพราะหลักฐานหลายประการที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของประเทศได้มาจากการสำรวจศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสมัครเล่นจะเป็นใครก็ได้ เช่น พระ ครู ศิลปิน ผู้นำหมู่บ้าน และปราชญ์ชาวบ้านทั่วไป บุคคลเหล่านี้มักมีเอกสารหลักฐานที่ตนสนใจอยู่แล้วในความครอบครองและมีใจรักประวัติศาสตร์ จึงมีแรงจูงใจมากพอที่จะถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาเพื่อมิให้ความรู้ดังกล่าวสูญหายไป

2. คุณค่าของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีคุณค่าหลายประการ ได้แก่ ช่วยส่งเสริมทักษะการพิจารณาข้อมูล หลักฐานขั้นต้นที่อยู่ใกล้ตัว พัฒนาทักษะและวิธีการทางประวัติศาสตร์ ส่งเสริมแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจของผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาทักษะในการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ วิพากษ์ ไตร่ตรอง และแบบวิทยาศาสตร์ ช่วยส่งเสริมปลูกฝังความรัก ความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของในมรดกทางวัฒนธรรมและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน และช่วยให้หลักสูตรและเนื้อหาบทเรียนน่าสนใจ มีชีวิตชีวาและมีความหมาย เพราะนักเรียนได้เรียนในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและมีหลักฐานข้อเท็จจริงให้ศึกษาได้อย่างชัดเจน

3. เทคนิคและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูควรประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ การออกไปรวบรวมข้อมูล หลักฐาน วัสดุสิ่งของต่างๆ การจัดทัศนศึกษาเมืองเก่า แหล่งชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ การสำรวจ การสัมภาษณ์ การขุดค้น การฝึกภาคสนาม เชิญวิทยากรมาบรรยายและให้นักเรียนสัมภาษณ์ การให้รวบรวมรายชื่อหนังสือและเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การประชุมทางวิชาการ การสัมมนาปัญหา การอภิปราย การโต้เถียง การทำแผนที่ชุมชน แผนที่ กราฟเกี่ยวกับข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การดูภาพยนตร์

วีดิทัศน์ ภาพถ่ายและทำการวิเคราะห์ การจัดนิทรรศการผลงาน สิ่งของ และการรวบรวมข่าว หนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสาร และรูปภาพที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2529, หน้า 50-52) เสนอแนะจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในบทความเรื่อง “สถานะและบทบาทของวิชาประวัติศาสตร์ที่ควรจะเป็นในการศึกษาของชาติ” โดยสรุปว่า การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ควรเป็นการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมหรือ เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมที่ดีกว่าเดิม มิใช่เน้นให้รู้และเข้าใจสังคมไทย สังคมโลกตามหลักสูตรและตำราเรียนในปัจจุบันเท่านั้น เพราะวิชาประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานความรู้สำหรับการดำรงชีวิตในอนาคตอีกด้วย จึงได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่สำคัญไว้บางประการ ดังนี้

1. ควรเพิ่มวิชาประวัติศาสตร์เทคโนโลยี ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และประวัติศาสตร์ชาวบ้านของไทย ฯลฯ โดยอธิบายถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชาวไทยเพื่อค้นหา พื้นฟู และพัฒนาประวัติศาสตร์ของชุมชน

2. วิธีการสอนควรเพิ่มวิธีการศึกษาชีวิตจริงๆ สัมผัสชีวิตและผลผลิตทางวัฒนธรรมของประวัติศาสตร์จริงๆ ไม่ใช่จากการฟังบรรยายของครูหรือการท่องจำตามที่เข้าใจกันมาผิดๆ ว่าประวัติศาสตร์คือวิชาท่องจำ จะต้องเปลี่ยนแนวคิดใหม่เป็นว่า ประวัติศาสตร์คือการศึกษาชีวิต จึงควรมีการนำนักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ เยี่ยมชมสถานที่ สิ่งของ และพบปะบุคคลในอาชีพต่างๆ แล้วนำมาอภิปรายสรุปในห้องเรียน

3. ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาปรัชญาของประวัติศาสตร์ เพราะวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์นั้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ถือว่ามีค่ามาก เกี่ยวกับการสร้างระบบความคิดและการวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ที่จะได้รับการยอมรับมากขึ้น

4. ควรใช้วิชาประวัติศาสตร์เป็นแกนกลางของการสอนวิชาสังคมศึกษา จัดวิชาอื่นเป็นวิชาเสริมและเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับวิชาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะวิชากลุ่มมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์นั้นจะเห็นชัดเจนว่า ถ้าไม่เกาะเกี่ยวไปกับประวัติศาสตร์ก็จะล่องลอยเป็นเพียงนามธรรมและตัดขาดจากความเป็นพลวัตกับชีวิตในสังคม ไม่จูงใจให้นักเรียนอยากค้นคว้าเพิ่มเติม เพราะมองไม่เห็นความสำคัญของการเรียนประวัติศาสตร์

ศรีศักร วัลลิโภดม (2554, หน้า 41) ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึงประวัติศาสตร์สังคมที่แสดงให้เห็นความเป็นมาของผู้คนในท้องถิ่นเดียวกันที่อาจมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ 2-3 ชั่วคนสืบลงไป ก็จะมีสำนึกร่วมกันเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีจารีตขนบประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และกติกาในทาง

เศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน โดยมีพื้นฐานทางความเชื่อและศีลธรรมเดียวกัน การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นแนวทางในการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือ ความเข้าใจในความหลากหลายของวิถีวัฒนธรรม ประสพการณ์ และระบบที่แตกต่างกันของชุมชนต่างๆ ความหลากหลายของชุมชน ดังนั้นขอบเขตของ “ท้องถิ่น” ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ตายตัวแน่นอนขึ้นอยู่กับว่าผู้ศึกษาประสงค์ที่จะทำความเข้าใจกับประเด็นอะไร

เมื่อพิจารณาจากพื้นฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสังคมไทยและผสมผสานเข้ากับแนวความคิดและข้อวิจารณ์ต่างๆ ของนักประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สุเทพ สุนทรภัสส์ (2522; ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2527; ธิดา สาระยา, 2529; ฉลอง สุนทราวาณิชย์, 2529; ศรีศักร วัลลิโภดม, 2531; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2535; อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2545; อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2545) ซึ่งเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา จึงพอจะให้คำนิยามและกำหนดขอบเขตของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

“ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” เป็นการศึกษาพัฒนาการของสังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกแคว้นวงศุณย์อำนาจทางการเมืองของรัฐ สังคมหรือชุมชนดังกล่าวควรจะศึกษาในลักษณะดังต่อไปนี้

1. กำหนดขอบเขตการศึกษาออกเป็น “หน่วย” เฉพาะที่เหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้ศึกษาว่าต้องการศึกษาในระดับใด เช่น เมือง หมู่บ้านหรือชุมชนระดับต่างๆ เป็นต้น “หน่วย” ทางกายภาพที่จะใช้ศึกษานับเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2. ศึกษาประสพการณ์หรือกิจกรรมทุกด้านใน “ท้องถิ่น” ที่เป็นหน่วยการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนประวัติศาสตร์ความคิดความรู้สึกต่างๆ หรือเลือกศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งในหน่วยดังกล่าวแต่ควรโยงให้เห็นว่าประสพการณ์หรือกิจกรรมที่ตนศึกษานั้นมีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกับบริบทด้านอื่นๆ ที่ใกล้เคียงอย่างไร
3. ศึกษาถึงความเป็นตัวของตัวเองที่แสดงผ่านมิติต่างๆ ดังกล่าว เพื่อให้เป็นพื้นที่ของการเคลื่อนไหวของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น อันหลากหลายโดยเน้นกิจกรรมที่พวกเขา ร่วมกันกำหนดขึ้นมาเองเป็นสำคัญ

ในต่างประเทศ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรระดับโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาในท้องถิ่นของตน ดังนี้

Olson (1972, pp. 116-118) กล่าวถึง การทำให้วิชาประวัติศาสตร์มีชีวิตชีวาในชั้นเรียน ในบทความเรื่อง “ Making History Live in the Classroom” สรุปสาระสำคัญได้ว่า เรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์ในอดีตได้คิดและได้ทำขึ้นก็คือสิ่งที่เป็ประวัติศาสตร์ของ

มนุษยชาติในสมัยปัจจุบัน ถ้าการสอนประวัติศาสตร์ในชั้นเรียนมุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และจดจำสิ่งที่ผ่านไปแล้วโดยไม่ตระหนักหรือวิเคราะห์วิจารณ์ว่าสิ่งนั้นคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น และจะมีผลสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันอย่างไรนั้น การเรียนการสอนก็จะน่าเบื่อหน่าย ไม่มีชีวิตชีวาและเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มี ความหมาย แต่ครูสามารถทำให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในชั้นเรียนมีชีวิตชีวาได้ โดยครูจำเป็นต้องเตรียมบทเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอให้แก่ นักเรียน ซึ่งอาจจะเป็นการสร้างสถานการณ์จำลองให้นักเรียนทดลองปฏิบัติเพื่อวิเคราะห์หาความจริง การรวบรวมคำถามให้นักเรียนร่วมกันตั้งประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่จะนำไปสู่การทำโครงการ การให้นักเรียนรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาอภิปรายวิเคราะห์จนสามารถสรุปสร้างเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะวิธีการแสวงหาความรู้จะทำให้บทเรียนประวัติศาสตร์นั้นมีชีวิตชีวา มีความหมายต่อนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ

Labbett (1979, pp. 62-64) กล่าวถึงคุณค่าและวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในบทความเรื่อง “Local History in the Classroom” สรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนและสามารถที่จะฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการศึกษาค้นคว้าเรื่องของตัวเองได้ โดยเริ่มตั้งแต่การหัดเขียนประวัติศาสตร์ในชั้นเรียน วิธีการศึกษาวิธีหนึ่งคือการแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ครูจัดทำเอกสารอันเป็นข้อมูลสำหรับการค้นคว้าให้ กำหนดเวลาให้นักเรียนทำ โดยตั้งประเด็นปัญหาขึ้นมาให้ค้นคว้าหาคำตอบจากเอกสาร และจากเอกสารที่กำหนดนักเรียนสามารถใช้ตอบคำถามได้มากน้อยเพียงใดและมีคำถามใดบ้างที่ไม่สามารถหาคำตอบได้จากเอกสารที่กำหนดให้ สิ่งที่นักเรียนไม่สามารถหาคำตอบได้ในชั้นเรียนหรือมีข้อมูลไม่เพียงพอ นั้นนักเรียนจำเป็นต้องค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ ต่อไป นักเรียนจะต้องได้รับการฝึกให้รู้จักการเลือกสรรเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหา รู้จักการวิเคราะห์วิพากษ์ ประเมินค่าหลักฐานจนสามารถสรุปข้อเท็จจริงด้วยตนเองแล้วเขียนเป็นรายงานนำเสนอได้ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในชั้นเรียนจึงเป็นจุดเริ่มต้นในการออกแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลที่ปรากฏในท้องถิ่น วิธีการศึกษาเช่นนี้เป็นวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่นักเรียนจะได้ฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นการนำนักเรียนออกไปสู่ชุมชนท้องถิ่นด้วยการสำรวจ ค้นคว้าเรื่องต่างๆ ตามที่มีปรากฏในหลักฐานในแหล่งชุมชน ผลที่ได้จะสามารถรวบรวมเป็นพิพิธภัณฑ์หรือเป็นห้องสมุดทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้นได้ด้วย

Hinton (1980, pp. 55-58) ให้คำแนะนำในการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสรุปได้ว่า การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นสามารถทำได้ โดยให้ใช้ขั้นตอนแรกๆ ของการศึกษาประวัติศาสตร์ เริ่มจากเนื้อเรื่องที่ใกล้ตัวที่สามารถสัมผัสได้ มองเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น เรื่องราวเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานครอบครัวของตน การเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์สำคัญในท้องถิ่น หมู่บ้าน ตำบล ความเป็นมาของสถานที่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีต่างๆ เป็นต้น และถ้าการสอนประวัติศาสตร์เป็นการสอนเรื่องราวในอดีตที่ดีที่อยู่ใกล้ตัวของนักเรียนมากที่สุดก็คือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นและสามารถจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้ให้มีความเหมาะสมกับระดับความสามารถ วัยและความสนใจของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา ระดับต่างๆ จึงมีความจำเป็นเพื่อสร้างฐานคิดให้แก่นักเรียนในการศึกษาและทำความเข้าใจท้องถิ่นของตน รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้และสามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ ส่งเสริมแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจของผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาทักษะในการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ วิพากษ์ ไตร่ตรองและแบบวิทยาศาสตร์ ทั้งยังมีจิตสำนึกรับผิดชอบในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของท้องถิ่น ความมุ่งหมายและคุณค่าของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็คือ การที่นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว มีหลักฐานข้อเท็จจริงให้เห็นชัดเจนทำให้บทเรียนน่าสนใจ มีความหมายต่อการเรียนรู้ นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของถิ่นฐานบ้านเกิด

4.2 ขอบเขตของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

เมื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแนวใหม่มุ่งให้ความสำคัญไปที่กิจกรรมหรือ ประสบการณ์ต่างๆ ของประชาชนตาม “ท้องถิ่น” ต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมา ด้วยเหตุตั้งนั้นการกำหนด ขอบเขตทางด้านกายภาพหรือ “หน่วย” สำหรับการศึกษาจึงมีความจำเป็นในอันดับแรก ซึ่งการ กำหนดขอบเขตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงควรพิจารณาจากลักษณะของความสัมพันธ์ทางด้านสังคม วัฒนธรรม ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องยาวนานมาพอสมควร จนมองเห็นความพิเศษบางอย่างของ “ท้องถิ่น” นั้นๆ ได้ ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าท้องถิ่นนั้นๆ จะมีลักษณะเฉพาะตัวในด้านต่างๆ ผิด แยกออกไปจากท้องถิ่นใกล้เคียงอื่นๆ อย่างสิ้นเชิง หากในที่นี้หมายถึง ความสามารถที่จะดำรงไว้ ซึ่งระบบความสัมพันธ์ทางด้านต่างๆ ได้อย่างลงตัว จนก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่โยงใยให้ผู้คนมีความ สำคัญว่าเป็นคนกลุ่มเดียวกันหรือเป็นเจ้าของประวัติศาสตร์ร่วมกัน การกำหนดขอบเขตทางด้าน กายภาพหรือ “หน่วย” ของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและมีความ สำคัญอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเป็นการศึกษาที่มุ่งหวังจะได้เห็นลักษณะเฉพาะของระบบสังคม

หน่วยย่อยต่างๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ถ้าไม่สามารถเข้าถึงลักษณะดังกล่าวแล้วก็จะเห็นได้เพียงองค์ความรู้แต่ละด้านต่างๆ ไป ซึ่งไม่ค่อยเกิดประโยชน์มากนัก

อย่างไรก็ตามถ้าหากพิจารณาจากลักษณะของระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตก็จะพบว่า สามารถกำหนดขอบเขตทางกายภาพของชุมชนท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งมีอาณาบริเวณที่กว้างขวางพอสมควร ตลอดจนครอบคลุมทั้ง “พื้นที่” และวิถีชีวิตผู้คนไว้จำนวนมากและหลากหลาย “ท้องถิ่น” ดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและอาจใช้เวลาในการลงไปทำความรู้จัก โดยอาจเริ่มจากระดับจุลภาคที่เป็นหมู่บ้านหรือชุมชนเล็กๆ จากนั้นจึงมองหาความสัมพันธ์ของชุมชนในด้านต่างๆ และในที่สุดก็จะสามารถกำหนดขอบเขตของชุมชนในระดับ “ท้องถิ่น” ได้ โดยลักษณะดังกล่าวนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นจึงสามารถกำหนดขอบเขตทางด้านกายภาพหรือ “หน่วย” สำหรับการศึกษาได้อย่างน้อย 3 ระดับด้วยกันคือ ระดับบ้านหรือหมู่บ้าน ระดับชุมชน และระดับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น (ยงยุทธ ชูแว่น, 2551, หน้า 264-267)

1. การศึกษาระดับบ้านหรือหมู่บ้าน นับเป็นหน่วยการศึกษาระดับที่เล็กที่สุด บ้านหรือหมู่บ้านคือรากฐานอันเก่าแก่ของสังคมที่มีมาโดยธรรมชาติอยู่แล้ว การตั้งบ้านเรือนของผู้คนในอดีตนั้นย่อมรวมกันเป็นหมู่เครือญาติและมิตรสหายซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ของผู้คนที่มีความใกล้ชิด การตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วยกันนี้จึงย่อมมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน ซึ่งก็คือกิจกรรมในการดำรงชีวิต มีระบบความสัมพันธ์แบบครอบครัว เครือญาติ มีการแลกเปลี่ยนพึ่งพา รวมทั้งความขัดแย้งต่างๆ หมู่บ้านจึงเริ่มต้นจากครอบครัว เครือญาติที่อยู่อาศัยกันมานานหลายชั่วอายุคน ซึ่งคนในหมู่บ้านก็เป็นญาติพี่น้องหรือเกี่ยวดองกันทั้งสิ้น ภายหลังเมื่อมีคนอื่นเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านและหมู่บ้านมีคนอยู่กันมากขึ้นจึงเกิดเป็นหมู่บ้านใหม่ซึ่งเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่

สำหรับเนื้อหาที่จะศึกษาได้ในระดับนี้ก็จะเป็นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ครอบครัวหรือหมู่บ้านที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับ การอพยพโยกย้าย การตั้งถิ่นฐาน สายสัมพันธ์เครือญาติ การทำมาหากิน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ฯลฯ การศึกษาประวัติศาสตร์ในระดับบ้านหรือหมู่บ้านดังกล่าวนี้ นับเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและเหมาะสมที่จะใช้เป็น “หน่วย” ในการเริ่มต้นศึกษา

2. การศึกษาระดับชุมชน เป็นหน่วยการศึกษานาขนาดกลางที่ประกอบด้วยเครือข่ายหลายๆ หมู่บ้านรวมกัน หมู่บ้านดังกล่าวนี้มักจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศเดียวกัน จึงมีการทำมาหากินและการประกอบอาชีพคล้ายๆ กันเป็นส่วนใหญ่ เช่น ชุมชนชาวนา ชุมชนชาวประมง ชุมชนในเขตป่าเขา หรือชุมชนในเขตป่าพุ เป็นต้น นอกจากนี้การศึกษา

ในระดับดังกล่าวยังหมายรวมไปถึงชุมชนที่มีศูนย์กลางระดับ “ย่าน” หรือ “ตลาด” ที่ตั้งอยู่ในเมืองขนาดใหญ่และชุมชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย การศึกษาในระดับชุมชนที่มีขอบเขตไม่กว้างขวางมากนักดังกล่าว นับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจและมีความเป็นไปได้มากโดยเฉพาะการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่ยังขาดเอกสารในลักษณะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่เป็นอันมาก สำหรับเนื้อหาที่ควรศึกษาในระดับนี้จะประกอบไปด้วยเรื่อง การตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน เศรษฐกิจและการเมืองซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ระดับชุมชน เพราะเรื่องดังกล่าวจะโยงไปสู่การใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม สิทธิชุมชน อำนาจและภูมิปัญญาต่างๆ นอกจากนี้ก็ยังสามารถศึกษาความคิดและความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อันกระทบถึงชีวิตของพวกเขาได้อีกด้วย ดังได้กล่าวแล้วว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ระดับชุมชนนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่ที่ไม่กว้างขวางมากนัก จึงมีความเป็นไปได้ที่จะศึกษาให้เห็นถึงประสบการณ์หรือกิจกรรมในทุกๆ ด้านของประชาชนอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งถ้าเป็นดังนี้แล้วก็จะส่งผลต่อการเรียนรู้และเกิดความเข้าใจวิถีชีวิตของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นที่หลากหลายได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน อันเป็นเป้าหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

3. การศึกษาระดับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น นับเป็นการศึกษาในขอบเขตหรือ “หน่วย” ที่ใหญ่ที่สุด หน่วยการศึกษาในระดับนี้พิจารณาจากเครือข่ายของหลายๆ ชุมชนที่มีความสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกันทางด้านเศรษฐกิจอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิต จนเกิดเป็นระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ลงตัวและพอเพียงในระดับหนึ่ง แม้อาจจะไม่สมบูรณ์ร้อยเปอร์เซ็นต์ก็ตาม ด้วยเหตุนี้ภายในระบบเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นหรือหน่วยการศึกษาดังกล่าว จึงจะประกอบไปด้วยชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลายทางด้านสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศ อันจะเป็นพื้นฐานต่อการผลิตในแต่ละชุมชน และด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ชุมชนต่างก็พึ่งพาอาศัยแลกเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน เช่น ชุมชนชาวประมงแลกเปลี่ยนกับชุมชนชาวนา ชุมชนชาวนาแลกเปลี่ยนกับชุมชนในบริเวณป่าเขา เป็นต้น ขณะเดียวกันภายในเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นก็อาจจะเกิดชุมชนขนาดใหญ่ที่พัฒนาขึ้นมาเป็น “เมือง” สมัยใหม่ได้ และด้วยคุณภาพของความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เองที่จะทำให้เกิดการสร้างสรรค์ทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ จนมีลักษณะที่เป็นของท้องถิ่นนั้น หรือแม้จะมีวัฒนธรรมร่วมกับ “ท้องถิ่น” อื่นๆ แต่ก็จะมีรายละเอียดบางอย่างแตกต่างกันในแต่ละถิ่นจนกลายเป็น “อัตลักษณ์” เฉพาะตัว ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและบริบทด้านต่างๆ ดังกล่าว

4.3 แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแนวยุควิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังนี้

1. การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตให้มีความสมบูรณ์ น่าเชื่อถือ และตรงกับสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงให้มากที่สุด โดยอาศัยจากหลักฐานทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ผ่านการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และประเมินค่าหลักฐาน การเลือกสรรและจัดความสัมพันธ์ของข้อมูล การเรียบเรียง นำเสนอการค้นคว้า หรือการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในเหตุการณ์ปัจจุบัน และสามารถคาดการณ์ไปถึงอนาคตได้อย่างมีเหตุผล

1.1 ความหมายของวิธีการทางประวัติศาสตร์

สำหรับความหมายของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

วินัย พงศ์ศรีเพียร (2543) ให้ความหมายของวิธีการทางประวัติศาสตร์ว่า วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นวิธีวิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยมีการตั้งประเด็นปัญหาหรือข้อสมมติฐานบนพื้นฐานข้อมูลหลักฐานที่น่าเชื่อถือ มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาอย่างเป็นระบบ และตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล

รัชนิกร หงส์พนัส (2546, หน้า 182-183) ให้ความหมายของวิธีการทางประวัติศาสตร์โดยลำดับขั้นตอนตามความสำคัญ ดังนี้

1. การค้นหาหลักฐานและข้อมูลที่ผู้ค้นคว้าอยากรู้และหาข้อเท็จจริงเป็นการกำหนดหัวเรื่องในการค้นคว้า
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่สามารถปรากฏหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานชั้นรองอย่างเด่นชัดและอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์
3. การตั้งสมมติฐานตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์ อาจเป็นการตั้งคำถามให้กับตัวเองหรือผู้อื่นก็ได้
4. การวิเคราะห์และสำรวจข้อมูล ในกรณีที่ผู้ค้นคว้าหาข้อมูลที่น่าสนใจมาได้และทำการรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ความสามารถ ความละเอียด และความรอบคอบในการแยกแยะข้อมูลให้ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

5. การสรุปผลที่หามาได้ โดยการวิเคราะห์ตีความและจัดเป็นหมวดหมู่
 6. การสรุปหลักการและสร้างผลงานที่ได้จากวิธีการทางประวัติศาสตร์
 การศึกษาประวัติศาสตร์มีปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือ อดีตที่มีการ
 จำลองขึ้นมาใหม่นั้นมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และเชื่อถือได้เพียงใด รวมทั้งหลักฐานที่เป็นลาย
 ลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่นำมาใช้เป็นข้อมูลนั้นมีความสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด
 เพราะเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มีอยู่มากมายเกินกว่าที่จะศึกษาหรือจดจำได้หมด แต่หลักฐาน
 ที่ใช้เป็นข้อมูลอาจมีบางส่วน ดังนั้นวิธีการทางประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญเพื่อใช้เป็นแนวทาง
 สำหรับผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะได้นำไปใช้ด้วยความรอบคอบ ไม่ลำเอียง และมีความน่าเชื่อถือ

1.2 หลักฐานทางประวัติศาสตร์

การวิเคราะห์หลักฐานข้อมูลต่างๆ เพื่อหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์
 เพื่อให้วิชาประวัติศาสตร์ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นนั้น นักประวัติศาสตร์ทั้งหลายต่าง
 ยอมรับว่าตนไม่สามารถตีความ แปลความ วิเคราะห์เรียบเรียงเรื่องราวในอดีตของมนุษย์หลาย
 ด้านให้สมบูรณ์ถูกต้องได้โดยลำพัง แต่ต้องพยายามหาข้อเท็จจริงใหม่ๆ มาจากนักวิชาการสาขา
 อื่นๆ เพราะตระหนักดีว่าอดีตหรือเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นและผ่านไปแล้วนั้น อดีตย่อมทิ้งมรดก
 ร่องรอยในรูปแบบต่างๆ หลายประการ เป็นเรื่องของ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง
 เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปรากฏให้เห็นในหลักฐานหลายชนิด เช่น นิทานปรัมปรา ศิลปะ
 วัฒนธรรมพื้นบ้าน ความเชื่อ ตำนาน จารึก เอกสารสิ่งพิมพ์ เครื่องมือเครื่องใช้ โบราณสถาน
 โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เป็นต้น การศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญต่อ
 การศึกษาประวัติศาสตร์อย่างมาก

ยงยุทธ ชูแว่น (2551, หน้า 295-296) กล่าวว่า ปัญหาใหญ่ในการศึกษา
 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ การขาดแคลนหลักฐาน ทั้งนี้เพราะสังคมไทยไม่ใช่สังคมที่ชอบบันทึก
 ตัวหนังสือเหมือนสังคมตะวันตก อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณากันอย่างรอบคอบแล้วก็จะพบว่า
 หลักฐานที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลับมีอยู่มาก ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลาย
 ลักษณ์อักษร ซึ่งเรามักละเลยมาก่อนด้วยเหตุที่ยึดติดอยู่กับแนวความคิดเดิมๆ ดังกล่าว ยิ่งเมื่อ
 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันมุ่งสนใจชุมชนท้องถิ่นที่ย้อนเวลาไปไม่ไกลนัก ก็ยิ่งทำให้
 มีหลักฐานในการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เหตุฉะนั้นความคิดที่ว่าไม่มีหลักฐานสำหรับศึกษา
 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันจึงน่าจะหมดไปได้ การเปลี่ยนแปลงแนวทางในการศึกษา
 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนี้ จึงมีส่วนทำให้เกิดการใช้หลักฐานใหม่ๆ โดยไม่ยึดติดอยู่กับหลักฐาน
 ประเภทลายลักษณ์อักษรของทางราชการเพียงอย่างเดียว แต่จะมีความหลากหลายน่าสนใจ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอวิธีการพิจารณาหาความหมายในหลักฐานบางชนิดที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบยุววิจัยประวัติศาสตร์ โดยอาศัยพื้นฐานความเข้าใจจากการศึกษาประวัติศาสตร์ทั่วไปเป็นสำคัญ

1. หลักฐานจากคำบอกเล่า เป็นหลักฐานที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นปัจจุบัน ทั้งนี้ก็เพราะสังคมให้ความสำคัญและสนใจเรื่องราวของท้องถิ่นในช่วงการเปลี่ยนแปลงที่ร่วมสมัยมากขึ้น เพราะฉะนั้นหลักฐานจากคำบอกเล่าจึงมีบทบาทอย่างสำคัญและดูเหมือนว่าจะสามารถเข้าถึงได้โดยง่ายอย่างไม่มีวันสิ้นสุด อย่างไรก็ตามหลักฐานจากคำบอกเล่านี้สามารถแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ประเพณีจากการบอกเล่า (Oral traditions) และการสัมภาษณ์ (Interview)

หลักฐานจากประเพณีการบอกเล่าและการสัมภาษณ์มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ใช้กรรมวิธีในการบอกเล่าเป็นสื่อในการถ่ายทอดข้อมูล แต่ความแตกต่างอยู่ที่ว่าการสัมภาษณ์หรือการบอกเล่าเป็นวิธีการหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ ส่วนประเพณีจากการบอกเล่านั้นเป็นการศึกษาข้อมูลที่เกิดขึ้นมานานแล้ว และได้เล่าต่อกันมาหลายชั่วอายุคนจนเป็นเรื่องปรัมปราโบราณ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2522, หน้า 11) คุณค่าของหลักฐานดังกล่าวนี้มีอยู่อย่างรอบด้านทั้งในส่วนที่เป็น “ข้อเท็จจริง” ในอดีตและทัศนคติต่ออดีตของผู้เล่า ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าผู้ที่เราเข้าไปศึกษาต้องการข้อมูลชนิดใด

2. หลักฐานจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เป็นหลักฐานที่มักจะถูกมองข้ามไปหรือไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควรในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในช่วงเวลาที่ผ่านมา หลักฐานดังกล่าวได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เส้นทางการคมนาคม แม่น้ำลำคลอง ปริมาณน้ำฝน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีความสัมพันธ์อยู่กับสังคมมนุษย์ในระดับต่างๆ และมีส่วนสำคัญในการกำหนดวิถีประวัติศาสตร์ในแต่ละภูมิภาคหรือท้องถิ่น ด้วยเหตุดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ก็จะทำให้เราเข้าใจสังคมได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามในการศึกษาเรื่องดังกล่าวก็มีข้อแม้เพียงแต่บอกว่ามีภูเขาสูงยาวเท่าใด แม่น้ำลำคลองมีกี่สาย หรือมีที่ถูดังที่เรา มักเห็นอยู่บ่อยๆ ในบทแรกของงานวิจัย หากจะต้องเป็นการศึกษาสภาพในอดีตว่าสิ่งเหล่านี้ได้ดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ในมิติประวัติศาสตร์ที่มีคนเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วยจึงนับเป็นสิ่งที่ท้าทายให้ค้นหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่มีสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์แตกต่างกันออกไปเป็นหน่วยนิเวศหนึ่งๆ ที่มีลักษณะเฉพาะของตน

การเริ่มต้นศึกษาจึงจำเป็นต้องทำงานในภาคสนามเช่นเดียวกับการสำรวจหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรชนิดอื่นๆ การทำงานในภาคสนามทำให้เกิดภาพพจน์และคำถามต่างๆ อันจะนำไปสู่การสัมภาษณ์บุคคลเพื่อเก็บข้อมูลในอดีต เช่น พื้นที่ป่า เส้นทางน้ำ พื้นที่การเกษตร และสถานที่ทางวัฒนธรรมว่าได้เปลี่ยนไปอย่างไร เป็นต้น การออกไปสำรวจเหล่านี้ก่อให้เกิดจินตนาการ มีความเป็นไปได้และมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นเมื่อเราสามารถนำข้อมูลไปตรวจสอบกับหลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนที่เก่า ภาพถ่ายทางอากาศ ข้อมูลทางอุตุนิยมิวิทยา ซึ่งเป็นหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถเข้าถึงได้ไม่ยากในปัจจุบัน

2. การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแนวยุวิวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบใหม่นั้น มุ่งศึกษากิจกรรมหรือประสบการณ์ต่างๆ ด้านของสังคมใน “ท้องถิ่น” หนึ่งๆ โดยเน้นให้ความสำคัญไปที่ตัวประชาชนทุกระดับในฐานะผู้สร้างและเป็นเจ้าของประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทั้งนี้โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วย การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในลักษณะนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจ และตระหนักถึงความเป็นมาของวิถีชีวิตของประชาชนได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ความรู้เหล่านี้จะช่วยฟื้นฟูสำนึกประวัติศาสตร์ในชุมชนขึ้นมาใหม่ หลังจากที่ถูกระแสการพัฒนาในแนวทางเก่าทำลายให้ลึบเลือนหรือขาดความมั่นใจมานาน ให้กลับคืนมาด้วยความเชื่อมั่นในตนเองและมีศักยภาพที่จะนำเอาภูมิปัญญาต่างๆ ของบรรพบุรุษมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในปัจจุบันได้มากขึ้น และความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ดังกล่าวก็จะเป็นพลังที่เข้มแข็ง ช่วยให้คนในท้องถิ่นต่างๆ สามารถฟื้นฟูชีวิตให้แก่สถาบันและวัฒนธรรมที่จะเพิ่มพลังให้แก่ชาวบ้านในการที่จะเลือกแนวทางการดำเนินชีวิตที่เป็นของเขาเองได้หลายทาง มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และมีทางเลือกอันเหมาะสมสำหรับตัวเองมากขึ้น (ยงยุทธ ชูแว่น, 2551, หน้า 371-372)

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันจึงมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การสร้างองค์ความรู้ที่ชัดเจนรอบด้าน โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความทรงจำร่วม (Collective memories) ที่จำเป็นจะต้องทบทวน ปรับปรุงแก้ไข เรียนรู้และถ่ายทอดกันในกลุ่มชน กระบวนการดังกล่าวนี้จะทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีชีวิตอยู่ตลอดเวลา อันจะทำให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเองอย่างมีคุณค่าพร้อมๆ กับเกิดสำนึกประวัติศาสตร์หรือสำนึกต่อชุมชนของตน สิ่งนี้จะป็นรากฐานที่มั่นคงที่สุดของสังคมซึ่งส่งผลให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนต่อไป

ยงยุทธ ชูแว่น (2551, หน้า 373-374) กล่าวว่า ระบบการศึกษา คือ กลไกสำคัญที่มีอำนาจชี้นำนิยามความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่จะก่อให้เกิดความทรงจำร่วมของชุมชนในลักษณะที่ตระหนักถึงคุณค่าของตัวเองได้ เหตุฉะนั้นหนทางหนึ่งในการรื้อฟื้นสำนึก

ประวัติศาสตร์ที่เป็นความทรงจำร่วมของชุมชนดังกล่าว จึงควรเริ่มต้นในหลักสูตรของสถานศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายหรือชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป ในหลักสูตร “ท้องถิ่นศึกษา” นั้นเปิดกว้างให้ครูอาจารย์สามารถสร้างเนื้อหาและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเสรีอยู่แล้ว แต่ในช่วงเวลาที่ผ่านมานี้เนื้อหาส่วนใหญ่ที่นิยมสอนกันคือ เนื้อหาของหลักสูตรสำเร็จรูปซึ่งเป็นประวัติของจังหวัด อำเภอ และประวัติของบุคคลสำคัญในท้องถิ่นมากกว่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตนเองที่มีขอบเขตย่อยๆ ลงไป ในอีกส่วนหนึ่งของหลักสูตรท้องถิ่นที่ผ่านมาก็จะสอนในลักษณะที่เป็นกิจกรรมเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ เช่น การทำขนม งานจักสาน งานปั้น และงานไม้ต่างๆ เป็นต้น การสอนในลักษณะนี้แม้จะมีประโยชน์ที่ช่วยสืบสานความรู้ของบรรพบุรุษ ทั้งยังทำให้ผลผลิตเหล่านั้นกลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าเทียบเท่าสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ได้ แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งเท่านั้นของหลักสูตรท้องถิ่นที่มุ่งผลสำเร็จมากเกินไป โดยมองไม่เห็นที่มาที่ไปของภูมิปัญญาเหล่านั้น

อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2548, หน้า 50) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนว่า การเริ่มต้นหรือฟื้นความทรงจำร่วมของสังคมในระดับชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติ ที่เป็นการร่วมมือกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้รู้ในท้องถิ่น และนักวิชาการเพื่อค้นหาอดีตของตนเองอันเป็นเสมือนต้นธารแห่งชีวิตและจิตวิญญาณของชุมชนที่สืบสานมาจากบรรพบุรุษ เรื่องราวดังกล่าวนี้เป็นสิ่งท้าทายให้ค้นหา สืบเสาะอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งสอดคล้องกับความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียนในช่วงวัยประถมศึกษาและมัธยมศึกษา องค์ความรู้ที่ได้นั้นจะเป็นตาข่ายของความทรงจำเล็กๆ ที่ทุกคนร่วมกันถักทอขึ้นมาเพื่อให้ได้เรียนรู้จดจำและสืบสานต่อไป

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554, หน้า 109-115) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้แบบยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

1. การตั้งโจทย์ในการวิจัย การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การตั้งโจทย์ในการวิจัยจะเริ่มต้นจากการสังเกตสภาพแวดล้อม ลักษณะเด่น วิถีชีวิตผู้คนในท้องถิ่นว่าเป็นใครมาจากไหน อยู่กันอย่างไร มีความน่าสนใจในเรื่องใดบ้าง โดยนักเรียนที่เป็นกลุ่มยุววิจัยจะเป็นผู้มองหาหรือสืบค้น หรืออาจเกิดจากความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งเห็นว่ามีเรื่องราวในท้องถิ่นส่วนใดที่ควรจะนำเสนอหรือค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน รวมถึงคนในท้องถิ่น

2. การตั้งคำถามสำคัญ (Key questions) เมื่อได้โจทย์หรือหัวข้อในการวิจัยแล้ว ลำดับต่อไปคือ การตั้งคำถามที่จะใช้ในการวิจัยโดยเริ่มระดมความคิดของสมาชิกในกลุ่มยุว

วิจัยประวัติศาสตร์ เพื่อตอบคำถามสำคัญทางประวัติศาสตร์ว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น หรือนักเรียนอยากรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับท้องถิ่นตามหัวข้อที่ตกลงจะศึกษาบ้าง ในขั้นตอนนี้ทำให้ได้ข้อคำถามที่ต้องไปสืบค้นอย่างหลากหลายและรอบด้าน

จากการระดมความคิดเห็นของสมาชิกเพื่อให้ได้ข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาทำให้ได้คำถามหลากหลายคำถาม ต่อมาจึงได้นำคำถามเหล่านี้มาสรุปเป็นหัวข้อที่ใช้ในการสัมภาษณ์ชาวบ้าน ซึ่งประกอบด้วยผู้สูงอายุ ผู้รู้ในท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ รวมถึงเด็กๆ เยาวชน ซึ่งการที่ต้องมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาก็เพื่อให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทัศนคติของคนในท้องถิ่นที่ครอบคลุมตัวแทนคนในท้องถิ่นและเพื่อเปรียบเทียบทัศนคติว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติตามช่วงอายุหรือประสบการณ์ชีวิตหรือไม่อย่างไร

3. วิธีการที่ใช้รวบรวมข้อมูลหลักฐานในงานวิจัยประวัติศาสตร์ เมื่อให้นักเรียนกำหนดประเด็นของเรื่องที่จะศึกษา ตั้งคำถามที่ต้องการหาคำตอบอย่างรอบด้านแล้ว ประการต่อมาคือ นักเรียนต้องใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการรวบรวมข้อมูลจากทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร เอกสารที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง จากเอกสารที่มีผู้เขียนขึ้นในท้องถิ่น หนังสือหรือเอกสารทั่วไปที่ตีพิมพ์แล้ว หนังสือพิมพ์ จดหมายข่าว เอกสารของทางราชการที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งอาจจะเป็นหลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรองเท่าที่นักเรียนจะเสาะหามาได้ ตลอดจนการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นจากอินเทอร์เน็ต

4. การวิพากษ์หลักฐาน เมื่อนักเรียนรวบรวมทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจากคำบอกเล่า ตำนานในท้องถิ่น หรือหลักฐานอื่นๆ แล้ว นักเรียนต้องดำเนินการวิพากษ์ความน่าเชื่อถือของหลักฐานว่ามีมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ในขั้นตอนนี้ครูอาจใช้วิธีการแบบยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วยการจัดเสวนาให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิพากษ์หลักฐานของกลุ่มตนเองว่าหลักฐานใดมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด หรืออาจให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันวิพากษ์หลักฐานที่กลุ่มรวบรวมได้แล้วเขียนการวิพากษ์หลักฐานส่งให้ครูช่วยแนะนำชี้แนะ

5. การเลือกสรรและจัดความสัมพันธ์ของหลักฐาน ในขั้นตอนนี้ให้นักเรียนต้องนำข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ ที่นักเรียนสืบค้นได้ มาจัดกลุ่มแยกตามประเด็นที่มีความคล้ายคลึงหรือสนับสนุนกันเป็นประเด็นต่างๆ ซึ่งสามารถอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้หลากหลายประเด็น ในขั้นตอนนี้ครูต้องทำหน้าที่แนะนำโดยอาจให้นักเรียนทดลองจัดกลุ่มความสัมพันธ์ของหลักฐานแล้วให้ครูช่วยวิพากษ์วิจารณ์หรือชี้แนะ

6. ขั้นการนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาค้นคว้า การนำเสนอเรื่องราวของนักเรียน ยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อาจนำเสนอได้หลายรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง รวมกัน เช่น การเขียนเป็นรายงานการค้นคว้าของยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การนำเสนอด้วยการจัดนิทรรศการแสดงผลงานการสืบค้นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น การนำเสนอด้วยโปรแกรมพาวเวอร์พอยท์ การเผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บบล็อก (Weblog) หรือด้วยวิธีการอื่นๆ ตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เป็นยุววิจัยก็ได้

7. การสร้างเวทีทางประวัติศาสตร์ให้แก่ยุววิจัย กระบวนการเรียนรู้ในแบบ ยุววิจัยประวัติศาสตร์คือ การเริ่มต้นให้นักเรียนได้คิดวางแผนด้วยตนเองว่าจะศึกษาเรื่องอะไร เพราะอะไร เรื่องเหล่านี้มีความสำคัญอย่างไร จะไปสืบค้นข้อมูลอย่างไร แล้วระหว่างการ ดำเนินการสืบค้นข้อมูลใน 1 ภาคเรียนนั้น ครูต้องวางแผนให้นักเรียนได้มีเวทีนำเสนอ ความก้าวหน้าเป็นระยะๆ มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียนแต่ละกลุ่ม และระหว่าง นักเรียนกับครู หรืออาจมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้กับนักเรียนในโรงเรียนที่อยู่ ใกล้เคียงกัน รวมทั้งอาจให้คนในท้องถิ่นที่นักเรียนไปเก็บข้อมูลได้มีส่วนร่วมในเวทีวิจัยครั้งนี้ ซึ่งโรงเรียนอาจมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหรือมีเวทีให้นักเรียนนำเสนอผลงานในการจัด นิทรรศการของโรงเรียน แล้วเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ยุววิจัยประวัติศาสตร์

ดังนั้น แนวทางการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ความสำคัญกับการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น โดย เปิดโอกาสให้นักเรียนสังเกต ศึกษาสำรวจจากสถานที่จริง และได้สอบถาม สัมภาษณ์ ฟังเรื่องราว จากผู้รู้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่จะสร้างแรงบันดาลใจและความเข้าใจให้กับ ผู้เรียนได้มากขึ้น อีกเป้าหมายหนึ่งในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ คือ การสอนให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถามและหาคำตอบด้วยตนเองซึ่งนำไปสู่การค้นคว้าจากสถานที่จริง ทั้งการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่น รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้รู้ใน ชุมชน

3. แนวการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย

แนวการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวทางการใช้วิจัยในการเรียนการสอน

ทิตินา แคมมณี (2548, หน้า 11) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียน การสอนโดยเน้นกระบวนการวิจัยไว้ว่า กระบวนการวิจัย คือ การวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งผลการวิจัย และผลการวิจัยก็คือผลที่ได้มาจากการดำเนินการ ดังนั้นแนวทางการใช้การวิจัยในการเรียน การสอน จึงประกอบด้วยการใช้ผลการวิจัย การใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน

แนวทางการใช้การวิจัยในการเรียนการสอนมี 4 แนวทาง คือ

แนวที่ 1 ครูใช้ผลการวิจัยในการเรียนการสอน ครูเป็นคนอ่านงานวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ในการสอนของตนเองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น การนำเนื้อหาที่เป็นผลการวิจัยมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ หรือมาเล่าให้ผู้เรียนฟังเป็นการเรียนรู้เพิ่มเติม

แนวที่ 2 ผู้เรียนใช้ผลการวิจัยในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเป็นคนไปอ่านงานวิจัย ศึกษาค้นคว้างานวิจัยเองจะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการเป็นผู้บริโภคงานวิจัย ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องเลือกงานวิจัยที่เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียน หรือครูอาจจำเป็นต้องทำหน้าที่ช่วยงานวิจัยให้มีความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน

แนวที่ 3 ครูใช้กระบวนการวิจัยในการสอน คือครูออกแบบการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเข้าไปช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่ต้องการ ครูสามารถใช้กระบวนการวิจัยครบทุกขั้นตอน หรือใช้บางขั้นตอนตามความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ และข้อจำกัดที่มี

แนวที่ 4 ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนลงมือวิจัยเอง โดยครูช่วยให้ผู้เรียนดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. เนื้อหาสาระที่ผู้เรียนทำวิจัย

ในการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้การวิจัย ผู้เรียนสามารถวิจัยในเรื่องที่ต้องการค้นคว้าความรู้ใหม่ หรือต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้อาจจัดกลุ่มเนื้อหาสาระสำคัญได้ 8 กลุ่มตามบทบัญญัติ มาตรา 23 ในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 (อำรุง จันทวานิช, 2548) ได้แก่ ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา และภูมิปัญญาไทย ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา และความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต

3. ขั้นตอนการสอนและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2550, หน้า 20-21) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ CRP ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎีรากฐานโดยการใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ได้แก่ 1) การเรียนรู้

แบบใช้วิจัยเป็นหลัก 2) การเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นหลัก 3) การเรียนรู้ตามบริบทจริง 4) การเรียนรู้แบบร่วมกัน และ 5) การเรียนรู้แบบนำตนเอง โดยมีขั้นตอนการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดปัญหา โดยผู้เรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อสำรวจปัญหา/ประเด็นที่จะศึกษา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา/ประเด็น เลือกปัญหา/ประเด็นที่จะศึกษา กำหนดคำถามและตัวแปร

2. วางแผนงาน โดยผู้เรียนร่วมกันกำหนดผลที่คาดหวังตามคำชี้แนะของครู และวางแผนการเรียนเพื่อหาคำตอบตามประเด็นที่ตั้งไว้

3. ดำเนินการตามแผนโดยผู้เรียนร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นปัญหาที่กำหนด การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล และ

4. นำผลผลิตที่ได้ไปใช้แก้ปัญหา โดยผู้เรียนนำเสนอผลจากประเด็นที่ศึกษา และร่วมกันนำผล/คำตอบที่ได้ไปใช้แก้ปัญหาจริง และนำผลที่ได้มาพัฒนาการทำงานของตนเอง หรือเพิ่มพูนความรู้ของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548, หน้า 47-49) ได้เสนอกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้การวิจัยไว้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นการจัดการเรียนรู้ตามแผนการสอน ขั้นการวัด/ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และขั้นการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 เริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตรและเนื้อหาสาระการเรียนรู้ วิเคราะห์ผู้เรียนศึกษาหลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการกระบวนการ/ขั้นตอนการวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงศึกษาจิตวิทยาการเรียนรู้ กระบวนการวัดและประเมินผล เพื่อจะได้เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน เข้าใจบทบาทของครู และสามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยให้เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน

1.2 ออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยจัดทำแผนการสอน ประกอบด้วยบทเรียนการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ที่มีรายละเอียดเชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ในกลุ่มเดียวกันหรือต่างกลุ่ม กิจกรรมการเรียนรู้ที่ฝึกกระบวนการทักษะพื้นฐานการวิจัย เช่น การสังเกต การตั้งสมมติฐาน ฯลฯ สื่อ/ใบงาน/แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ และวิธีการวัด/ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้การวิจัยสามารถจัดได้หลากหลายวิธี แต่โดยสรุปแนวทางการจัดการเรียนการสอนจะใช้กระบวนการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1.2.1 ขั้นกระตุ้น/สร้างความสนใจ/สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยเกิดความอยากรู้อยากเห็น สนใจประเด็นปัญหาและอยากศึกษาค้นคว้า (สนใจเรื่อง/ปัญหาอะไร)

1.2.2 กำหนดประเด็นปัญหา และวัตถุประสงค์ของการศึกษา (ต้องการวิจัยเรื่องอะไร ทำไมจึงศึกษา ได้ประโยชน์อะไร)

1.2.3 กำหนดวิธีการศึกษา/วางแผนการศึกษาเพื่อหาคำตอบหรือการตั้งสมมติฐาน โดยแสวงหาทางเลือกของการศึกษาหลากหลายวิธี และทำการประเมินทางเลือกที่เหมาะสมกับประเด็นปัญหาและวัตถุประสงค์ที่ศึกษาเพื่อกำหนดวิธีการศึกษา (ศึกษาอย่างไร ที่ไหน เมื่อไร ศึกษาจากแหล่งข้อมูล แหล่งเรียนรู้ใดบ้าง จะใช้กับอะไรบ้าง ใช้วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมืออะไร)

1.2.4 ทดลอง ทดสอบสมมติฐาน (กำหนดและควบคุมตัวแปร) และดำเนินการศึกษาตามแผนที่กำหนด โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล และหลักฐานร่องรอย ประกอบในการศึกษาให้มีความชัดเจน รวมทั้งการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

1.2.5 สรุปผลและรายงานผลการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้เผยแพร่ และเชื่อมโยงบูรณาการประยุกต์ใช้สู่ชีวิตจริงในชีวิตประจำวัน

2. ขั้นการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผนการสอน

3. ขั้นการวัด/ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ การวัดผล/ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของครู 2) ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) ขั้นการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้

โดยนำผลการประเมินการจัดการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ในส่วนของผลผลิต/ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ ด้านผลผลิต ได้แก่ ชิ้นงาน โครงการ รายงาน และดัชนีชี้วัดความสำเร็จ ได้แก่ คะแนนจากแบบวัด/ประเมินความรู้ ทักษะกระบวนการ เจตคติ กระบวนการกลุ่ม คุณลักษณะที่พึงประสงค์

สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวทางการใช้การวิจัยในการเรียนการสอนมาประยุกต์ใช้ โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดปัญหา โดยผู้เรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อสำรวจปัญหา/ประเด็นที่จะศึกษา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา/ประเด็น เลือกรูปแบบ/ประเด็นที่จะศึกษา กำหนดคำถามและตัวแปร

2. วางแผนงาน โดยผู้เรียนร่วมกันกำหนดวิธีการศึกษา/วางแผนการศึกษา เพื่อหาคำตอบหรือการตั้งสมมติฐานตามประเด็นที่ตั้งไว้
3. ทดลอง ทดสอบสมมติฐาน (กำหนดและควบคุมตัวแปร)
4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนโดยผู้เรียนร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นปัญหาที่กำหนด การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล
5. สรุปผลจากการศึกษา โดยผู้เรียนนำเสนอผลจากประเด็นที่ศึกษาและร่วมกันนำผล/คำตอบที่ได้ไปใช้แก้ปัญหาจริง และนำผลที่ได้มาพัฒนาการทำงานของตนเอง

ตาราง 5 แสดงการสังเคราะห์การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน

การศึกษาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นโดยวิธีการทาง ประวัติศาสตร์	กระบวนการเรียนรู้ แบบวิจัยเป็นฐาน	การสังเคราะห์กระบวนการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นโดยผู้วิจัย
1) การกำหนดปัญหาในการ วิจัยและการตั้งคำถามสำคัญ โดยผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะ สืบค้นหรือเกิดจากความสนใจ เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งเห็นว่าเรื่องราวใน ท้องถิ่นส่วนใดที่ควรจะ นำเสนอหรือค้นคว้าเพิ่มเติม	1) กำหนดปัญหา โดยครูและ ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อ สำรวจปัญหา/ประเด็นที่จะ ศึกษา จัดลำดับความสำคัญ ของปัญหา/ประเด็น เลือก ปัญหา/ประเด็นที่จะศึกษา กำหนดคำถามและตัวแปร	1) การระบุประเด็นหัวข้อหรือ ปัญหาในการวิจัย โดย 1.1) ตั้งคำถามสำคัญใน การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวใน ท้องถิ่นของตนเอง 1.2) การอภิปรายร่วมกัน ระหว่างครูและผู้เรียน 1.3) การจัดลำดับหัวข้อหรือ ปัญหาในการวิจัย 1.4) การเลือกหัวข้อหรือ ปัญหาในการวิจัย

ตาราง 5 (ต่อ)

การศึกษาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นโดยวิธีการทาง ประวัติศาสตร์	กระบวนการเรียนรู้ แบบวิจัยเป็นฐาน	การสังเคราะห์กระบวนการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นโดยผู้วิจัย
	2) วางแผนงาน โดยครูและ ผู้เรียนร่วมกันกำหนดวิธี การศึกษา/วางแผนการศึกษา เพื่อหาคำตอบหรือการ ตั้งสมมติฐานตามประเด็น ที่ตั้งไว้	2) การรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน 2.1) ครูและผู้เรียนร่วมกัน กำหนดสมมติฐานตาม ประเด็นที่กำหนดไว้ 2.2) ครูกำหนดให้ผู้เรียนใช้ วิธีการทางประวัติศาสตร์ใน การศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น
2) การใช้วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ในการรวบรวม ข้อมูลจากทั้งหลักฐานที่เป็น ลายลักษณ์อักษร เอกสารที่ บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ ท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งอาจจะ เป็นหลักฐานขั้นต้นหรือ หลักฐานชั้นรองเท่าที่จะ เสาะหามาได้ ตลอดจนการ ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น จากอินเทอร์เน็ต และการใช้ วิธีการทางประวัติศาสตร์บอก เล่า เช่น การสัมภาษณ์ และ การสอบถาม	3) ทดลอง ทดสอบสมมติฐาน (กำหนดและควบคุมตัวแปร)	การศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น 2.3) กำหนดวิธีการศึกษา หลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐาน ชั้นรอง การศึกษาข้อมูล ท้องถิ่นจากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งวิธีการศึกษา ประวัติศาสตร์บอกเล่า

ตาราง 5 (ต่อ)

การศึกษาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นโดยวิธีการทาง ประวัติศาสตร์	กระบวนการเรียนรู้ แบบวิจัยเป็นฐาน	การสังเคราะห์กระบวนการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นโดยผู้วิจัย
3) การวิพากษ์หลักฐาน เมื่อ ทำการรวบรวมทั้งหลักฐานที่ เป็นลายลักษณ์อักษรและ หลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์ อักษร ข้อมูลจากคำบอกเล่า ตำนานในท้องถิ่น หรือ หลักฐานอื่นๆ แล้ว ครูและ ผู้เรียนดำเนินการวิพากษ์ ความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ว่ามีมากน้อยเพียงใด เพราะ เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น	4) ดำเนินการเก็บรวบรวม ข้อมูลตามแผนโดยผู้เรียน ร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลตาม ประเด็นปัญหาที่กำหนด การ วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล	3) การวิเคราะห์และประเมิน ค่าข้อมูล 3.1) ผู้เรียนดำเนินการเก็บ รวบรวมข้อมูล/หลักฐานที่เป็น ลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจาก คำบอกเล่า และหลักฐาน ต่างๆ 3.2) ครูและผู้เรียนร่วมกัน วิเคราะห์ และวิพากษ์ข้อมูล/ หลักฐานในด้านความ น่าเชื่อถือ 3.3) สรุปผลจากการวิเคราะห์ และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐาน
4) การเลือกสรรและจัด ความสัมพันธ์ของหลักฐาน โดยนำข้อมูลจากหลักฐาน ต่างๆ ที่สืบค้นได้ มาจัดกลุ่ม แยกตามประเด็นที่มีความ คล้ายคลึงหรือสับสนกัน เป็นประเด็นต่างๆ ซึ่งสามารถ อธิบายเรื่องราวประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นได้หลากหลายประเด็น		4) การสร้างองค์ความรู้จาก ท้องถิ่น 4.1) ผู้เรียนนำข้อมูลจาก หลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ มา จัดกลุ่มแยกตามประเด็นที่มี ความคล้ายคลึงหรือสับสน กันเป็นประเด็นต่างๆ 4.2) ผู้เรียนเรียบเรียงเรื่องราว ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ หลากหลาย

ตาราง 5 (ต่อ)

การศึกษาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นโดยวิธีการทาง ประวัติศาสตร์	กระบวนการเรียนรู้ แบบวิจัยเป็นฐาน	การสังเคราะห์กระบวนการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นโดยผู้วิจัย
5) ขั้นตอนการนำเสนอเรื่องราวที่ ศึกษาค้นคว้า การนำเสนอ เรื่องราวของประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น อาจนำเสนอได้หลาย รูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือ หลายอย่างรวมกัน เช่น การ เขียนเป็นรายงานการค้นคว้า การจัดนิทรรศการแสดงผล งานการสืบค้นเรื่องราวของ ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น การ นำเสนอด้วยโปรแกรมพาว เวอร์พอยท์ การเผยแพร่ข้อมูล ในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บ บล็อก หรือด้วยวิธีการอื่นๆ ก็ได้	5) สรุปผลจากการศึกษา โดย ผู้เรียนนำเสนอผลจากประเด็น ที่ศึกษาและร่วมกันนำผล/ คำตอบที่ได้ไปใช้แก้ปัญหา จริง และนำผลที่ได้มา พัฒนาการทำงานของตนเอง หรือเพิ่มพูนความรู้ของตนเอง ให้ดียิ่งขึ้น	5) การสรุปและนำเสนอผล การศึกษา 5.1) ผู้เรียนร่วมกันสรุปผล จากประเด็นหรือเรื่องราวที่ ศึกษา 5.2) ผู้เรียนนำเสนอผลจาก ประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา ผ่านการเขียนเป็นรายงาน การจัดนิทรรศการแสดงผล งานการสืบค้นเรื่องราวของ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การ เผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ต ในรูปแบบเว็บบล็อก หรือด้วย วิธีการอื่นๆ ก็ได้

ตอนที่ 3 แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

1. ความหมายของการศึกษาอิงถิ่นฐาน

ความหมายของการศึกษาอิงถิ่นฐาน มีนักการศึกษาทั้งของต่างประเทศและของไทย
ได้ให้นิยามความหมายและองค์ประกอบไว้ ดังนี้

Feldmann (2003, p. 21) อธิบายถึงการจัดการศึกษาตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่น
ฐานว่า เป็นการศึกษาที่ผู้เรียนมีการประยุกต์ใช้เนื้อหาในหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิต
การจัดการศึกษาเน้นการสอนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่และขยายกรอบความรู้
ในการใช้ชีวิตของผู้เรียนต่อไป

Knapp and Woodhouse (2003, p. 242) ระบุลักษณะของแนวการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานไว้ว่า เป็นการนำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทแวดล้อมของท้องถิ่นมาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการข้ามวิชาโดยคำนึงถึงมิติทางด้านนิเวศวิทยา มิติทางด้านพหุลักษณะ และมิติทางด้านพหุวัฒนธรรม นอกจากนี้ ผู้สอนและผู้เรียนยังถูกกระตุ้นให้ก้าวข้ามผ่านขอบเขตของการเรียนรู้จากภายในโรงเรียนไปสู่ชุมชน ทำให้เกิดแนวทางของการสร้างสรรค์ผลงานที่หลากหลาย ผู้เรียนจะต้องเป็นทั้งผู้สร้างสรรค์ความรู้และผู้บริโภคความรู้ที่ชาญฉลาดในเวลาเดียวกัน คำถามและข้อสงสัยของผู้เรียนจะถูกนำมาเป็นเส้นทางเดินเรื่องในการเรียนการสอน สำหรับการประเมินการเรียนรู้ นอกจากจะพิจารณาตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของผู้เรียนแล้ว ยังให้ความสำคัญความรู้ที่สัมพันธ์กับการมีชีวิตที่สุขสมบูรณ์และความยั่งยืนของชุมชนด้วย

Sobel (2005, p. 7) ระบุนิยามแนวกว้างของการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานไว้ว่าเป็นการใช้ชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนการสอนวิชาศิลปะทางภาษาศาสตร์ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ หรือวิชาอื่นๆ ที่อยู่ในหลักสูตร โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และมีประสบการณ์เรียนรู้ในโลกแห่งความเป็นจริง คุณค่าของการจัดการศึกษาในลักษณะดังกล่าว นอกจากจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เกิดความรู้สึกผูกพันกับชุมชนท้องถิ่น ซึมซับในค่านิยมของธรรมชาติและสร้างเสริมคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดีแล้ว การบูรณาการของชุมชน องค์กรท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งและคุณภาพของสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

Sobel (2008, p. 32) นักการศึกษาผู้บุกเบิกการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานในสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า Community-Based Education หรือ Place-Based Education เป็นปรัชญาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาโดยใช้บริบทชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับ “ถิ่นที่อยู่” ซึ่งรวมถึงสภาพแวดล้อมในชุมชนทั้งหมด เช่น เพื่อนบ้าน โรงเรียน องค์กรชุมชนต่างๆ การเรียนรู้เช่นนี้จะทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนหรือถิ่นฐานบ้านเกิด (Sense of place and belonging) การกล่าวถึงลักษณะนี้ไม่ได้หมายความว่า ความรู้ นอกชุมชนท้องถิ่นเป็นความรู้สากลมิใช่เรื่องสำคัญ หากแต่ชุมชนท้องถิ่นควรที่จะต้องเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นของตนเองเป็นลำดับแรก เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ระบบนิเวศ และสภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้นๆ โดยเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาในรูปแบบนี้เป็นการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ และสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

Knapp (2008, pp. 6-7) อธิบายถึงการเรียนการสอนที่อิงกับพื้นที่ในลักษณะที่เป็น โครงร่างการศึกษาในชุมชน (A Proposal for Education in Community) ซึ่งการเรียนรู้ของผู้เรียน นั้นอาจเกิดขึ้นได้ใน 3 บริบท คือ 1) การเรียนรู้ในโรงเรียน (School) ซึ่งครูสามารถเตรียมวางแผนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ได้อย่างชัดเจน 2) การเรียนรู้ในห้องปฏิบัติการเฉพาะทาง (Laboratory-Studio-Work) ซึ่งผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ผ่านทางกิจกรรมที่ได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างแท้จริง และ 3) การสัมมนาในชุมชน (Community Seminar) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนประสบการณ์ (Reflection) และการปรึกษาหารือ (Deliberation) จากการสำรวจและสืบค้นในประเด็นปัญหาหรือความหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ผู้นำการสัมมนาอาจเป็นครูหรือบุคคลสำคัญของชุมชน ซึ่งครูอาจไม่สามารถวางแผนการสอนและภาระงานต่างๆ ได้อย่างชัดเจน กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่จึงเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ดังนั้นการกำหนดนิยามที่ชัดเจนให้กับการศึกษาอิงถิ่นฐานนั้นทำได้ยาก เพราะนอกจากจะสื่อไปถึงวิธีการสอนแล้ว การศึกษาอิงถิ่นฐานยังสื่อไปถึงการปรับเปลี่ยนระบบโรงเรียน และมุมมองทางการศึกษา

Knapp (2008, p. 11) อธิบายถึงการสอนในรายวิชาหลักสูตรและการสอนที่บูรณาการ ทรัพยากรในชุมชนและท้องถิ่น โดยกำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้เรียนไว้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและประยุกต์ใช้ทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาที่เน้น ประสบการณ์ (Experiential Education) และการศึกษาอิงถิ่นฐาน (Place-Based Education)
2. เพื่อพัฒนาทักษะและเจตคติที่เกี่ยวข้องกับพลวัตของกลุ่ม (Group Dynamics) มนุษย์สัมพันธ์ (Human Relation) และการสร้างชุมชน (Community Building)
3. เพื่อสืบสอบสื่อและทรัพยากรการสอนในท้องถิ่น ทั้งผู้คน (Population) และ สถานที่ (Place) โดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์
4. เพื่อออกแบบและร่วมกันจัดทำบันทึกงานเขียน (Book-Writing Project) โดยใช้ เทคนิคการเขียนวารสารทางวัฒนธรรม (Cultural Journalism)
5. เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับการสอนที่อิงกับชุมชนผ่านทางสื่อที่หลากหลาย เช่น หนังสือ นิตยสาร และเว็บไซต์

แนวการสอนของ Knapp สอดคล้องกับนิยามของการศึกษาแบบอิงประสบการณ์ที่ Chapman, McPhee and Proudman (1995, pp. 1-2) ระบุว่า เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ทักษะและคุณค่าผ่านทางประสบการณ์ตรงที่ตนเองได้รับตาม วงจรการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน คือ การสะท้อนประสบการณ์ (Reflection) การวิเคราะห์วิจารณ์

(Critical Analysis) และการสังเคราะห์องค์ความรู้ (Synthesis) โดยการเรียนการสอนลักษณะนี้ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาอย่างหลากหลายทั้งด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการตัดสินใจลงมือปฏิบัติการตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน การตั้งประเด็นคำถาม การทดลอง การแก้ปัญหาและการสร้างความหมายจากประสบการณ์ ซึ่งถือว่าผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทั้งในด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม จิตวิญญาณ รวมไปถึงสุขภาพร่างกายทางภาระงานที่สอดคล้องกับสภาพจริง (Authentic Learning Task) ในขณะที่ผู้สอนมีบทบาทในการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ การตั้งประเด็นคำถาม การกำหนดขอบเขตการเรียนรู้ การสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2553) กล่าวถึง การจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานในเวทีปฏิบัติการ วิชาการเรื่อง การเรียนรู้ชุมชนและพัฒนาเครือข่ายสื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ถิ่นฐานและสร้างสุขภาวะสังคม ณ โรงเรียนหนองบัว อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยการศึกษาและการเรียนรู้ถิ่นฐานเป็นแนวการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นความเป็นองค์รวม ไม่แยกส่วนวัตถุกับจิตใจ ไม่แยกจุดหมายของมนุษย์ออกจากความสมดุลของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ไม่แยกความรู้จากความเป็นจริงของสังคม ขณะเดียวกันก็ต้องมีความบูรณาการในการใช้สรรพวิทยาการ และการครอบคลุมสิ่งที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอ ดังนั้นในแง่มุมนี้ กระบวนการทางการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้ จึงเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการมุ่งเป้าหมายเชิงพื้นที่ และเมื่อดำเนินการเพียงส่วนที่เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ก็เป็นระบบย่อยที่อยู่ในบทบาทของโรงเรียนและเป็นหลักสูตรอย่างหนึ่งเพื่อเติมเต็มช่องว่างจากหลักสูตรส่วนกลางนั่นเอง การพิจารณาในลักษณะนี้จะทำให้มองเห็นขอบเขตจำเพาะ และสามารถขยายการดำเนินงานให้เชื่อมโยงออกไปสู่การเรียนรู้ท้องถิ่นในความหมายที่กว้างต่อไปได้อีกตามกำลังความพร้อม

พิรุณ ศิริศักดิ์ (2554, หน้า 134) กล่าวว่า การศึกษาอิงสถานที่ หมายถึงแนวทางการศึกษาบนพื้นฐานประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เชื่อมโยงกับบริบทของสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น โดยใช้หลักการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการ การบริการชุมชนและการคิดสะท้อนกลับ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดสำนึกด้านสถานที่ มุ่งมั่นในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะของพลเมืองดีตามความหมายของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญไปสู่การทำความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในประเด็นปัญหาที่เป็นบริบทระดับภูมิภาคและระดับโลกต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2554) ให้ความหมายของ การศึกษาอิงถิ่นฐาน ว่ามีที่มาจากแนวความคิดเรื่องการศึกษาอิงสถานที่ (Place-

Based Education) ซึ่งเป็นสหวิทยาการที่ได้มาจากชุมชนท้องถิ่น เป็นกระบวนการใช้ชุมชนและสิ่งแวดล้อมเป็นจุดเริ่มต้นในการสอนความรู้ความเข้าใจในภาษา ศิลปะ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมถึงสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตามหลักสูตร โดยมุ่งเน้นประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติในโลกแห่งความเป็นจริง เป็นการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในถิ่นที่อยู่อาศัยทั้งที่เป็นมนุษย์ ชุมชน สังคม และธรรมชาติเป็นบริบทเพื่อการบูรณาการหลักสูตรสู่วิธีการทางสหวิทยาการ การจัดการเรียนรู้ผ่านการทำโครงการในสภาพที่เป็นจริงในถิ่นฐาน แหล่งที่อยู่อาศัยในชุมชน และใช้ได้ผลกับผู้เรียนในทุกระดับชั้น สำหรับเป้าหมายของแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่นั้น ประกอบด้วยเป้าหมายหลัก 4 ประการ คือ ประการแรก เพื่อให้ผู้เรียนมีศีลธรรม จริยธรรม จิตสำนึกในอัตลักษณ์ของตนเอง ท้องถิ่น และความเป็นไทย มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม และมีความเป็นพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย ประการที่สอง เพื่อให้ผู้เรียนมีความตระหนักรอบรู้ สามารถวิเคราะห์สภาพการณ์ทางระบบนิเวศธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ ภาษา วัฒนธรรม อัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ประการที่สาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต ในด้านการจัดการตนเอง การบริโภค การเรียนรู้ ทักษะทางสังคม การสร้างงานอาชีพ การฝึกจากการปฏิบัติจริง ประการที่สี่ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในฐานะพลเมืองที่เข้มแข็ง

จากคำอธิบายของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการศึกษาอิงถิ่นฐานเป็นการเรียนรู้ที่จัดขึ้นโดยมีหลักในการจัดการศึกษาที่บูรณาการปรากฏการณ์หรือสภาพบริบทที่เกิดขึ้นและมีอยู่ในพื้นที่นั้นๆ เข้ากับเนื้อหาหลักสูตรและการเรียนการสอน โดยรูปแบบการเรียนการสอนจะเน้นที่การปฏิบัติและการลงมือกระทำจริงควบคู่ไปกับการเรียนรู้ภาคเนื้อหาทฤษฎี เนื้อหาหลักสูตรและการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับสภาพจริงในพื้นที่นั้นๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในพื้นที่ ตลอดจนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นหรือการพัฒนาพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของผู้เรียนที่มีความตระหนักในคุณค่า และเกิดความรักความผูกพันกับพื้นที่

2. หลักสำคัญในการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

การนำแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานเข้าสู่การปฏิบัติในโรงเรียนและชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ควรเริ่มตั้งแต่การวางรากฐานที่ดีและแข็งแรงให้กับผู้ปฏิบัติตั้งแต่การทำความเข้าใจแนวคิดอย่างถ่องแท้ และการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ หลักสำคัญ 3 ประการที่เป็นรากฐานความคิดของแนวการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐาน (ออมสิน จตุพร, 2558) คือ

1. การเรียนรู้ที่แท้จริงเป็นการเรียนรู้ตามสภาพจริงและมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน นั้นทำให้นักเรียนสามารถก้าวข้ามพรมแดนของ ความรู้ที่มีลักษณะแยกส่วนเป็นรายวิชา เช่น สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น ไปสู่การเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อการปรับประยุกต์ใช้ในบริบทท้องถิ่นและสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงอันแตกต่างกันออกไป นักเรียนจะได้รับโอกาสในการดึงความรู้ของตนเองที่มีอยู่ แล้วจากหลากหลายสาขาวิชาเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและจัดการกับประเด็นหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น ในชุมชนด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด (Elfer, 2012, p. 46)

2. แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน เมื่อนำไปสู่การปฏิบัติจะเกิดประโยชน์สูงสุดก็ต่อเมื่อ ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษาในชุมชน เช่น องค์กรทางวิชาชีพ องค์กร เอกชน และกลุ่มนักคิดนักปฏิบัติ เป็นต้น ชุมชนท้องถิ่นจะทำหน้าที่เป็นห้องปฏิบัติการการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้กระบวนการวิจัยในการศึกษาชุมชนของตน ดังเช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของธุรกิจเอกชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักการเมืองท้องถิ่น และชาวบ้านในชุมชนนั้นๆ แนวการสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียน เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานที่สำคัญ องค์กรต่างๆ รวมทั้งแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เพื่อ ศึกษาประเด็นที่เกิดขึ้นจากชุมชนด้วยตนเองในเชิงลึก วิธีการนี้จะทำให้นักเรียนฝึกฝนการเป็น เยาวชนนักวิจัย (Student as researcher) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดหลักสูตรและการเรียน การสอนตามแนว Constructivism อย่างแท้จริง (Elfer, 2012, p. 47)

3. การเรียนรู้เรื่องราวในชุมชนเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจประเด็น เรื่องราวที่เกี่ยวกับภูมิภาคหรือสังคมโลกได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (Knapp, 2008) เพราะขณะที่นักเรียน เรียนรู้เกี่ยวกับบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง นักเรียนถูกคาดหวังว่าจะสามารถมีกระบวนการคิด เจกเช่นเดียวกับองค์กรธุรกิจ องค์กรวิชาชีพ และผู้ประกอบการในชุมชนนั้นซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์ กับระบบใหญ่ในระดับภูมิภาคและระดับโลกอีกด้วย ตัวอย่างเช่น นักเรียนอาจคิดเกี่ยวกับแนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกที่มีอิทธิพลต่อราคาซื้อขายและการลงทุนในชุมชนของนักเรียน เป็นต้น

งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า แนวการสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสามารถยกระดับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น กระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น สร้างหลักสูตรที่มีความหมายต่อวิธีการเรียนรู้และชีวิตประจำวันของนักเรียน และช่วยสร้าง การเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นได้ (Duffin, Chawla and Sobel, 2005) นักวิจัยทาง การศึกษาได้วิเคราะห์ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่อายุ 800 คน นักเรียนจำนวน

มากกว่า 200 คน การสำรวจความคิดเห็นของนักการศึกษาจำนวน 750 คน และนักเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอีกประมาณ 2000 คน พบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการใช้หลักสูตรและการเรียนการสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน (Smith, 2007, p. 6) และจากการศึกษาของ Liberman and Hoody (1998, p. 96) ได้ช่วยยืนยันว่านักเรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการเรียนโดยใช้หลักสูตรและการเรียนการสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานด้วยเช่นกัน

ในการศึกษาครั้งนี้ซึ่งครอบคลุมทั้งโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจำนวน 40 โรงเรียนในสหรัฐอเมริกา นักวิจัยพบว่า แนวการสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งวัดจากข้อสอบอิงมาตรฐานแกนกลางระดับชาติโดยภาพรวมสูงขึ้นทั้งในวิชาสังคมศึกษา คณิตศาสตร์ การอ่าน การเขียน และวิทยาศาสตร์ (Liberman and Hoody, 1998, p. 97) และนอกจากจะช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์และสมรรถนะทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นแล้วนั้น การใช้โปรแกรมหรือการจัดหลักสูตรตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานยังส่งผลต่อชุมชนอย่างมีนัยสำคัญในด้านผลของการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างแท้จริง

ในระหว่างปี 2007-2008 โครงการที่สนับสนุนแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานนั้นเกี่ยวข้องกับทำให้ให้นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการลดระดับมลภาวะทางอากาศในชุมชน นักวิจัยได้กล่าวถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อนักเรียนในเรื่องการพัฒนามาตรวัดระดับคุณภาพของสิ่งแวดล้อมได้ประสบความสำเร็จ (Duffin, Chawla and Sobel, 2005, p. 23) แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานจึงช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น กระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น สนับสนุนการใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีคุณค่าเพื่อพัฒนาชุมชน และสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองในฐานะคนในชุมชนท้องถิ่น

Center for Place-Based learning and Community Engagement (2013) เสนอว่าการศึกษาอิงถิ่นฐานเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสและประสบการณ์การเรียนรู้ในสาระสำคัญของท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรม เพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในทุกสาระวิชาที่อยู่ในหลักสูตรและการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของหลักการต่อไปนี้

1. การเรียนรู้เกิดขึ้นในสถานที่จริง (On-site) ไม่ว่าจะเป็นสนามหญ้าในโรงเรียน ชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
2. การเรียนรู้มีจุดเน้นที่หัวข้อ ระบบและเนื้อหาสาระเกี่ยวกับท้องถิ่น
3. การเรียนรู้เป็นเรื่องของบุคคล

4. การจัดประสบการณ์เรียนรู้ต้องสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและคุณภาพของสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนบทบาทของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของโลก
5. การเรียนรู้ต้องได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนที่ดีจากสมาชิก องค์กร หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่อยู่ในชุมชน
6. การเรียนรู้เป็นแบบองค์รวมหรือบูรณาการ
7. การจัดประสบการณ์เรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในชุมชน
8. การเรียนรู้ในระดับท้องถิ่นจะเป็นพื้นฐานไปสู่ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมในประเด็นปัญหาระดับภูมิภาคและระดับโลกต่อไป

นักวิชาการและนักการศึกษา ได้แก่ Woodhouse and Knapp (2000; Smith, 2002; Gruenewald, 2003; Power, 2004; Sobel, 2005; Bowers, 2008) ได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษาตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน โดยสามารถวิเคราะห์ถึงประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการสร้างกิจกรรมการศึกษาให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ในบริบทการศึกษาที่เป็นจริง (Real world education) และเน้นประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกปฏิบัติ การลงมือกระทำ การฝึกงาน และการฝึกปฏิบัติภาคสนาม
2. กระบวนการเรียนรู้เป็นไปตามการดำเนินการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งผู้เรียนจะสร้างความรู้ ทักษะ และคุณค่าของการเรียนรู้้นจากการได้รับประสบการณ์ตรง
3. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสภาพที่เป็นบริบทเฉพาะ ซึ่งผู้เรียนจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตจริง
4. ประสบการณ์และมวลความรู้ที่ผู้เรียนได้รับจะมีความเฉพาะเจาะจงกับบริบทของผู้เรียน
5. การจัดกิจกรรมการรู้นั้น มาจากปรากฏการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น นำมาประมวลจัดเป็นเนื้อหาหลักสูตรและการเรียนการสอน ซึ่งเน้นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสภาพจริงในพื้นที่กับกระบวนการทางการศึกษา
6. แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานให้ความสำคัญกับการมีจิตสำนึกต่อพื้นที่ของผู้เรียน ซึ่งเกิดจากผู้เรียนมีความเข้าใจในปรากฏการณ์หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและสร้างมวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ดังกล่าว โดยมุ่งเน้นถึงการพัฒนาทั้งตัวผู้เรียนและพื้นที่ควบคู่กันไปเพื่อความยั่งยืนของพื้นที่แห่งนั้น

Knapp and Woodhouse (2003) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของวิธีการจัดการศึกษา ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน ดังนี้

1. ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาหลักสูตร
2. ผู้เรียนและผู้สอนจะมีการปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อตัดสินใจถึงการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ไม่จำกัดขอบเขตเพียงแคในห้องเรียนหรือโรงเรียนเท่านั้น
3. ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้อย่างกว้างขวางและสร้างสรรค์
4. การจัดการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของพื้นที่

Sobel (2005) กล่าวถึง หลักสำคัญในการจัดกิจกรรมโดยใช้แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

1. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสภาพบริบทพื้นที่นั้นๆ
 2. การเรียนรู้เป็นการจัดระบบและเนื้อหาสาระเป็นสำคัญ
 3. การเรียนรู้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับผู้เรียน
 4. ประสบการณ์จากการเรียนรู้จะนำไปสู่การเห็นความสำคัญของพื้นที่
 5. การเรียนรู้จะมีการสนับสนุนโดยผู้มีส่วนร่วม และองค์กรหรือภาคส่วนต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้นๆ
 6. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว
 7. ประสบการณ์ในการเรียนรู้จะมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่
 8. การเรียนรู้นำไปสู่ความรู้ลึกผูกพันกับพื้นที่
 9. การเรียนรู้จะเป็นรากฐานในการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม
 10. รูปแบบการเรียนรู้จะมีการบูรณาการกับเป้าหมายหลักขององค์กรที่จัดการศึกษา
- นอกจากนั้นรูปแบบที่เป็นลักษณะเฉพาะของการจัดการเรียนการสอนอิงถิ่นฐาน

(Sobel, 2005) ได้แก่

1. การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการใช้พื้นที่ชุมชนในการเรียนการสอน เนื้อหาวิชาจะมีความเฉพาะเจาะจงที่การสอนภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นิเวศวิทยา สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่
2. การเรียนการสอนมีความยืดหยุ่น
3. เป็นการสร้างประสบการณ์ รวมถึงการลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม

4. การเรียนรู้สะท้อนถึงปรัชญาทางการศึกษาในการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้ เน้นการสร้างอาชีพได้ด้วยตนเอง การออกแบบหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างหลากหลายในแต่ละเป้าหมายการจัดการศึกษา

5. เป็นการศึกษาที่เชื่อมโยงพื้นที่ในชุมชนกับมุมมองต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบในพื้นที่เข้ากับทรัพยากรในชุมชน

สลี ทงฉิว (2545, หน้า 77-79) กล่าวถึง แนวคิดด้านการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนในชนบทซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนโดยเฉพาะทรัพยากรในท้องถิ่นหรือในชุมชน หลักสูตรสถานศึกษาควรบูรณาการสาระความรู้สากลเข้ากับทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะในชนบทซึ่งมีห้องปฏิบัติการทดลองที่มีชีวิตสำหรับการเรียนรู้สาระความรู้ต่างๆ อยู่รอบรั้วโรงเรียน และมีภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีค่าบ่งบอกถึงความเจริญมาเป็นเวลานาน ตัวหลักสูตรต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับบริบทของการใช้หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีท้องถิ่น สถานการณ์ สภาพปัญหาในท้องถิ่น รวมทั้งควรใช้สื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้นักเรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตนเองและเกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่นของตน

จากหลักในการจัดการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานของ Woodhouse and Knapp (2000; Smith, 2002; Gruenewald, 2003; Power, 2004; Sobel, 2005; Bowers, 2008; สลี ทงฉิว, 2545) สามารถสรุปหลักการสำคัญที่มีเป้าหมายในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ในประเด็นเกี่ยวกับการมีความรู้และความเข้าใจในพื้นที่ (Academic achievement)
2. การเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจสภาพที่เป็นปรากฏการณ์ในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา (Ecological vitality)
3. การสร้างความตระหนักและการเห็นคุณค่าของพื้นที่ ตลอดจนมีความรักและความผูกพันในพื้นที่ (Sense of place and belonging)

นอกจากหลักในการจัดการศึกษา นักการศึกษาได้อธิบายถึงประเด็นต่างๆ จากการจัดการศึกษาตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

McLaughlin and Blank (2004) กล่าวว่า การศึกษาอิงถิ่นฐานเป็นการขยายความสามารถและทักษะทางการศึกษาของผู้เรียน โดยจากกรณีศึกษามีการเชื่อมโยงผู้เรียนกับ

ชุมชนของตนผ่านการเรียนรู้ตามสภาพจริง และหลักสูตรมีที่มาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ (Issues-based) นอกจากนี้ยังสามารถสร้างอาชีพและสร้างความภูมิใจที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเจ้าของถิ่นฐานบ้านเกิดที่ตนอาศัยอยู่ โดยมีแนวคิดที่ว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับปัญหา เมื่อนักเรียนมีความสัมพันธ์กับปัญหาที่เป็นความต้องการและความสนใจของชุมชนนั้นๆ สมาชิกในชุมชนจะเป็นแหล่งทรัพยากรและเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน

รูปแบบการสอนแบบอิงถิ่นฐานสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ บรรลุความคาดหวังของสถานศึกษา 3 ประการ ได้แก่ การบรรลุผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการ การเตรียมความพร้อมสำหรับการทำงานและการเตรียมทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในสถานการณ์จริง และสุดท้ายคือเป็นประชากรที่มีประสบการณ์อันเป็นฐานในการนำไปประยุกต์ใช้ในฐานที่จะเป็นผู้สร้างความมั่นคงในท้องถิ่นที่ตนอาศัยต่อไป รูปแบบการเรียนรู้อิงถิ่นฐานทำให้เกิดความร่วมมือกันของสมาชิกในพื้นที่นั้นๆ อย่างต่อเนื่องและขยายเป้าหมายที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการดำรงชีวิตตลอดจนการประกอบอาชีพในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้ธรรมชาติ วัฒนธรรม และนิเวศวิทยาในพื้นที่ชุมชนนั้นๆ มีการพัฒนาและดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

2. แหล่งทรัพยากรในการสร้างหลักสูตร

ในการสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนจะเริ่มจากการใช้ Inquiry-based learning เป็นเครื่องมือในการพัฒนาหลักสูตรจากการประยุกต์ใช้เพื่อการศึกษาชีวิตของคนพื้นเมือง โดยการศึกษาในบริบทจริงและการลงมือปฏิบัติ ครูและนักเรียนจะมีส่วนร่วมซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างความรู้ที่มีในพื้นที่นั้นกับหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตร เช่น ความรู้ด้านพฤกษศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และองค์ความรู้แบบบูรณาการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

3. ความเชื่อมโยงกับการเรียนรู้จากประสบการณ์

Chapman, McPhee and Proudman (1995, pp. 51-52) กล่าวว่า ผู้เรียนจะมีประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งเป็นประสบการณ์ที่เกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ทักษะ และเกิดคุณค่าจากการเรียนรู้ประสบการณ์ตรง (Authentic experiences) องค์ประกอบหลักที่จะเกิดขึ้นในการเรียนรู้ ได้แก่ วงจรการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการสร้างประสบการณ์ การไตร่ตรอง และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

4. บทบาทของผู้เรียนและผู้สอนตามแนวคิดการศึกษาแบบใช้พื้นที่เป็นฐาน

Gruenewald (2003) อธิบายว่า ผู้สอนจำนวนมากไม่คุ้นเคยกับการเชื่อมโยงการสอนกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าผู้สอนเหล่านั้นอาศัยอยู่นอกพื้นที่ที่ทำการสอน ผู้สอนจึงควรแสวงหาความรู้เพื่อเชื่อมโยงการสร้างหลักสูตรในประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหานั้นๆ จากกรณีศึกษาในต่างประเทศแสดงให้เห็นถึงความสำคัญที่ครูจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ที่ตนอาศัย กระบวนการสร้างหลักสูตรนั้นผู้สอนและผู้เรียนจะได้เรียนรู้ร่วมกันในโครงการการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น โครงการเกี่ยวกับชาติพันธุ์วรรณนาหรือกลุ่มชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นๆ หรือการกำหนดให้ครูผู้สอนต้องมีการเรียนรู้เกี่ยวกับพื้นที่เพื่อที่ผู้สอนจะได้สร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Knapp (2008) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนในประเด็นที่เกี่ยวกับบทบาทของผู้สอนว่า ผู้สอนจะเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน การสอนมีลักษณะเป็นกระบวนการซึ่งต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายที่แท้จริง

3. การประยุกต์ใช้แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย ทั้งด้านลักษณะวิชาและกลุ่มผู้เรียน หลักสูตรในต่างประเทศที่นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อมศึกษา วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ศิลปศึกษา ธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์ และการศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ของพื้นที่นั้นๆ ตลอดจนการศึกษาถึงสภาพการประกอบอาชีพของบุคคลในพื้นที่นั้นๆ (Smith, 2007) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (Community/Local-Based Curriculum)

การจัดการศึกษาในรัฐ Alaska สหรัฐอเมริกา มีการจัดการศึกษาโดยยึดหลักการศึกษอิงถิ่นฐาน ซึ่งมีจุดเน้นในการเชื่อมโยงหลักสูตรในบทเรียนให้มีความสัมพันธ์กับบริบทในพื้นที่นั้นๆ โดยการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทำให้สามารถจัดหลักสูตรท้องถิ่นได้อย่างหลากหลาย เช่น หลักสูตรประวัติศาสตร์ชุมชน หลักสูตรศิลปะพื้นบ้าน และหลักสูตรวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ รวมถึงสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เป็นต้น

2. การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม (Service learning)

การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมเป็นแนวคิดในการบูรณาการการศึกษาหรือโครงการที่เกิดจากแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานเข้ากับทักษะในการประกอบอาชีพ โดยมีความสัมพันธ์

เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุมชนนั้นๆ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้วิชาความรู้ที่ได้เรียนจากสถานศึกษามาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง การเรียนรู้ดังกล่าวผู้เรียนจะได้ฝึกปฏิบัติในสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสูตร รวมถึงมีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ผลที่ได้รับจากการเรียนรู้คือ การมีความเข้าใจในหลักสูตรที่ได้เรียนอย่างลึกซึ้ง และมีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาในการทำงานที่เกิดขึ้นจริง

Chapman, McPhee and Proudman (1995) ทำการสร้างหลักสูตรเพื่อสอนวัฒนธรรมและวัฒนธรรมการเมือง โดยทำการลงพื้นที่ศึกษาเชิงลึกในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการศึกษาข้อมูลที่ทำให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมนั้น เป็นกรณีศึกษาคนในชุมชนทำการบอกเล่าถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และนำข้อมูลมาพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน แนวคิดนี้ถือเป็นแนวคิดที่ใช้ชุมชนเป็นห้องเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งการประยุกต์ใช้แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานนั้นทำให้สถานศึกษาเป็นองค์กรที่ช่วยสนับสนุนชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ผ่านการเสริมพลังให้แก่ักเรียนมีแรงบันดาลใจและการใฝ่รู้ตลอดชีวิต

3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน (Context-Based Learning)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานมีรากฐานมาจากทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเชิงสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural theory) ที่มองว่าผู้เรียนเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดขึ้นในบริบทของสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ครูและสิ่งแวดล้อมรอบข้างของผู้เรียนจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ บริบทจะต้องสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นครูจึงต้องเป็นผู้พัฒนาและช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้มากที่สุด นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวยังอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้ตามสถานการณ์จริง (Situating learning) โดยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และทางจิตวิทยาของผู้เรียนมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน สิ่งแวดล้อมจะมีความเหมาะสมต่อการเรียนรู้มากที่สุดเมื่อผู้เรียนและครูเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของสังคมหรือสิ่งแวดล้อมนั้น และในที่สุดสิ่งแวดล้อมดังกล่าวก็จะช่วยพัฒนาความเข้าใจของนักเรียนมากขึ้น อันเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การอภิปราย การพูดคุย และการทำงานร่วมกัน

Knapp (2008) กล่าวถึง การสอนตามแนวคิดที่ว่า การเรียนการสอนโดยใช้บริบทเป็นฐานจะทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดไตร่ตรองหรือการสะท้อนคิดได้ กล่าวคือ การเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานจะทำให้ผู้เรียนคิดได้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับที่มาของความรู้และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง การสอนจึงเป็นการขยายการเรียนรู้ออกไปจากขอบเขตของห้องเรียนไปสู่ชีวิตจริง การเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานจึงเป็นหนทางนำไปสู่การสร้างหลักสูตรและการออกแบบการเรียน

การสอนที่มีความคิดสร้างสรรค์และสอดคล้องกับผู้เรียนกลุ่มต่างๆ หลีกทั่วไปและลักษณะเบื้องต้นของการเรียนการสอนลักษณะนี้ ได้แก่ การพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนแบบอิงบริบทวิถีชีวิตของผู้เรียน และการสอนในบริบทที่หลากหลาย และที่สำคัญที่สุดคือการประเมินผลผู้เรียนผ่านการประเมินตามสภาพจริง

4. การศึกษานอกสถานที่ (Outdoor Education)

หลักสูตรและการเรียนการสอนในรัฐต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้นอกสถานที่ โดยมีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทัศนคติในคุณค่า และมีความรู้สึกผูกพันกับพื้นที่ (Sense of place and belonging) ซึ่งกรณีตัวอย่างเป็นการศึกษานอกสถานที่ เช่น การสำรวจพื้นที่ชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้ได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนทุกระดับชั้น ผลที่เกิดขึ้นคือ ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักถิ่นที่อยู่อาศัยของตน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวในการจัดการศึกษาบนพื้นฐานของการเรียนรู้ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายใต้บริบทท้องถิ่น และได้รับการประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างเป็นทางการ

เนื่องจากมีนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการศึกษาอิงถิ่นฐานไว้แตกต่างกันหลากหลายตามพื้นฐานปรัชญา แนวทางการจัดการศึกษาและบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ดังที่ Knapp (2008, p.6) ระบุว่า การเรียนการสอนเกี่ยวกับบริบทสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนั้นมีรูปแบบที่หลากหลายและยาวนาน เพียงแต่ไม่ได้มีนักการศึกษาท่านใดให้ชื่อหรือนิยามไว้อย่างชัดเจน จึงมีชื่อเรียกแนวการศึกษาที่อิงกับสถานที่หรือถิ่นฐานอย่างหลากหลาย เช่น การศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Education) การเรียนรู้แบบบริการ (Service Learning) สิ่งแวดล้อมศึกษา (Environment-Based Education) การศึกษานอกห้องเรียน (Outdoor Education) ชีวภาคศึกษา (Bioregional Education) การศึกษานิเวศวิทยา (Ecological Education) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development education) วารสารศาสตร์ทางวัฒนธรรม (Cultural journalism) การศึกษาธรรมชาติ (Nature Studies) การแก้ปัญหาในโลกจริง (Real-World Problem Solving) ฯลฯ

แม้ว่าชื่อเรียกแนวการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานมีหลากหลายดังที่กล่าวมา นักวิจัยหลายท่านเชื่อว่า การศึกษาอิงถิ่นฐาน (Place-Based Education) เป็นคำบรรยายลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นมาจากการวิวัฒนาการของนิยามศัพท์ทั้งในเชิงวิชาการและการฝึกปฏิบัติจริง และได้ระบุลักษณะสำคัญไว้ว่าเป็นการเชื่อมโยงสถานที่ในท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการศึกษาในระบบ โดยเฉพาะในหลักสูตรและการเรียนการสอน ดังนั้นแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิด

การศึกษาอิงถิ่นฐานจึงไม่มีรูปแบบการเรียนการสอนอย่างเฉพาะเจาะจง ซึ่ง Grunewald and Smith (2008, p.1) กล่าวว่า การศึกษาอิงถิ่นฐานมิได้เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีขั้นตอนตายตัว นักการศึกษาจึงไม่สามารถนำไปใช้จัดการศึกษาหรือจัดการเรียนการสอนได้ทันที หากแต่การศึกษาอิงถิ่นฐานจำเป็นต้องอาศัยครูที่เป็นนักคิด นักพัฒนา และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถพิจารณาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ความเป็นไปได้และคุณลักษณะเฉพาะของสถานที่แต่ละแห่ง แล้วจึงสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้สัมพันธ์กับบริบทชุมชนท้องถิ่น ซึ่งไม่เพียงแต่การเรียนการสอนอิงถิ่นฐานจะช่วยพัฒนาจิตสำนึกที่ดีต่อท้องถิ่นให้แก่ผู้เรียนแล้ว สภาพสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมก็จะได้รับการยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้น

จากการประยุกต์ใช้หลักในการจัดการศึกษาตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานในการสร้างหลักสูตรและการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์หลักการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งพิจารณาจากความสอดคล้องกันในแต่ละหลักสูตร ดังนี้

ตาราง 6 แสดงหลักการที่พัฒนาจากการประยุกต์ใช้แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

หลักการที่นำมาประยุกต์ใช้	การตระหนักและการเห็นคุณค่าของพื้นที่	การทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจในพื้นที่	การเชื่อมโยงพื้นที่กับกิจกรรมการเรียนรู้	การใช้ทรัพยากรในพื้นที่เพื่อการเรียนรู้	การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง
1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (Local-Based curriculum)	✓	✓	✓	✓	✓
2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based learning)	✓	✓	✓	✓	✓
3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน (Context-Based learning)	✓	✓	✓	✓	✓
4. การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม (Service learning)	✓	✓	✓	✓	✓
5. การเรียนรู้นอกสถานที่ (Outdoor learning)	✓	✓	✓	✓	✓

จากตาราง 6 แสดงหลักการที่พัฒนาจากการประยุกต์ใช้แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน ผู้วิจัยได้นำหลักการในการจัดการศึกษาตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการบูรณาการเข้าสู่การออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับผู้เรียนและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรในด้านการรู้ถิ่นฐาน (place literacy) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตาราง 7 แสดงแนวทางการบูรณาการหลักการแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานเข้าสู่หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล

หลักการ	แนวทางการบูรณาการหลักการแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานเข้าสู่หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล
1. การตระหนักและการเห็นคุณค่าของพื้นที่	การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความผูกพันและเห็นความสำคัญของพื้นที่ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ และเกิดความตระหนักในการรักษา และมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ให้ เป็นไปอย่างยั่งยืน
2. การทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ และความเข้าใจในพื้นที่	การสำรวจบริบท สภาพ หรือปรากฏการณ์ในพื้นที่ซึ่งเป็นประเด็นในการ กำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ การทำความเข้าใจหรือการศึกษาสภาพ ที่เป็นปัญหาตามสภาพจริงที่เกิดขึ้น เพื่อหาทางแก้ไขและพัฒนาพื้นที่ นั้นๆ อย่างยั่งยืน
3. การเชื่อมโยงปรากฏการณ์ใน พื้นที่กับกิจกรรมการเรียนรู้	การกำหนดเนื้อหาสาระในหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน ในบทเรียนให้สอดคล้องกับสภาพบริบทและสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนปรากฏการณ์ในพื้นที่ โดยเนื้อหาสาระในบทเรียนจะทำให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ตามสภาพจริงและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ ในชีวิตจริง
4. การใช้ทรัพยากรในพื้นที่เพื่อ การเรียนรู้	การนำทรัพยากรในพื้นที่เป็นสื่อหรือเป็นแหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ตาม วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีในพื้นที่ ได้แก่ ทรัพยากร ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรบุคคล รวมถึงการนำบริบท ภายในพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้
5. การจัดประสบการณ์การ เรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ จริง	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดหลักที่เน้นให้ผู้เรียนสร้าง ประสบการณ์ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง กิจกรรมการเรียนรู้มีความ สอดคล้องกันระหว่างบทเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน โดยจัดประมวล ประสบการณ์ในภาคปฏิบัติที่เน้นการศึกษาภาคสนามเพื่อให้ผู้เรียนเกิด ประสบการณ์จริง

4. คุณค่าของการศึกษาอิงถิ่นฐาน

แนวการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานได้รับการยอมรับในวงการศึกษาว่าเป็นแนวการจัดการศึกษาที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการให้กับนักการศึกษา กระตุ้นความสนใจใคร่รู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนรวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียน ครูและชุมชน ดังผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาอิงถิ่นฐานในบริบทที่แตกต่างกันเช่น ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนรู้ผ่านการจัดการหลักสูตรและการสอนอิงถิ่นฐาน แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นบริบทของการเรียนที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันทั้งที่บ้านและในชุมชน นอกจากนี้จากการทดสอบตามมาตรฐานกลางพบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นทั้งในสาระวิชาด้านการอ่าน การเขียน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา รวมทั้งการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนทั้งในด้านพฤติกรรมกรเรียนในห้องเรียน การรับรู้ความสามารถของตนเอง ความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะการคิดขั้นสูง

นอกจากการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานจะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะทางวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แล้ว การจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานยังส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวครูจากการมีส่วนร่วมกับนักการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนที่ใช้ท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ซึ่งถือว่าครูมีความเจริญอกงามทางวิชาชีพ และท้ายที่สุดการนำเรื่องราวของวิถีชีวิตเข้าสู่ห้องเรียนและชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนและชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและหลากหลาย เช่น การปรับสภาพภูมิทัศน์สนามหญ้าในโรงเรียน การพัฒนาที่พักอาศัยของสัตว์ป่า การสร้างแนวทางเดินในสวนสาธารณะ การจัดงานแสดงมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น การดูแลช่วยเหลือคนชราในท้องถิ่น ฯลฯ

การสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน (Place-Based Teaching) หรือที่นักการศึกษาหลายคนเรียกว่า Place-Centered หรือ Place-Conscious เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ออกไปเรียนรู้และปฏิบัติงานในสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชน โดยวัตถุประสงค์เพื่อสร้างวิถีชีวิตและเศรษฐกิจแบบยั่งยืน (Sustainable Lifestyle) ให้เกิดขึ้นในระบบนิเวศและวัฒนธรรมของสถานที่หรือภูมิภาคนั้นๆ สถานที่ (Place) ตามแนวคิดนี้ หมายถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ สังคม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสำนึกด้านสถานที่ (Sense of Place) ซึ่งเป็นบริบทหรือหัวเรื่องของเนื้อหาสาระและการเรียนการสอนตามแนวคิดนี้ (Semken, 2005, p. 151)

การจัดการเรียนการสอนอิงถิ่นฐานส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น ตัวอย่างหลักสูตรหรือโปรแกรมการสอนแบบอิงถิ่นฐานคือ รายวิชาธรณีวิทยาสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี หัวเรื่องและเนื้อหาสาระของรายวิชาเป็นสภาพทาง

ธรณีวิทยาในท้องถิ่นและภูมิภาค ซึ่งจะถูกรวมเชื่อมโยงและสร้างความหมายต่อผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการบริการสังคม (Service-Learning Activity) เพื่อสนับสนุนให้เกิดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ในบริบทของชุมชนหรือคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Semken, 2005, p. 151) รวมไปถึงสำนักด้านสถานที่ซึ่งจะเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางธรณีวิทยา และ Smith (2007, pp. 15-16) อธิบายว่าการศึกษาดังถิ่นฐาน เป็นการเรียนรู้บนฐานของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ที่เชื่อมโยงกับสถานที่ที่ตนอาศัยอยู่เพื่อยกระดับคุณภาพผลิตทางการศึกษาและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน การจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนภายในท้องถิ่น (Local Community) ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงตนเองเข้ากับสิ่งที่ได้เรียนรู้ได้เป็นอย่างดีจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ผู้เรียนยังเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายเมื่อประเด็นที่ตนเองศึกษามีความเกี่ยวข้องทั้งกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมซึ่งต่างก็มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในชุมชน

5. การรู้ถิ่นฐาน (Place literacy)

การรู้ถิ่นฐาน (Place literacy) เป็นพื้นฐานสำคัญของหลักการจัดการศึกษาดังถิ่นฐาน ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดในการสร้างความเป็นพลเมืองให้แก่ผู้เรียนในชุมชน สังคม และโลก อาจกล่าวได้ว่า การรู้ถิ่นฐานเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมกับการดำรงชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมและโลกในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะการรู้ถิ่นฐาน (Place literacy)

Literacy เดิมมีความหมายว่า ความสามารถในการอ่านและเขียน หรือการอ่านออกเขียนได้ หรือตามที่ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติว่า “การรู้หนังสือ” จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมวิทยาการ และเทคโนโลยี ก่อให้เกิดการอธิบายความหมายอย่างหลากหลายและกว้างขวางขึ้น ปัจจุบันองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้นิยามความหมายของคำว่า Literacy ไว้ว่า “ความสามารถในการระบุ บ่งบอก ความเข้าใจ ตีความ สร้างสรรค์ สื่อสาร ประมวลผล ความสามารถในการใช้ข้อมูล และข้อเท็จจริงที่เป็นข้อเขียนหรือสิ่งพิมพ์ในบริบทที่หลากหลายได้ รวมถึงความต่อเนื่องของการเรียนรู้ที่ช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจเพื่อพัฒนาความรู้ ศักยภาพ คน ชุมชน และสังคมในวงกว้าง” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) ซึ่งการรู้ถิ่นฐาน (Place literacy) ก็เป็นประเด็นที่การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองต่างให้ความสนใจและมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวด้วย ซึ่งการพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของการรู้ถิ่นฐานสามารถใช้มิติทัศน์ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นศึกษา (local history education) สิ่งแวดล้อมศึกษา (environmental education) พหุวัฒนธรรมศึกษา (multicultural

education และ โลกศึกษา (global education) เป็นมโนทัศน์พื้นฐานในการออกแบบหลักสูตรและการเรียนการสอน (National Council for the Social Studies: NCSS, 2010)

การเรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนในบริบทที่เป็นจริง สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะการทำงาน ทักษะการปฏิบัติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปในทิศทางที่ดีขึ้น แม้เรื่องราวหรือบริบทที่เกิดขึ้นจะมีอยู่รายล้อมในท้องถิ่นแล้วก็ตาม ก็มีโอกาสเชื่อมั่นได้ว่านักเรียนในท้องถิ่นนั้นจะมีความรู้ความเข้าใจและรู้จักท้องถิ่นของตนอย่างดีพอ ตราบใดที่บริบทด้านสถานที่ในชุมชนเหล่านั้นยังมิได้ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นหรือบทเรียนในหลักสูตรของสถานศึกษา เพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนให้มีคุณลักษณะการรู้จักถิ่นฐาน (Place literacy) ที่จะช่วยให้พวกเขาเหล่านั้นสามารถเผชิญปัญหาและความท้าทายในการทำงานและใช้ชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทันและมั่นคง มิใช่ให้แต่ความซาบซึ้งในตัวตนอัตลักษณ์และความรักความผูกพันในท้องถิ่น แต่ไม่อาจช่วยให้พวกเขาอยู่รอดในโลกแห่งความเป็นจริงได้ (อมรวิชัย นาคกรทรรพ และคณะ, 2551)

นักการศึกษาชาวต่างประเทศและของไทยต่างก็ตระหนักถึงความเป็นจริงในเรื่องนี้ โดยเสนอว่า องค์ความรู้ แนวคิด และมุมมองเกี่ยวกับท้องถิ่นควรได้รับการพิจารณาในฐานะที่เป็น “กระแสท้องถิ่นวิถีถิ่น” เป็นกระแสชุมชนท้องถิ่นที่มีรากฐานทางทรัพยากร ภูมิปัญญา พัฒนาการ และประวัติศาสตร์การดำรงอยู่ของตนเอง ขณะเดียวกันก็เป็นท้องถิ่นที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว เป็นท้องถิ่นที่เต็มไปด้วยความแตกต่าง หลากหลาย สลับซับซ้อน และมีความสัมพันธ์กันเองทั้งด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม และภูมิโนเวศน์ รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก ภูมิภาค ชาติ นานาชาติ และสังคมโลกอย่างแยกกันไม่ออก (Appadurai, 2001; Gaudelli, 2008) องค์ความรู้ท้องถิ่น (Local knowledge) จึงไม่สามารถแยกออกจากองค์ความรู้ที่เป็นสากล (Global knowledge) ความเป็นท้องถิ่นและความเป็นสากล คือสองด้านของสิ่งเดียวกันที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (พัฒนา กิตติอาษา, 2546) ดังนั้นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำเป็นต้องได้รับการปรับกระบวนการไปสู่การให้ชุดความรู้ที่พอเพียงมีพลังและสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักว่า คนแต่ละคนมีสถานภาพของการเป็นสมาชิกชุมชนหลายชุมชนซ้อนทับกันอยู่ เริ่มตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ชาติ นานาชาติ และโลก (ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ, 2548) มิติเหล่านี้คือความเป็นจริงที่ประกอบกันเป็นปัจจัยของการดำเนินชีวิตของคนๆ หนึ่งที่ต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในลักษณะต่างๆ ตั้งแต่ความเป็นจริงของตนเอง ครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น ขยายไปจนถึงระดับโลกซึ่งแคบลงทุกๆขณะ และต่างก็มีผลกระทบต่อชีวิตในทุกพื้นที่ทุกส่วนของ โลกยุคโลกาภิวัตน์

Hanvey (1982) เป็นนักการศึกษาด้านโลกศึกษาที่พยายามผลักดันแนวคิดโลกศึกษาไว้ในหลักสูตรระดับโรงเรียน ในทัศนะของเขาการศึกษาเพื่อให้เกิดความตระหนักต่อโลกนั้นเป็นการยกระดับความสามารถส่วนบุคคลให้เข้าใจถึงภาวะของตนเองที่มีต่อชุมชนและโลก ซึ่งรวมถึงการศึกษาที่เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ชาติ การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมทั้งในสังคมของตนเองและสังคมอื่น โดยเน้นในเรื่องการเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชน (community) ชาติและการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ เพื่อให้มีทัศนะบนพื้นฐานของความเป็นจริงในประเด็นที่เกี่ยวกับโลก ปัญหา และตระหนักในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้คนต่างๆ บนโลกใบนี้ ซึ่งสาระสำคัญของแนวคิดโลกศึกษามีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความตระหนักในมุมมองที่แตกต่าง (Perspective consciousness) หมายถึง ความตระหนักว่าสิ่งต่างๆ สามารถพิจารณาได้หลายมุมมองตามแต่ละบุคคล ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกัน แต่ก็มิลลิตหรืออย่างเท่าเทียมในการแสดงออกถึงทัศนะนั้นๆ
2. ความตระหนักในสภาพปัจจุบันของโลก (State of the planet) หมายถึง ความเข้าใจในสถานะของโลก การพัฒนา แนวโน้ม และการเผชิญปัญหาของสังคมโลก รวมถึงความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับประชากรที่เพิ่มขึ้น การขาดแคลนทรัพยากร ปัญหาสิ่งแวดล้อม และความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ
3. ความตระหนักในความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Cross-cultural awareness) หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจวัฒนธรรมโลกที่มีความหลากหลายทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันรวมทั้งเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาติอื่นๆ เทียบเท่ากับชาติของตน
4. ความรู้ในเรื่องพลวัตของโลก (Knowledge of global dynamics) หมายถึง ความเข้าใจในการเชื่อมประสานระหว่างประเทศและความซับซ้อนบนโลก และความรู้เกี่ยวกับทฤษฎี/แนวความคิด/กระบวนการทัศน์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก
5. ความตระหนักต่อทางเลือกของมนุษย์ (Awareness of human choices) หมายถึง ความเข้าใจต่อปัญหาที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ สามารถหาทางเลือกและพัฒนาสำนักความรับผิดชอบต่อที่ตัดสินใจถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค และโลก

Merryfield (1998) นักการศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา โลกศึกษา และพหุวัฒนธรรมศึกษากล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา รวมถึงการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และความเป็นพลเมือง โดยที่มีมุมมองเชิงพหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural education) และโลกศึกษา (Global education) เป็นเป้าหมาย

สำคัญในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของชุมชนท้องถิ่น สังคม ประเทศ และโลก ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ความเชื่อและค่านิยมมนุษย์ (human beliefs and values) ได้แก่
 - 1.1 ความเป็นสากลและความแตกต่างของความเชื่อและค่านิยมมนุษย์
 - 1.2 ความตระหนักในทัศนคติ (perspective consciousness) หรือทัศนคติที่หลากหลาย (multi-perspectives)
 - 1.3 การรับรู้ผลกระทบของค่านิยม วัฒนธรรม และโลกทัศน์ของตนเองในการเรียนรู้เกี่ยวกับ/และปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง
 - 1.4 ความเข้าใจวิธีการที่ค่านิยมและความเชื่อเป็นรากฐานของบรรทัดฐานทางสังคม วัฒนธรรม และความขัดแย้งของมนุษย์
 - 1.5 บทบาทความเชื่อและค่านิยมมนุษย์เชิงสุนทรียศาสตร์ในภาษา วรรณกรรม และขนบธรรมเนียมทางการพูด (oral tradition) ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ในการเมืองการปกครอง และการสร้างเรื่องเล่าและประวัติศาสตร์
2. ระบบต่างๆ ของโลก (global systems) ได้แก่
 - 2.1 ระบบเศรษฐกิจ
 - 2.2 ระบบการเมือง
 - 2.3 ระบบนิเวศน์
 - 2.4 ระบบเทคโนโลยี (ประกอบด้วยข้อมูล การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน การถ่ายโอน และการผลิต)
 - 2.5 ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนโลก
 - 2.6 ขั้นตอนและกลไกในระบบต่างๆ ระดับโลก
 - 2.7 การติดต่อสัมพันธ์ภายในและระหว่างชาติ เชื้อชาติ ภูมิภาค ประเทศ และโลก
 - 2.8 การเชื่อมโยงกันภายในระบบต่างๆ ที่แตกต่างกันของโลก
 - 2.9 สถานะของการตระหนักเกี่ยวกับโลก
3. ประเด็นและปัญหาต่างๆ ของโลก (global issues and problems) ได้แก่
 - 3.1 ประชากรและประเด็นการวางแผนครอบครัว
 - 3.2 การตัดสินใจด้วยตนเอง
 - 3.3 ปัญหาการพัฒนา
 - 3.4 ปัญหาสิทธิมนุษยชน (ได้แก่ สิทธิของผู้หญิง ชนพื้นเมือง และเยาวชน)

- 3.5 การย้ายถิ่น การอพยพ (หนี) เข้าเมือง ผู้ลี้ภัย
- 3.6 ปัญหาาร่วมกันของโลก
- 3.7 ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
- 3.8 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการกระจายความมั่งคั่ง เทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศ ทรัพยากร และการเข้าถึงตลาด
- 3.9 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ด้อยากและอาหาร
- 3.10 ปัญหาสันติภาพและความปลอดภัย
- 3.11 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอคติและการเลือกปฏิบัติ (บนพื้นฐานของชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ชนชั้น เพศ ศาสนา ภาษา และการเมือง เป็นต้น)
4. ประวัติศาสตร์โลก (global history) ได้แก่
 - 4.1 อัตราเร่งของการพึ่งพาอาศัยกันเมื่อเวลาผ่านไป
 - 4.2 ที่มาของการเกิดปัญหาในปัจจุบัน
 - 4.3 จุดกำเนิดและพัฒนาการของวัฒนธรรม
 - 4.4 วิวัฒนาการของระบบต่างๆ ของโลก
 - 4.5 ความขัดแย้งและการยุติความขัดแย้งเมื่อเวลาผ่านไป
 - 4.6 การเปลี่ยนแปลงในระบบต่างๆ ของโลกเมื่อเวลาผ่านไป
5. ความเข้าใจระหว่างและข้ามวัฒนธรรม (Intercultural and Cross-cultural understanding)
 - 5.1 ความเข้าใจวัฒนธรรมและมรดกประเพณีของตนเอง
 - 5.2 ความเข้าใจความหลากหลายของเอกลักษณ์และการยอมรับความหลากหลาย
 - 5.3 การยอมรับในความซับซ้อนของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมสากล
 - 5.4 บทบาทวัฒนธรรมของตนในระบบโลก
 - 5.5 ทักษะและประสบการณ์ต่างๆ ในการมองวัฒนธรรมตนเองจากมุมมองของผู้อื่น
 - 5.6 ประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่นและโลก จากอีกค่านิยมของวัฒนธรรมและโลกทัศน์
 - 5.7 การขยายประสบการณ์กับผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตนเอง
 - 5.8 ความสามารถในการติดต่อสื่อสารข้ามวัฒนธรรม
 - 5.9 ความสามารถในการทำงานกับผู้อื่นจากวัฒนธรรมอื่นๆ

6. ความตระหนักในทางเลือกของมนุษย์ (awareness of human choices) ได้แก่
 - 6.1 การจัดการโดยบุคคล ชุมชนท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค และพันธมิตรทางเศรษฐกิจและการเมือง
 - 6.2 การปฏิบัติในอดีตและปัจจุบัน และทางเลือกในอนาคต
 - 6.3 การยอมรับในความซับซ้อนของพฤติกรรมมนุษย์
 7. การพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และการประเมิน (development of analytical and evaluative skills) ได้แก่
 - 7.1 ความสามารถในการรวบรวม วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลสารสนเทศจากมุมมองและโลกทัศน์ที่แตกต่าง
 - 7.2 ทักษะการคิดวิเคราะห์ (เช่น ความสามารถในการตรวจสอบความลำเอียง การระบุมมติฐานเบื้องต้น ฯลฯ)
 - 7.3 การยอมรับในบทบาทของค่านิยมและโลกทัศน์ในการสืบสอบ
 8. กลยุทธ์เพื่อการมีส่วนร่วมและความเกี่ยวข้องของสัมพันธ์ (strategies for participation and involvement) ได้แก่
 - 8.1 ปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม และการทำงานร่วมกันข้ามวัฒนธรรม
 - 8.2 โอกาสเพื่อสร้างและดำเนินการตัดสินใจ
 - 8.3 ประสบการณ์เกี่ยวกับการแก้ปัญหาในชีวิตจริง
 - 8.4 ความสนใจในการเรียนรู้จากประสบการณ์
- องค์ประกอบซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของชุมชนท้องถิ่น สังคม ประเทศ และโลก ที่ Merryfield (1998) ได้เสนอไว้ทำให้สภาสังคมศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (National Council for the Social Studies: NCSS) ได้ระบุคำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมพลเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ และยืนยันว่านักเรียนควรจะพัฒนาทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในสังคมประชาธิปไตยและชุมชนทั่วโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสะท้อนว่าการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์จะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาพลเมืองให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถ ตลอดจนค่านิยมต่างๆ เกี่ยวกับโลกปัจจุบันซึ่งเริ่มต้นจากระดับถิ่นฐานของตนเอง และขยายขอบเขตไปยังชุมชน ภูมิภาค ประเทศ และโลก เพื่อที่จะให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของโลก

The Partnership for 21st Century Skills (2011) กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ควรประกอบไปด้วย ความรู้วิชาแกนกลางและประเด็นในศตวรรษที่ 21 (Core subjects and 21st century themes) ทักษะด้านการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม (Learning and innovation skills) ทักษะด้านข้อมูล สื่อและเทคโนโลยี (Information, media, and technology skills) ทักษะอาชีพและทักษะชีวิต (Life and career skills) สำหรับความรู้วิชาแกนกลางและประเด็นในศตวรรษที่ 21 นั้นผู้เรียนจะต้องมีความรู้พื้นฐานในวิชาแกน ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาต่างประเทศที่สอง ศิลปะ คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ผู้เรียนจะต้องศึกษาเพิ่มเติมในวิชาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญที่จะเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่

1. ความตระหนักรู้ต่อโลก (Global awareness)
2. การรู้การเงิน เศรษฐศาสตร์ และธุรกิจ (Financial, economic, and business literacy)
3. การรู้พลเมือง (Civic literacy)
4. การรู้สุขภาพ (Health literacy)
5. การรู้สิ่งแวดล้อม (Environmental literacy)
6. การรู้สถานที่หรือถิ่นฐาน (Place literacy)

สำหรับประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) กล่าวถึงคุณลักษณะการรู้ถิ่นฐานอันเป็นคุณลักษณะหนึ่งของความเป็นพลเมืองโลก ซึ่งความเป็นพลเมืองโลกควรมีลักษณะ ดังนี้

1. มีความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น
2. มีความรู้ ความเข้าใจ และยึดมั่นในสิทธิมนุษยชน (human right)
3. มีความรู้ความเข้าใจ ยอมรับและตระหนักในความหลากหลายทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนผลกระทบของสภาพแวดล้อมที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (diversity)
4. มีความสำนึก ตระหนักในความสำคัญของความเสมอภาคและความยุติธรรมในสังคม มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการสร้างความเท่าเทียมและความเป็นธรรมในสังคม (social justice)
5. มีความรู้ ความเข้าใจธรรมชาติของความขัดแย้ง มีขันติต่อความแตกต่างขัดแย้ง สามารถเจรจาต่อรอง เชื่อมประสาน เพื่อลดปัญหาหรือคลายปมขัดแย้งโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง (conflict resolution)

6. มีความเข้าใจตระหนักรู้ถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกันของผู้คน ถิ่นฐาน วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เข้าใจสภาพการณ์ในระดับชุมชน สังคม ประเทศ และโลก สามารถเรียนรู้ที่จะจัดการกับความซับซ้อนได้ (interdependence)

7. มีความสามารถในการประเมินค่าเกี่ยวกับประเด็นสำคัญระดับโลก และผลที่กระทบต่อเจตคติและค่านิยมของผู้คนที่เกี่ยวข้องโดยคำนึงถึงความสำคัญและค่านิยมด้านสิทธิมนุษยชน (values and perceptions)

8. มีความรู้ ความเข้าใจ หรือความจำเป็นในการจรรโลง รักษาและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดย ปราศจากการทำลายโลกใบนี้ เพื่อความอยู่รอดของชีวิตในรุ่นต่อไปโดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จะเห็นได้ว่า เป้าหมายของแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานและทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้นมีเป้าหมายที่คล้ายคลึงกันหลายประการ นักการศึกษาหลายท่านเสนอว่าการศึกษาอิงถิ่นฐานนั้นควรมีเป้าหมายสูงสุดในการสร้างความเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนในชุมชน สังคม และโลก ในการนี้ การรู้ถิ่นฐาน (Place literacy) จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้แนวโน้มการจัดการศึกษาเมื่อมีการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ศตวรรษใหม่ กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา สมาคมที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และความเป็นพลเมือง เช่น National Council for the Social Studies (NCSS), National Association for Multicultural Education (NAME) และ National Council for History Education (NCHE) ได้เสนอแนวคิดในการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่เน้นการบูรณาการแนวคิดเชิงพหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural Education) แนวคิดการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐาน (Place-Based Education) การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Community history/Local history) เข้าด้วยกัน

ซึ่งหากพิจารณาแนวคิดในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองโลกของ Hanvey (1982; Merryfield, 1998; The Partnership for 21st Century Skills, 2011; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ต่างก็สะท้อนถึงคุณลักษณะการรู้ถิ่นฐานอันเป็นคุณลักษณะพื้นฐานในการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดสำคัญของแนวคิดเชิงพหุวัฒนธรรมศึกษา หลักการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐาน และการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่มองว่า การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจถึงรากเหง้าของตน เกิดความภาคภูมิใจและสำนักรักษ์ท้องถิ่น จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ว่าจะรับหรือประยุกต์ความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นสากลเข้ากับความเป็น

ท้องถิ่นได้อย่างไร โดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์แต่ในขณะเดียวกันก็ปรับตัวให้อยู่ได้อย่างดีในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ จากแนวความคิดนี้เป็นนัยสำคัญว่า ความรู้ในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับสังคมในระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับโลก ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 8 แสดงการวิเคราะห์องค์ประกอบของการรู้ถิ่นฐาน (Place Literacy)

ประเด็นที่มีความสอดคล้องกัน	แนวคิดโลก ศึกษาของ Hanvey	แนวคิดโลก ศึกษาของ Merryfield	The Partnership for 21 st Century Skills	สำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้น พื้นฐาน
1) ความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย				
1.1) ความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์กระแสหลัก	✓	✓	✓	✓
1.2) ความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์กระแสรอง หรือประวัติศาสตร์สายวิพากษ์	✓	✓	✓	✓
2) ความรู้ความเข้าใจเชิงพหุวัฒนธรรม				
2.1) ความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นไทยของตนเอง	✓	✓	✓	✓
2.2) ความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ระหว่างวัฒนธรรมและพหุวัฒนธรรม	✓	✓	✓	✓

ตาราง 8 (ต่อ)

ประเด็นที่มีความสอดคล้องกัน	แนวคิดโลก ศึกษาของ Hanvey	แนวคิดโลก ศึกษาของ Merryfield	The Partnership for 21 st Century Skills	สำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้น พื้นฐาน
3) ความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม				
3.1) ความตระหนักในความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม	✓	✓	✓	✓
3.2) ความตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างผู้คน พื้นฐานสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจในระดับชุมชน สังคม ประเทศ และโลก	✓	✓	✓	✓
4) ความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก				
4.1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานของตนเอง	✓	✓	✓	✓
4.2) ความรู้ความเข้าใจพลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก	✓	✓	✓	✓
4.3) ความตระหนักในความหลากหลายของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมและโลกยุคโลกาภิวัตน์	✓	✓	✓	✓
4.4) ความตระหนักในความเป็นพลเมืองโลก	✓	✓	✓	✓

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นหรือใช้บริบทท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตร และงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังนี้

1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นหรือใช้บริบทท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

กิตติมา ไกรพิรพรรณ (2550) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรพหุศาสตร์พื้นบ้านสู่การสร้างจิตวิทยาศาสตร์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคสนามที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรพหุศาสตร์พื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 3 โดยการผสมผสานแนวคิดทฤษฎี Constructivist และปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตวิทยาศาสตร์สำหรับผู้เรียน และประเมินคุณภาพของหลักสูตรพหุศาสตร์พื้นบ้าน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชนบ้านคีรีวง วิธีการหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่รวบรวมได้จากหลายแหล่ง โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า และวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้กรอบทฤษฎีทางสังคมวิทยาและทางการศึกษา

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ หลักสูตรพหุศาสตร์พื้นบ้านได้ผสมผสานแนวคิด Constructivist และปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตวิทยาศาสตร์ให้แก่ผู้เรียนหลักสูตรมีเอกลักษณ์อยู่ที่สาระที่พัฒนาขึ้นมาจากการบูรณาการสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กับความรู้เรื่องพรรณไม้ในท้องถิ่นที่ปลูกฝังการให้ความสำคัญกับพรรณไม้พื้นบ้าน เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนตามแนวปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น องค์ประกอบของหลักสูตรมี 8 ประการ คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย โครงสร้าง เนื้อหา การจัดกระบวนการเรียนรู้ โครงสร้างเวลาเรียน การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ โดยมีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างจิตวิทยาศาสตร์ตามแนวคิด Constructivist ผ่านการสร้างความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและครูในโรงเรียน ชาวบ้านให้ความสนใจในความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และต้องการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนจิตสำนึกในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์จากพรรณไม้อย่างยั่งยืนเป็นปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรอีกด้วย

มานะ แก้วมาลา (2552) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์อุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ค้นคว้าและรวบรวมในทัศนที่เป็นอัตลักษณ์อุบลราชธานีจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม 2) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์อุบลราชธานี และ 3) พัฒนาแบบจำลองการบริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์อุบลราชธานี โดยดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่หนึ่ง การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ระยะที่สอง ประชุมสัมมนาปฏิบัติการยกร่างหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งผู้ประชุมเป็นครูผู้สอนสังคมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี 247 โรงเรียน และระยะที่สาม เป็นการทดลองใช้หลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจำนวน 50 โรงเรียน เป็นเวลา 1 ภาคเรียน วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า ภาพตัวแทนอัตลักษณ์อุบลราชธานีปรากฏในคำขวัญของจังหวัด ได้แก่ “เมืองแห่งดอกบัวงาม แม่น้ำสองสี มีปลาแซบหลาย หาดทรายแก่งหิน ถิ่นไทยนักปราชญ์ ทวยราษฎร์ใฝ่ธรรม งามล้ำเทียนพรรษา ผาแต้มก่อนประวัติศาสตร์” หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์อุบลราชธานี เป็นหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 เวลาเรียน 40 ชั่วโมง มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์อุบลราชธานี มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนพบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าเฉลี่ยความรู้สึกรักท้องถิ่น ความภาคภูมิใจในตนเอง และพฤติกรรมวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยทำให้เห็นว่าสมควรนำอัตลักษณ์มาเป็นเป้าหมายหลักของหลักสูตรท้องถิ่น โดยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝง 3 ตัว ได้แก่ อัตลักษณ์อุบลราชธานี การจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยทางการบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ผู้บริหารมีหน้าที่บริหารจัดการกับปัจจัยต่างๆ ให้เหมาะสมกับบริบท

ไพฑูรย์ ฤทธิกระโทก (2554) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรลูกเสือสามัญตามแนวคิดการผจญภัยศึกษา ของลอร์ด บาเดิน พาวเวลล์ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและทักษะการอยู่รอดของนักเรียนประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรลูกเสือสามัญตามแนวคิดการผจญภัยศึกษาของลอร์ด บาเดิน พาวเวลล์ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและ

ทักษะการอยู่รอดของนักเรียนประถมศึกษา และประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรลูกเสือสามัญ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดราชวรীরศรัทธาธรรม อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 30 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ใช้เวลาในการทดลองภาค ความรู้และฝึกปฏิบัติย่อย 20 สัปดาห์ และปฏิบัติกิจกรรมภาคสนามโดยการอยู่ค่ายพักแรม 4 วัน 3 คืน รวม 61 ชั่วโมง วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ การทดสอบความรู้ความ เข้าใจในสาระตามหลักสูตรลูกเสือสามัญ การทดสอบด้านการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนในขณะปฏิบัติกิจกรรม การตอบแบบสอบถามด้าน การนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา และการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t – test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ประการแรก หลักสูตรลูกเสือสามัญตามแนวคิดการผจญภัย ศึกษาของลอर्ड บาเดิน พาวเวลล์ เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและทักษะการอยู่รอดของ นักเรียนประถมศึกษา มีองค์ประกอบ 10 องค์ประกอบได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ของ หลักสูตร สาระของหลักสูตร คำอธิบายของหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้/หน่วยการเรียนรู้ย่อย โครงสร้างเวลาเรียน แนวทางการจัดการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ แหล่งเรียนรู้ โครงสร้างของหลักสูตรได้พัฒนาขึ้นจากข้อมูลสภาพพื้นที่และปัญหาในชุมชน ข้อมูล ความต้องการและสภาพปัญหาในชีวิตจริงของผู้เรียน ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติตามแนวคิด การผจญภัยศึกษาของลอर्ड บาเดิน พาวเวลล์ ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืนโดยการมี ปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในสถานจริงด้วยการลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีชีวิตอยู่รอด ได้ เนื้อหาที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยสาระใหญ่ ๆ 3 สาระ คือ 1) ภัยพิบัติทางธรรมชาติ 2) การดูแล ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นเมื่อเผชิญภัยพิบัติทางธรรมชาติ และ 3) การดำรงชีวิตขณะตกอยู่ใน สถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ประการที่สอง ผลจากการทดลองใช้หลักสูตรลูกเสือสามัญตาม แนวคิดการผจญภัยศึกษาของลอर्ड บาเดิน พาวเวลล์ พบว่า หลังการทดลองใช้หลักสูตรลูกเสือ สามัญตามแนวคิดการผจญภัยศึกษาของลอर्ड บาเดิน พาวเวลล์ ผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนน ความรู้ความเข้าใจในสาระตามหลักสูตรสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประการที่สาม ผู้เรียนมีทักษะการอยู่รอดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติด้านการควบคุมสติ การตัดสินใจ ความเป็นผู้นำ การแบ่งหน้าที่ปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานตามเวลาที่กำหนด

จักรกฤษณ์ จันทะคุณ (2557) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่นำข้อมูลและสารสนเทศมาตัดสลิ้นใจในการออกแบบและกำหนดองค์ประกอบหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ประสบภัยพิบัติน้ำท่วมบางระกำ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการระดับประเทศและผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับภัยพิบัติ จำนวน 11 คน กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนบางระกำ จำนวน 9 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านจิตตปัญญา จำนวน 7 คน รวมถึงศึกษาสภาพจิตสำนึกในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 41 คน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและนำหลักสูตรไปทดลองนำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรกับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางระกำวิทยศึกษ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 31 คน โดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างสติ ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ และขั้นที่ 3 การสะท้อน ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตรโดยการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ หลักสูตรประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผล วิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดมุ่งหมาย สาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผล หลักสูตรมีสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ประสบภัยน้ำท่วมและพัฒนาขึ้นจากการบูรณาการสาระการเรียนรู้ในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติที่จำเป็นต่อนักเรียน ตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 และแนวคิดบางระกำโมเดล แบ่งเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) สภาพภูมิศาสตร์กับน้ำท่วมบางระกำ 2) ลม ฟ้า พายุภรณ์ 3) วิถีชีวิตอยู่กับน้ำของชาวบางระกำ 4) รับมือ ร่วมใจ ลดภัยพิบัติ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้จิตตปัญญา 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างสติ (Mindfulness) ผ่านการฝึกปฏิบัติด้วยความสงบนิ่งหรือเคลื่อนไหว ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ

(Action) และขั้นที่ 3 การสะท้อน (Reflection) ผลจากการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า 1) นักเรียนมีความตระหนักรู้ในตนเอง มีมุมมองเกี่ยวกับสาเหตุและการลดภัยพิบัติที่ชัดเจนขึ้น เข้าใจถึงสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาที่ท่วมของชุมชนบางระกำ 2) นักเรียนมีจิตสำนึกร่วมต่อการจัดการภัยพิบัติในโรงเรียนและชุมชน เห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสติมีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหา มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีภาวะผู้นำ กล้าเผชิญกับความเสี่ยง รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความรับผิดชอบและมีกระบวนการทำงานกลุ่มดีขึ้น

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

วิบูลย์ เข็มเฉลิม (2546) ทำการวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนบ้านป่าต้นน้ำคลองระบม-สียัด งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) เพื่อรวบรวมชุดข้อมูลประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน 2) เพื่อสร้างความสัมพันธ์และสำนึกร่วมของชุมชนท้องถิ่น 3) การนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าสู่หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน และ 4) สร้างการเรียนรู้เพื่อนำสู่การปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน คำถามหลักของการวิจัยคือ ชุมชนต่างๆ ในท้องถิ่นนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร คนในชุมชนมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่อย่างไรในอดีตและมองอดีตแตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร เป้าหมายของกระบวนการเหล่านี้เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และได้ทบทวนอดีต เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนดำเนินชีวิตในอนาคตของตนเอง ครอบครัวและชุมชน กำหนดกรอบระยะเวลาการศึกษาในช่วง 100 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2440-2540 มีพื้นที่ศึกษา 2 ลำคลองคือ คลองระบมและคลองสียัด รวม 8 หมู่บ้าน เพื่อเชื่อมโยงให้ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกันมีฐานทรัพยากรและความสัมพันธ์ร่วมกัน งานวิจัยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) คณะนักวิจัยประกอบด้วยนักวิจัยหลัก และมีผู้นำชุมชน เด็กและเยาวชนเป็นอาสาสมัครในพื้นที่ เน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคณะนักวิจัยและชุมชนใช้การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน งานประเพณี การสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึก การศึกษานอกสถานที่ การสืบค้นจากเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน พิธีกรรม ตำนาน เอกสาร ภาพถ่าย สถานที่ และจัดเวทีให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้เรื่องราววิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านป่าจากอดีตถึงปัจจุบัน ผลจากการวิจัยได้ก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวในเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น โดยองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนร่วมกันนำข้อมูลที่ได้อีกกลับมาฟื้นฟูสถานที่ต่างๆ ในพื้นที่ ทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โรงเรียนหลายแห่งได้นำนักเรียนมาร่วมเรียนรู้และนำข้อมูลไปปรับใช้ในการเรียนการสอนในลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งผู้นำชุมชนและผู้สนใจใช้ข้อมูลที่ได้มาศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยคนบางกลุ่มเริ่มหันกลับมาทบทวนตัวเอง ศึกษาเรื่องราวความเป็นมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อเรียนรู้และสร้างความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมอันเป็นฐานในการต่อยอดความรู้ใหม่ และนำไปจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ของท้องถิ่นในปัจจุบัน

นันทนา ราชเฉลิม (2557) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนปอแดง จังหวัดเลย การวิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมุ่งศึกษาบริบทของชุมชนและโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควบคู่กับการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมถึงผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีโรงเรียนบ้านโนนปอแดงเป็นกรณีศึกษา ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัยและสถิติพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปและใช้การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลโดยการตรวจทานกับผู้เกี่ยวข้องและการจัดเสวนาโดยผ่านเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน ผลการวิจัยด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า ครูส่วนใหญ่และนักเรียนไม่เห็นถึงความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์เท่าที่ควร ครูใช้วิธีสอนโดยการถ่ายทอดเนื้อหาโดยตรง ผู้เรียนอยู่ในฐานะของผู้รับความรู้มากกว่าเป็นผู้เรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้หรือการสร้างความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้จึงยังไม่เชื่อมโยงกับมิติของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ชุมชนรู้สึกว่าการเรียนการสอนไม่ใช่หน้าที่ของตนเองและไม่มีความสามารถพอ ความรู้ในรูปแบบการสร้างสรรค์ความรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนจึงยังไม่ปรากฏชัดเจน

ภายใต้การจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควบคู่กับการสังเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำให้ได้ข้อสรุปของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการ เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นแบบองค์รวมเพื่อใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ความสอดคล้องเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาเป็นหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นจัดการเรียนรู้ ดำเนินไปตามขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ นักเรียนใช้กระบวนการเรียนแบบร่วมมือผ่านการทำโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตการสอน ชี้แนะและสะท้อนคิดหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง 3) ขั้นปรับปรุงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เป็นบทบาทของครูผู้สอนที่จะตัดสินใจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง โดยพิจารณาจากพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน การประเมินผลงานของนักเรียนรวมทั้งพฤติกรรมการสอนที่ได้จากการสะท้อนคิดร่วมกับผู้วิจัย 4) ขั้นประเมินทักษะและคุณลักษณะของนักเรียน ดำเนินไปตามกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งประเมินนักเรียน 4 ด้าน คือ 1) มีจิตใจใฝ่เรียนรู้ 2) มีทักษะในการจัดระบบข้อมูล ตรวจสอบ และประเมินค่าข้อมูล 3) มีแนวคิด

เชิงวิเคราะห์หิวพาทซ์บนพื้นฐานข้อเท็จจริง 4) มีทักษะการเขียนความเรียง การเล่าเรื่อง และการนำเสนอ ซึ่งพบว่า นักเรียนมีผลการประเมินที่แสดงถึงพัฒนาการที่ดีขึ้นในทุกด้าน

สรุปได้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทำให้นักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนในท้องถิ่นเกิดความรักในคุณค่า และเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง กระบวนการศึกษาผ่านการบอกเล่าจากผู้รู้ และผู้เฒ่าผู้แก่ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ระหว่างเยาวชนกับผู้สูงอายุ เป็นการจัดการศึกษาในระบบที่มีครอบครัว ชุมชน และสถาบันการศึกษา ร่วมกันจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน เพื่อสร้างความตระหนัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และการสร้างสังคมในท้องถิ่นให้ดีกว่าเดิม การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยมีเยาวชนในท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางถือเป็นการสะท้อนภาพการปฏิรูปการศึกษาของไทย ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2542) และฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) ที่ต้องการสร้างเยาวชนให้เติบโตเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ เป็นพลเมืองดีและทำประโยชน์เพื่อประเทศชาติต่อไป

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐาน และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของต่างประเทศ ดังนี้

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

Kana'iaupuni, Ledward and Jensen (2010) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ Place and Culture-based education and its relationship to student outcomes” แนวการจัดการศึกษาแบบอิงถิ่นฐานและความสัมพันธ์ต่อผลการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นการศึกษาเชิงปริมาณที่มีความครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นครูจำนวน 600 คน นักเรียนจำนวน 2,969 คน และผู้ปกครองจำนวน 2,264 คน จากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 62 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนสอนศาสนา โรงเรียนเรียนร่วม และโรงเรียนเอกชน เป็นความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียน Kamehameha เขตพื้นที่การศึกษา และภาคเอกชน โดยมีมุ่งศึกษายุทธศาสตร์ที่ครูใช้จัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน เช่น คุณลักษณะส่วนตัวครู แนวการสอน ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่สัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ที่ครูใช้จัดการเรียนการสอน เช่น คุณลักษณะของนักเรียน การพัฒนาเชิงสังคมวัฒนธรรมและจิตวิทยา (การสร้างอัตลักษณ์ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการเป็นสมาชิกของโรงเรียนและชุมชน)

ผลจากการวิจัยพบว่า ระบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการจัดการเรียน การสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานมีผลทางบวกต่อผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะ นักเรียนอเมริกันเชื้อสายฮาวาย และความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูและนักเรียน ดังนี้ 1) แนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐานส่งผลทางบวกต่อสภาพความรู้สึกต่อตนเอง การสร้างอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ ทางสังคม และการมีความสุขในการใช้ชีวิต 2) การสร้างเสริมความรู้สึกดีต่อการมีชีวิตอยู่และ การเห็นคุณค่าในตนเอง ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ การอ่านและการเขียนใน ระดับที่สูงขึ้น 3) การจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับการเรียนคณิตศาสตร์ การอ่านและ การเขียนของนักเรียนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีการพัฒนาความรู้สึกดีต่อการมีชีวิตอยู่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานยังถูกนำไปใช้เพื่อส่งเสริมนักเรียนและการจัดการศึกษาในโรงเรียน เพื่อพัฒนานักเรียนโดยใช้บริบทด้านสถานที่และถิ่นฐานทางวัฒนธรรมอันหลากหลายในพื้นที่ ต่างๆ อีกด้วย

Williams and Semken (2011) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “Ethnographic methods in analysis of place-based geosciences curriculum and pedagogy” การจัดการศึกษาอิงถิ่น ฐานในหลักสูตรและการสอนวิทยาศาสตร์ (ธรณีศึกษา): การวิเคราะห์โดยใช้การวิจัยเชิงชาติพันธุ์ วารวณนา โดยงานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของครูประจำการ หลังจากนำเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรวิทยาศาสตร์ (ธรณีศึกษา) ในรายวิชา วิทยาศาสตร์โลกให้ครูประจำการใช้จัดการเรียนการสอน การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาลักษณะ การมีส่วนร่วมของครูประจำการ เช่น ความรู้สึกผูกพันกับสถานที่ ความรู้ความเข้าใจสาระการ เรียนรู้วิทยาศาสตร์ และประสิทธิภาพทางการสอน วิธีการวิจัยจึงเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแนวชาติ พันธุ์วารวณนา (Ethnographic methodology) ผ่านการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครู ประจำการและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อศึกษากระบวนการที่เกิดขึ้นทั้งระหว่างการวิจัย และการสรุปผลการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้ 1) การสังเกตพฤติกรรมของครู โดยการจดบันทึก ภาคสนามและบันทึกวีดิโอเทป เพื่อสำรวจพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครูหลังจากนำเอกสาร หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรวิทยาศาสตร์ (ธรณีศึกษา) ในรายวิชาวิทยาศาสตร์โลกไปให้ ครูประจำการใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน 2) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการ ตรวจสอบความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกพึงพอใจของครูประจำการที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาและ แนวทางการจัดการเรียนการสอน และความรู้สึกผูกพันต่อสถานที่ของนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครูประจำการและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดย 1) การสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครูประจำการเป็นวิธีผสมผสานระหว่างหลักการทางวิทยาศาสตร์และหลักมนุษยศาสตร์ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ถูกนำมาตีความตามกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงมานุษยวิทยาที่ให้ความหมายต่อคุณค่าของสิ่งต่างๆ ตามสังคัมวัฒนธรรมนั้น 2) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครู อย่างไรก็ตามการศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครูและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้นต้องอาศัยผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเก็บข้อมูลภาคสนามภายใต้สภาพเหตุการณ์สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เพื่อให้เข้าใจความหมายของสิ่งที่เกิดขึ้นในบริบทของครูประจำการได้พูดหรือปฏิบัติ พยายามค้นหาข้อมูลเบื้องต้นเบื้องหลังพฤติกรรมของครู และแสวงหาคำอธิบายให้กับข้อมูลที่สังเกตได้ โดยใช้มุมมองของกลุ่มเป้าหมาย ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครูประจำการอยู่ในเกณฑ์ดีซึ่งจะเห็นได้จากกลุ่มครูประจำการทั้ง 3 กลุ่ม ให้ผลป้อนกลับในเชิงบวกในด้านลักษณะการมีส่วนร่วม เช่น ความรู้สึกผูกพันกับความหมายของสถานที่ ความรู้ความเข้าใจสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และประสิทธิภาพทางการสอน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

Malloy (2002, pp.10-22) ทำการวิจัยเรื่อง “An Exploration into the Effectiveness of Local History as an Educational Tool for the Community College American History Teacher” วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือทางการศึกษาสำหรับครูประวัติศาสตร์ในวิทยาลัยชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษาในวิทยาลัยชุมชนมีถิ่นฐานอาศัยอยู่ในบริเวณนั้นย่อมรู้จักสภาพทางภูมิศาสตร์และลักษณะเฉพาะของพื้นที่บริเวณนั้นมากพอสมควร จากการใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของบรูเนอร์ (Bruner) เปตาลอสซี (Pestalozzi) เฟรอบเอล (Froebel) และ ดิวอี้ (Dewey) แสดงให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยให้นักศึกษาเหล่านี้ได้รู้จักความเป็นมาของตนเอง สถานที่ สังคมและวัฒนธรรมที่อยู่รายล้อมตนเอง ในการศึกษาที่ผู้ศึกษาจะต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน พยายามหาโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยให้นักศึกษาในวิทยาลัยชุมชนมีประสบการณ์เชิงปฏิบัติควบคู่กับการคิดสะท้อนกลับเนื่องจากในการวิจัยชุมชนได้กลายเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการหรือห้องทดลอง เป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นที่ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรง สิ่งสำคัญที่ได้จากการศึกษาตัวบุคคลซึ่งก็คือครูประวัติศาสตร์ในวิทยาลัยชุมชนนั้นอาจต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเฉพาะสาขามาช่วยในการตีความ วิเคราะห์ หรือแปลความหมายประวัติศาสตร์ให้ ครูประวัติศาสตร์ยังเป็นผู้นำเรื่องราวไปเผยแพร่แก่ท้องถิ่นช่วยให้คนในท้องถิ่นได้

รู้จักเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่บรรพบุรุษได้สะสมเป็นมรดกไว้ ก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาหรือการรักษาไว้ซึ่งแหล่งวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย

Feldman (2002, pp. 47-53) ทำการวิจัยเรื่อง “Local History and Secondary School: An Historiographic Perspective” วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อสำรวจความเป็นไปได้ของการจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในหลักสูตรของโรงเรียนมัธยมศึกษา เนื่องจากพบปัญหาว่าในขณะที่มีการเขียนหรือกล่าวถึงการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างมากมานั้น แต่การกระทำที่เป็นการค้นคว้าหาความเป็นไปได้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างเป็นทางการนั้น มีน้อยมาก การวิจัยได้เริ่มด้วยการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของหลักสูตรโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาต่างๆ และเนื้อหาวิชาที่ใช้ในการเรียนการสอน วิเคราะห์ถึงพัฒนาการของวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นตัวอย่างเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์แนวใหม่ผ่านการศึกษาประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการแปลความหมายทางวัฒนธรรมจากร่องรอยต่างๆ จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เน้นความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่าเป็นสิ่งช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในวิชาประวัติศาสตร์ และมีบ้างที่เห็นว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้มีการสืบเสาะหาความรู้หรือข้อเท็จจริงจากผู้เชี่ยวชาญมากขึ้น ตามโครงการการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเฉพาะกรณีจำนวน 16 เรื่อง พบว่า นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจำเป็นต้องใช้พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การศึกษาเฉพาะกรณีช่วยให้เห็นแนวทางของการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์สังคม รู้จักใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ มีความสามารถในการแปลความหมายจากหลักฐานที่ปรากฏได้ การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงสามารถสรุปเป็นหลักการสอนที่สำคัญ 2 ประการ คือ หลักการเปรียบเทียบทางประวัติศาสตร์และหลักการใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่ทำให้เกิดผลดีต่อการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งเป็นประวัติศาสตร์แนวใหม่

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐาน และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของต่างประเทศสรุปได้ว่า แนวคิดการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาที่ยึดเอาพื้นที่เป็นฐานโดยทำการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ตามที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดในโรงเรียนและสาระความรู้ตามบริบทวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเข้าด้วยกัน

แล้วร่วมกันสร้างสำนึกการเป็นเจ้าของสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมในชุมชนให้กับนักเรียน ทั้งยังเป็น การจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนชุมชนด้วยตนเอง

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของต่างประเทศสรุปได้ว่า ท้องถิ่นถือเป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์และสามารถนำการศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ได้โดยตรงกับนักเรียนระดับประถมศึกษา การศึกษาหลักฐานเบื้องต้นจากท้องถิ่นจะช่วยทำให้การศึกษาจากตำราได้ข้อเท็จจริงชัดเจนขึ้น เรื่องราวที่มีปรากฏอยู่ในท้องถิ่นของผู้เรียนมีหลายด้านซึ่งสามารถทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ เช่น การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน พัฒนาการของชุมชน การเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์สำคัญ วัฒนธรรมประเพณี วิวัฒนาการด้านต่างๆ เป็นต้น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมีผลต่อการทำความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของประเทศชัดเจนยิ่งขึ้น ยังมี การศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของท้องถิ่นมากเท่าใด การค้นพบข้อเท็จจริงต่างๆ ก็จะมีเพิ่มมากขึ้น มีความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนมากขึ้น เนื่องจากว่าท้องถิ่นใดๆ ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ประเทศ การศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์จะพบหลักฐานความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน เชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความสัมพันธ์กับชุมชนหรือท้องถิ่นอื่นๆ การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงช่วยให้การสอนประวัติศาสตร์ชาติในโรงเรียนประถมศึกษาเกิดผลดีมากยิ่งขึ้นด้วย

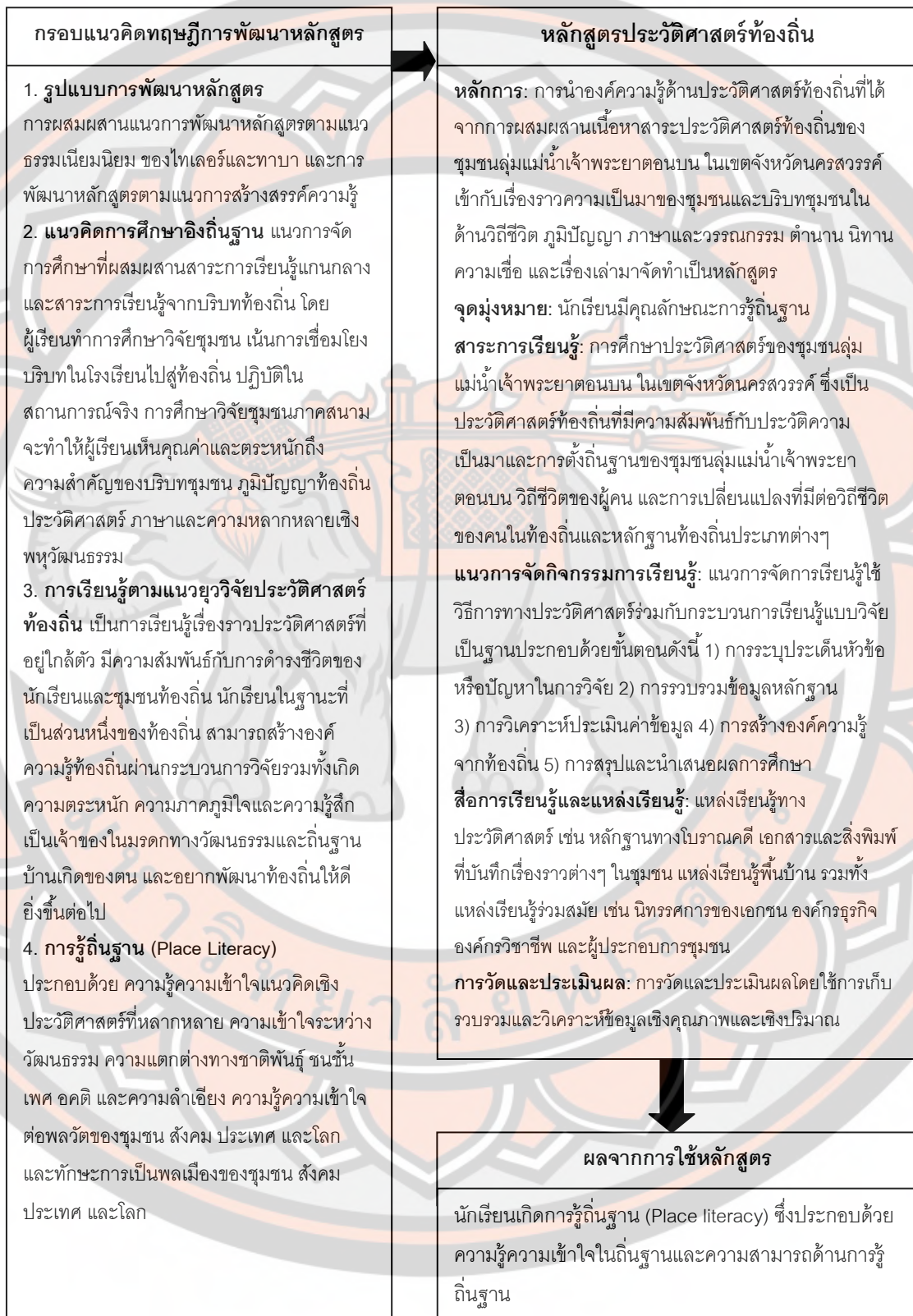
จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีต่างๆ มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ได้แก่ การสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร และกรอบแนวคิดในการวิจัย

ตาราง 9 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษา
อิงถิ่นฐาน

องค์ประกอบของ หลักสูตร	คำอธิบายองค์ประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน
ความสำคัญและความ จำเป็นของหลักสูตร	หลักสูตรได้มาจากประมวลองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และภูมิปัญญาท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อแสดงเป็นกรณีศึกษานำร่องที่ สามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการ เรียนการสอนสำหรับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ โดยครูมีบทบาทในฐานะนักวิจัย และพัฒนาหลักสูตร ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์แบบตอบโต้หรือ การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ โดยเฉพาะการสอดแทรกรายละเอียดองค์ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประวัติศาสตร์สังคม
หลักการ	การบูรณาการหลักสูตรโดยใช้ประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ใช้ แนวคิดการวิจัยเป็นฐาน นักเรียนเป็นเยาวชนนักวิจัย (Student as researcher) เน้นการรู้ถิ่นฐาน (Place literacy) ซึ่งเป็นพื้นฐาน สำคัญของหลักการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดใน การสร้างความเป็นพลเมืองให้แก่ผู้เรียนในชุมชน สังคม และโลก
จุดมุ่งหมาย	เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน ผู้เรียนควรมีคุณลักษณะและ ความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน (Place literacy) ได้แก่ มีความรู้ ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย มีความรู้ความ เข้าใจเชิงพหุวัฒนธรรม มีความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทาง เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม และมีความรู้ความเข้าใจในการเป็น พลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก
เนื้อหาสาระการเรียนรู้	การศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ใน เขตจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์ กับประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาตอนบน วิถีชีวิตของผู้คน และการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถี ชีวิตของคนในท้องถิ่นและหลักฐานท้องถิ่นประเภทต่างๆ

ตาราง 9 (ต่อ)

องค์ประกอบของ หลักสูตร	คำอธิบายองค์ประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน
แนวการจัดกิจกรรม การเรียนรู้	การจัดการเรียนรู้ที่เน้นบริบทจริง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และ การเรียนรู้เชิงสถานการณ์โดยใช้การวิจัยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ของชุมชน การศึกษาภาคสนาม และการสร้างสรรค์ผลงาน เช่น วารสาร จุลสาร โดยใช้ประเด็นเรื่องราวและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ท้องถิ่น
สื่อการเรียนรู้และ แหล่งเรียนรู้	เอกสาร/ตำรา ใบความรู้ ใบงาน ภาพถ่าย ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ผู้รู้ใน ท้องถิ่น สถานที่สำคัญในชุมชน เช่น โรงเรียน วัด สถานเอนามัย โรงพยาบาล ร้านค้า ห้องสมุดประชาชนและศูนย์การศึกษา นอก ระบบโรงเรียน เป็นต้น
แนวทางการวัดและ ประเมินผล	การวัดและประเมินผลโดยใช้การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิง คุณภาพและเชิงปริมาณ ได้แก่ การสังเกต การสอบถาม การ สัมภาษณ์ และการวัดการรู้ถิ่นฐาน

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

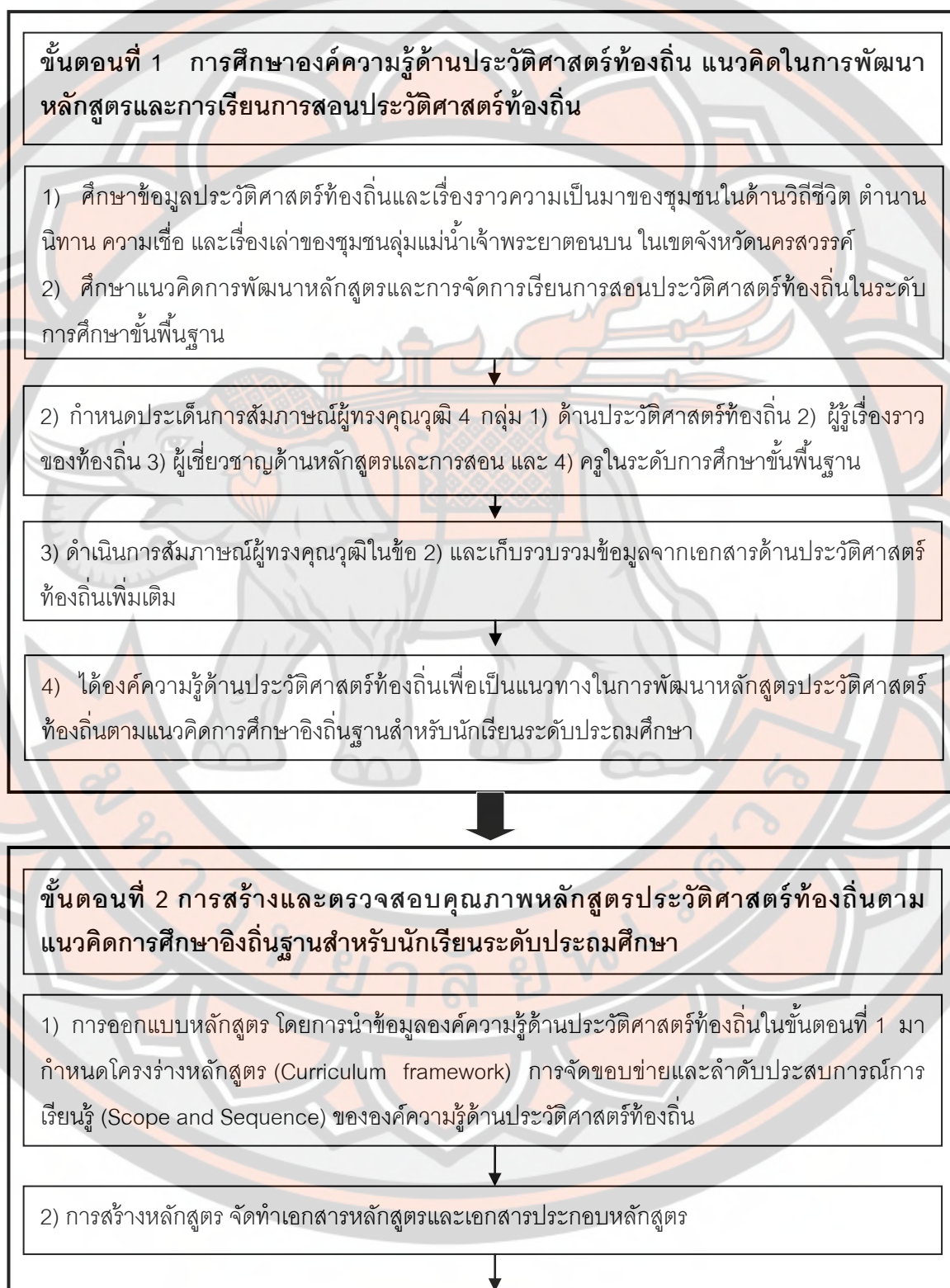
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

รายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยในแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

ภาพ 2 ขั้นตอนการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา (ต่อ)

3) ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย 1. การสร้างเครื่องมือประเมินเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร 2. นำเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร

4) ทดลองนำร่องหลักสูตรเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ของการนำหลักสูตรไปใช้

5) แก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

1) การออกแบบการทดลอง ได้แก่ แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง

2) ดำเนินการวิจัย

2.1) Pre-test ประเมินความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียนด้วยแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นก่อนการเรียนในแต่ละหน่วย

2.2) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรตามแผนการจัดการเรียนรู้

2.3) ระหว่างดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนได้แก่ กระบวนการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

2.4) Post-test ประเมินความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียนด้วยแบบทดสอบชุดเดียวกับก่อนเรียน

2.5) สังเกตและประเมินความสามารถด้านความรู้ถิ่นฐานหลังเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

การประเมินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น เป็นการประเมินหลักสูตรภายหลังการดำเนินการ โดยมีตัวชี้วัดคือ ความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน พิจารณาจากความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่น

ภาพ 2 (ต่อ)

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาเบื้องต้น (Preliminary study)

ในส่วนนี้เป็นการศึกษาเบื้องต้นที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและการศึกษาภาคสนามเพื่อเป็นการยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้มา โดยมุ่งหาคำตอบที่ว่า ข้อมูลพื้นฐานที่ควรนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานคืออะไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และเอกสารหลักสูตรที่โรงเรียนใช้สอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา สรุปได้ดังนี้

การเรียนการสอนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ใช้อยู่ในโรงเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในปัจจุบันมี 16 รายวิชา ประกอบด้วยการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา 6 รายวิชา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 6 รายวิชา และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 4 รายวิชา โดยจัดเนื้อหาวิชาในสองลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการจัดเนื้อหาวิชาแบบบูรณาการ (Infusion approach) ทำการบูรณาการเนื้อหาประวัติศาสตร์เข้ากับเนื้อหาวิชาอื่นๆ อาทิเช่น บูรณาการ

เนื้อหาประวัติศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย 1) ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม 2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม 3) เศรษฐศาสตร์ และ 4) ภูมิศาสตร์ ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และลักษณะที่สอแบบแยกเดี่ยว (Separate approach) อาทิเช่น ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์เอเชีย ในระดับมัธยมศึกษา

ในรายวิชาที่ใช้สอนเนื้อหาประวัติศาสตร์ พบว่ามีอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์แล้วพบว่า ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมสามารถนำไปใช้กำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียน และยังพบอีกว่าตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ที่ใช้สอนให้ความสำคัญกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical methods) และการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local History) โดยจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมที่เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กำหนดคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมประวัติศาสตร์ อาทิเช่น รายวิชาเพิ่มเติมประวัติศาสตร์ เรื่อง ชุมชนของเรา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รายวิชาเพิ่มเติมประวัติศาสตร์ เรื่อง การนำเสนอความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเรา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมดังกล่าวอยู่ภายใต้โครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าวจะช่วยสนับสนุนการศึกษาและทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 2 การศึกษาหลักสูตรและการสอนประวัติศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา

ผู้วิจัยได้รับทุนนักวิจัยรุ่นเยาว์ (Junior Research Scholarship) ซึ่งสนับสนุนโดยมูลนิธิการศึกษาไทย-อเมริกัน (Fulbright Thailand) ทำให้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในศาสตร์ด้านหลักสูตร (Curriculum Studies) เน้นด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาชื่อ Professor Dr. Keith Barton, Department of Curriculum and Instruction, School of Education, Indiana University-Bloomington ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ศึกษาแนวโน้มการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ภายใต้บริบทของสังคมศึกษา (Social Studies Education) และพลเมืองศึกษา (Citizenship Education) รวมทั้งการศึกษาดูงานโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่ University Elementary School และระดับมัธยมศึกษาที่ Bloomington High School-North ณ เมือง Bloomington รัฐ Indiana

และได้มีโอกาสสัมภาษณ์อาจารย์มหาวิทยาลัยและครูผู้สอนสังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ และความเป็นพลเมือง สรุปได้ดังนี้

1. การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา (Social Studies Education) ที่เน้นการบูรณาการเนื้อหาสาระหลักระหว่าง ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และความเป็นพลเมือง โดยมีสมาคมสังคมศึกษาแห่งชาติ (The National Council for the Social Studies: NCSS) ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ ทำหน้าที่ให้ความรู้ ความเข้าใจอย่างกว้างๆ เกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนสังคมศึกษา การพัฒนาวิชาชีพครูสังคมศึกษา และการผลักดันนโยบายทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการกำหนดองค์ความรู้ในเชิงสังคมศึกษาที่ควรปรากฏในหลักสูตรระดับมลรัฐ เขตพื้นที่ และโรงเรียน เช่น แนวคิดเชิงพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) และแนวคิดโลกศึกษา (Global education) ซึ่งรวมถึงการกำหนดกรอบหลักสูตรสังคมศึกษาชื่อว่า College, Career, and Civic Life (C3) Framework for Social Studies State Standards เพื่อเป็นแนวทางให้มลรัฐต่างๆ ทั่วสหรัฐอเมริกาพัฒนากรอบหลักสูตรระดับพื้นที่เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณชนในการจัดการศึกษา (Accountability) และเป็นแนวทางให้แก่ครูผู้สอนในการนำกรอบหลักสูตรไปแปลงเป็นหลักสูตรระดับโรงเรียน

อนึ่ง จากการจัดการศึกษาในสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบการกระจายอำนาจทางการศึกษามาโดยตลอด จึงทำให้หลักสูตรสถานศึกษามีความแตกต่างกันตามบริบทของรัฐหรือเขตพื้นที่การศึกษานั้นๆ ดังนั้น มาตรฐานเนื้อหาสังคมศึกษา ขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้สังคมศึกษาจึงมีรูปแบบที่หลากหลาย โดยมีหน่วยงานของรัฐ มหาวิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา สมาคม หรือองค์กรวิชาชีพต่างๆ ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เช่น เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา โบราณคดี และภาษาและวรรณกรรม เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิดและรูปแบบในการจัดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้

ในส่วนของการศึกษาประวัติศาสตร์ สมาคมที่มีบทบาทสำคัญ คือ National Council for History Education และหากพิจารณาเฉพาะประเด็นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สมาคมที่มีบทบาทสำคัญคือ American Association for State and Local History สมาคมเหล่านี้ประกอบด้วยนักวิชาการ ครูอาจารย์ ผู้ประกอบการธุรกิจ และภาคประชาสังคม รวมถึงคณะกรรมการการศึกษาของรัฐหรือองค์กรวิชาชีพต่างๆ เข้าร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อความเข้าใจในความหลากหลายและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

มากกว่าประวัติศาสตร์แนวชาตินิยม และสถานศึกษามีโอกาสเลือกและนำรูปแบบขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไปเป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติจริง

ส่วนที่ 3 การสังเกตเบื้องต้น (Preliminary Observation) ผู้วิจัยได้ดำเนินการไว้ 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยทำการสังเกตโรงเรียนและชุมชนในเขตอำเภอโกกพระ จังหวัดนครสวรรค์ รวมถึงโรงเรียนและชุมชนที่อยู่ติดกับอำเภอโกกพระ ได้แก่ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยทำการสังเกตการณ์เกี่ยวกับการสอนวิชาประวัติศาสตร์ภายใต้กรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของโรงเรียนในระดับท้องถิ่นทั้งหมด 9 โรงเรียน ในพื้นที่อำเภอโกกพระและอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนราษฎร์อุทิศ โรงเรียนวัดมโนราษฎร์ โรงเรียนบ้านบางมะฝ่อ โรงเรียนวัดหนองพรมหนอง และโรงเรียนบ้านคลองม่วง โรงเรียนระดับประถมศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษาจำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดท่าซุด โรงเรียนวัดท่าทอง และโรงเรียนวัดหนองปลิง และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนโกกพระพิทยาคม ได้สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal interview) กับฝ่ายวิชาการของโรงเรียนในท้องถิ่น และครูผู้สอนเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่ใช้สอนกันในโรงเรียน และวิธีการสอนของครู นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตการณ์วิถีชีวิตของชุมชนรอบโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่วิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ด้านโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่เปิดสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ มีเพียงโรงเรียนเดียวที่ไม่ได้สอน ได้แก่ โรงเรียนวัดบ้านบางมะฝ่อ เนื่องจากครูไม่มีประสบการณ์การสอนประวัติศาสตร์มาก่อนและมีจำนวนครูจำกัด รายวิชาที่พบว่าจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้แก่ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยสาระประวัติศาสตร์เป็นสาระที่สอดแทรกอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มิได้แยกออกมาเป็นรายวิชาประวัติศาสตร์โดยตรง ขณะที่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีการจัดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน อาทิเช่น รายวิชาประวัติศาสตร์ไทย รายวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วิธีการสอน คือ ครูจัดการเรียนการสอนโดยใช้เนื้อหาที่ได้มาจากตำราเรียนที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ของเอกชนที่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการมาใช้เป็นแบบเรียน ครูบางคนคัดเลือกเนื้อหาจากวารสาร นิตยสาร

หนังสือพิมพ์ และเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตมาเป็นเนื้อหาประกอบการเรียนการสอน บางคนใช้ข้อมูลจากตัวนักเรียน ชุมชน จังหวัด และประเทศมาใช้ในการประกอบการสอน มีการเน้นให้นักเรียนไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากห้องสมุดของโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน และศูนย์การศึกษาอิสระและ การศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทางอินเทอร์เน็ต ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ ครูยังคงใช้แบบทดสอบซึ่งมีทั้งประเภทปรนัยและอัตนัย และได้มีการประเมินทัศนคติต่อวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนบ้าง เช่น ให้เขียนเรียงความในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง มีการติดตามดูแลพฤติกรรมของนักเรียน แต่ไม่พบว่ามี การติดตามดูแลพฤติกรรมของนักเรียนเมื่อจบจากโรงเรียน กิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่โรงเรียนจัดขึ้นทุกโรงเรียนคือ กิจกรรมการทัศนศึกษาแหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และเมืองโบราณจันเสน อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการเข้าค่ายวิชาการประวัติศาสตร์ในลักษณะของการเรียนรู้ตามฐานเวียน แต่ไม่พบว่ามี การสอนประวัติศาสตร์ในแนวบูรณาการ และยังไม่พบว่ามี การนำเอาบริบทท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์ที่อิงอยู่กับวิถีชุมชนมาใช้เป็นเนื้อหาหลักในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ระดับโรงเรียน

สำหรับครูผู้สอนพบว่า ครูส่วนใหญ่เป็นครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีความสนใจในประวัติศาสตร์ แต่ไม่มีครูที่สำเร็จการศึกษาในวิชาเอกประวัติศาสตร์โดยตรงมาสอน บางคนเคยเรียนมาเพียง 1-2 รายวิชา ครูบางคนที่ได้มาสอนวิชาประวัติศาสตร์เนื่องจากมีเวลาว่างตรงกับตารางเรียนที่โรงเรียนจัดให้ และพบว่ามีโรงเรียนหนึ่งที่ใช้ครูมากกว่า 1 คนสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นเดียวกัน

2. ด้านชุมชน ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งประกอบด้วย การปลูกข้าว การทำอ้อย มันสำปะหลัง และข้าวโพด ไร่บริเวณกันในครัวเรือน รวมถึงจัดจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารายย่อยและโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร มีการทำสวนกล้วยไข่ ฝรั่ง มะลิ และดาวเรืองไว้ขาย เมื่อว่างจากงานเกษตรตามฤดูกาล ชาวบ้านจะมาทำงานรับจ้าง เช่น รับจ้างก่อสร้าง รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ขณะที่คนหนุ่มสาวจะทำงานในเมืองตามห้างร้าน บริษัท สำนักงาน และนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง อย่างไรก็ตามความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของเมืองส่งผลกระทบต่อ การปรับตัวของชุมชนจนเกิดเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และเกิดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ระหว่างคนรวยและคนจน เห็นได้จากผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแต่ละช่วงเวลาและมีส่วนร่วมในการรับรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนแตกต่างกัน เมื่อชุมชนเจริญเติบโตมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับถิ่นฐาน คนกับตำนานความเชื่อ

ค่อยๆ ลดลงไป ทำให้เกิดปัญหาในการสืบทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่สูญหายไป (พิมพ์อุมา รัตนกุล, 2558)

การเลือกสนามวิจัย (Selecting a research site)

ผู้วิจัยได้เลือกสนามวิจัยด้วยลักษณะพิเศษ ดังนี้

1. อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมือง 13 กิโลเมตร ใช้เวลายี่สิบนาทีในการเดินทางโดยรถยนต์จากอำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอโกรกพระเป็นอำเภอที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครสวรรค์มาตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ กล่าวคือพื้นที่ตั้งแต่ตลาดสะพานดำ ซึ่งอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา (ทางใต้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์) ไปจนถึงตลาดท่าซุด ตั้งอยู่ริมคลองบางประมุง บ้านท่าซุด ตำบลบางประมุง อำเภอโกรกพระ พื้นที่เหล่านี้เป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างอำเภอต่างๆ ในจังหวัดนครสวรรค์ สินค้าที่นำมาขายกัน คือ ข้าว สัตว์ป่า และของป่า เช่น หวาย เปลือกสีเสียด เป็นต้น ต่อมาเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ประกอบกับการขยายเส้นทางรถไฟไปถึงเชียงใหม่ใน พ.ศ. 2465 และภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการสร้างสถานีรถไฟขึ้นที่ตำบลหนองปลิง (สถานีรถไฟนครสวรรค์ในปัจจุบัน) ทำให้การใช้เส้นทางน้ำในแนวใหญ่หรือแม่น้ำสายหลักลดความสำคัญลงไป อำเภอโกรกพระในฐานะที่เคยเป็นชุมทางสินค้าในการซื้อขายแบบเดิมและสภาพความคึกคักของตลาดที่มีพ่อค้ามาชุมนุมเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าต่างๆ ก็หมดไป เรื่องราวดังกล่าวมีความสำคัญในฐานะที่เป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดนครสวรรค์และสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ไทยในยุคต้นรัตนโกสินทร์ ด้วยสาเหตุข้างต้นจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้สอนเยาวชนในโรงเรียนในท้องถิ่นให้รับรู้และเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ และร่วมกันสร้างความทรงจำร่วมซึ่งจะเป็นรากฐานให้คนในท้องถิ่นมีความสำนึกถึงถิ่นฐานบ้านเกิดและพร้อมที่จะสร้างชุมชนที่มีความยั่งยืนต่อไป

2. หมู่บ้านบางประมุง-ท่าซุด ตำบลบางประมุง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ห่างจากตัวอำเภอโกรกพระประมาณ 10 กิโลเมตร หมู่บ้านบางประมุง-ท่าซุดมีลักษณะที่ต่างไปจากหมู่บ้านอื่นในเขตอำเภอโกรกพระตรงที่มีลำคลองบางประมุงไหลผ่าน เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านการพึ่งตนเองและมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง กล่าวคือ ชุมชนบางประมุง-ท่าซุด มีลักษณะภูมิประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีคลองบางประมุงไหลผ่านและเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ นอกจากนี้ยังมีการขยายแนวคิดในการสร้างเครือข่ายแปรรูปผลิตผลด้านการเกษตรให้กับชุมชนของตนในรูปแบบของกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มแปรรูปผลไม้ กลุ่มผลิตภัณฑ์ข้าวหอมมะลิ กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น กลุ่มองค์กรต่างๆ เหล่านี้สามารถสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชนเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้กิจกรรมต่างๆ ที่

เกิดขึ้นในองค์กรจะต้องไม่ทำลายธรรมชาติ ดังนั้นแนวทางการประกอบอาชีพและแนวคิดต่างๆ ที่มีของชาวพุทธ-บางประมุข จึงส่งผลให้ชุมชนได้รับการยอมรับให้เป็นชุมชนนำอยู่แห่งหนึ่งของจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งปัจจัยที่ได้กล่าวถึงข้างต้นเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะหลักการในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2542) และ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งการที่จะจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชนทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์ ชุมชนนั้นควรจะต้องมีความเข้มแข็งและมีเอกลักษณ์ของตนเองในระดับหนึ่งด้วย

3. ขอบเขตของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนระดับประถมศึกษาควรเป็น การศึกษาระดับชุมชน เป็นหน่วยการศึกษาขนาดกลางที่ประกอบด้วยเครือข่ายหลายๆ หมู่บ้านรวมกัน โดยหมู่บ้านดังกล่าวนี้มักจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศเดียวกัน จึงมีการทำมาหากินและการประกอบอาชีพคล้ายๆ กันเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาในระดับชุมชนที่มีขอบเขตไม่กว้างขวางมากนักดังกล่าว นับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจและมีความเป็นไปได้มากโดยเฉพาะการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่ยังขาดเอกสารในลักษณะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่เป็นอันมาก (ยงยุทธ ชูแว่น, 2551, หน้า 265) สำหรับเนื้อหาที่ควรศึกษาในระดับนี้จะประกอบไปด้วยเรื่อง การตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน เศรษฐกิจและการเมืองซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ระดับชุมชน เพราะเรื่องดังกล่าวจะโยงไปสู่การใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม สิทธิชุมชน อำนาจและภูมิปัญญาต่างๆ นอกจากนี้ก็ยังสามารถศึกษาความคิดและความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อันกระทบถึงชีวิตของพวกเขาได้อีกด้วย และจากรายงานการสังเคราะห์งานวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ จังหวัดนครสวรรค์และอุทัยธานี (ไชยรัตน์ ปราณี, 2554) ได้ช่วยยืนยันว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ดังกล่าวมีที่มาจากงานวิจัยของนักเรียนที่เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่ใช้แนวคิดการวิจัยเป็นฐาน จนทำให้นักเรียนสามารถทำการวิจัยสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่ของตนเองได้ จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ด้วยเหตุผลที่สอดคล้องกับแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพของ สุกางค์ จันทวานิช (2543, หน้า 45) ที่กล่าวว่า การเลือกสนามในการวิจัยเชิงคุณภาพควรเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยมีความสนใจเป็นพิเศษ หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องที่กำลังต้องการศึกษา

จากการวิเคราะห์เอกสารและการศึกษาภาคสนามทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และกำหนดผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 10 แสดงผลการเรียนรู้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเทียบกับมาตรฐาน
การเรียนรู้และตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	ผลการเรียนรู้ประถมศึกษาปีที่ 1
	สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	
มฐ. ส.4.1	1) บอกวัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลา ตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน 2) เรียงลำดับเหตุการณ์ใน ชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น 3) บอกประวัติความเป็นมาของตนเอง และครอบครัวโดยสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง	1) บอกเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับลำดับเวลาการเรียนรู้ 2) เรียงลำดับเหตุการณ์สำคัญใน ท้องถิ่น 3) บอกประวัติของตนเองและบุคคล สำคัญในท้องถิ่น
มฐ. ส.4.2	1) บอกความเปลี่ยนแปลงของ สภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือ การดำเนินชีวิตของตนเองกับสมัยของ พ่อแม่ ปู่ ย่า ตายาย 2) บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่มี ผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน	1) บอกความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น 2) บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต
มฐ. ส. 4.3	1) อธิบายความหมายและความสำคัญ ของสัญลักษณ์สำคัญของชาติไทยและ ปฏิบัติได้ถูกต้อง 2) บอกสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่ง วัฒนธรรมในชุมชน 3) ระบุสิ่งที่ตนรักและภาคภูมิใจใน ท้องถิ่น	1) ยกตัวอย่างองค์ประกอบความเป็น ชาติจากความหลากหลายทาง วัฒนธรรมที่ปรากฏในสังคมท้องถิ่น 2) บอกสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมใน ท้องถิ่น 3) บอกชื่อและประวัติสิ่งที่เป็นความ ภาคภูมิใจของท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา

ตาราง 11 แสดงสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรเทียบกับผลการเรียนรู้หลักสูตร
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

มาตรฐาน การเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	สาระการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
มฐ. ส. 4.1	1) บอกเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับลำดับเวลาการเรียนรู้	1) เหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับลำดับเวลา ความเป็นมาของท้องถิ่น กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
	2) เรียงลำดับเหตุการณ์สำคัญในท้องถิ่น	2) ยุคสมัยของประวัติศาสตร์สังคมกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและยุคสมัยประวัติศาสตร์ไทย
	3) บอกประวัติของตนเองและบุคคลสำคัญในท้องถิ่น	3) ประวัติของตนเองและบุคคลสำคัญในท้องถิ่น
มฐ. ส. 4.2	1) บอกความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น	1) วิถีชีวิตคนพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน
	2) บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต	2) สาเหตุและผลของเหตุการณ์สำคัญในอดีตที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
มฐ. ส. 4.3	1) ยกตัวอย่างองค์ประกอบความเป็นชาติจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในสังคมท้องถิ่น	1) ความเป็นมาและความสำคัญของท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
	2) บอกสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ในท้องถิ่น	2) ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมท้องถิ่น
	3) บอกชื่อและประวัติสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจของท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	3) สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมในท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์
		4) ชื่อมรดกแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมในท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

ตาราง 12 แสดงผลการเรียนรู้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเทียบกับมาตรฐาน
การเรียนรู้และตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
	สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	
มฐ. ส.4.1	1) ใช้คำระบุเวลาที่แสดงเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต 2) ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว หรือชีวิตของตนเองโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง	1) บอกช่วงเวลาของพัฒนาการแห่งยุคสมัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากอดีตจนปัจจุบัน 2) บอกหลักฐานประวัติศาสตร์ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
มฐ. ส.4.2	1) สืบค้นถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนของตน จากอดีตถึงปัจจุบัน 2) อธิบายผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน	1) สืบค้นการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากอดีตถึงปัจจุบัน 2) อธิบายผลกระทบความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น
มฐ. ส.4.3	1) ระบุบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่น หรือประเทศชาติ 2) ยกตัวอย่างวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์	1) แสดงตัวอย่างบุคคลสำคัญในจังหวัด นครสวรรค์ด้านต่างๆ เช่น ด้านการปกครอง ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านพัฒนาสังคม และด้านศาสนา รวมทั้งบุคคลสำคัญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ยกตัวอย่างมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และภาคกลางที่สำคัญ

ตาราง 13 แสดงสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรเทียบกับผลการเรียนรู้หลักสูตร
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

มาตรฐาน การเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	สาระการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
มฐ. ส. 4.1	<p>1) บอกช่วงเวลาของพัฒนาการแห่งยุคสมัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน</p> <p>2) บอกหลักฐานประวัติศาสตร์ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและกลุ่มชาติพันธุ์ของคนในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา</p>	<p>1) ยุคสมัยประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางของไทย</p> <p>2) หลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาด้านชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นกับหลักฐานร่วมสมัยของประวัติศาสตร์ไทย</p>
มฐ. ส. 4.2	<p>1) สืบค้นการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากอดีตถึงปัจจุบันด้านการตั้งถิ่นฐาน ศาสนา การศึกษา และเศรษฐกิจ</p> <p>2) อธิบายผลกระทบความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นในปัจจุบัน</p>	<p>1) หลักฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่แสดงถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ของชุมชนในแต่ละยุค</p> <p>2) สภาพวิถีแห่งท้องถิ่นจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา</p>
มฐ. ส. 4.3	<p>1) แสดงตัวอย่างบุคคลสำคัญในจังหวัดนครสวรรค์ด้านต่างๆ เช่น ด้านการปกครอง ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านพัฒนาสังคม และด้านศาสนา รวมทั้งบุคคลสำคัญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>2) ยกตัวอย่างมรดกทางวัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา</p>	<p>1) ชีวประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในจังหวัดนครสวรรค์ เช่น ด้านการปกครอง ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านพัฒนาสังคม ด้านศาสนา รวมทั้งบุคคลสำคัญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>2) มรดกทางวัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา</p>

ตาราง 14 แสดงผลการเรียนรู้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเทียบกับมาตรฐาน
การเรียนรู้และตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
	สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	
มฐ. ส.4.1	1) เทียบศักราชที่สำคัญตามปฏิทินที่ใช้ ในชีวิตประจำวัน 2) แสดงลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญของ โรงเรียนและชุมชนโดยระบุหลักฐานและ แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	1) เทียบศักราชที่สำคัญกับการดำเนิน ชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา 2) สืบค้นประวัติโรงเรียนและอธิบายจาก หลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภท ต่างๆ และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
มฐ. ส.4.2	1) ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่น ฐานและพัฒนาการของชุมชน 2) สรุปลักษณะที่สำคัญของ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ของชุมชน 3) เปรียบเทียบความเหมือนและความ ต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองกับ ชุมชนอื่นๆ	1) ระบุปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของคนใน ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยายุคสมัยต่างๆ 2) สรุปลักษณะสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณีในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและ ภาคกลาง 3) เปรียบเทียบวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยากับภูมิภาคต่างๆ ของไทย
มฐ. ส.4.3	1) ระบุพระนามและพระราชกรณียกิจ โดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ไทยที่ สถาปนาอาณาจักรไทย 2) อธิบายพระราชประวัติและพระราช กรณียกิจของพระมหากษัตริย์รัชกาล ปัจจุบันโดยสังเขป 3) เล่าวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มี ส่วนปกป้องประเทศชาติ	1) ระบุพระนามและพระราชกรณียกิจ โดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ใน อาณาจักรสำคัญเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และภาคกลางสมัยประวัติศาสตร์ 2) อธิบายพระราชประวัติและพระราช กรณียกิจของพระมหากษัตริย์รัชกาล ปัจจุบันต่อการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ 3) เล่าชีวประวัติและวีรกรรมของบรรพ บุรุษในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

ตาราง 15 แสดงสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรเทียบกับผลการเรียนรู้หลักสูตร
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

มาตรฐาน การเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	สาระการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
มฐ. ส. 4.1	1) เทียบศักราชที่สำคัญกับการดำเนิน ชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา 2) สืบค้นประวัติโรงเรียนและอธิบาย จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภท ต่างๆ และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	1) เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการ ดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา 2) ประวัติโรงเรียนและหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง
มฐ. ส. 4.2	1) ระบุปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของคนใน ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยายุคสมัย ต่างๆ 2) สรุปลักษณะสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณีในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและ ภาคกลาง 3) เปรียบเทียบวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาและภาคกลางกับภูมิภาค ต่างๆ ของไทย	1) การตั้งถิ่นฐานและการดำเนินชีวิตของ ผู้คนในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน 2) วัฒนธรรมประเพณีในลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาและภาคกลางที่ควรอนุรักษ์ 3) วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาค กลางเปรียบเทียบกับภูมิภาคต่างๆ ของ ไทย
มฐ. ส. 4.3	1) ระบุพระนามและพระราชกรณียกิจ โดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ใน อาณาจักรสำคัญเขตลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาและภาคกลางสมัย ประวัติศาสตร์ 2) อธิบายพระราชประวัติและพระราช กรณียกิจของพระมหากษัตริย์รัชกาล ปัจจุบันต่อการพัฒนาจังหวัด นครสวรรค์ โดยสังเขป 3) เล่าชีวประวัติและวีรกรรมของบรรพ บุรุษในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	1) บุคคลสำคัญของท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา พระมหากษัตริย์ผู้ก่อตั้ง อาณาจักรและพระราชกรณียกิจที่สำคัญ 2) พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ ของพระมหากษัตริย์รัชกาลปัจจุบันต่อการ พัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ในโครงการ พระราชดำริ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น 3) ชีวประวัติและวีรกรรมของบรรพบุรุษใน ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

ตาราง 16 แสดงผลการเรียนรู้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเทียบกับมาตรฐาน
การเรียนรู้และตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
	สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	
	1) นับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ	1) นับช่วงเวลาทศวรรษ ศตวรรษและสหัสวรรษโดยบอกความสำคัญกับเหตุการณ์อดีตจนถึงปัจจุบัน
มฐ. ส.4.1	2) อธิบายยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติโดยสังเขป	2) อธิบายยุคสมัยแสดงพัฒนาการของมนุษย์ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางยุคก่อนและสมัยประวัติศาสตร์
	3) แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น	3) ยกตัวอย่างจำแนกหลักฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นประเภทต่างๆ ที่ปรากฏในชุมชน
	1) อธิบายการตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์โดยสังเขป	1) อธิบายการตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ที่ปรากฏหลักฐานในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาโดยสังเขป
มฐ. ส.4.2	2) ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติในดินแดนไทย	2) ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่แสดงพัฒนาการของมนุษย์ด้านชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ

ตาราง 16 (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
มฐ. ส.4.3	1) อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป	1) อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรทวารวดีโดยสังเขป
	2) บอกระวีติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย	2) บอกระวีติและผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยอาณาจักรทวารวดีโดยสังเขป
	3) อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยสุโขทัยที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์	3) อธิบายภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ที่สำคัญสมัยอาณาจักรทวารวดีที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์

ตาราง 17 แสดงสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรเทียบกับผลการเรียนรู้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

มาตรฐานการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	สาระการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
มฐ. ส. 4.1	1) นับช่วงเวลาทศวรรษ ศตวรรษและสหัสวรรษโดยบอกความสำคัญกับเหตุการณ์อดีตจนถึงปัจจุบัน	1) วิธีการทางประวัติศาสตร์และยุคสมัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
	2) อธิบายยุคสมัยแสดงพัฒนาการของมนุษย์ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางยุคก่อนและสมัยประวัติศาสตร์	2) พัฒนาการของมนุษย์ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางยุคก่อนและสมัยประวัติศาสตร์
	3) ยกตัวอย่างจำแนกหลักฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นประเภทต่างๆ ที่ปรากฏในชุมชน	3) ประเภทหลักฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อความเข้าใจสังคมพหุวัฒนธรรม

ตาราง 17 (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	สาระการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
มฐ. ส. 4.2	1) อธิบายการตั้งหลักแหล่งและ พัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ที่ปรากฏหลักฐานในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาโดยสังเขป	1) การตั้งหลักแหล่งและ พัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ที่ปรากฏหลักฐานในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
	2) ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่แสดงพัฒนาการของ มนุษย์ด้านชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ	2) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่แสดง พัฒนาการของมนุษยชาติ
มฐ. ส. 4.3	1) อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรทวารวดีโดยสังเขป	1) พัฒนาการของอาณาจักรทวารวดี
	2) บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยอาณาจักรทวารวดีโดยสังเขป	2) ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญใน สมัยอาณาจักรทวารวดี
	3) อธิบายภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ที่สำคัญสมัยอาณาจักรทวารวดีที่นำภาคภูมิใจ และควรอนุรักษ์ไว้	3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัด นครสวรรค์ที่สำคัญสมัยอาณาจักร ทวารวดี

ตาราง 18 แสดงผลการเรียนรู้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเทียบกับมาตรฐาน
การเรียนรู้และตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
	สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	
	1) สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้ หลักฐานที่หลากหลาย	1) สืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจาก หลักฐานประเภทต่างๆ
มฐ. ส.4.1	2) รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อหา คำตอบทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล	2) รวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในการอธิบายความ เป็นมาของท้องถิ่น
	3) อธิบายความแตกต่างระหว่างความ จริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวใน ท้องถิ่น	3) อธิบายความจริงจากหลักฐาน ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความ เป็นมาของจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ ใกล้เคียง
	1) อธิบายอิทธิพลของอารยธรรมอินเดีย จีน และมุสลิมที่มีต่อไทยและเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้โดยสังเขป	1) อธิบายและระบุอิทธิพลอารยธรรม อินเดีย จีน และอิสลามในประวัติศาสตร์ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลาง ยุคต่างๆ
มฐ. ส.4.2	2) อธิบายอิทธิพลของวัฒนธรรม ต่างชาติที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน โดยสังเขป	2) อธิบายอิทธิพลวัฒนธรรมต่างชาติที่ มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาและภาคกลาง รวมถึงภูมิภาค อื่นๆ ของประเทศไทยและเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้สมัยต่างๆ

ตาราง 18 (ต่อ)

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
มฐ. ส.4.3	1) อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรีโดยสังเขป	1) อธิบายพัฒนาการของเมืองนครสวรรค์และพื้นที่ใกล้เคียงโดยเทียบกับพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรี
	2) อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์	2) อธิบายปัจจัยความรุ่งเรืองและความเสื่อมของอาณาจักรสำคัญบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในอดีต การติดต่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
	3) ยกตัวอย่างผลงานของบุคคลสำคัญด้านต่างๆ สมัยรัตนโกสินทร์	3) ยกตัวอย่างบุคคลสำคัญที่นำความเจริญมาสู่จังหวัดนครสวรรค์ในยุครัตนโกสินทร์สมัยต่างๆ
	4) อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ที่นำภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	4) อธิบายเอกลักษณ์ภูมิปัญญาของสังคมพหุวัฒนธรรมบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในด้านต่างๆ ที่ควรอนุรักษ์

ตาราง 19 แสดงสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรเทียบกับผลการเรียนรู้หลักสูตร
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

มาตรฐาน การเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	สาระการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
มฐ. ส. 4.1	1) สืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจาก หลักฐานประเภทต่างๆ	1) หลักฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยาประเภทลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร
	2) รวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในการอธิบาย ความเป็นมาของท้องถิ่น	2) ความรู้ท้องถิ่นจากประวัติศาสตร์นิพนธ์ กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและพื้นที่ภาคกลางที่ แสดงถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุ วัฒนธรรม
	3) อธิบายความจริงจากหลักฐาน ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความ เป็นมาของจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ ใกล้เคียง	3) การอธิบายข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากหลักฐาน ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นและหลักฐานจาก ภายนอก
มฐ. ส. 4.2	1) อธิบายและระบุอิทธิพลอารยธรรม อินเดีย จีน และอิสลามใน ประวัติศาสตร์พื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาและภาคกลางยุคต่างๆ	1) อิทธิพลอารยธรรมอินเดีย จีน และ อิสลามในยุคสมัยทางประวัติศาสตร์พื้นที่ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางของ ไทย
	2) อภิปรายอิทธิพลวัฒนธรรมต่างชาติ ที่มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาและภาคกลาง รวมถึง ภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย	2) ปัจจัยและผลของการรับอิทธิพลอารย ธรรมอินเดีย จีน และอิสลามซึ่งมีอิทธิพล ต่อสังคมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในด้าน เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม
มฐ. ส. 4.3	1) อธิบายพัฒนาการของเมือง นครสวรรค์และพื้นที่ใกล้เคียงโดย เทียบกับพัฒนาการของอาณาจักร อยุธยาและธนบุรี	1) พัฒนาการด้านประวัติศาสตร์และ อารยธรรมของเมืองนครสวรรค์และพื้นที่ ใกล้เคียงโดยเทียบกับพัฒนาการของ อาณาจักรอยุธยาและธนบุรี

ตาราง 19 (ต่อ)

มาตรฐาน การเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	สาระการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
มฐ. ส. 4.3	2) อธิบายปัจจัยความรุ่งเรืองและ ความเสื่อมของอาณาจักรสำคัญ บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในอดีต การติดต่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้	2) ปัจจัยความรุ่งเรืองและความเสื่อมของ อาณาจักรสำคัญบริเวณลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาในอดีต การติดต่อแลกเปลี่ยน ทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจใน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
	3) ยกตัวอย่างบุคคลสำคัญที่นำความ เจริญมาสู่จังหวัดนครสวรรค์ในยุค รัตนโกสินทร์สมัยต่างๆ	3) บุคคลสำคัญที่นำความเจริญมาสู่ จังหวัดนครสวรรค์ในยุครัตนโกสินทร์สมัย ต่างๆ
	4) อธิบายเอกลักษณ์ภูมิปัญญาของ สังคมพหุวัฒนธรรมบริเวณลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาด้านต่างๆ ที่ควรอนุรักษ์	4) เอกลักษณ์ภูมิปัญญาของสังคมพหุ วัฒนธรรมบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาด้าน ต่างๆ ที่ควรอนุรักษ์

ตาราง 20 แสดงผลการเรียนรู้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเทียบกับมาตรฐาน
การเรียนรู้และตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
มฐ. ส.4.1	สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	
	1) อธิบายความสำคัญของวิธีการทาง ประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์อย่างง่าย	1) การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ใน การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา
	2) นำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่ หลากหลายในการทำความเข้าใจ เรื่องราวสำคัญในอดีต	2) นำเสนอข้อดีของการศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาจากหลักฐานที่หลากหลาย

ตาราง 20 (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
	1) อธิบายสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน	1) อธิบายความสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน
มฐ. ส.4.2	2) บอกความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป	2) ยกตัวอย่างสำคัญที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางของไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียนในด้านสังคม วัฒนธรรม การศึกษา และเศรษฐกิจ
	1) อธิบายพัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์โดยสังเขป	1) อธิบายพัฒนาการของเมือง นครสวรรค์และพื้นที่ใกล้เคียงโดยเทียบกับพัฒนาการของยุครัตนโกสินทร์
	2) อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์	2) อธิบายสภาพเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์
มฐ. ส.4.3	3) ยกตัวอย่างผลงานของบุคคลสำคัญด้านต่างๆ สมัยรัตนโกสินทร์	3) อธิบายชีวประวัติและผลงานบุคคลสำคัญด้านการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ในยุครัตนโกสินทร์
	4) อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	4) อธิบายลักษณะเด่นและแนวทางอนุรักษ์ภูมิปัญญาของสังคมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

ตาราง 21 แสดงสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรเทียบกับผลการเรียนรู้หลักสูตร
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

มาตรฐาน การเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	สาระการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
มฐ. ส. 4.1	<p>1) การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา</p> <p>2) นำเสนอข้อดีของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากหลักฐานที่หลากหลาย</p>	<p>1) วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา</p> <p>2) คุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลาย</p>
มฐ. ส. 4.2	<p>1) อธิบายความสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของพื้นที่กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน</p> <p>2) ยกตัวอย่างสำคัญที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางของไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียนในด้านสังคม วัฒนธรรม การศึกษา และเศรษฐกิจ</p>	<p>1) ความสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของพื้นที่กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยากับประเทศเพื่อนบ้าน</p> <p>2) การพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในมิติความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศอาเซียน</p>
มฐ. ส. 4.3	<p>1) อธิบายพัฒนาการของเมืองนครสวรรค์และพื้นที่ใกล้เคียงโดยเทียบกับพัฒนาการของยุครัตนโกสินทร์</p> <p>2) อธิบายสภาพเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองของพื้นที่กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์</p>	<p>1) พัฒนาการของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในยุครัตนโกสินทร์</p> <p>2) พัฒนาการสภาพเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองของพื้นที่กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์</p>

ตาราง 21 (ต่อ)

มาตรฐาน การเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	สาระการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
มฐ. ส. 4.3	3) อธิบายชีวประวัติและผลงานบุคคลสำคัญด้านการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ในยุครัตนโกสินทร์	3) ชีวประวัติและผลงานบุคคลสำคัญที่มีต่อการพัฒนาด้านต่างๆ ในจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยรัตนโกสินทร์
	4) อธิบายลักษณะเด่นและแนวทางอนุรักษ์ภูมิปัญญาของสังคมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	4) อนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

2. การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบนในเขตจังหวัดนครสวรรค์

2.1 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย

2.1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงานด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การศึกษาวิจัย และการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน ไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน คือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาอุตตระกุล ผู้อำนวยการสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตพื้นที่ชุมชนภาคเหนือตอนล่าง เป็นหัวหน้าโครงการพัฒนาวิธีวิทยาและเทคนิคการสอนประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและจิตสำนึกสาธารณะ โดยมหาวิทยาลัยนเรศวร ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2. อาจารย์ ทศนีพร วิศาลสุวรรณกร อาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ วิทยากรและนักวิจัย โครงการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น (นครสวรรค์ศึกษา) เชี่ยวชาญและทำงานวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนคนจีนในจังหวัดนครสวรรค์และประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

3. อาจารย์ พิมพ์อุมา ไตสินธพ อาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ วิทยากรและนักวิจัย โครงการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น (นครสวรรค์ศึกษา) เชี่ยวชาญและทำงานวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และการสร้างบทเรียนท้องถิ่นศึกษา

2.1.2 ผู้รู้เรื่องราวของท้องถิ่นในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่า

การคัดเลือกผู้รู้เรื่องราวของท้องถิ่น พิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพปัญหาของชุมชน การประกอบอาชีพ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนความคาดหวังของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้กับเด็กในชุมชน จำนวน 3 คน คือ

1. คุณวัชรินทร์ เงินสุข ข้าราชการบำนาญ ผู้รู้ในท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์ การเสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ 5 ณ เมืองนครสวรรค์ และมีงานเขียนเรื่องตามรอยพระยุคลบาทเสด็จประพาสต้นเมืองนครสวรรค์ ครั้งที่ 2 ร.ศ. 125

2. คุณสมพิศ เดชเดี่ยว ข้าราชการบำนาญ ผู้รู้ในท้องถิ่นด้านสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพปัญหาของชุมชน การประกอบอาชีพ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น คณะทำงานร่างกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1

3. พระครูนิภาธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดหัวดงเหนือ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ผู้รู้ในท้องถิ่นด้านประวัติความเป็นมาของชุมชนต่างๆ

2.1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและบริบทท้องถิ่น ได้แก่ เอกสารกลุ่มงานวิจัย วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต หนังสือ สิ่งพิมพ์ และเอกสารประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น

การคัดเลือกเอกสารด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ เอกสารงานวิจัยด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หนังสือบันทึกความทรงจำของบุคคลสำคัญ สิ่งพิมพ์ในท้องถิ่น เช่น หนังสือพิมพ์ ข้อเขียนของบุคคล บันทึกเรื่องเล่า และเอกสารประวัติศาสตร์และความเป็นมาของท้องถิ่นที่หน่วยงานราชการจัดทำขึ้น

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีทั้งส่วนที่ตั้งคำถามไว้แล้ว และส่วนที่ไม่ได้ตั้งคำถามไว้ โดยผู้สัมภาษณ์จะมีอิสระในการสัมภาษณ์อย่างเจาะลึกเพื่อค้นหาคำตอบตามที่ต้องการ

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในเรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ มีขั้นตอนการดำเนินการสร้าง ดังนี้

1. สังเคราะห์เอกสาร ตำราทางวิชาการ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบนและบริบทที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนี้ ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ได้แก่ ประวัติศาสตร์และเอกลักษณ์ท้องถิ่นของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เอกลักษณ์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ โดยสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ และกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 และเอกสารรายงานวิจัย ได้แก่ งานวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. นำผลการศึกษาที่ได้มาสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ มาสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจำนวน 1 ฉบับ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์มีความเป็นมาอย่างไร และประกอบด้วยเรื่องอะไรบ้าง

ข้อที่ 2 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์มีความสัมพันธ์กับอาทิเช่น นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า คติชน ภูมินาม และวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น อย่างไร

ข้อที่ 3 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์มีความสัมพันธ์กับอาทิเช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เส้นทางคมนาคม แม่น้ำลำคลอง ปริมาณน้ำฝน อย่างไร สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์อยู่กับสังคมมนุษย์ในระดับต่างๆ และกำหนดวิถีประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นอย่างไร

ข้อที่ 4 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์เป็นบริบทที่มีลักษณะเฉพาะชุมชนซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างไร

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความครอบคลุมและความถูกต้องของเนื้อหา พร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องในด้านการใช้ภาษา และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. นำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงและสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ฉบับสมบูรณ์

2.3 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ มีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ โดยรวบรวมจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และผู้รู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน และบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่า

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เป็นข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ใช้เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ เอกสารกลุ่มงานวิจัย วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต หนังสือ สิ่งพิมพ์ และเอกสารประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น

3. นำความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสารมาสังเคราะห์สร้างข้อสรุปเพื่อกำหนดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง นำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) แล้วเขียนบรรยายเป็นความเรียง

3. การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 3 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกดังนี้

1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก 2) มีประสบการณ์การสอนระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี และ 3) มีผลงานวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน ดังนี้

1.1 รองศาสตราจารย์ ดร.ประสพสุข ฤทธิเดช คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม หัวหน้าโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและนักวิจัยในโครงการยุทธวิธีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บริบทชุมชนเป็นฐาน

1.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงจันทร์ เตี้ยวิไล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง หัวหน้าโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและนักวิจัยในโครงการยุทธวิธีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน และการสร้างบทเรียนโดยใช้บริบทท้องถิ่น

1.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวเรศ ภักดีจิตร คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ นักวิจัยในโครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นและพัฒนาฐานความรู้ภูมิแม่ น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการสร้างบทเรียนท้องถิ่น

2. ครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์หรือสังคมศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน

2.1 ดร.วิชัย วงศ์สุวรรณ ครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนขนาดใหญ่วิทยาลัยสมบูรณกุลกันยา เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และสังคมศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ดร.นันทนา ราชเฉลิมศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับประถมศึกษา

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในเรื่อง แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในเรื่อง แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอนการดำเนินการสร้าง ดังนี้

1. สังเคราะห์เอกสาร ตำราทางวิชาการ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งปรากฏในวารสารทางวิชาการ หนังสือ ตำราทางวิชาการ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต รายงานการประชุมสัมมนาและรายงานผลการวิจัย

2. นำผลการศึกษาที่ได้มาสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของแนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจำนวน 1 ฉบับ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับการพัฒนาคู่มือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 หลักการสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยอะไรบ้าง

ข้อที่ 2 การจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควรเป็นอย่างไร

ข้อที่ 3 แนวทางหรือกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควรเป็นอย่างไร

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความครอบคลุมและความถูกต้องของเนื้อหา พร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องในด้านการใช้ภาษา และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. นำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงและสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในเรื่อง แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับสมบูรณ์

3.3 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ มีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาแนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวบรวมจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน และครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (ดังปรากฏนามในภาคผนวก ข)

2. นำความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์สร้างข้อสรุปเพื่อกำหนดกรอบในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง นำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) แล้วเขียนบรรยายเป็นความเรียง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษา อิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นการออกแบบหลักสูตร (Curriculum design)

ในขั้นก่อนสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) โดยมีรายละเอียด ได้แก่ การกำหนดโครงสร้างหลักสูตร (Curriculum framework) การจัดขอบข่าย และลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ขององค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.1 สรุปรายชื่อข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากขั้นตอนที่ 1 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ และการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผลการศึกษาที่ได้ เป็นข้อมูลจำเป็นที่นำมาใช้กำหนดโครงสร้างหลักสูตร (Curriculum framework) รูปแบบขอบข่าย และลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ขององค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นใน ระดับประถมศึกษา

1.2 ศึกษาเอกสารหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 แนวการจัดขอบข่ายและลำดับ ประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย จากคำอธิบายรายวิชาในโครงสร้างหลักสูตรสังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยและ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร (Curriculum framework) รูปแบบขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ของ องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และแนวการจัดการเรียน การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา

1.3 สร้างขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษาจากการผสมผสานรูปแบบการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่

1.3.1 การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามกาลเวลา (Chronological Approach) เป็นการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยเรียงเหตุการณ์ตามยุคสมัย (period) หรือลำดับเวลา การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยวิธีนี้นิยมใช้กันมากที่สุด เนื่องจากมีความสะดวกและ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ง่าย ข้อดีของการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการนี้คือ ผู้เรียนจะสามารถศึกษาย้อนรอยไปถึงความสัมพันธ์ของกาลเวลา การเปลี่ยนแปลง และความต่อเนื่องของเหตุการณ์ในยุคสมัยต่างๆ ได้ง่าย

1.3.2 การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการกำหนดเป็นหัวข้อหรือประเด็นเรื่อง (Topical Approach หรือ Thematic Approach) การจัดเนื้อหาแบบนี้กำหนดเนื้อหาเป็นหัวข้อ และศึกษารายละเอียดของเรื่องราวไปตามลำดับเวลา เช่น ประวัติศาสตร์การเมือง การปกครองสมัยอยุธยา ประวัติศาสตร์การต่างประเทศของไทย เป็นต้น การจัดเนื้อหาวิธีนี้มีข้อดีคือ ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องของการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ได้ตั้งแต่ต้นจนจบ

1.4 นำขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา มากำหนดขอบข่ายเนื้อหาและแนวการจัดการเรียนการสอนในแต่ละชั้นปีตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยเขียนแสดงเป็นแผนภูมิตารางเพื่อให้มองเห็นเส้นทางเดินของขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา

1.5 การจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา เป็นไปตามหลักการนำเสนอขอบข่ายและลำดับประสบการณ์เรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การจัดหลักสูตรให้มีความต่อเนื่องกันในแนวนอน เรียกว่า Horizontal Organization (Ornstein and Hunkins, 2008, p. 23) การกำหนดขอบข่ายของหลักสูตรยึดหลักเกณฑ์สำคัญดังนี้ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ และความสามารถของผู้เรียน ความยากง่ายของธรรมชาติหรือเนื้อหาวิชา ความทันสมัย และความเป็นสากลของเนื้อหาวิชา และความสมดุลระหว่างความกว้างความลึกของเนื้อหาวิชา (นาตยา ปิรันธนานนท์, 2546, หน้า 32)

2. ชั้นสร้างหลักสูตร (Curriculum construction)

ในขั้นตอนการสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างหลักสูตร (Curriculum construction) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1. แหล่งข้อมูล

1.1 ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วย

1.1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 2 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก 2) มีประสบการณ์การสอนระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี และ 3) มีผลงานวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน

1.1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น จำนวน 2 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านประวัติศาสตร์ หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง และ 2) มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าและการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนไม่ต่ำกว่า 5 ปี

1.1.3 ครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 1 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทในสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา 2) มีประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ 3) มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์หรือสังคมศึกษา ไม่ต่ำกว่า 5 ปี

1.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลเก่าเดี่ยว จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตามแนวคิดการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินเอกสารหลักสูตร และแบบประเมินเอกสารประกอบหลักสูตร

2.1 แบบประเมินหลักสูตร มีขั้นตอนการดำเนินการสร้าง ดังนี้

2.1.1 กำหนดจุดประสงค์ของการประเมินเพื่อประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร โดยพิจารณาในองค์ประกอบของหลักสูตรทุกองค์ประกอบ

2.1.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมิน และกำหนดรูปแบบของการประเมิน

2.1.3 สร้างแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ให้มีลักษณะเป็นแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประเด็นในการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร กำหนดให้ครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆ ของการนำเสนอเอกสารหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร

เป้าหมายของหลักสูตร สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร แนวการจัดการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้

2.1.4 นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.1.5 นำแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและด้านการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 5 คน (ดังปรากฏนามในภาคผนวก ข) พิจารณาตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องในการใช้ภาษา ความเป็นปรนัยและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.1.6 นำแบบประเมินมาแก้ไขปรับปรุง จากนั้นทำเป็นแบบประเมินหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

2.2 แบบประเมินเอกสารประกอบหลักสูตร มีขั้นตอนการดำเนินการสร้าง ดังนี้

2.2.1 กำหนดจุดประสงค์ของการประเมิน เพื่อประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบหลักสูตร โดยพิจารณาเอกสารประกอบหลักสูตรทุกองค์ประกอบ

2.2.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมิน และกำหนดรูปแบบของแบบประเมิน

2.2.3 สร้างแบบประเมินเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยแบบประเมินแบ่งออกเป็น 2 ตอน เป็นการประเมินความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ พิจารณาส่วประกอบต่างๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมเพียงใด และมีส่วนที่เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ประเมินได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.2.4 นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.2.5 นำแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และด้านการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 5 คน (ดังปรากฏนามในภาคผนวก ข) พิจารณาตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องในการใช้ภาษา ความเป็นปรนัยและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.2.6 นำแบบประเมินเอกสารประกอบหลักสูตรมาแก้ไขปรับปรุง จากนั้นทำเป็นแบบประเมินเอกสารประกอบหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ (รายละเอียดในภาคผนวก ก)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

3.1 นำขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแบบประเด็นเรื่อง (Thematic Curriculum) เป็นการสร้างหลักสูตรรายวิชาแบบบูรณาการจากแกนภายในกลุ่มสาระนั้นๆ ซึ่งว่า หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 การยกร่างหลักสูตร เป็นการนำข้อสรุปจากผลการศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 มายกร่างออกแบบหลักสูตร ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำหลักสูตรที่ประกอบด้วย เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ตลอดจนสร้างเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร และทำการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ดังนี้

วิธีดำเนินการยกร่างหลักสูตร

1. ออกแบบโครงร่างหลักสูตร โดยนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาใช้ มีการประยุกต์ผสมผสานทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของนักทฤษฎีหลักสูตรมาใช้ ในขั้นการกำหนดจุดประสงค์หลักสูตร ขั้นการคัดเลือกเนื้อหา ขั้นการคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ และขั้นการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล รายละเอียดการยกร่างตามองค์ประกอบหลักสูตร ดังนี้

1.1 การกำหนดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ดำเนินการ ดังนี้

นำผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนานนิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ และการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากขั้นตอนที่ 1 ของการวิจัย มาสรุปเป็นร่างขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ โดยยึดหลักเกณฑ์สำคัญดังนี้ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ และความสามารถของผู้เรียน ความยากง่ายของธรรมชาติหรือเนื้อหาวิชา ความทันสมัย และความเป็นสากลของเนื้อหาวิชา และความสมดุลระหว่างความกว้างความลึกของเนื้อหาวิชา (นาตยา ปิรันธนานนท์, 2546, หน้า 32)

1.2 การคัดเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้

1.2.1 สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่า

1.2.2 นิยามความหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ชัดเจน

1.2.3 กำหนดขอบเขตเนื้อหาตามรายละเอียดของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ครอบคลุมนิยามที่กำหนด

1.2.4 จัดระเบียบ เรียงลำดับเนื้อหา โดยรวมเป็นกลุ่ม จำแนกเป็นหน่วยการเรียนรู้

1.2.5 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน (Place-Based Education) ซึ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบริบทจริง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการเรียนรู้เชิงสถานการณ์โดยใช้การวิจัยชุมชน การศึกษาภาคสนาม การทดลอง การปฏิบัติ สร้างสรรค์ผลงาน เช่น วารสาร จุลสาร โดยใช้ประเด็นเรื่องราวและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น

1.2.6 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนตามหลักสูตร

1.2.7 สำหรับรูปแบบการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยนำกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้มาจากการสังเคราะห์การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐานตามที่ศึกษาในบทที่ 2 มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะจัดให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะปรากฏในแผนการจัดการเรียนรู้ในเอกสารประกอบหลักสูตร

1.3 ขั้นตอนการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล (Measurement and Evaluation การวัดผลประเมินผลจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดำเนินการ ดังนี้

1.3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการวัดและประเมินผลตามประเด็นการประเมินการรู้ถิ่นฐาน (Place literacy) ว่าควรประเมินอย่างไร

1.3.2 ศึกษาแนวทางการสร้างประเด็นคำถาม

1.3.3 ออกแบบเครื่องมือ และวิธีการวัดผลความรู้ความเข้าใจด้านการรู้ถิ่นฐานของนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ พร้อมทั้งทำการสังเกตและประเมินความสามารถตามองค์ประกอบของการรู้ถิ่นฐาน

1.3.4 หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล เป็นเรื่องเดียวกันไม่แยกส่วนเน้นการประเมินเพื่อการพัฒนา มากกว่าการตัดสินผลการเรียน และเป็น การประเมินตามสภาพจริง

1.3.5 การวัดผลประเมินผลหลักสูตรทั้งระบบ ใช้การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ การประเมินขณะใช้หลักสูตร และการประเมินหลังใช้หลักสูตร ตามขั้นตอนของการวิจัย

3.3 การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นการเตรียมเอกสารต่างๆ เพื่อนำมาอธิบายหลักสูตรที่สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้สามารถทำความเข้าใจในองค์ประกอบและรายละเอียดของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเมื่อนำหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง เอกสารประกอบหลักสูตรประกอบด้วย

คู่มือการใช้หลักสูตร เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรเกิดความเข้าใจและสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้จริง แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำชี้แจงวิธีการจัดการเรียนการสอน เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรทั้งหมดตั้งแต่ขั้นเตรียมการสำหรับครูชั้นดำเนินการสอน และขั้นการวัดและประเมินผล

ตอนที่ 2 หน่วยงานเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเอกสารที่ทำให้ทราบถึงหน่วยงานเรียนรู้และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละหน่วยงานเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้

3.4 ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

นำเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และบริบททางด้านสังคมวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 2 คน และครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 1 คน รวมเป็นจำนวน 5 คน ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ดังนี้

1. ตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร ตามหลักการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

2. ตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร ดำเนินการดังนี้

2.1 นำเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย คู่มือการใช้หลักสูตร และหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบตามแบบประเมินเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.2 นำแบบประเมินที่ได้รับคืนมาวิเคราะห์ข้อมูล หาความเหมาะสมจาก ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ถ้าค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้มีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป รวมทั้งค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ผู้วิจัยถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีฉันทามติต่อรายการนั้นว่าองค์ประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสม ถ้าต่ำกว่านี้ต้องนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.3 ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่มีคุณภาพสามารถนำไปทดลองใช้ได้

3.5 ทดลองนำร่องหลักสูตรเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้

นำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลเก้าเลี้ยว จำนวน 20 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมในการทดลองนำร่อง เพื่อทำการตรวจสอบดูว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพียงใด รวมถึงมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้างระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยดำเนินการทดลองนำร่องหลักสูตร ดังนี้

1. คัดเลือกนักเรียนจากความสมัครใจเข้าร่วมการทดลองนำร่อง
2. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จำนวน 2 หน่วย และสังเกตพฤติกรรมตลอดระยะเวลาที่มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร เมื่อผู้วิจัยจัดการเรียนการสอนจบได้ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

3. นำผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรและข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมาสรุปผล

3.6 การแก้ไขปรับปรุงและจัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรและข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมาสรุปผล แก้ไขปรับปรุงและจัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร โดยใช้การหาค่าคะแนนเฉลี่ยและการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

4.1 นำผลที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา นำมาหาค่าเฉลี่ยรายข้อโดยกำหนดการให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง องค์ประกอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึง องค์ประกอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก

3 หมายถึง องค์ประกอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึง องค์ประกอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อย

1 หมายถึง องค์ประกอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

การแปลความหมายของแบบสอบถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่าโดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 77-78) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง องค์ประกอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง องค์ประกอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง องค์ประกอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง องค์ประกอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง องค์ประกอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ถ้าข้อความใดมีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปถือว่าใช้ได้ ข้อความใดที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่านี้ ผู้วิจัยจะพิจารณาเหตุผลเป็นรายข้อ โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

4.2 วิเคราะห์ผลการทดลองนำร่องของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรในการทดลองนำร่อง และนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) แล้วเขียนบรรยายเป็นความเรียง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการสร้างและตรวจสอบคุณภาพปรับปรุงแก้ไขจนได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์จากขั้นตอนที่ 2 มาทดลองใช้ ซึ่งดำเนินการดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรรพตานุสรณ์)

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรรพตานุสรณ์) โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 35 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน

2.2 แบบประเมินความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วยแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน โดยมีวิธีการพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

1. แบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.1 กำหนดจุดประสงค์ในการพัฒนาแบบทดสอบ โดยเป็นแบบทดสอบสำหรับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สร้างขึ้นเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจตามเนื้อหาของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา สำหรับใช้ทดสอบนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง

1.2 กำหนดกรอบเนื้อหาของแบบทดสอบ โดยดำเนินการดังนี้

1.2.1 ศึกษาเป้าหมายของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการเรียนรู้ ขอบข่ายลำดับประสบการณ์ การเรียนรู้ และเนื้อหาสาระของหลักสูตร

1.2.2 ศึกษาแนวคิดและวิธีการสร้างแบบทดสอบ

1.2.3 จัดทำตารางวิเคราะห์โครงสร้างของแบบทดสอบตามผลการเรียนรู้ และสร้างข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก ตามองค์ประกอบของการรู้ถิ่นฐาน ดังนี้

ตาราง 22 แสดงการออกแบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน

องค์ประกอบของการรู้ถิ่นฐาน	ระดับพฤติกรรม				
	ความ เข้าใจ	การ นำไปใช้	วิเคราะห์	สังเคราะห์	ประเมิน ค่า
ความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิง ประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย					
1) ความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ กระแสหลัก	2(1)	-	2(1)	-	2(1)
2) ความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ กระแสรอง หรือประวัติศาสตร์สาย วิพากษ์	2(1)	-	2(1)	-	-
ความรู้ความเข้าใจเชิงพหุ วัฒนธรรม					
1) ความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ความเป็นไทยของ ตนเอง	2(1)	2(1)	2(1)	-	-
2) ความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ระหว่างวัฒนธรรมและ พหุวัฒนธรรม					

ตาราง 22 (ต่อ)

องค์ประกอบของการรู้ถิ่นฐาน	ระดับพฤติกรรม				ประเมิน ค่า
	ความ เข้าใจ	การ นำไปใช้	วิเคราะห์	สังเคราะห์	
ความรู้ความเข้าใจต่อความ แตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และ วัฒนธรรม	-	2(1)	2(1)	2(1)	-
1) ความตระหนักในความแตกต่าง ทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม	-	2(1)	2(1)	-	-
2) ความตระหนักถึงความเชื่อมโยง ระหว่างผู้คน ถิ่นฐาน สังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจใน ระดับชุมชน สังคม ประเทศ และโลก	-	-	-	-	-
ความรู้ความเข้าใจในการเป็น พลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก	-	-	-	2(1)	-
1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับถิ่นฐาน ของตนเอง	-	-	-	-	2(1)
2) ความรู้ความเข้าใจพลวัตการ เปลี่ยนแปลงของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก	-	-	2(1)	-	-
3) ความตระหนักในความหลากหลาย ของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมและ โลกยุคโลกาภิวัตน์	-	2(1)	-	2(1)	-
4) ความตระหนักในความเป็น พลเมืองโลก	-	-	-	-	-
รวม	8(4)	8(4)	14(7)	6(3)	4(2)
			40(20)		

ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกข้อสอบเป็น 2 เท่าจากองค์ประกอบของการรู้
พื้นฐานทุกองค์ประกอบ ทั้งหมดจำนวน 40 ข้อ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้คัดเลือกเป็นแบบทดสอบ
ฉบับจริงจำนวน 20 ข้อ ใช้เวลาในการทดสอบ 30 นาที

1.2.4 ผู้วิจัยจัดทำแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานเป็นแบบชนิด
เลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีการให้คะแนนในลักษณะตอบผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน
ตอบถูกได้ 1 คะแนน

1.3 ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบ ดำเนินการดังนี้

1.3.1 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ
แก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่อง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

1.3.2 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน (ดังปรากฏนาม
ในภาคผนวก ข) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยพิจารณาลักษณะการใช้
คำถาม การใช้ภาษาที่ถูกต้องและพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ตาม
วิธีของโรวินลลี และแฮมเบิลตัน (Rovinelli and Hambleton, 1982, pp. 45-46 อ้างอิงใน บุญชม
ศรีสะอาด, 2553, หน้า 72) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective
congruence) ใช้เกณฑ์พิจารณาค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่าแบบทดสอบมีความตรงสามารถ
นำไปใช้ได้ ซึ่งคำนวณได้จากสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ค่าดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะนำมาแปลงเป็นคะแนนดังนี้

คะแนน	+1	เมื่อแน่ใจว่าข้อสอบวัดได้ตรงตามนิยาม
คะแนน	0	เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อสอบวัดได้ตรงตามนิยาม
คะแนน	-1	เมื่อแน่ใจว่าข้อสอบวัดไม่ตรงตามนิยาม

ปรากฏว่าข้อสอบผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อโดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งแบบทดสอบมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ 0.60-1.00 ถือว่าเป็นข้อสอบที่มีความตรงแล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลเกล้าแก้ว จำนวน 20 คน เพื่อคัดเลือกข้อสอบสำหรับใช้เป็นแบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียน

1.3.3 นำแบบทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกที่มีการกำหนดเกณฑ์ความยากง่ายระหว่าง 0.20-0.80 และอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป พบว่าแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้มีค่าความยากง่าย (p) 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (B) 0.21-0.90 จากนั้นคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์และมีคุณภาพดีให้ครอบคลุมองค์ประกอบของความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน จำนวน 20 ข้อ

1.3.4 นำข้อสอบที่คัดเลือกไว้ในข้อ 2) มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (reliability) โดยใช้สูตรคำนวณตามวิธีของ Lovett ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91

1.3.5 จัดทำแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลในการวิจัยต่อไป

2. แบบประเมินความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบประเมินความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน โดยมีขั้นตอนตามลำดับต่อไปนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน เพื่อกำหนดประเด็นการประเมินซึ่งประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย ความรู้ความเข้าใจเชิงพหุวัฒนธรรม ความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม และความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก

2.2 สร้างเกณฑ์ประเมินความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน โดยเกณฑ์การประเมินในแต่ละองค์ประกอบจะมีลักษณะเป็นการให้คะแนนในแต่ละข้อแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ 4, 3, 2, 1 โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานแสดงเป็นเกณฑ์การประเมิน (rubric score) (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ก หน้า 304-307)

2.3 นำแบบประเมินความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานฉบับร่าง นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความครอบคลุม ความเหมาะสม และความตรงกับนิยามศัพท์เฉพาะและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.4 นำแบบประเมินความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเกณฑ์ในการประเมินกับระดับคะแนนและภาษาที่ใช้ โดยการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) โดยพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องในการวิจัยครั้งนี้อยู่ระหว่าง 0.60-1.00

2.5 นำแบบประเมินความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 2 คน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินผลความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานเพื่อวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Interrater reliability) เท่ากับหรือมากกว่า 80% ได้ค่าความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินเท่ากับ 83.68%

2.6 นำแบบประเมินความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปจัดทำแบบสอบถามเพื่อนำไปเก็บข้อมูลในการวิจัยต่อไป

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 การออกแบบการทดลอง

การทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่กลุ่มเป้าหมาย ใช้แบบแผนการวิจัย 1 ประเภท ได้แก่ การศึกษากลุ่มเดียวก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) ใช้ในการศึกษาความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานและความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้จำนวน 7 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1: การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2: ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3: ความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่นกับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4: การพัฒนาท้องถิ่นและมิติความสัมพันธ์กับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6: ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7: ภาคประชาสังคมและองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในปัจจุบัน ซึ่งมีแบบแผนการวิจัย ดังนี้

ตาราง 23 แสดงแบบแผนการวิจัย ศึกษากลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง

การทดสอบก่อนการทดลอง	ตัวแปรจัดกระทำ	การทดสอบหลังการทดลอง
T_1	X	T_2

T_1 หมายถึง ทดสอบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานและความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ก่อนการทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

X หมายถึง การทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

T_2 หมายถึง ทดสอบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานและความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หลังการทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย การดำเนินการวิจัยกระทำตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 เลือกรูปแบบเป้าหมาย ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งมีเกณฑ์การเลือกรูปแบบเป้าหมาย ดังนี้

1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ยินดีให้ความร่วมมือในการทดลองใช้หลักสูตร และผู้ปกครองอนุญาตให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ในวันหยุด

2) โรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนที่มีแหล่งเรียนรู้และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์

จากเกณฑ์ในการเลือกรูปแบบเป้าหมายดังกล่าว ได้กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 35 คน ภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ปี

การศึกษา 2559 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรรพตานุสรณ์) อำเภอเก้าเลี้ยว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนยินดีจัดสรรเวลาสำหรับการทดลองใช้หลักสูตรโดยให้จัดการเรียนรู้ได้ในชั่วโมงกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ตั้งแต่เวลา 14.30-15.30 ของทุกวันอังคารและวันพุธ และผู้ปกครองนักเรียนอนุญาตให้นักเรียนทำกิจกรรมได้ในวันเสาร์ตามที่ผู้วิจัยนัดหมายเป็นบางครั้ง

3.2.2 นำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้จัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยดำเนินการทดลองจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร จำนวน 32 ชั่วโมง สรุปและทดสอบ 1 ชั่วโมง ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้จัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยดำเนินการดังนี้

1) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 หน่วยการเรียนรู้ หลักการออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้มาจากการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ความสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางกับภูมิภาคต่างๆ ของไทย พัฒนาการของประวัติศาสตร์พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางในสมัยรัตนโกสินทร์ ชีวประวัติและผลงานบุคคลสำคัญด้านการพัฒนาท้องถิ่นสมัยรัตนโกสินทร์เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอดของการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง กาลเวลาจากอดีตปัจจุบันไปสู่อนาคต

2) จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรซึ่งกำหนดให้เรียนในเวลาเรียนจำนวน 20 ชั่วโมง และนอกเวลาเรียนอีก 12 ชั่วโมง รวมเป็น 32 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1) จัดการเรียนรู้ในช่วงที่ 1 ใช้เวลาเรียนโดยเน้นภาคความรู้ความเข้าใจผ่านการบรรยาย สาธิต สังเกต และการบันทึกในชั้นเรียน จำนวน 20 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวม 10 สัปดาห์ เป็นการจัดการเรียนรู้ 7 หน่วย ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1: การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2: ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3: ความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่นกับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4: การพัฒนาท้องถิ่นและมิติความสัมพันธ์กับ
รัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัด
นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6: ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7: ภาวประชาสังคมและองค์กรท้องถิ่นในการ
พัฒนาจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในปัจจุบัน

หลังการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยทดสอบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน
ของนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบการรู้ถิ่นฐาน

2.2) จัดการเรียนรู้ในช่วงที่ 2 ใช้เวลาเรียนโดยเน้นการประยุกต์ภาค
ความรู้ความเข้าใจไปสู่การปฏิบัติจริงในภาคสนามผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบยิววิจัย
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการศึกษาถิ่นฐาน จำนวน 12 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 4
สัปดาห์ เป็นการจัดการเรียนรู้ 4 หน่วย ได้แก่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1: การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัด
นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2: ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัด
นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6: ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงใน
ท้องถิ่น

หลังการจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 1, 2, 5 และ 6
ผู้วิจัยทดสอบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจใน
ถิ่นฐาน พร้อมทั้งทำการสังเกตและประเมินความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน ซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่

1. ความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย
2. ความรู้ความเข้าใจเชิงพหุวัฒนธรรม
3. ความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และ

วัฒนธรรม

4. ความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ

และโลก

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนโดยใช้การทดสอบที (t-test)

1.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถด้านความรู้ถิ่นฐานหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้การทดสอบที (t-test)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยพิจารณาจากข้อความจากแบบบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนที่ผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกหลังการสอน แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่นักเรียนบันทึกในระหว่างหรือหลังการเรียน และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยผู้วิจัย และนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) แล้วเขียนบรรยายเป็นความเรียง

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

เป็นการประเมินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ มีรายละเอียด ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 5 คน โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไม่ต่ำกว่า 5 ปี

1.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรรพตานุสรณ์) ที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 35 คน

1.3 ครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน

ความเชื่อ และเรื่องเล่า ซึ่งเป็นวิทยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้วิจัยเชิญมาให้ความรู้ในประเด็นต่างๆ โดยแบ่งเป็นครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทยและสังคมศึกษา จำนวน 1 คน และผู้รู้ในท้องถิ่นจำนวน 8 คน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การประเมินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ดังนี้

การประเมินหลักสูตรภายหลังการดำเนินการ โดยมีตัวชี้วัดคือ ความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน พิจารณาจากความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการประเมินหลักสูตรภายหลังการใช้หลักสูตร ได้แก่

1. แบบสอบถามฉบับที่ 1 สำหรับนักเรียนมี 3 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร
 - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ
2. แบบสอบถามฉบับที่ 2 สำหรับครูผู้สอน มี 3 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร
 - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ
3. แบบสอบถามฉบับที่ 3 สำหรับผู้รู้ในท้องถิ่นในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่า มี 3 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร
 - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ดำเนินการสร้าง ดังนี้

การสร้างแบบสอบถาม

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการประเมิน และกำหนดลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert)

2. สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบแนวคิดการประเมินหลักสูตร

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสม และความตรงของข้อคำถาม

4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตรของนักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำผลมาแปลความหมายเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

ให้ค่าคะแนน 5 หมายถึง นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจมากที่สุด

ให้ค่าคะแนน 4 หมายถึง นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจมาก

ให้ค่าคะแนน 3 หมายถึง นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจปานกลาง

ให้ค่าคะแนน 2 หมายถึง นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจน้อย

ให้ค่าคะแนน 1 หมายถึง นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจน้อยที่สุด

การแปลความหมายของแบบสอบถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่าโดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 77-78) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

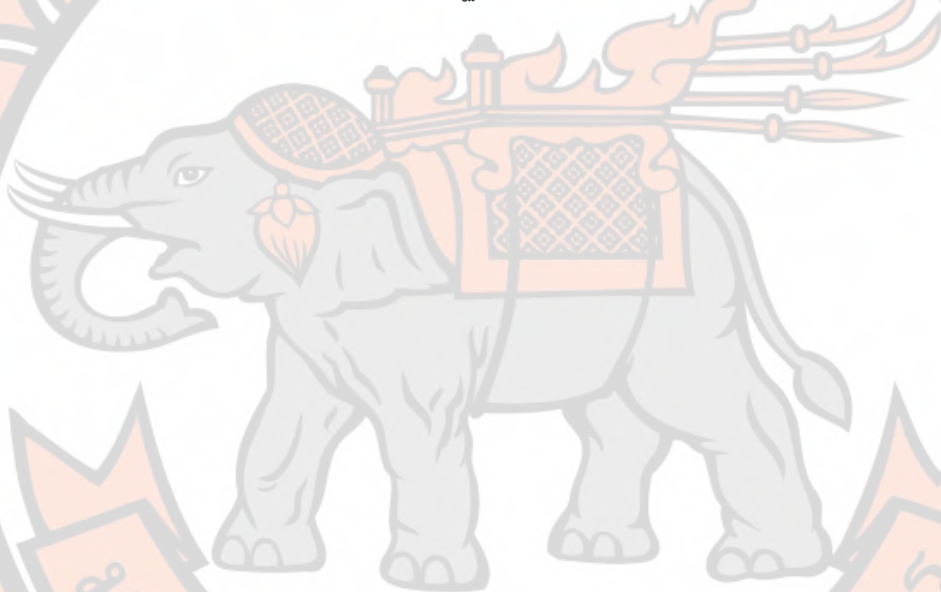
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่ได้จากแบบสอบถาม และนำผลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตร
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ตาราง 24 แสดงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต
ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน
ในเขตจังหวัดนครสวรรค์

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
เรื่องราวและความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน เขตจังหวัดนครสวรรค์	นครสวรรค์เป็นเมืองโบราณสันนิษฐานว่าตั้งขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัย โดยปรากฏชื่อในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง เรียกว่าเมืองพระบาง เป็นเมืองหน้าด่านสำคัญในการทำศึกสงครามมาทุกสมัย อีกชื่อหนึ่งที่ปรากฏในสมัยกรุงศรีอยุธยาคือ นครพิงค์ ตัวเมืองอยู่บริเวณวัดถือน้ำทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้แสงตะวันส่องเข้าหน้าเมืองจึงเรียกว่า เมืองซอนตะวัน และตามตำนานพระแก้วมรกตกับพระบาง ในสมัยกรุงธนบุรีเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้ยกกองทัพไปตีเวียงจันทน์ ได้ัญเชิญพระพุทธรูปสององค์ คือ พระแก้วมรกตและพระบางมาประดิษฐานที่กรุงเทพฯ ต่อมาเมื่อพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเชื่อว่าพระพุทธรูปทั้งสององค์นี้มีผีหรือเทวดารักษาอยู่ หากผีหรือเทวดาของพระพุทธรูปทั้งสององค์ไม่ถูกกันแล้วถ้านำมาไว้รวมกัน ณ เมืองใดเมืองหนึ่งจะทำให้เกิดอาเพศข้าวยากมาก แพงจึงควรอัญเชิญพระบางกลับไปเวียงจันทน์ เมื่อเดินทางมาถึงนครสวรรค์ พระองค์ได้ข่าวศึกพม่าจึงได้นำพระบางมาประดิษฐานไว้ ณ เมืองนครสวรรค์เป็นการชั่วคราว (สัมภาษณ์นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, 20/8/2558)	1) ประวัติความเป็นมาของจังหวัดนครสวรรค์ 2) ตำนานและเรื่องเล่าเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ และเหตุการณ์สำคัญ 3) สภาพทางภูมิศาสตร์ และบริบททางสังคมวัฒนธรรม

ตาราง 24 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
	<p>ปากน้ำโพเป็นตำบลหนึ่ง อยู่ในท้องที่เขตการปกครองของอำเภอเมือง คนทั่วไปรู้จักคู่มากับเมืองนครสวรรค์หรือจังหวัดนครสวรรค์ เวลากล่าวถึงปากน้ำโพเป็นเสมือนตัวแทนของจังหวัดนครสวรรค์ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะปากน้ำโพเป็นศูนย์กลางความเจริญ ศูนย์กลางการค้าขาย การศึกษา และที่ตั้งทางราชการ ความเป็นมาของนครสวรรค์ มีที่มาจากลำน้ำปิง วัง ยม น่าน ทั้งสี่สายไหลมาบรรจบกันเป็นต้นแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปากน้ำโพ นครสวรรค์ จึงมีอีกชื่อหนึ่งว่าเมืองสี่แคว สมัยโบราณเดิมที่ชื่อเมืองพระบางต่อมาเปลี่ยนเป็นเมืองชอนตะวัน ภายหลังจึงมาเป็นนครสวรรค์ ส่วนปากน้ำโพเป็นเมืองที่มีบทบาทสำคัญทั้งทางการค้า เศรษฐกิจ และการคมนาคม (สัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น, 15/8/2558)</p>	
<p>ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชน กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน เขตจังหวัด นครสวรรค์และความสัมพันธ์กับเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน คติชน ภูมินาม และวิธีการ ดำรงชีวิตของ คนในท้องถิ่น</p>	<p>นครสวรรค์ ปรากฏชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามยุคสมัย และเป็นเมืองที่มีแม่น้ำ 4 สาย คือ ปิง วัง ยม และน่าน ไหลมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา และ “ปากน้ำโพ” ซึ่งเป็นชื่อที่เรียกกันติดปากมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีชื่อสันนิษฐานอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก แม่น้ำปิงปลายสุดบริเวณที่พบกับแม่น้ำแควใหญ่ มีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ที่ริมตลิ่งใกล้วัดโพธาราม ประชาชนจึงเรียกกันว่า ปากแม่น้ำโพธิ์ ต่อมาก่อร่างกลายเป็น ปากน้ำโพ ประการที่สอง แต่ก่อนไม่มีถนนและทางรถไฟการไปมาจากจังหวัดภาคเหนือลงไปกรุงเทพฯ ใช้เรือชุดขนาดยาวเรียกว่า เรือหางแมงป่อง ขึ้นล่องผ่านไปมาตลอดเวลา พอล่องเรือโผล่บริเวณที่บรรจบแม่น้ำสองสายซึ่งเป็นทีเว้งว่างกว้างขวาง</p>	<p>1) ประวัติศาสตร์ชุมชน กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา 2) ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น และเรื่องราวที่ เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น 3) เรื่องเล่า นิทาน ตำนาน คติชน และ ภูมินาม 4) วิธีการดำรงชีวิต ของผู้คนในอดีต 5) สภาพทาง ภูมิศาสตร์ และบริบท ทางสังคมวัฒนธรรม</p>

ตาราง 24 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
	<p>บริเวณต้นกำเนิดแม่น้ำเจ้าพระยา พวกชาวเรือซึ่งเป็นชาวเหนือพูดภาษากลางไม่ชัดได้เรียกพื้นที่ตรงนี้ว่าถึงปากน้ำเฒ่า แล้วชาวบ้านทั่วไปจึงเรียกว่า ปากน้ำเฒ่า หรือ ปากน้ำเฒ่า และกลายเป็นปากน้ำโพ ในปัจจุบัน (สัมภาษณ์นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, 20/8/2558)</p> <p>ที่มาของชื่อปากน้ำโพ สันนิษฐานไว้หลายอย่างเช่น ปากน้ำเฒ่า หมายถึงคนที่เดินทางทางน้ำในอดีตมาจากแม่น้ำปิง แม่น้ำน่านแล้วมาไหลที่สายน้ำทั้งสองสบกกันเหมือนการอุทานว่าเฒ่าแล้ว หรือแม่น้ำสายใหญ่ไหลมาเฒ่ารวมกัน แล้วเพี้ยนมาเป็นปากน้ำโพ บางตำนานเล่าว่ามีต้นโพธิ์ใหญ่เป็นที่สังเกต เมื่อไหลพ้นจากแม่น้ำปิงที่ไหลรวมมากับแม่น้ำวังที่ตำบลบ้านตาก จังหวัดตาก แล้วไหลมาบรรจบกับแม่น้ำน่านที่ไหลรวมกับแม่น้ำยมที่ตำบลเกษไชยาอำเภอชุมแสง แล้วมารวมกันเป็นต้นแม่น้ำเจ้าพระยา มีนัยว่าแม่น้ำมาเฒ่าที่ต้นโพธิ์ เมื่อเอาปากแม่น้ำมารวมกับต้นโพธิ์จึงกลายเป็นปากน้ำโพธิ์ ต้นโพธิ์จะอยู่ตรงไหนไม่มีบันทึกไว้ แต่มีชื่อวัดโพธิ์ที่ชาวบ้านเรียกว่าวัดโพธารามอยู่ที่ต้นแม่น้ำเจ้าพระยา ที่มาของชื่อจึงเป็นไปได้ทั้งนั้น (สัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น, 15/8/2558)</p>	

ตาราง 24 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน เขตจังหวัดนครสวรรค์และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	นครสวรรค์เป็นที่รวมของแม่น้ำที่ตำบลปากน้ำโพ ทำให้เป็นศูนย์กลางการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง สินค้าต่างๆ จากภาคเหนือที่มาทางแม่น้ำปิง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน รวมทั้งจากแม่น้ำป่าสักจะมารวมกันที่นครสวรรค์ซึ่งเป็นชุมทางสินค้าที่รับสินค้าจากเมืองที่อยู่ตอนต้นแม่น้ำแล้วส่งผ่านแม่น้ำเจ้าพระยาออกไปยังเมืองต่างๆ ตลอดจนเมืองในต่างประเทศ เช่น มลายู อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ และความสำคัญของเมืองนครสวรรค์ในฐานะเมืองประชุมพลมีปรากฏให้เห็นครั้งแรกในคราวสงครามช้างเผือก พ.ศ. 2106 ซึ่งเป็นสงครามครั้งแรกที่พม่ายกเข้ามาทางด้านแม่ละเมา ดังปรากฏหลักฐานในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา การที่พม่าเลือกเมืองนครสวรรค์เป็นเมืองประชุมพลเนื่องจากเมืองนครสวรรค์มีลักษณะพิเศษในทางภูมิยุทธศาสตร์เหนือเมืองอื่นๆ กล่าวคือ เป็นจุดรวมของเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ จึงสะดวกแก่การลำเลียงไพร่พลและยุทธสัมภาระต่างๆ ขณะเดียวกันก็มีเส้นทางตัดไปยังพื้นที่หรือเมืองที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญอื่นๆ (สัมภาษณ์นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, 20/8/2558)	1) ประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา 2) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น 3) วิธีการดำรงชีวิตของผู้คนในอดีต 4) สภาพทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และบริบททางสังคมวัฒนธรรม 5) สภาพทางการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ

ตาราง 24 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
	ฝั่งตลาดปากน้ำโพคือ ฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยามีแม่น้ำปิงไหลผ่านเป็นที่ตั้งของตลาดปากน้ำโพ เป็นศูนย์กลางการค้าทางบกที่สำคัญ แควใหญ่สำคัญทางน้ำ ตลาดปากน้ำโพสำคัญทางบก ทั้งสองแห่งเป็นชุมทางการค้าขายที่สำคัญในยุคนั้น สภาพภูมิประเทศของปากน้ำโพจะมีชุมชนเกื้อหนุน ย่านธุรกิจฝั่งปากน้ำโพไล่ตั้งแต่หน้าวัดไทรมาถึงย่านหน้าผา ตลาดลาว ตลาดบ่อนไก่ เข้าสู่ชุมชนตลาดปากน้ำโพ ล้วนแต่มีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ในอดีต (สัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น, 15/8/2558)	
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน เขตจังหวัดนครสวรรค์และการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์	หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในโรงเรียนควรจัดเนื้อหาที่มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงระหว่างชั้นปี เพื่อให้นักเรียนมองเห็นพัฒนาการและความต่อเนื่อง การจัดหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นควรเริ่มจากบ้าน	1) หลักสูตรควรมีความต่อเนื่องระหว่างชั้นปี
นักเรียนและผู้ปกครอง	หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นการเริ่มต้นหรือฟื้นความทรงจำร่วมของสังคมในระดับชุมชน	2) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เริ่มต้นจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปสู่ประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์โลก
นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้รู้ในท้องถิ่น และนักวิชาการเพื่อค้นหา สืบสวน อย่างมีวิจารณญาณซึ่งสอดคล้องสัมพันธ์กับวัยของนักเรียนที่อยากรู้ อยากเห็น และมีจินตนาการ องค์กรความรู้ที่ได้จะเป็นตาข่ายความทรงจำเล็กๆ ที่ทุกคนร่วมกันถักทอขึ้นมาเพื่อให้ได้เรียนรู้จดจำ และสืบสานต่อไป (สัมภาษณ์นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, 20/8/2558)	นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้รู้ในท้องถิ่น และนักวิชาการเพื่อค้นหา สืบสวน อย่างมีวิจารณญาณซึ่งสอดคล้องสัมพันธ์กับวัยของนักเรียนที่อยากรู้ อยากเห็น และมีจินตนาการ องค์กรความรู้ที่ได้จะเป็นตาข่ายความทรงจำเล็กๆ ที่ทุกคนร่วมกันถักทอขึ้นมาเพื่อให้ได้เรียนรู้จดจำ และสืบสานต่อไป (สัมภาษณ์นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, 20/8/2558)	3) การใช้ประเด็นหัวข้อเป็นฐานในการเรียนประวัติศาสตร์
		4) การมีส่วนร่วมของชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ตาราง 24 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
	การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต้องปรับไปสู่การให้ชุดความรู้ที่พอเพียงมีพลังและสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักว่า คนแต่ละคนมีสถานภาพของการเป็นสมาชิกชุมชนหลายชุมชนซ้อนทับกันอยู่ เริ่มตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ชาติ นานาชาติ และโลก	5) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีพลวัต พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับบริบทสังคม
	หลักสูตรต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในพื้นที่ ทั้งในฐานะผู้เรียนและผู้สอนในรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ยึดพื้นที่เป็นฐาน โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ตามที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษาและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน แล้วร่วมกันสร้างสำนึกการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมในชุมชนให้กับผู้เรียน (สัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น, 15/8/2558)	6) การใช้ถิ่นฐานหรือชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 7) การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการสร้างความตระหนักในความเป็นพลเมืองตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ชาติ นานาชาติ และโลก

จากตาราง 24 แสดงถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวนี้ประกอบด้วยเรื่องราวและความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน เขตจังหวัดนครสวรรค์ ความสัมพันธ์กับเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน คติชน ภูมินาม และวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตาราง 25 แสดงแนวความคิดการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์
ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
หลักการสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	<p>การสร้างฐานคิดให้แก่นักเรียนในการศึกษาและทำความเข้าใจท้องถิ่นของตน รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ ส่งเสริมแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจของผู้ศึกษา</p> <p>พัฒนาทักษะในการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ วิพากษ์ ไตร่ตรองและแบบวิทยาศาสตร์ ทั้งยังมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อในฐานะที่เป็นพลเมืองคนหนึ่งของท้องถิ่น (สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน, 2/9/2558)</p> <p>การที่นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว มีหลักฐานข้อเท็จจริงให้เห็นชัดเจนทำให้บทเรียนน่าสนใจ มีความหมายต่อการเรียนรู้ นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของถิ่นฐานบ้านเกิดของตน (สัมภาษณ์ครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 10/9/2558)</p>	<p>1) การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการวิจัย</p> <p>2) การสร้างความเป็นพลเมืองให้แก่ผู้เรียน</p> <p>3) บริบทเรื่องราวใกล้ตัวสามารถนำไปสร้างบทเรียนประวัติศาสตร์ให้น่าสนใจและมี</p> <p>4) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานบ้านเกิด</p>
แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้	<p>แบบ Chronological Approach ควรจัดให้เรียนต่อเนื่องกันตลอดในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ไทยทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาในอดีต การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยให้เรียนต่อเนื่องเพราะต้องการให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทย ดังนั้นเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยจึงเริ่มต้นเรียนตั้งแต่เรื่องชนชาติต่างๆ ที่อยู่ในดินแดนประเทศไทย ชนชาติไทย พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมสมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์</p>	<p>แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์แบบ Chronological Approach เป็นการจัดเนื้อหาหรือเหตุการณ์ตามลำดับเวลาที่</p>

ตาราง 25 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
	ตามลำดับ เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในแนวตั้งที่ต่อเนื่องกันโดยยึดยุคสมัยทางประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ แบบกำหนดเป็นหัวข้อหรือประเด็น (Topical/Thematic Approach) มีความสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา ผู้เรียนในวัยนี้ควรจะเรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว เป็นรูปธรรมและเข้าใจง่าย เช่น เริ่มจากการศึกษาประวัติ ครอบครัว โรงเรียน หมู่บ้าน หรือชุมชนของตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องกาลลำดับเวลา ความต่อเนื่อง ตลอดจนมีความเข้าใจเรื่องปัจจุบันและอดีต (สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน, 2/9/2558)	เกิดขึ้นและเป็นวิธีการที่นิยมใช้จัดเนื้อหาประวัติศาสตร์มากที่สุด และการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์แบบกำหนดหัวข้อหรือประเด็น (Topical Approach หรือ Thematic Approach)
แนวการจัด ขอบข่ายและ ลำดับ ประสบการณ์ การเรียนรู้	ความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์ใช้ในการกำหนดความคิดรวบยอดที่นักเรียนควรจะศึกษาในแต่ละระดับชั้น ได้แก่ กาลเวลา ความต่อเนื่องของเวลาและเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ สาเหตุและผลกระทบ สันติภาพ ความจงรักภักดี การตั้งถิ่นฐาน อารยธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกชาติ มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรม ชุมชน การพึ่งพาอาศัยกัน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า วิธีการทางประวัติศาสตร์ ข้อเท็จจริงและความคิดเห็น (สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน, 2/9/2558)	1) ความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์ (Historical concepts) ที่นักเรียนควรจะศึกษาในแต่ละระดับชั้น 2) แนวทาง/กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น ผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในวัยนี้ควรจะเรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว เป็นรูปธรรมและเข้าใจง่าย

ตาราง 25 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
	<p>การจัดขอบข่ายเนื้อหาของหลักสูตรประวัติศาสตร์ไทย ในโรงเรียน ประกอบด้วยขอบข่ายเนื้อหา ประวัติศาสตร์ไทย 3 ส่วนคือ ประวัติครอบครัว หรือ ประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และประวัติศาสตร์ชาติ ในส่วนของประวัติครอบครัว หรือประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่นควรจัดหลักสูตรให้ ผู้เรียนเรียนต่อเนื่องกันไปตลอด โดยใช้หลักการเรียนรู้ จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งไกลตัว การจัดลำดับการ เรียนรู้จากสิ่งที่ง่ายไปสู่สิ่งที่ยากและซับซ้อน การ จัดลำดับการเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย หรือจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม และการจัดลำดับการ เรียนรู้ตามลำดับเหตุการณ์หรือตามกาลเวลา (สัมภาษณ์ครูการศึกษาชั้นพื้นฐาน, 10/9/2558)</p> <p>การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติ ในอดีตการพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่ของกรมวิชาการ ยังไม่มีการกระจายอำนาจในการพัฒนาหลักสูตรลงไปยังท้องถิ่น ทำให้สถานศึกษาหลายแห่งนำเอากรอบหลักสูตรจากส่วนกลางไปใช้สอนโดยไม่ได้นำไปปรับ ให้มีความเหมาะสมกับท้องถิ่น ปัจจุบันหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ กระจายอำนาจไปสู่ระดับสถานศึกษาดังนั้น สถานศึกษาต่างๆ สามารถนำเอาเนื้อหา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาจัดทำเป็นหลักสูตรได้ (สัมภาษณ์ครูการศึกษาชั้นพื้นฐาน, 10/9/2558)</p>	<p>ดังนั้นการจัดขอบข่าย เนื้อหาประวัติศาสตร์ ชุมชนหรือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควรจัดหลักสูตรให้ ผู้เรียนต่อเนื่องกันไป ตั้งแต่ระดับ ประถมศึกษาจนถึง ระดับมัธยมศึกษา</p>

ตาราง 25 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
แนวทาง/ กระบวนการจัด กิจกรรมการ เรียนการสอน ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น	<p>การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นโดยการใช้หลักฐานจากเอกสารและหนังสือเป็นการบอกเล่าเรื่องราวแต่เพียงอย่างเดียว อาจทำให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดูแห้งแล้งไม่มีชีวิตชีวาเพราะไม่มีเรื่องราวของผู้คนในท้องถิ่นที่มีชีวิตอยู่ระหว่างยุคสมัย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral history) วิธีการทางมานุษยวิทยา (Anthropological approaches) โดยให้นักเรียนได้เข้าไปศึกษาสังเกตในภาคสนาม (Field study) การมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อสอบถามผู้รู้ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ หรืออาจจะเป็นพระสงฆ์ในหมู่บ้านนั้นๆ ที่เป็นผู้รู้หรือมีบทบาททางวัฒนธรรม เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ประเพณีอันเก่าแก่ของชุมชน เห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชน นอกจากนี้เมื่อเข้าไปในหมู่บ้านแล้วจะทำให้ นักเรียนได้รู้ว่าใครเป็นแหล่งข้อมูลที่จะสอบถามต่อไปได้อีก การเข้าไปในหมู่บ้านทำให้นักเรียนได้พบกับหลักฐานทางโบราณคดี หลักฐานที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ งานสถาปัตยกรรม จิตรกรรมฝาผนังจารึกต่างๆ ที่แสดงร่องรอยวิถีชีวิตที่ทำให้นักเรียนสามารถอธิบายเรื่องราวประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตนได้ดี และถ้าหากเรื่องที่นักเรียนต้องการศึกษาเกี่ยวข้องกับทัศนคติของผู้คนในชุมชน การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์อาจใช้เวลานาน ครูอาจแนะนำให้นักเรียนใช้แบบสอบถามที่ครูและนักเรียนช่วยกันสร้างขึ้นเพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล (สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตรและการสอน, 2/9/2558)</p>	<p>การเรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของนักเรียนและชุมชน ท้องถิ่น รวมทั้งมีหลักฐานข้อเท็จจริงให้เห็นชัดเจน ตัวอย่างเช่น เรื่องราวเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานครอบครัวของ ตน การเปลี่ยนแปลง เหตุการณ์สำคัญในท้องถิ่น หมู่บ้าน ตำบล ความเป็นมาของสถานที่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีต่างๆ เป็นต้น ใช้การศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) ที่ได้มาจากการถ่ายทอดความทรงจำ จากคนรุ่นผู้ใหญ่และคนเฒ่าคนแก่ในท้องถิ่น โดยการศึกษาชุมชนและสถานที่จริง การสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน</p>

ตาราง 25 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
แนวทาง/ กระบวนการจัด กิจกรรมการ เรียนการสอน ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น	<p>1) การกำหนดปัญหาวิจัยและการตั้งคำถามสำคัญ โดยผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะสืบค้นหรือเกิดจากความสนใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งเห็นว่าเรื่องราวในท้องถิ่นส่วนใดที่ควรจะนำเสนอหรือค้นคว้าเพิ่มเติม</p> <p>2) การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการรวบรวม ข้อมูลจากทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร เอกสาร ที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง ซึ่ง อาจจะเป็นหลักฐานชั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรองเท่าที่ จะเสาะหามาได้ ตลอดจนการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับ ท้องถิ่นจากอินเทอร์เน็ต และการใช้วิธีการทาง ประวัติศาสตร์บอกเล่า เช่น การสัมภาษณ์ และการ สอบถาม</p> <p>3) การวิพากษ์หลักฐาน เมื่อทำการรวบรวมทั้ง หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่เป็น ลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจากคำบอกเล่า ตำนานใน ท้องถิ่น หรือหลักฐานอื่นๆ แล้ว ครูและผู้เรียน ดำเนินการวิพากษ์ความน่าเชื่อถือของหลักฐานว่ามี มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น</p> <p>4) การเลือกสรรและจัดความสัมพันธ์ของหลักฐาน โดยนำข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ มาจัด กลุ่มแยกตามประเด็นที่มีความคล้ายคลึงหรือ สัมพันธ์กันเป็นประเด็นต่างๆ ซึ่งสามารถอธิบาย เรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้หลากหลายประเด็น</p>	<p>แนวทาง/กระบวนการ จัดกิจกรรมการเรียน การสอนประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น ได้แก่ การ กำหนดปัญหาในการ วิจัยและการตั้งคำถาม สำคัญ การใช้วิธีการ ทางประวัติศาสตร์ใน การรวบรวมข้อมูล การ วิพากษ์หลักฐาน การ เลือกสรรและจัด ความสัมพันธ์ของ หลักฐาน และการ นำเสนอเรื่องราวที่ ศึกษาค้นคว้า</p>

ตาราง 25 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการสัมภาษณ์	ประเด็นสำคัญที่นำไปใช้
	5) ขั้นการนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาค้นคว้า การนำเสนอเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อาจนำเสนอได้หลายรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน เช่น การเขียนเป็นรายงานการค้นคว้า การจัดนิทรรศการแสดงผลงานการสืบค้นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น การนำเสนอด้วยโปรแกรมพาวเวอร์พอยท์การเผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บไซต์ หรือด้วยวิธีการอื่นๆ ก็ได้ (สัมภาษณ์ครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 10/9/2558)	

จากตาราง 25 แสดงหลักการสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว มีหลักฐานข้อเท็จจริงให้เห็นชัดเจน ทำให้บทเรียนน่าสนใจ มีความหมายต่อการเรียนรู้ เกิดความภาคภูมิใจและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์แบบ Chronological Approach เป็นการจัดเนื้อหาหรือเหตุการณ์ตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้นและเป็นวิธีการที่นิยมใช้จัดเนื้อหาประวัติศาสตร์มากที่สุด และการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์แบบกำหนดหัวข้อหรือประเด็น (Topical Approach หรือ Thematic Approach)

แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ดังกล่าวมีความสอดคล้องเหมาะสมกับความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์ (Historical concepts) ที่นักเรียนควรจะได้ศึกษาในแต่ละระดับชั้น ได้แก่ กาลเวลา ความต่อเนื่องของเวลาและเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ สาเหตุและผลกระทบ สันติภาพ ความจงรักภักดี การตั้งถิ่นฐาน อารยธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกชาติ มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมชุมชน การพึ่งพาอาศัยกัน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า วิธีการทางประวัติศาสตร์ ข้อเท็จจริงและความคิดเห็น และความสัมพันธ์ของเหตุการณ์

แนวทาง/กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในวัยนี้ควรจะเรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว เป็นรูปธรรมและเข้าใจง่าย ดังนั้นการจัดขอบข่ายเนื้อหาประวัติศาสตร์ชุมชนหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควรจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษา โดยมีแนวทาง/กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ การกำหนดปัญหาในการวิจัยและการตั้งคำถามสำคัญ การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการรวบรวมข้อมูล การวิพากษ์หลักฐาน การเลือกสรรและจัดความสัมพันธ์ของหลักฐาน และการนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาค้นคว้า

ตาราง 26 แสดงความคิดเห็นหรือมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ที่ควรกำหนดในหลักสูตร

กลุ่มผู้เรียน	ความคิดเห็นหรือมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3	กาลเวลา ความต่อเนื่องของเวลาและเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ สาเหตุและผลกระทบ สันติภาพ ความจงรักภักดี การตั้งถิ่นฐาน อารยธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกชาติ มรดกทางวัฒนธรรม
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6	กาลเวลา ความต่อเนื่องของเวลาและเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ สาเหตุและผลกระทบ สันติภาพ ความจงรักภักดี การตั้งถิ่นฐาน อารยธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกชาติ มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมชุมชน การพึ่งพาอาศัยกัน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า วิธีการทางประวัติศาสตร์ ข้อเท็จจริงและความคิดเห็น และความสัมพันธ์ของเหตุการณ์
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6	กาลเวลา ความต่อเนื่องของเวลาและเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ สาเหตุและผลกระทบ สันติภาพ ความจงรักภักดี การตั้งถิ่นฐาน อารยธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกชาติ มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมชุมชน การพึ่งพาอาศัยกัน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า วิธีการทางประวัติศาสตร์ ข้อเท็จจริงและความคิดเห็น และความสัมพันธ์ของเหตุการณ์

จากตาราง 26 แสดงการสังเคราะห์ความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ที่ควรกำหนดในหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ กาลเวลา ความต่อเนื่องของเวลาและเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ สาเหตุและผลกระทบ สันติภาพ ความจงรักภักดี การตั้งถิ่นฐาน อารยธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกชาติ มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมชุมชน การพึ่งพาอาศัยกัน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า วิธีการทางประวัติศาสตร์ ข้อเท็จจริงและความคิดเห็น และความสัมพันธ์ของเหตุการณ์

ตาราง 27 แสดงขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประเด็นการสังเคราะห์	การสังเคราะห์ขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ประเด็นที่นำไปใช้สร้างหลักสูตร
ขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	<p>ประถมศึกษาปีที่ 1 เหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับลำดับเวลาการเรียนรู้ความเป็นมาของท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ประวัติตนเอง</p> <p>ครอบครัวและผลงานสำคัญในอดีตของบรรพบุรุษ การศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ จากสิ่งของต่างๆ ของครอบครัวเช่น ภาพถ่ายบรรพบุรุษ ภาพถ่ายครอบครัว และของเก่าที่สะสมมาจากบรรพบุรุษ เป็นต้น ประวัติโรงเรียน ศึกษาในเชิงเปรียบเทียบให้เห็นวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบันในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 10-15 ปี เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและความเป็นท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับความเป็นชาติไทย</p>	<p>1) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นครสวรรค์และลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา</p> <p>2) บรรพบุรุษและตระกูลสำคัญในท้องถิ่น</p> <p>3) วิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน</p> <p>4) เหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น</p> <p>5) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา</p> <p>6) สถานที่สำคัญและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์</p>

ตาราง 27 (ต่อ)

ประเด็นการ สังเคราะห์	การสังเคราะห์ขอบข่ายและลำดับ ประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการจัดการ เรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ประเด็นที่นำไปใช้สร้าง หลักสูตร
	<p>ประถมศึกษาปีที่ 2 ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในท้องถิ่นทั้งอดีตและปัจจุบัน เช่น ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน นักการปกครองท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น เน้นศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นแบบอย่างที่ดี ประวัติของท้องถิ่น/ชุมชน/จังหวัด เน้นศึกษาเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน เช่น ลักษณะที่อยู่อาศัย ศาสนสถาน โรงเรียน โรงพยาบาล ถนนในชุมชน การละเล่น ของเล่นสำหรับเด็ก และแหล่งนันทนาการชุมชน เป็นต้น ช่วงเวลาของพัฒนาการแห่งยุคสมัยประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในอดีตถึงปัจจุบันในด้านการตั้งถิ่นฐาน ศาสนา การศึกษา การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) ยุคสมัยของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2) หลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา 3) ความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นในแต่ละยุคสมัยในด้านการตั้งถิ่นฐาน ศาสนา การศึกษา การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ 4) มรดกทางวัฒนธรรมประเพณี 5) ชีวประวัติ ประวัติบุคคลและบุคคลสำคัญของท้องถิ่น
<p>ขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น</p>	<p>ประถมศึกษาปีที่ 3 วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่าจากบุคคลในท้องถิ่นร่วมสมัย (อย่างง่าย) เกี่ยวกับประวัติชนกลุ่มน้อย ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องตำนาน นิทานพื้นบ้าน วรรณคดีพื้นบ้าน พิธีกรรมความเชื่อต่างๆ เพื่อให้เข้าใจความเป็นมาของท้องถิ่น และเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นจนเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกท้องถิ่น เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้คนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทต่างๆ และแหล่งข้อมูลที่</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา 2) ประวัติโรงเรียนและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง 3) การตั้งถิ่นฐาน 4) วัฒนธรรมประเพณีในชุมชนท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์

ตาราง 27 (ต่อ)

ประเด็นการ สังเคราะห์	การสังเคราะห์ขอบข่ายและลำดับ ประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการจัดการ เรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ประเด็นที่นำไปใช้สร้าง หลักสูตร
	<p>เกี่ยวข้อง การตั้งถิ่นฐานและวิถีชุมชนในพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่น ฐานและพัฒนาการชุมชนสำคัญในท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางชาติ พันธุ์และศาสนาในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและ ภาคกลางที่ควรอนุรักษ์</p>	<p>5) บุคคลสำคัญ ชีวประวัติ ของบรรพบุรุษในท้องถิ่น 6) พระราชประวัติและพระ ราชกรณียกิจของ พระมหากษัตริย์ต่อการ พัฒนาท้องถิ่น</p>
	<p>ประถมศึกษาปีที่ 4 วิธีการทางประวัติศาสตร์และ ยุคสมัยของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาและภาคกลาง พัฒนาการของมนุษย์ใน พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางยุคก่อน และสมัยประวัติศาสตร์ การสร้างอาณาจักรสำคัญ ในอดีต ประเภทหลักฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อการเข้าใจการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน การตั้งหลัก แหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อน ประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ที่ปรากฏจาก หลักฐานประวัติศาสตร์และโบราณคดีในพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา พัฒนาการของชุมชนสำคัญสมัย อาณาจักรทวารวดีในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ และประวัติของกษัตริย์และบุคคลสำคัญในสมัย อาณาจักรทวารวดี</p>	<p>1) วิธีการทางประวัติศาสตร์ และยุคสมัยประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นของจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา 2) การศึกษาหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 3) การตั้งหลักแหล่งและ พัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อน และยุคประวัติศาสตร์ที่ ปรากฏหลักฐานทาง โบราณคดีในท้องถิ่น 4) พัฒนาการของอารยธรรม มนุษย์ 5) พัฒนาการของอาณาจักร ไทยในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา 6) ประวัติและผลงานบุคคล สำคัญของอาณาจักรไทยใน พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา</p>

ตาราง 27 (ต่อ)

ประเด็นการ สังเคราะห์	การสังเคราะห์ขอบข่ายและลำดับ ประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการจัดการ เรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ประเด็นที่นำไปใช้สร้าง หลักสูตร
ขอบข่ายและ ลำดับ ประสบการณ์ การเรียนรู้ของ หลักสูตร ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น	<p>ประถมศึกษาปีที่ 5 หลักฐานประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาประเภทลาย ลักษณะอักษรและไม่เป็นลายลักษณะอักษร ความรู้ ท้องถิ่นจากประวัติศาสตร์นิพนธ์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ ตอนล่างที่แสดงการอยู่ร่วมกันของคนในท้องถิ่นที่ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อิทธิพลอารย ธรรมจีนและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในยุคสมัย ทางประวัติศาสตร์พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา พัฒนาการของชุมชนสำคัญสมัยสุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์</p>	<p>1) หลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2) ข้อมูลประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น -3) หลักฐาน ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นและ ภายนอก 4) ความสัมพันธ์ด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และ การเมืองของท้องถิ่นกับรัฐ ไทยและประเทศเพื่อนบ้าน 5) การพัฒนาท้องถิ่น 6) พัฒนาการของ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยาในสมัย รัตนโกสินทร์ 7) ชีวประวัติและผลงาน บุคคลสำคัญที่มีต่อการ พัฒนาต่าง ๆ</p>

ตาราง 27 (ต่อ)

ประเด็นการ สังเคราะห์	การสังเคราะห์ขอบข่ายและลำดับ ประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการจัดการ เรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ประเด็นที่นำไปใช้สร้าง หลักสูตร
	<p>ประถมศึกษาปีที่ 6 วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ความสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางกับภูมิภาคต่างๆ ของไทย พัฒนาการของประวัติศาสตร์พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางในสมัยรัตนโกสินทร์ ชีวประวัติและผลงานบุคคลสำคัญด้านการพัฒนาท้องถิ่นสมัยรัตนโกสินทร์เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอดของการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องกาลเวลาจากอดีตปัจจุบันไปสู่อนาคต เป็นการปูพื้นฐานให้ผู้เรียนรู้จักชื่อของดินแดนหรืออาณาจักรต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางอย่างกว้างๆ ก่อนที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่างๆ ในระดับขั้นต่อไป</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา 2) ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 3) ความสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่นกับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน 4) การพัฒนาท้องถิ่นและมิติความสัมพันธ์กับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน 5) พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 6) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น 7) ภาคประชาสังคมและองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ในปัจจุบัน

ตาราง 27 (ต่อ)

ประเด็นการ สังเคราะห์	การสังเคราะห์ข้อบ่งชี้และลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตร และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
แนวการจัดการ เรียนการสอน ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น	<p>1) ระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย โดยตั้งคำถามสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่นของตนเอง อภิปรายร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน จัดลำดับหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย การเลือกหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย</p> <p>2) การตั้งสมมติฐานและทดสอบสมมติฐาน ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดสมมติฐานตามประเด็นที่กำหนดไว้ ครูกำหนดให้ผู้เรียนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น กำหนดวิธีการศึกษาหลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรอง การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นจากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า</p> <p>3) การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้เรียนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล/หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจากคำบอกเล่า และหลักฐานต่างๆ ครูและผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐานในด้านความน่าเชื่อถือ สรุปผลจากการวิเคราะห์และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐาน</p> <p>4) การสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น ผู้เรียนนำข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ มาจัดกลุ่มแยกตามประเด็นที่มีความคล้ายคลึงหรือสนับสนุนกันเป็นประเด็นต่างๆ ผู้เรียนดำเนินการสร้างเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้หลากหลาย</p> <p>5) การสรุปผลการศึกษา ผู้เรียนร่วมกันสรุปผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา ผู้เรียนนำเสนอผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา ผ่านการเขียนเป็นรายงาน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานการสืบค้นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บไซต์ หรือด้วยวิธีการอื่นๆ ก็ได้</p>

จากตาราง 27 แสดงการสังเคราะห์ข้อบ่งชี้และลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามหลักการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่เน้นการเรียนรู้สิ่งที่ผู้เรียนคุ้นเคย ได้แก่ เรื่องราวของตนเอง ครอบครัว ผู้คนที่อยู่รอบๆ ช้าง สังคมในหมู่บ้าน ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่แล้วเชื่อมโยงประสบการณ์ขยายไปสู่สังคมในระดับใหญ่ขึ้น ซึ่งผู้เรียนจะได้สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานหลากหลาย ด้วยการตั้งประเด็นคำถามทาง

ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เช่น ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่อถนน ความเป็นมาของสถานที่สำคัญ ความเป็นมาของขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น รู้จักแหล่งข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ในท้องถิ่น สามารถรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลอย่างง่าย ๆ เข้าใจความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ แยกแยะความคิดเห็นกับข้อเท็จจริงที่อยู่ในข้อมูลได้โดยใช้ทักษะการสังเกต การสอบถาม การสำรวจ การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การเชื่อมโยงและการสังเคราะห์อย่างง่าย ๆ เพื่อฝึกฝนทักษะวิธีการทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ และสามารถนำข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

**หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการศึกษาอิงถิ่นฐาน
สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน
จังหวัดนครสวรรค์**

1. ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร

การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันอาศัยหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดเนื้อหาสาระทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์กระแสหลัก ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์แนวชาตินิยม (Nationalism) เน้นเนื้อหาสาระทางประวัติศาสตร์ในแนวกว้าง เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติ ไม่เน้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่อยู่รอบตัวผู้เรียนในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ (ฉลอง สุนทรวาณิชย์, 2529, หน้า 20; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2548, หน้า 10; อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2548, หน้า 86; ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554) เนื้อหาสาระที่จัดไว้ในหลักสูตรไม่ได้เน้นที่จะปลูกฝังการพัฒนาความคิดเชิงประวัติศาสตร์ (Historical mind) ให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้น้อย ความรู้ที่ได้จากการเรียนประวัติศาสตร์ในโรงเรียน จึงไม่สอดคล้องกับประสบการณ์ตรงของผู้เรียนในท้องถิ่น และมีได้ก่อให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ (Rittidet, 2011, p. 224; อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2548, หน้า 10; เลิศชาย ศิริชัย, 2552, หน้า 6) และ สื่อการเรียนการสอนที่ใช้จริงในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นตำราเรียนและเป็นเอกสารมากกว่าสื่ออื่นๆ เพราะไม่มีแหล่งผลิตสื่อทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุนการผลิตสื่อการสอนที่มีคุณภาพและหลากหลายให้ใช้ในโรงเรียน ซึ่งนักวิชาการได้ให้ทัศนะว่า การเรียนประวัติศาสตร์จากตำราเรียนที่มีเนื้อหาสาระทางประวัติศาสตร์ในแนวกว้าง ทำให้ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีเนื้อหาตายตัวไม่สอดคล้องกับประสบการณ์จริงของผู้เรียนในท้องถิ่นต่างๆ (วิชัย ต้นศิริ, 2543, หน้า 7; อมรวิรัช นาคกรรพ และคณะ, 2551, หน้า 33; ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554; ไพจิตร วสันตเสนานนท์ และคณะ, 2554, หน้า 16) อนึ่ง การศึกษาในระบบโรงเรียนจึงเป็นช่องทางเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เป็นการเริ่มต้นหรือฟื้นความทรงจำร่วมของสังคมในระดับชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติผ่านการร่วมมือกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้รู้ในท้องถิ่น และนักวิชาการเพื่อค้นหาอดีตของตนเองอันเป็นเสมือนต้นธารแห่งชีวิตและจิตวิญญาณชุมชนที่สืบสานมาจากบรรพบุรุษเพื่อให้คนในปัจจุบันได้เรียนรู้จดจำและสืบสานต่อไป (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2548)

ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญในภาคกลางของประเทศไทย ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำอันอุดมสมบูรณ์ทำให้เป็นดินแดนที่ผู้คนจากภูมิภาคต่างๆ หลั่งไหลอพยพเข้ามาทำมาหากินตั้งแต่ออดีตจนถึงปัจจุบัน จากหลักฐานทางโบราณคดีตั้งแต่

สมัยก่อนประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าดินแดนแถบนี้เคยเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน ศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยน แหล่งอารยธรรม ศูนย์กลางของอำนาจทางการเมือง และแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ชูพินิจ เกษมณี และกุลวดี เจริญศรี, 2549) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เขตจังหวัดนครสวรรค์ และพื้นที่ใกล้เคียงจึงมีเรื่องราวของประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่น่าสนใจศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อไป

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานในงานวิจัยนี้ มิได้มีความมุ่งหมายที่จะต่อต้านหรือลดทอนความสำคัญของประวัติศาสตร์ชาติหรือประวัติศาสตร์กระแสหลักแต่อย่างใด แต่เป็นความพยายามที่จะสร้างหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระและบริบทที่แตกต่างจากประวัติศาสตร์ชาติ ถึงแม้ว่าประวัติศาสตร์ในตำราเรียนที่รับผิดชอบโดยกระทรวงศึกษาธิการได้อธิบายประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติ และแบ่งยุคสมัยตามอำนาจหลักที่สถาปนาโดยรัฐไทย ได้แก่ สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ หรือแม้แต่เรียงตามลำดับรัชกาล (สร้อยดี อ่องสกุล, 2552) ซึ่งก็ยังคงอยู่ในกรอบประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยม ซึ่งเกี่ยวข้องกับกษัตริย์และผู้นำของชาติ แต่เรื่องราวที่เป็นประวัติศาสตร์สังคม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อ และประเพณีวัฒนธรรมของชาวบ้านธรรมดาสามัญที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นนั้นๆ ก็ยังถูกละเลยหรือทำให้กลายเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติ (Mukdawijitra, 2013; Winichakul, 1994; Winichakul, 2000) นอกจากนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติได้มีนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและตีพิมพ์ไว้แล้วเป็นจำนวนมาก ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาค้นคว้าได้ทั่วไป ขณะที่ครูผู้สอนประวัติศาสตร์สามารถหาซื้อหนังสือหรือตำราเรียนด้านประวัติศาสตร์มาใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนได้ แต่การสร้างหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เน้นการเรียนรู้อิงประวัติศาสตร์ในบริบทท้องถิ่นและมีความหมายต่อผู้เรียนอย่างแท้จริงในลักษณะที่เป็นรายวิชาพื้นฐานภายใต้กรอบโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มิได้กระทำกันอย่างจริงจัง

ดังนั้น การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา จึงเป็นแนวทางการสร้างหลักสูตรประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ โดยอ้างถึงหนังสือ สพฐ. ที่ ศธ 04010/ว 810 ลงวันที่ 14 มกราคม 2552 ตามที่อ้างถึงสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ออกแนวปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการ

จัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นการเฉพาะสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นกรณีต้นแบบที่อาจมีการปรับปรุงหรือประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ รวมถึงพื้นที่ใกล้เคียง และยังคงอยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (แบบทำยคำสั่ง สพฐ. ที่ 683/2552 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2552) ซึ่งในระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) ให้เพิ่มเวลาเรียนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จาก 80 ชั่วโมงต่อปี เป็น 120 ชั่วโมงต่อปี โดยกำหนดให้เรียนสาระประวัติศาสตร์ 40 ชั่วโมงต่อปี หลักสูตรฉบับนี้ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะการรู้ถิ่นฐาน (Place literacy) อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกต่อไปในอนาคต

2. หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน มีหลักการที่สำคัญดังนี้

1. เป็นหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาในท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์มาบูรณาการเข้ากับสาระความรู้ประวัติศาสตร์ไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
2. เป็นหลักสูตรที่ใช้แนวคิดการวิจัยเป็นฐาน โดยผู้เรียนสร้างความรู้จากการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการเรียนรู้จากบริบทจริงในลักษณะของการเป็นเยาวชนนักวิจัย (Student as researcher)
3. เป็นหลักสูตรที่เน้นการรู้ถิ่นฐาน (Place literacy) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของหลักการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดในการสร้างความเป็นพลเมืองให้แก่ผู้เรียนในชุมชน สังคม และโลก

3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป

เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน ผู้เรียนควรมีคุณลักษณะโดยทั่วไป ดังนี้

1. ความรู้เนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2. กระบวนการเรียนรู้ผ่านการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
3. ความรู้สืกรักถิ่นฐานบ้านเกิด

3.2 จุดมุ่งหมายเฉพาะ

เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน ผู้เรียนควรมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน (Place literacy) ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย
2. มีความรู้ความเข้าใจเชิงพหุวัฒนธรรม
3. มีความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม
4. มีความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก

4. คำอธิบายรายวิชา

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานได้มีการกำหนดคำอธิบายรายวิชาที่เป็นภาพรวมสำหรับเป็นแนวทางการนำไปสร้างหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

อธิบายความเป็นท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับความเป็นไทย อธิบายเวลาและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ไทย อธิบายความรู้วิธีการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ยกตัวอย่างวิธีการประยุกต์ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสำรวจหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นที่สำคัญ บอกสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งบุคคลสำคัญในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งวัฒนธรรมในท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

อธิบายพัฒนาการยุคสมัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและเขตภาคกลางของประเทศไทย บอกความเป็นมาของชาติพันธุ์ในเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและเขตภาคกลาง และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย อธิบายลักษณะร่วมกันของความ เป็นมาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและเขตภาคกลาง และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภูมิภาคอื่นๆ ของไทย เปรียบเทียบพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่แสดงพื้นฐานความเป็นไทยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

อธิบายและยกตัวอย่าง หลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนในเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย ศึกษาเปรียบเทียบหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนในภาคอื่นของประเทศไทย และอธิบายแหล่งภูมิปัญญาสำคัญในเขตลุ่ม

แม่น้ำเจ้าพระยาและพื้นที่ภาคกลางรวมถึงลักษณะร่วมกันของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

อธิบายและยกตัวอย่างพัฒนาการของมนุษย์ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและพื้นที่ภาคกลางยุคก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และยกตัวอย่างเปรียบเทียบพัฒนาการของมนุษย์ในท้องถิ่นอื่นของประเทศเช่น ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ แสดงลักษณะที่เหมือนและแตกต่างระหว่างพัฒนาการของมนุษย์ในท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

อธิบายและระบุอิทธิพลของอารยธรรมต่างชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ส่งผลต่ออารยธรรมในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและพื้นที่ภาคกลางยุคสมัยต่างๆ วิเคราะห์อิทธิพลอารยธรรมสำคัญของต่างชาติที่สำคัญซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคม ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมของประชาชนทั้งในระดับท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ภาคกลางและประเทศไทยในยุคสมัยต่างๆ โดยเฉพาะการติดต่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจในภูมิภาค อธิบายความเจริญและความเสื่อมของอาณาจักรสำคัญสมัยประวัติศาสตร์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

อธิบายและระบุพัฒนาการความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากการก่อตั้งอาณาจักรสำคัญในอดีตและความเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศ อธิบายหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและเขตภาคกลางของประเทศไทย มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญประเภทต่างๆ สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาโดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย บอกประวัติและผลงานบุคคลสำคัญในท้องถิ่นแขนงต่างๆ

5. โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งพัฒนาขึ้นตามกรอบรายวิชาประวัติศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 40 ชั่วโมง/ปี หรือจำนวน 20 ชั่วโมง/ภาคเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รหัสวิชา ส 11102
2. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รหัสวิชา ส 12102
3. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รหัสวิชา ส 13102

4. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รหัสวิชา ส 14102

5. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รหัสวิชา ส 15102

6. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รหัสวิชา ส 16102

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างรายวิชา ดังนี้

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
1	ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.1 ป.1/1 ป.1/2	1) ความเป็นมาในอดีตของจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา 2) วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาความเป็นมาของชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่
2	ความเป็นมาของบรรพบุรุษและประวัติตระกูลสำคัญในจังหวัดนครสวรรค์	ส 4.1 ป.1/2 ป.1/3	1) ความสำคัญของบรรพบุรุษของชุมชนในฐานะบุคคลประวัติศาสตร์ที่มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นด้านต่างๆ 2) ประวัติตระกูลสำคัญของชุมชนชาวไทยพุทธ ชาวจีน ชาวมุสลิม ชาวคริสต์ และกลุ่มชนชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีความสำคัญและมีบทบาทต่อท้องถิ่นในปัจจุบัน

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
3	วิถีชีวิตชาวนครสวรรค์ และลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และความเปลี่ยนแปลง ทางสังคมจากอดีตสู่ ปัจจุบัน	ส. 4.2 ป.1/1 ป.1/2	1) การประกอบอาชีพของคนใน ท้องถิ่น เช่น การเกษตร การ ประมง การปศุสัตว์ การค้าและ การพาณิชย์ในอดีตและปัจจุบัน 2) สภาพสังคมและการ ดำรงชีวิตของชาวนครสวรรค์ และประชาชนในเขตลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา เช่น ความ เจริญรุ่งเรืองในอดีตด้านการ ค้าขายทางน้ำและศูนย์รวมของ ประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม มาตั้งแต่โบราณ 3) วัฒนธรรมประเพณีอัน หลากหลาย เช่น การละเล่น พื้นบ้าน การเฉลิมฉลองประจำปี และอาหารพื้นถิ่น ที่เกิดขึ้นจาก การผสมผสานระหว่าง วัฒนธรรมของชาวไทย-พุทธ มุสลิม จีน และคริสต์
4	เหตุการณ์สำคัญในอดีตที่ ส่งผลต่อการพัฒนา จังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.2 ป.1/1 ป.1/2	1) การก่อตั้งอาณาจักรโบราณ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา 2) ความเจริญและความเสื่อม ของอาณาจักรทวารวดี

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
5	ความเป็นมาและ ความสำคัญของท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง ของประวัติศาสตร์ไทย	ส. 4.3 ป.1/1 ป.1/2	1) ความเป็นมาและ ความสำคัญของจังหวัด นครสวรรค์ในสมัยโบราณ 2) ความหลากหลายทาง วัฒนธรรมของคนในพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา 3) ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม ชนต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา
6	ต้นกำเนิดความ หลากหลายทาง วัฒนธรรมของพื้นที่ จังหวัดนครสวรรค์และลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา และ ลักษณะเด่นของ วัฒนธรรมท้องถิ่นใน ฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรมไทย	ส. 4.3 ป.1/2 ป.1/3	1) พัฒนาการของสังคมพหุ วัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัด นครสวรรค์และลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาด้านชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และความเชื่อ 2) ลักษณะเด่นของความ หลากหลายทางวัฒนธรรมใน พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยาที่มีลักษณะร่วม และแตกต่างจากวัฒนธรรมไทย 3) ตัวอย่างวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านภาษา ศาสนา ศิลปกรรม ภูมิปัญญาแขนงต่างๆ เช่น สถาปัตยกรรมบ้านเรือน ที่อยู่ อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหารการ กินในแต่ละท้องถิ่น

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
7	สถานที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์และแหล่ง เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมในท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์	ส. 4.3 ป.1/2 ป.1/3	1) ตัวอย่างสถานที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ในจังหวัด นครสวรรค์ 2) ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ ทางประวัติศาสตร์จังหวัด นครสวรรค์และลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
1	ยุคสมัยประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นของจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.1 ป.2/1 ป.2/2	1) การแบ่งยุคทางประวัติศาสตร์ ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของ จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา 2) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ เกี่ยวข้องกับยุคสมัย ประวัติศาสตร์ หลักฐานที่เป็น ลายลักษณ์อักษรและไม่มี ลายลักษณ์อักษร 3) พัฒนาการของความเจริญ และความเสื่อมของอาณาจักร สมัยโบราณและความเปลี่ยนแปลง สู่การสร้างอาณาจักรสยาม

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2	หลักฐานทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ที่ เกี่ยวกับจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.1 ป.2/1 ป.2/2	1) หลักฐานทางโบราณคดีและ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาด้านชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) เปรียบเทียบหลักฐานทาง โบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่ เกี่ยวกับจังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ประเภทต่างๆ
3	หลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และสภาพความ เปลี่ยนแปลงของชุมชน ท้องถิ่นในแต่ละยุค	ส. 4.2 ป.2/1 ป.2/2	1) ความหมายและความสำคัญ ของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น 2) พัฒนาการและความ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จังหวัดนครสวรรค์และลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา 3) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ สำคัญในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และภูมิปัญญา 4) ชุมชนท้องถิ่นในฐานะที่เป็น แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
4	บริบทท้องถิ่นจากความ เปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมของจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.2 ป.2/1 ป.2/2	1) อาชีพและการทำมาหากิน ของคนในท้องถิ่นจากอดีตจนถึง ปัจจุบัน 2) สภาพสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจที่ส่งผล ต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น 3) สภาพสังคมวัฒนธรรมของ จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา
5	ชีวประวัติและผลงานของ บุคคลสำคัญของจังหวัด นครสวรรค์	ส. 4.3 ป.2/1 ป.2/2	1) ชีวประวัติและผลงานบุคคล สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและศาสนา 2) ชีวประวัติและผลงานของ บุคคลสำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ ด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น
6	มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีของจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.3 ป.2/1 ป.2/2	1) ความหมายและประเภท มรดกทางวัฒนธรรมประเพณี ของจังหวัด 2) ประเพณีสำคัญของจังหวัด นครสวรรค์ ประวัติความเป็นมา และความสำคัญ บทบาทของ ประเพณีในการรักษาเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรม

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
			3) มรดกทางวัฒนธรรม ศาสนา ภาษา อาหาร ภูมิปัญญา ที่อยู่ อาศัย การแพทย์และ สาธารณสุข ศิลปะการแสดง พิธีกรรม ความเชื่อ ตำนาน เรื่อง เล่าในท้องถิ่นของกลุ่มพหุ วัฒนธรรม
			4) บทบาทของวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่นของจังหวัด นครสวรรค์ที่สร้างเสริมสังคมพหุ วัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันใน ท้องถิ่นอย่างสันติสุข

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
1	เหตุการณ์สำคัญที่ เกี่ยวข้องกับการดำเนิน ชีวิตของผู้คนในจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.1 ป.3/1 ป.3/2	1) การนับศักราชช่วงเวลาและ ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ และ การเกิดเหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์ 2) การนับเวลาประวัติครอบครัว และชุมชน

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
			<p>3) เหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเจริญทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา</p> <p>4) เวลาและเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การก่อตั้งอาณาจักรสำคัญ ความสัมพันธ์กับรัฐไทยส่วนกลาง และการรับอารยธรรมจากต่างประเทศ</p>
2	ประวัติโรงเรียนและ หลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง	ส. 4.1 ป.3/1 ป.3/2	<p>1) สืบค้นความเป็นมาของโรงเรียนในท้องถิ่นจากหลักฐานประวัติศาสตร์</p> <p>2) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งชุมชนและการก่อตั้งโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์</p> <p>3) ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากชุมชน</p>
3	การตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิต ของคนในจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.2 ป.3/1 ป.3/2 ป.3/3	<p>1) ประวัติการตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิตของกลุ่มคนในท้องถิ่น สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์</p> <p>2) ปัจจัยสำคัญในการตั้งถิ่นฐาน ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ การอพยพย้ายถิ่น และพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชน</p>

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
			3) หลักฐานทางประวัติศาสตร์และการก่อตั้งชุมชนสำคัญในเขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
4	วัฒนธรรมประเพณีในชุมชนท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์	ส. 4.2 ป.3/1 ป.3/2 ป.3/3	1) ประวัติศาสตร์ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทย พุทธจากอดีตจนถึงปัจจุบัน 2) ประวัติศาสตร์ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน 3) ประวัติศาสตร์ด้านวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน 4) แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในชุมชนท้องถิ่น
5	บุคคลสำคัญของท้องถิ่น	ส. 4.3 ป.3/1 ป.3/2 ป.3/3	1) ประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักปราชญ์ ข้าราชการ พระสงฆ์ พ่อค้า และกลุ่มชนจากชาติพันธุ์ต่างๆ รวมถึงชาวบ้านทั่วไป 2) ประวัติตระกูลสำคัญที่มีบทบาทในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในจังหวัดนครสวรรค์

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
6	ชีวประวัติของบรรพบุรุษ ในท้องถิ่น	ส. 4.3 ป.3/1 ป.3/2 ป.3/3	1) สืบค้นประวัติตระกูลของ นักเรียนจากประวัติต้นตระกูล ของบรรพบุรุษในท้องถิ่น 2) ชีวประวัติของบุคคลสำคัญที่ ทำประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นด้าน สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และ ศิลปวัฒนธรรม
7	พระราชประวัติและพระ ราชกรณียกิจของ พระมหากษัตริย์ต่อการ พัฒนาจังหวัดนครสวรรค์	ส. 4.3 ป.3/1 ป.3/2 ป.3/3	1) พระราชกรณียกิจของ พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการ ปฏิรูปการปกครองมณฑล นครสวรรค์ 2) พระราชประวัติของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และหลักการพัฒนา ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง 3) ประวัติการพัฒนารัฐ นครสวรรค์จากแนวพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 จากอดีต จนถึงปัจจุบัน

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
1	วิธีการทางประวัติศาสตร์ และยุคสมัย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของ จังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.1 ป.4/1 ป.4/2 ป.4/3	1) วิธีการและหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและ ขั้นตอนการใช้วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ 2) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นของจังหวัดนครสวรรค์ และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ยุคก่อนและสมัยประวัติศาสตร์ 3) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ ปรากฏในท้องถิ่นและแหล่ง เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ เกี่ยวข้อง 4) ยุคสมัยในการศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา และการเปรียบเทียบ ยุคสมัยในการศึกษา ประวัติศาสตร์ไทยที่อยู่ใน ช่วงเวลาเดียวกัน

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2	การศึกษาหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของ จังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อการอยู่ร่วมกันใน สังคมพหุวัฒนธรรม	ส. 4.1 ป.4/2 ป.4/3	1) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเภทต่างๆ ที่ปรากฏใน การศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และภูมิ ปัญญาของของจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาในสมัยประวัติศาสตร์ 2) หลักฐานลายลักษณ์อักษร เช่น ประวัติศาสตร์นิพนธ์ ตำรา ศาสนา ตำราสมุนไพรร ตำนาน เรื่องเล่า บันทึกความทรงจำ และประวัติบุคคลสำคัญของ จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา 3) แหล่งเรียนรู้ทาง ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการ ตั้งหลักแหล่งของกลุ่มชนที่มี ความหลากหลายทางชาติพันธุ์

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
3	การตั้งหลักแหล่งและ พัฒนาการของมนุษย์ยุค ก่อนประวัติศาสตร์และ ยุคประวัติศาสตร์ที่ ปรากฏหลักฐานทาง โบราณคดีในพื้นที่จังหวัด นครสวรรค์	ส. 4.2 ป.4/1 ป.4/2	1) ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของ มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และวิถีการดำรงชีวิตในแต่ละ ยุคสมัย 2) พัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง และ เศรษฐกิจของมนุษย์สมัย ประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา 3) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ กลุ่มโบราณวัตถุ โบราณสถาน และสถานที่สำคัญ ชุมชน โบราณที่แสดงการตั้งถิ่นฐาน การดำรงชีวิตของผู้คนในพื้นที่ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
4	หลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ในพื้นที่ จังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ที่แสดงพัฒนาการของ อารยธรรมมนุษย์	ส. 4.2 ป.4/1 ป.4/2	1) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในชุมชนที่แสดงถึงวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพื้นที่ จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา 2) การศึกษาชุมชนโบราณที่มี ความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา 3) หลักฐานการจดบันทึกทาง ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุใน ท้องถิ่น และแนวทางการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
5	พัฒนาการของอาณาจักร ไทยในพื้นที่จังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.3 ป.4/1 ป.4/2 ป.4/3	1) ความเจริญทางอารยธรรม ของอาณาจักรสุโขทัยและ อยุธยา 2) มรดกทางวัฒนธรรมด้าน เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ภาษา และศาสนาของ อาณาจักรสุโขทัยและอยุธยาที่มี ต่อเมืองนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
6	ประวัติและผลงานของ บุคคลสำคัญของ อาณาจักรไทยในพื้นที่ จังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.3 ป.4/2 ป.4/3	1) กษัตริย์และราชวงศ์ของ อาณาจักรสุโขทัยและอยุธยาที่มี บทบาทสำคัญในการสร้างความ เจริญทางการเมืองการปกครอง สังคม และเศรษฐกิจ 2) ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ ของอาณาจักรสุโขทัยและอยุธยา ที่พบในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
1	หลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นใน พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา	ส. 4.1 ป.5/1 ป.5/2 ป.5/3	1) ความสำคัญและประเภทของ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ใน การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา 2) หลักฐานด้านโบราณวัตถุ โบราณสถาน และสถานที่สำคัญ ในการศึกษาประวัติศาสตร์

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
			3) แนวทางการจัดการความรู้ หลักฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา
2	ข้อมูลประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาจากหลักฐาน ประวัติศาสตร์ในชุมชน ท้องถิ่นและหลักฐาน ภายนอกชุมชน	ส. 4.1 ป.5/1 ป.5/2 ป.5/3	1) พัฒนาการของ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัด นครสวรรค์และประวัติศาสตร์ ชุมชนพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา 2) พัฒนาการของเมือง นครสวรรค์และการปกครอง ท้องถิ่นในเขตภาคกลาง ของไทย 3) บริบทด้านสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ การดำเนินชีวิต อาชีพ และการทำมาหากิน ภาษา ศาสนา และความเชื่อ เป็นต้น
3	ความสัมพันธ์ด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และ การเมืองของท้องถิ่นกับรัฐ ไทยและประเทศเพื่อน บ้าน	ส. 4.2 ป.5/1 ป.5/2	1) เมืองนครสวรรค์ในฐานะที่ เป็นรัฐกึ่งกลางกับ ประวัติศาสตร์ไทย 2) ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ภาษา และ ชาติพันธุ์ ของคนในท้องถิ่นกับ ประเทศเพื่อนบ้าน

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
			3) การรับอิทธิพลทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ภาษา และ ชาติพันธุ์ของกลุ่มประเทศเพื่อน บ้าน เช่น จีน พม่า มอญ และ เขมร สู่ชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา
4	การพัฒนาท้องถิ่นและมิติ ความสัมพันธ์กับรัฐไทย และประเทศเพื่อนบ้าน	ส. 4.2 ป.5/1 ป.5/2	1) การพัฒนาเชิงพื้นที่จังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาในมิติทางสังคมและ เศรษฐกิจกับรัฐไทยส่วนกลาง 2) การพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เป็น ศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ ภาคกลางเพื่อการรองรับ อาเซียน
5	พัฒนาการของ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในสมัยรัตนโกสินทร์	ส. 4.3 ป.5/1 ป.5/2 ป.5/3 ป.5/4	1) พัฒนาการของประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาสมัย รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 2) พัฒนาการของประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาสมัย รัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ก่อน การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
			3) พัฒนาการของประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาสมัย รัชกาลที่ 7 หลังการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 9 ใน ปัจจุบัน
6	ชีวประวัติและผลงาน บุคคลสำคัญที่มีต่อการ พัฒนาด้านต่างๆ ของ จังหวัดนครสวรรค์	ส. 4.3 ป.5/1 ป.5/2 ป.5/3	1) ชีวประวัติและผลงานบุคคล สำคัญด้านการพัฒนาการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของ จังหวัดนครสวรรค์ 2) ประวัติตระกูลสำคัญที่มี บทบาทในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในจังหวัดนครสวรรค์

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
1	การศึกษาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา	ส. 4.1 ป.6/1 ป.6/2	1) วิธีการทางประวัติศาสตร์และ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา 2) ประเภทและข้อจำกัดในการ ใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น 3) ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านโครงการประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า และ ประยุกต์ใช้วิธีการทาง ประวัติศาสตร์เพื่อศึกษาท้องถิ่น
2	ความสำคัญของ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.1 ป.6/1 ป.6/2	1) การรวบรวมหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อศึกษา ความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ของชุมชนชาวจีนในอดีตและ สภาพความเปลี่ยนแปลงใน ปัจจุบัน 3) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ของชุมชนชาวมุสลิม และกลุ่ม ชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น มอญ เขมร และญวน

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
3	ความสัมพันธ์ด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และ การเมืองของท้องถิ่นกับ รัฐไทยและประเทศเพื่อน บ้าน	ส. 4.2 ป.6/1 ป.6/2	1) ความสัมพันธ์ของเมือง นครสวรรค์ในฐานะที่เป็นรัฐ กึ่งกลางกับประวัติศาสตร์ไทย 2) ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ภาษา และ ชาติพันธุ์ของคนในท้องถิ่นกับ ประเทศเพื่อนบ้าน 3) การรับอิทธิพลทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ภาษา และชาติ พันธุ์ของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีน พม่า มอญ และเขมร ชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
4	การพัฒนาท้องถิ่นและ มิติความสัมพันธ์กับรัฐ ไทยและประเทศเพื่อน บ้าน	ส. 4.2 ป.6/1 ป.6/2	1) การพัฒนาเชิงพื้นที่จังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาในมิติความมั่นคงทาง สังคมและเศรษฐกิจกับรัฐไทย ส่วนกลาง 2) การพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เป็น ศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ ภาคกลางเพื่อการรองรับ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 3) การพัฒนาฐานความรู้ เกี่ยวกับอาเซียนและความร่วมมือ ในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับ ประชาคมอาเซียนในอนาคตอันใกล้

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
5	พัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.3 ป.6/1 ป.6/2 ป.6/3 ป.6/4	1) ความสำคัญของเมือง นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยาในสมัยต้น รัตนโกสินทร์ด้านการเมืองการ ปกครอง และเศรษฐกิจ 2) ลักษณะการจัดการปกครอง หัวเมืองและโครงสร้างทางสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น 3) พัฒนาการทางการเมืองการ ปกครองและการเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจของเมืองนครสวรรค์ ในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน 4) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการพัฒนาท้องถิ่นในปัจจุบัน
6	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความ เปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น	ส. 4.3 ป.6/1 ป.6/2 ป.6/3 ป.6/4	1) ปัจจัยด้านการพัฒนาระบบ การศึกษาในท้องถิ่นตั้งแต่หลัง การเปลี่ยนแปลง พ.ศ.2475 จนถึงปัจจุบัน 2) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตลาดเสรี ชนชั้นกลาง และชน ชั้นนายทุน 3) การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ การค้า การคมนาคม การ สาธารณสุข และการเพิ่มรายได้ ให้แก่คนในท้องถิ่น

**โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ต่อ)**

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
7	ภาคประชาสังคมและ องค์กรท้องถิ่นในการ พัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ ในปัจจุบัน	ส. 4.3 ป.6/2 ป.6/3 ป.6/4	1) นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมจากแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติใน เขตพื้นที่ภาคกลางของไทย 2) บทบาทของภาคประชาสังคม และองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนา การศึกษา สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการปกครอง 3) ความร่วมมือระหว่างรัฐและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน การส่งเสริมความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจและรายได้ของคน ในท้องถิ่น

6. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบริบทจริง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการเรียนรู้เชิงสถานการณ์โดยใช้การวิจัยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชน การศึกษาภาคสนาม และการสร้างสรรค์ผลงาน เช่น วารสาร จุลสาร และใช้ประเด็นเรื่องราวและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานความรู้ในการสร้างคุณลักษณะการรู้ถิ่นฐานให้แก่ผู้เรียน ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยอิงกับแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานและได้ดำเนินการสังเคราะห์การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน ซึ่งการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย โดย
 - 1.1 ตั้งคำถามสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่นของตนเอง
 - 1.2 การอภิปรายร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน
 - 1.3 การจัดลำดับหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย
 - 1.4 การเลือกหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย
2. การรวบรวมข้อมูลหลักฐาน
 - 2.1 ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดสมมติฐานตามประเด็นที่กำหนดไว้
 - 2.2 ครูกำหนดให้ผู้เรียนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น
 - 2.3 กำหนดวิธีการศึกษาหลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรอง การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นจากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า
3. การวิเคราะห์และประเมินค่าข้อมูล
 - 3.1 ผู้เรียนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล/หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจากคำบอกเล่า และหลักฐานต่างๆ
 - 3.2 ครูและผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐานในด้านความน่าเชื่อถือ
 - 3.3 สรุปผลจากการวิเคราะห์และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐาน
4. การสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น
 - 4.1 ผู้เรียนนำข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ มาจัดกลุ่มแยกตามประเด็นที่มีความคล้ายคลึงหรือสนับสนุนกันเป็นประเด็นต่างๆ
 - 4.2 ผู้เรียนดำเนินการเรียบเรียงเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างหลากหลาย
5. การสรุปและนำเสนอผลการศึกษา
 - 5.1 ผู้เรียนร่วมกันสรุปผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา
 - 5.2 ผู้เรียนนำเสนอผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา ผ่านการเขียนเป็นรายงาน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานการสืบค้นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บไซต์ หรือด้วยวิธีการอื่นๆ ก็ได้

7. แนวทางการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน คือ การประเมินเพื่อพัฒนานักเรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น นักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานและตัวชี้วัด ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐานใช้กระบวนการประเมินผลคุณลักษณะและความสามารถของนักเรียน ดังนี้

1. ทดสอบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบ
2. สังเกตการตอบคำถาม และการซักถามของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. ประเมินความสามารถในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวในท้องถิ่น โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์

4. สังเกตและประเมินความสามารถด้านความรู้ถิ่นฐาน

5. สัมภาษณ์ความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน โดยมีเกณฑ์ในการวัดและประเมินผล ดังนี้

การตัดสินผลการเรียน

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน กำหนดเกณฑ์ การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อตัดสินผลการเรียนของนักเรียน ดังนี้

1. นักเรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด
2. นักเรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัดและแต่ละข้อต้องผ่านร้อยละ 60 ขึ้นไป จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์

การให้ระดับผลการเรียน

การตัดสินผลการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้ระบบตัวเลข โดยกำหนด เกณฑ์การตัดสินผ่านที่ร้อยละ 50 จากนั้นจึงให้ระดับผลการเรียนที่ผ่านเป็นระบบตามที่ สถานศึกษากำหนด ซึ่งแสดงตามตารางเกณฑ์การให้ระดับผลการเรียน ดังนี้ (สำนักวิชาการและ มาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

ระดับผลการเรียน	ช่วงคะแนนร้อยละ	ความหมาย
4	80-100	ดีเยี่ยม
3.5	75-79	ดีมาก
3	70-74	ดี
2.5	65-69	ค่อนข้างดี
2	60-64	ปานกลาง
1.5	55-59	พอใช้
1	50-54	ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
0	0-49	ต่ำกว่าเกณฑ์

8. สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

การใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีดังนี้

1. เอกสาร/ตำรา
2. ใบความรู้
3. ใบงาน
4. รูปภาพ/ภาพถ่าย
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ผู้รู้ในท้องถิ่น
6. สถานที่สำคัญในชุมชน เช่น โรงเรียน วัด สถานเอนามัย โรงพยาบาล ร้านค้า ห้องสมุดประชาชนและศูนย์การศึกษาของระบบโรงเรียน เป็นต้น
7. แผนที่ทางกายภาพของชุมชน

แหล่งเรียนรู้ มีดังนี้

การออกไปศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ ต้นแม่น้ำเจ้าพระยา พิพิธภัณฑสถานเมืองปากน้ำโพ ตลาดลาว ตลาดเก่าชุมแสง ตลาดน้ำบางพระมุง ชุมชนโบราณดงแม่นางเมือง พิพิธภัณฑสถานจันเสน ศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญ วัดเขาตินใต้ วัดบางมะฝ่อ วัดเกาะหงษ์ โรงเรียนข้าวปากน้ำโพ และร้านยาสมุนไพรโบราณ

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย มาตรฐาน ตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา เวลาเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ คู่มือการใช้หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด ป.6/1 อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย

ตัวชี้วัด ป.6/2 นำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีต

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด ป. 6/1 อธิบายสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน

ตัวชี้วัด ป. 6/2 บอกความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภาคภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด ป. 6/1 อธิบายพัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยสังเขป

ตัวชี้วัด ป. 6/2 อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์

ตัวชี้วัด ป. 6/3 ยกตัวอย่างผลงานของบุคคลสำคัญด้านต่างๆ สมัยรัตนโกสินทร์

ตัวชี้วัด ป. 6/4 อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา ส 16102 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เวลา 40 ชั่วโมง

อธิบายและระบุพัฒนาการความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากการก่อตั้งอาณาจักรสำคัญในอดีตและความเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศ อธิบายหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและเขตภาคกลางของประเทศไทย มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญประเภทต่างๆ สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาโดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย บอกประวัติและผลงานบุคคลสำคัญในท้องถิ่นแขนงต่างๆ

โดยใช้ทักษะการอ่าน การสื่อสาร การสืบค้นข้อมูล การสำรวจและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การวิเคราะห์ การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ การนำหลักฐานที่เหมาะสมกับนักเรียนมาใช้ในการศึกษาเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ของจังหวัดนครสวรรค์ การใช้แผนที่แสดงที่ตั้งอาณาเขต การนำเสนอข้อมูลหรือชิ้นงานที่หลากหลาย เช่น การเล่าเรื่อง การเขียนรายงาน และการจัดนิทรรศการ

มีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาในท้องถิ่น กระบวนการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีความรู้สึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด ตระหนักถึงบทบาทของตนในฐานะเยาวชนผู้มีส่วนร่วมสนับสนุนชุมชน และทำหน้าที่สืบสานภูมิปัญญาและองค์ความรู้ด้านต่างๆ ของชุมชน

รหัสตัวชี้วัด

ส 4.1 ป. 6/1, ป. 6/2

ส 4.2 ป. 6/1, ป. 6/2

ส 4.3 ป. 6/1, ป. 6/2, ป. 6/3, ป. 6/4

รวมทั้งหมด 8 ตัวชี้วัด

โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้รายปี
รายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 ชั่วโมง

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	เวลา (ชั่วโมง)
1	การศึกษา ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.1	1) วิธีการทางประวัติศาสตร์และการศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา 2) ประเภทและข้อจำกัดในการใช้หลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 3) ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านโครงการ ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า และ ประยุกต์ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อ ศึกษาท้องถิ่น	6 ชั่วโมง
2	ความสำคัญของ ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.1	1) การรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นเพื่อศึกษาความหลากหลายทาง วัฒนธรรม 2) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชน ชาวจีนในอดีตและสภาพความเปลี่ยนแปลง ในปัจจุบัน 3) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชน ชาวมุสลิม และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น มอญ เขมร และญวน ในอดีตและสภาพ ความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน	6 ชั่วโมง
3	ความสัมพันธ์ด้าน สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และ การเมืองของท้องถิ่น กับรัฐไทยและ ประเทศเพื่อนบ้าน	ส. 4.2	1) ความสัมพันธ์ของเมืองนครสวรรค์ใน ฐานะที่เป็นรัฐกึ่งกลางกับประวัติศาสตร์ไทย 2) ความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม ศาสนา ภาษา และชาติพันธุ์ ของคนใน ท้องถิ่นกับประเทศเพื่อนบ้าน 3) การรับอิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรม ศาสนา ภาษา และชาติพันธุ์ของกลุ่ม ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีน พม่า มอญ และ เขมร ชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	3 ชั่วโมง

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	เวลา (ชั่วโมง)
4	การพัฒนาท้องถิ่น และมีจิตความสัมพันธ์ กับรัฐไทยและ ประเทศเพื่อนบ้าน	ส. 4.2	1) การพัฒนาเชิงพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในมิติความมั่นคง ทางสังคมและเศรษฐกิจกับรัฐไทยส่วนกลาง 2) การพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เป็นศูนย์กลางด้าน เศรษฐกิจในพื้นที่ภาคกลางเพื่อการรองรับ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 3) การพัฒนาฐานความรู้เกี่ยวกับอาเซียน และความร่วมมือในการจัดการศึกษา เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนในอนาคตอันใกล้	3 ชั่วโมง
5	พัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	ส. 4.3	1) ความสำคัญของเมืองนครสวรรค์และ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยต้น รัตนโกสินทร์ด้านการเมืองการปกครอง และ เศรษฐกิจ 2) ลักษณะการจัดการปกครองหัวเมืองและ โครงสร้างทางสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น 3) พัฒนาการทางการเมืองการปกครองและ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของเมือง นครสวรรค์ในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน 4) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการ พัฒนาท้องถิ่นในปัจจุบัน	4 ชั่วโมง

**โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ต่อ)**

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	เวลา (ชั่วโมง)
6	ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความเปลี่ยนแปลงใน ท้องถิ่น	ส. 4.3	1) ปัจจัยด้านการพัฒนาระบบการศึกษาใน ท้องถิ่นตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลง พ.ศ.2475 จนถึงปัจจุบัน 2) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตลาดเสรี ชนชั้นกลาง และชนชั้นนายทุน 3) การพัฒนาระบบเศรษฐกิจการค้า การ คมนาคม การสาธารณสุข และการเพิ่ม รายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น	3 ชั่วโมง
7	ภาคประชาสังคมและ องค์กรท้องถิ่นในการ พัฒนาจังหวัด นครสวรรค์ในปัจจุบัน	ส. 4.3	1) นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในเขตพื้นที่ภาคกลางของไทย 2) บทบาทของภาคประชาสังคมและองค์กร ท้องถิ่นในการพัฒนาการศึกษา สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการปกครอง 3) ความร่วมมือระหว่างรัฐและองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมความ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้ของคน ในท้องถิ่น	3 ชั่วโมง
				ภาคความรู้ความเข้าใจรวม 28 ชั่วโมง
				ภาคสนามและปฏิบัติรวม 12 ชั่วโมง
				รวมเวลาเรียนทั้งหมด 40 ชั่วโมง/ปี

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรซึ่งกำหนดให้เรียนในเวลาเรียนจำนวน 30 ชั่วโมง และนอก
เวลาเรียนอีก 10 ชั่วโมง รวมเป็น 40 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้ในช่วงที่ 1 ใช้เวลาเรียนโดยเน้นภาคความรู้ความเข้าใจผ่าน
การบรรยาย สาธิต สังเกต และการบันทึกในชั้นเรียน จำนวน 28 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง
รวม 14 สัปดาห์ เป็นการจัดการเรียนรู้ 7 หน่วย ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1: การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (6 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2: ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (6 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3: ความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่นกับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4: การพัฒนาท้องถิ่นและมิติความสัมพันธ์กับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (4 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6: ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7: ภาวประชาสังคมและองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในปัจจุบัน (3 ชั่วโมง)

2. การจัดการเรียนรู้ในช่วงที่ 2 ใช้เวลาเรียนโดยเน้นการประยุกต์ภาคความรู้ความเข้าใจไปสู่การปฏิบัติจริงในภาคสนามผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบยิววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการศึกษาอิงถิ่นฐาน จำนวน 12 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 4 สัปดาห์ เป็นการจัดการเรียนรู้ 4 หน่วย ได้แก่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1: การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2: ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6: ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น (3 ชั่วโมง)

เวลาเรียน

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีเวลาเรียนจำนวน 40 ชั่วโมง/ปี หรือจำนวน 20 ชั่วโมง/ภาคเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบริบทจริง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการเรียนรู้เชิงสถานการณ์โดยใช้การวิจัยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชน การศึกษาภาคสนาม และการสร้างสรรค์ผลงาน เช่น วารสาร จุลสาร และใช้ประเด็นเรื่องราวและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานความรู้ในการสร้างคุณลักษณะการรู้ถิ่นฐานให้แก่ผู้เรียน ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยอิงกับแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานและได้ดำเนินการสังเคราะห์การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน ซึ่งการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย โดย
 - 1.1 ตั้งคำถามสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่นของตนเอง
 - 1.2 การอภิปรายร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน
 - 1.3 การจัดลำดับหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย
 - 1.4 การเลือกหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย
2. การรวบรวมข้อมูลหลักฐาน
 - 2.1 ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดสมมติฐานตามประเด็นที่กำหนดไว้
 - 2.2 ครูกำหนดให้ผู้เรียนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น
 - 2.3 กำหนดวิธีการศึกษาหลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรอง การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นจากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า
3. การวิเคราะห์และประเมินค่าข้อมูล
 - 3.1 ผู้เรียนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล/หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจากคำบอกเล่า และหลักฐานต่างๆ
 - 3.2 ครูและผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐานในด้านความน่าเชื่อถือ
 - 3.3 สรุปผลจากการวิเคราะห์และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐาน
4. การสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น
 - 4.1 ผู้เรียนนำข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ มาจัดกลุ่มแยกตามประเด็นที่มีความคล้ายคลึงหรือสนับสนุนกันเป็นประเด็นต่างๆ
 - 4.2 ผู้เรียนดำเนินการเรียบเรียงเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างหลากหลาย

5. การสรุปและนำเสนอผลการศึกษา

5.1 ผู้เรียนร่วมกันสรุปผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา

5.2 ผู้เรียนนำเสนอผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา ผ่านการเขียนเป็นรายงาน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานการสืบค้นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บไซต์ หรือด้วยวิธีการอื่นๆ ก็ได้

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน คือ การประเมินเพื่อพัฒนานักเรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น นักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานและตัวชี้วัด ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานใช้กระบวนการประเมินผลคุณลักษณะและความสามารถของนักเรียน ดังนี้

1. ทดสอบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบ
2. สังเกตการตอบคำถาม และการซักถามของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. ประเมินความสามารถในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวในท้องถิ่นโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์
4. สังเกตและประเมินความสามารถด้านความรู้ถิ่นฐาน
5. สัมภาษณ์ความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน โดยมีเกณฑ์ในการวัดและประเมินผล ดังนี้

การตัดสินผลการเรียน

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อตัดสินผลการเรียนของนักเรียน ดังนี้

1. นักเรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด
2. นักเรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัดและแต่ละข้อต้องผ่านร้อยละ 60 ขึ้นไป จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์

การให้ระดับผลการเรียน

การตัดสินผลการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้ระบบตัวเลข โดยกำหนดเกณฑ์การตัดสินผ่านที่ร้อยละ 50 จากนั้นจึงให้ระดับผลการเรียนที่ผ่านเป็นระบบตามที่สถานศึกษากำหนด ซึ่งแสดงตามตารางเกณฑ์การให้ระดับผลการเรียน ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

ตารางเกณฑ์การให้ระดับผลการเรียน

ระดับผลการเรียน	ช่วงคะแนนร้อยละ	ความหมาย
4	80-100	ดีเยี่ยม
3.5	75-79	ดีมาก
3	70-74	ดี
2.5	65-69	ค่อนข้างดี
2	60-64	ปานกลาง
1.5	55-59	พอใช้
1	50-54	ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
0	0-49	ต่ำกว่าเกณฑ์

สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

การใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีดังนี้

1. เอกสาร/ตำรา
2. ใบความรู้
3. ใบงาน
4. รูปภาพ/ภาพถ่าย
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ผู้รู้ในท้องถิ่น

6. สถานที่ที่สำคัญในชุมชน เช่น โรงเรียน วัด สถานเอนามัย โรงพยาบาล ร้านค้า ห้องสมุด ประชาชนและศูนย์การศึกษาครอบครัวโรงเรียน เป็นต้น

7. แผนที่ทางกายภาพของชุมชน

แหล่งเรียนรู้ มีดังนี้

การออกไปศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ ต้นแม่น้ำเจ้าพระยา พิพิธภัณฑสถานเมืองปากน้ำโพ ตลาดลาว ตลาดเก่าชุมแสง ตลาดน้ำบางปะมง ชุมชนโบราณดงแม่นางเมือง พิพิธภัณฑสถานจันเสน ศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญ วัดเขาดินใต้ วัดบางมะฝ่อ วัดเกาะหงษ์ โรงเรียนข้าวปากน้ำโพ และร้านยาสมุนไพรโบราณ

ตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

จากการนำเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 5 คน ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร โดย

1. ตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร ตามหลักการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดการเรียนการสอน แนวทางการวัดและประเมินผล และสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

2. ตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร ดำเนินการดังนี้

2.1 นำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยคู่มือการใช้หลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบตามแบบประเมินหลักสูตรและแบบประเมินเอกสารหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.2 นำแบบประเมินที่ได้รับคืนมาวิเคราะห์ข้อมูล หาความเหมาะสมจากค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้มีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป รวมทั้งค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 สรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญมีฉันทามติต่อรายการนั้นว่าองค์ประกอบหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปจัดการเรียนการสอนได้จริง

2.3 ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่มีคุณภาพสามารถนำไปทดลองใช้ได้

ผลการพิจารณาตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรปรากฏผลดังตาราง 28-29

ตาราง 28 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตร

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{x}	S.D.	
1. ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร				
1.1	สอดคล้องกับแนวโน้มการจัดการศึกษาในท้องถิ่น	4.20	0.84	มาก
1.2	ปัญหาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของ บริบทท้องถิ่น	4.60	0.55	มากที่สุด
1.3	ความเหมาะสมของแนวทางในการจัดหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
1.4	แสดงธรรมชาติและลักษณะเฉพาะของสาระการ เรียนรู้	4.20	0.84	มาก
1.5	แสดงแนวทางการจัดการเรียนรู้ของสาระการ เรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
1.6	สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้	4.40	0.89	มาก
	ภาพรวมด้านความสำคัญฯ ของหลักสูตร	4.50	0.68	มากที่สุด
2. หลักการของหลักสูตร				
2.1	สอดคล้องกับความสำคัญจำเป็นในการพัฒนา หลักสูตร	4.60	0.55	มากที่สุด
2.2	มีความชัดเจน สะดวกต่อการนำไปปฏิบัติ	4.40	0.89	มาก
2.3	มีความสอดคล้องกับสภาพบริบทท้องถิ่นใน ปัจจุบัน	4.60	0.55	มากที่สุด
2.4	ใช้ภาษาเข้าใจง่ายแสดงถึงภาพรวมของหลักสูตร ได้	4.20	0.84	มาก
2.5	มีความเหมาะสมและมีความหมายต่อชีวิตของ ผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
	ภาพรวมด้านหลักการของหลักสูตร	4.50	0.65	มากที่สุด

ตาราง 28 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{x}	S.D.	
3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร				
3.1	มีความชัดเจน สะดวกต่อการนำไปปฏิบัติ	4.20	0.84	มาก
3.2	มีความเหมาะสมกับผู้เรียน	4.60	0.55	มากที่สุด
3.3	สอดคล้องและตอบสนองของความต้องการจำเป็น ของท้องถิ่น	4.40	0.89	มาก
3.4	สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้	4.60	0.55	มากที่สุด
	ภาพรวมด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.45	0.70	มาก
4. คำอธิบายรายวิชา				
4.1	การจัดเนื้อหาสาระมีความต่อเนื่อง	4.60	0.55	มากที่สุด
4.2	ความเหมาะสมในการกำหนดเนื้อหาสาระในแต่ละ ชั้นปี	4.40	0.89	มาก
4.3	ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
4.4	มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับผู้เรียนและ บริบทท้องถิ่น	4.40	0.89	มาก
4.5	สามารถนำไปจัดหน่วยการเรียนรู้ได้	4.20	0.84	มาก
	ภาพรวมด้านคำอธิบายรายวิชา	4.48	0.72	มาก
5. โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้				
5.1	สอดคล้องกับความสำคัญจำเป็นของหลักสูตร	4.40	0.89	มาก
5.2	สอดคล้องกับหลักการ จุดมุ่งหมาย และขอบข่าย สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร	4.60	0.55	มากที่สุด
5.3	จำนวนมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และหน่วย การเรียนรู้มีความเหมาะสม	4.20	0.84	มาก

ตาราง 28 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{x}	S.D.	
5.4	การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด หลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นกับมาตรฐาน สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตร แกนกลางฯ พ.ศ. 2551 มีความเหมาะสม สอดคล้องกัน	4.80	0.45	มากที่สุด
5.5	หน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดตามหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น	4.60	0.55	มากที่สุด
5.6	หน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับองค์ความรู้ใน ท้องถิ่น	4.80	0.45	มากที่สุด
5.7	การจัดหน่วยการเรียนรู้มีลักษณะเป็นหน่วยการ เรียนรู้แบบแกน (Thematic unit) เน้นการบูรณา การในกลุ่มสาระ	4.60	0.55	มากที่สุด
5.8	สามารถนำไปจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้จริง	4.40	0.89	มาก
	ภาพรวมด้านโครงสร้างหลักสูตรและสาระการ เรียนรู้	4.55	0.65	มากที่สุด
6. แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้				
6.1	แนวการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับสาระการ เรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
6.2	แนวการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน	4.40	0.89	มาก
6.3	การจัดการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้ ไปใช้ในชีวิตจริง	4.80	0.45	มากที่สุด
6.4	ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบริบท ประสบการณ์ สถานการณ์ กรณีศึกษา และแหล่ง เรียนรู้ในชุมชนโดยมีครูเป็นที่ปรึกษา	4.60	0.55	มากที่สุด

ตาราง 28 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{x}	S.D.	
6.5	การจัดการเรียนรู้ใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน	4.80	0.45	มากที่สุด
6.6	การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน กระบวนการเรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเอง	4.60	0.55	มากที่สุด
6.7	การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด คุณลักษณะการรู้ถิ่นฐาน	4.60	0.55	มากที่สุด
6.8	การจัดการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมือง ท้องถิ่นอันเป็นฐานของความเป็นพลเมืองโลก	4.40	0.89	มาก
	ภาพรวมด้านแนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.61	มากที่สุด
7. แนวทางการวัดและประเมินผล				
7.1	แนวการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับสาระการ เรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
7.2	แนวการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน	4.20	0.84	มาก
	ภาพรวมด้านแนวทางการวัดและประเมินผล	4.40	0.70	มาก
8. สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้				
8.1	เสนอแนวทางการเลือกใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ไว้ชัดเจนนำไปปฏิบัติได้	4.20	0.84	มาก
8.2	สื่อและแหล่งการเรียนรู้มีความเหมาะสมต่อ ผู้เรียนและบริบทท้องถิ่น	4.40	0.89	มาก
	ภาพรวมด้านสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้	4.30	0.86	มาก
	รวมเฉลี่ย	4.47	0.70	มาก

ตาราง 28 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.70) โดยพบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด จำนวน 22 รายการ และระดับความเหมาะสมมาก จำนวน 18 รายการ โดยรายการที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า เหมาะสมมากที่สุด คือ ความเหมาะสมของแนวทางในการจัดหลักสูตร มีความเหมาะสมและมีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด หลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางฯ พ.ศ. 2551 มีความเหมาะสมสอดคล้องกัน การจัดการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง และการจัดการเรียนรู้ใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = 0.45) และผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็น ดังนี้

1. ควรแยกหัวข้อขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นออกจากหัวข้อสาระการเรียนรู้เพื่อให้เห็นแนวทางการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรตลอดแนว เนื่องจากหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเด่นที่ได้ข้อมูลพื้นฐานมาจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและบริบทชุมชนเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบหลักสูตรสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จึงควรแยกออกมาให้ชัดเจนเพื่อให้มองเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งการกำหนดขอบข่ายตลอดจนการจัดลำดับการเรียนรู้ตามธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ จากนั้นจึงนำมากำหนดเป็นโครงร่างหลักสูตร แสดงถึงความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้แก่นักเรียน
2. ควรกำหนดชื่อรายวิชาให้ชัดเจน เพราะชื่อรายวิชาจะบอกเป้าหมาย จุดเน้น ขอบเขตของการเรียนรายวิชานั้น และทำให้การกำหนดชื่อหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้มีความชัดเจน
3. ปรับข้อความที่ใช้ในหลักสูตรให้ชัดเจนตรงกัน ระหว่างเอกสารหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร และคู่มือการใช้หลักสูตร เช่น คำว่า จุดประสงค์ วัตถุประสงค์ และผลการเรียนรู้

ตาราง 29 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบหลักสูตร

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{x}	S.D.	
เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้น ป.6 และ คู่มือการใช้หลักสูตร				
1	มีคำชี้แจงวิธีการนำหลักสูตรไปใช้เหมาะสม ชัดเจน	4.60	0.55	มากที่สุด
2	หน่วยการเรียนรู้เหมาะสมกับระยะเวลาในการ สอน	4.40	0.89	มาก
3	เอกสารประกอบคู่มือการใช้หลักสูตรมีความ เหมาะสม	4.60	0.55	มากที่สุด
หน่วยที่ 1 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา				
1.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์ กัน	4.40	0.89	มาก
1.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ	4.60	0.55	มากที่สุด
1.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้ อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไป จัดกิจกรรมได้	4.40	0.70	มาก
1.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและ สามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก	4.20	0.84	มาก
1.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่ กำหนด	4.40	0.70	มาก
1.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัย ของผู้เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.80	0.45	มากที่สุด
1.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและ เนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น	4.60	0.55	มากที่สุด

ตาราง 29 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{x}	S.D.	
1.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
	ภาพรวมหน่วยที่ 1	4.50	0.65	มากที่สุด
	หน่วยที่ 2 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา			
2.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์ กัน	4.40	0.89	มาก
2.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ	4.60	0.55	มากที่สุด
2.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้ อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไป จัดกิจกรรมได้	4.40	0.70	มาก
2.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและ สามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก	4.60	0.55	มากที่สุด
2.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่ กำหนด	4.40	0.70	มาก
2.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัย ของผู้เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.80	0.45	มากที่สุด
2.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและ เนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น	4.20	0.84	มาก
2.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้	4.40	0.89	มาก
	ภาพรวมหน่วยที่ 2	4.48	0.70	มาก

ตาราง 29 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{x}	S.D.	
หน่วยที่ 3 ความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่นกับรัฐไทยและ ประเทศเพื่อนบ้าน				
3.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์ กัน	4.40	0.89	มาก
3.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ	4.60	0.55	มากที่สุด
3.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้ อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไป จัดกิจกรรมได้	4.80	0.45	มากที่สุด
3.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและ สามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก	4.40	0.89	มาก
3.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่ กำหนด	4.40	0.89	มาก
3.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัย ของผู้เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.80	0.45	มากที่สุด
3.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและ เนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น	4.60	0.55	มากที่สุด
3.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้	4.40	0.89	มาก
ภาพรวมหน่วยที่ 3		4.55	0.70	มากที่สุด

ตาราง 29 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{x}	S.D.	
หน่วยที่ 4 การพัฒนาท้องถิ่นและมิติความสัมพันธ์กับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน				
4.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์ กัน	4.40	0.89	มาก
4.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ	4.40	0.89	มาก
4.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้ อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไป จัดกิจกรรมได้	4.20	0.84	มาก
4.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและ สามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก	4.60	0.55	มากที่สุด
4.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่ กำหนด	4.40	0.89	มาก
4.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัย ของผู้เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.60	0.55	มากที่สุด
4.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและ เนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น	4.40	0.89	มาก
4.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้	4.20	0.84	มาก
ภาพรวมหน่วยที่ 4		4.40	0.80	มาก
หน่วยที่ 5 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา				
5.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์ กัน	4.60	0.55	มากที่สุด
5.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ	4.80	0.45	มากที่สุด

ตาราง 29 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{x}	S.D.	
5.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้ อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไป จัดกิจกรรมได้	4.60	0.55	มากที่สุด
5.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและ สามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก	4.80	0.45	มากที่สุด
5.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่ กำหนด	4.40	0.89	มาก
5.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัย ของผู้เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.80	0.45	มากที่สุด
5.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและ เนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น	4.60	0.55	มากที่สุด
5.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
ภาพรวมหน่วยที่ 5		4.65	0.55	มากที่สุด
หน่วยที่ 6 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น				
6.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์ กัน	4.60	0.55	เหมาะสม มากที่สุด
6.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ	4.40	0.89	มาก
6.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้ อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไป จัดกิจกรรมได้	4.60	0.55	มากที่สุด
6.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและ สามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก	4.80	0.45	มากที่สุด

ตาราง 29 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{x}	S.D.	
6.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่ กำหนด	4.60	0.55	มากที่สุด
6.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัย ของผู้เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.80	0.45	มากที่สุด
6.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและ เนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น	4.60	0.55	มากที่สุด
6.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
ภาพรวมหน่วยที่ 6		4.60	0.56	มากที่สุด
หน่วยที่ 7 ภาคประชาสังคมและองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ในปัจจุบัน				
7.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์ กัน	4.60	0.55	มากที่สุด
7.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ	4.20	0.84	มาก
7.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้ อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไป จัดกิจกรรมได้	4.40	0.89	มาก
7.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและ สามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก	4.40	0.89	มาก
7.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่ กำหนด	4.20	0.84	มาก
7.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัย ของผู้เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.20	0.84	มาก

ตาราง 29 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 5		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{x}	S.D.	
7.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและ เนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น	4.60	0.55	มากที่สุด
7.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้	4.40	0.89	มาก
	ภาพรวมหน่วยที่ 7	4.38	0.78	มาก
	รวมเฉลี่ย	4.50	0.68	มากที่สุด

ตาราง 29 แสดงให้เห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมภาพในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.68) โดยพบว่า มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด จำนวน 29 รายการ และระดับความเหมาะสมมาก จำนวน 27 รายการ โดยหน่วยการเรียนรู้ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า เหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ หน่วยที่ 1 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หน่วยที่ 3 ความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่นกับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน หน่วยที่ 5 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และหน่วยที่ 6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นดังนี้

1. ชื่อหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยควรสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน
2. แนะนำให้ปรับในเรื่อง การเพิ่มเติมใบความรู้เกี่ยวกับข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการใช้ภาพถ่ายจริง แผนที่ และสื่อการเรียนรู้ที่เป็นของจริงให้มากขึ้น
3. เสนอแนะให้ครูผู้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นทำงานร่วมกับครูกลุ่มสาระอื่นๆ เช่น ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษเพื่อจะได้มีมุมมองบูรณาการในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพบริบทของผู้เรียน

ตาราง 30 แสดงการปรับปรุงหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

หลักสูตรเดิม	หลักสูตรที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
ในหัวข้อ “โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้” ผู้วิจัยใส่ขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ในหัวข้อนี้	นำเสนอโครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ให้ชัดเจนโดยทำเป็นตารางตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ซึ่งมีฐานมาจากการวิเคราะห์ขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในขั้นตอนที่ 1 ของการวิจัย
ชื่อรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร เช่น หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน	ปรับชื่อรายวิชาเป็น “รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน” และปรับชื่อหน่วยการเรียนรู้ให้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน
ข้อความที่ใช้ในเอกสารหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร และคู่มือการใช้หลักสูตร เช่น คำว่า จุดประสงค์ วัตถุประสงค์ และผลการเรียนรู้ ไม่ตรงกัน	ปรับคำว่า วัตถุประสงค์ เป็น จุดประสงค์การเรียนรู้ ปรับคำว่า การจัดการเรียนการสอน เป็น กิจกรรมการเรียนรู้
ขาดใบความรู้พื้นฐานด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	เพิ่มเติมใบความรู้เกี่ยวกับข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการใช้ภาพถ่ายจริง แผนที่ และสื่อการเรียนรู้ที่เป็นของจริง
ครูผู้สอนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นควรทำงานร่วมกับครูกลุ่มสาระอื่นๆ เพื่อให้มีมุมมองการออกแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการและการยืดหยุ่นได้ตามบริบท	ผู้วิจัยขอความร่วมมือให้ครูในชุมชนเป็นวิทยากรท้องถิ่น และร่วมเป็นผู้สอนในหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นการออกภาคสนามและการศึกษาชุมชน

3. การทดลองนำร่องหลักสูตรเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ ในด้านความเหมาะสมของ จุดประสงค์การเรียนรู้ ความเหมาะสมของสาระการเรียนรู้ ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ ความเหมาะสมของการวัดและประเมินผล และความเหมาะสมของสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้

3.1 ความเหมาะสมของจุดประสงค์การเรียนรู้ พบว่า จุดประสงค์การเรียนรู้ตาม แผนการจัดการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมชัดเจนและนำไปสู่การจัดการเรียน การสอนได้จริง

3.2 ความเหมาะสมของสาระการเรียนรู้ พบว่า เนื้อหาสาระในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับช่วงวัย ประสบการณ์ และความสามารถของผู้เรียน ความยาก ง่ายของธรรมชาติหรือเนื้อหาวิชา ความเป็นสากลของเนื้อหาวิชา ความสมดุลระหว่างความกว้าง ความลึกของเนื้อหาวิชา และมีความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอน

3.3 ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย การเรียนรู้มีความเหมาะสม น่าสนใจ สามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ ขั้นตอนตามที่วางแผนไว้ล่วงหน้า นักเรียนกระตือรือร้นและให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ดี มาก โดยครูได้เตรียมบทเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่จะ นำเสนอให้แก่ นักเรียน เน้น การรวบรวมคำถามให้นักเรียนร่วมกันตั้งประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่จะ นำไปสู่การทำโครงการ การให้นักเรียนรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาอภิปรายวิเคราะห์จนสามารถ สรุปสร้างเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะวิธีการแสวงหาความรู้ ทำให้บทเรียน ประวัติศาสตร์นั้นมีชีวิตชีวา มีความหมายต่อนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนต้องการเรียนรู้ด้วย ตนเองผ่านการศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ

3.4 ความเหมาะสมของการวัดและประเมินผล พบว่า การวัดและประเมินผลทุก หน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสม ครอบคลุม และสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

3.5 ความเหมาะสมของสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ พบว่า สื่อการสอนและแหล่ง เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์มีความเหมาะสม เป็นไปได้ และช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เข้ากับบริบทจริงในชุมชน การรวบรวมข่าว หนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสาร และรูปภาพที่เกี่ยวข้อง การใช้ข้อมูลเอกสาร หลักฐาน วัสดุสิ่งของต่างๆ แหล่งชุมชนโบราณ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย และให้นักเรียนสัมภาษณ์ การให้รวบรวมรายชื่อหนังสือและเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความหมายและเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาความรู้ความ เข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ ควรให้เวลานักเรียนในการทำความเข้าใจเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้นเนื่องจาก นักเรียนส่วนใหญ่ถึงแม้ว่าจะเป็นสมาชิกที่เกิด เติบโต และใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ที่มีเรื่องราวหรือบริบททางสังคมวัฒนธรรมอยู่รายล้อมในท้องถิ่นแล้วก็ตาม ก็มีโอกาสเชื่อมั่นได้ว่านักเรียนในท้องถิ่นนั้นจะมีความรู้ความเข้าใจและรู้จักท้องถิ่นของตนอย่างดีพอ トラาบได้ที่บริบทด้านสถานที่ในชุมชนเหล่านั้นยังมิได้ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นหรือบทเรียนในหลักสูตรของสถานศึกษา

4. ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการทดลองนำร่องหลักสูตรและข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมาสรุปผล แก้ไขปรับปรุงและจัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 35 คน ในภาคเรียนที่ 1 และ 2 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรรพตานุสรณ์) อำเภอเก้าเลี้ยว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนยินดีจัดสรรเวลาสำหรับการทดลองใช้หลักสูตรโดยให้จัดการเรียนรู้ได้ในชั่วโมงกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ตั้งแต่เวลา 14.30-15.30 ของทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี โดยผู้ปกครองนักเรียนอนุญาตให้นักเรียนทำกิจกรรมได้ในวันเสาร์ตามที่ผู้วิจัยนัดหมาย

การนำเสนอผลการทดลองใช้หลักสูตร แบ่งเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการทดลองใช้ในเชิงปริมาณ

1.1 ผลการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียนก่อนและหลังเรียน ผลการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานตามองค์ประกอบของการรู้ถิ่นฐานของนักเรียนก่อนและหลังเรียน แสดงดังตาราง 31

ตาราง 31 แสดงผลการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง

ความรู้ความเข้าใจ ในถิ่นฐาน	ก่อน		หลัง		t	p
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
ความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิง ประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย	1.11	0.758	3.77	0.770	16.233*	0.00
ความรู้ความเข้าใจ เชิงพหุวัฒนธรรม	1.23	0.731	3.86	0.772	14.307*	0.00
ความรู้ความเข้าใจต่อความ แตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม	1.43	0.557	4.09	0.781	14.892*	0.00
ความรู้ความเข้าใจในการเป็น พลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก	1.37	0.689	4.31	0.758	15.324*	0.00
รวม	5.14	1.61	16.02	1.86	25.697*	0.00

*P<0.05

จากตาราง 31 ความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมและองค์ประกอบของความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานทุกองค์ประกอบ โดยความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลายของนักเรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.11 คะแนน และ 3.77 คะแนน ความรู้ความเข้าใจเชิงพหุวัฒนธรรมของนักเรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.23 คะแนน และ 3.86 คะแนน ความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.43 คะแนน และ 4.09 คะแนน ความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลกของนักเรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.37 คะแนน และ 4.31 คะแนน

1.2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการรู้ถึงพื้นฐานของนักเรียนหลังเรียนกับ
เกณฑ์ร้อยละ 70 แสดงดังตาราง 32

ตาราง 32 แสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการรู้ถึงพื้นฐานของนักเรียนหลังเรียน
กับเกณฑ์ร้อยละ 70

ความสามารถ ด้านการรู้ถึงพื้นฐาน	ประเด็น การ ประเมิน	คะแนน เต็ม	เกณฑ์ร้อยละ 70 ของ คะแนนเต็ม	\bar{x}	S.D.	t	p
ความสามารถในการ สืบค้นข้อมูล ประวัติศาสตร์ที่ หลากหลาย	2	8	5.6	6.00	1.00	7.099*	0.00
ความสามารถด้าน การตระหนักรู้แนวคิด เชิงพหุวัฒนธรรม	2	8	5.6	6.63	1.48	7.324*	0.00
ความสามารถด้าน การตระหนักรู้ความ แตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และ วัฒนธรรม	2	8	5.6	6.63	0.91	11.885*	0.00
ความสามารถด้าน การตระหนักรู้การ เป็นพลเมืองของ ชุมชน สังคม ประเทศ และโลก	4	16	11.2	13.57	2.60	9.022*	0.00
รวม	10	40	28	32.83	4.64	11.249*	0.00

*P<0.05

จากตาราง 32 ความสามารถด้านการรู้พื้นฐานของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมและความสามารถด้านการรู้พื้นฐานทุกด้าน โดยความสามารถในการสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์ที่หลากหลายมีค่าเฉลี่ย 6.00 คะแนน การตระหนักรู้แนวคิดเชิงพหุวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ย 6.63 คะแนน การตระหนักรู้ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ย 6.63 คะแนน และการตระหนักรู้การเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก มีค่าเฉลี่ย 13.57 คะแนน และความสามารถตามองค์ประกอบของการรู้พื้นฐานโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 32.83 คะแนน

2. ผลการทดลองใช้ในเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานและความสามารถด้านการรู้พื้นฐานของนักเรียนจากการสังเกตพฤติกรรมและบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามองค์ประกอบของการรู้พื้นฐาน ดังนี้

2.1 ด้านการรู้ความสำคัญของถิ่นฐาน

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับความสำคัญของถิ่นฐานที่นักเรียนเติบโตและอาศัยอยู่โดยใช้ภาพสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาพถ่ายบ้านเรือน สถาปัตยกรรมในสมัยก่อน รวมทั้งภาพถ่ายวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ และชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน พบว่านักเรียนให้ความสนใจนักเรียนต่างร่วมแสดงความคิดเห็นและพยายามเล่าถึงความเชื่อมโยงระหว่างสถานที่ในอดีตกับสถานที่ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป นักเรียนสะท้อนความรู้สึกของตนเองในฐานะที่เป็นพลเมืองของชุมชนท้องถิ่นหลังที่ควรจะมีหน้าที่ในการรักษาวัฒนธรรมของคนรุ่นก่อนไว้โดยปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เมื่อให้นักเรียนศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความสำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยาในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนครสวรรค์ ด้วยการให้นักเรียนออกไปศึกษาภาคสนามที่บริเวณต้นแม่น้ำเจ้าพระยา สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชนเกี่ยวกับประวัติการตั้งถิ่นฐานของผู้คนและการทำมาหากินของคนในสมัยก่อนที่อาศัยแม่น้ำเจ้าพระยาในการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าและทำการเกษตร รวมถึงให้นักเรียนสังเกตการเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิศาสตร์ของแม่น้ำ สภาพบริบทด้านอาคารบ้านเรือน ร้านค้า และโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่รายรอบแม่น้ำเจ้าพระยา นักเรียนสะท้อนความคิดด้านการรู้ความสำคัญของถิ่นฐานผ่านบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้คนแถบนี้มีอาชีพและทำมาหากินได้ดี” (นักเรียนคนที่ 1)

“คนสมัยก่อนค้าขายสินค้าทางน้ำ มาค้าขายแลกเปลี่ยนกันที่นครสวรรค์ ทำให้บ้านเมืองพัฒนามากขึ้น” (นักเรียนคนที่ 2)

“โรงงานสีข้าวที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ เกิดขึ้นมากหลังจากที่นครสวรรค์กลายเป็นศูนย์กลางค้าข้าวในแถบภาคเหนือตอนล่าง” (นักเรียนคนที่ 3)

“คนสมัยก่อนอาศัยอยู่ริมแม่น้ำ ทำการเกษตร แต่เดี๋ยวนี้ย้ายไปหมด ทำให้ไม่คึกคักเหมือนสมัยก่อน” (นักเรียนคนที่ 4)

2.2 ด้านความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีมากกว่า 1 ชุดความรู้ โดยผู้วิจัยยกตัวอย่างหัวข้อ การเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อ ร.ศ. 123 (พ.ศ. 2447) และ ร.ศ. 125 (พ.ศ. 2449) ที่ชาวบ้านในชุมชนต่างๆ ของจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาต้องการทำให้ท้องถิ่นของตนกลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติโดยมีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นศูนย์กลางในการสร้างประวัติศาสตร์แบบท้องถิ่นนิยม พบว่า ชุดความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุดนี้ มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรัก ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นของตนเอง เมื่อให้นักเรียนสัมภาษณ์สมาชิกและคนในชุมชนเกี่ยวกับประวัติตระกูล ประวัติบรรพบุรุษ บุคคลสำคัญในชุมชน และจัดนิทรรศการความสำคัญของบุคคลในประวัติศาสตร์ ชาวบ้านที่มีส่วนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และเรื่องราวเชิงอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า นักเรียนได้ข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในลักษณะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมที่เน้นเรื่องราวของบุคคลสำคัญ เช่น กษัตริย์ เจ้าเมือง และผู้นำในท้องถิ่นมากกว่าประวัติศาสตร์ของชาวบ้านและคนธรรมดาสามัญ นักเรียนสะท้อนความคิดด้านความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลายผ่านบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ในหลวงรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสต้นที่หมู่บ้านหัวดงใต้ ทำให้หมู่บ้านเรามีความสำคัญมากขึ้นกว่าแต่ก่อน” (นักเรียนคนที่ 1)

“ประวัติการเสด็จประพาสต้น เป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจของชุมชนเรา” (นักเรียนคนที่ 2)

“ชุมชนเขาดินใต้ มีความสำคัญมากในสมัยก่อน เพราะในหลวงรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสต้นแวะขึ้นที่ท่านี้ และยังมีหลวงพ่อกิ่งวิชาอาคมมากด้วย” (นักเรียนคนที่ 3)

อย่างไรก็ตามเป้าหมายสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการศึกษาอิงถิ่นฐานคือ การรู้ถิ่นฐานที่ประกอบด้วยชุดความรู้เชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าหลังจากการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เป็นต้นไป นักเรียนเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลายจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นและเปรียบเทียบชุดความรู้ที่ได้เรียนในชั้นเรียนกับชุดความรู้ที่ได้จากกระบวนการทางประวัติศาสตร์บอกเล่าที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ความทรงจำร่วม (collective memory) ในระดับชุมชนท้องถิ่นที่อาจจะไม่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชาติ (national history) นักเรียนสะท้อนความคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลายผ่านบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ชาวมอญบ้านแก่ง ไม่ใช่ชนกลุ่มน้อยเลยคะ ที่หนูได้ข้อมูลมาจากปู่ทวดของวนิดา ปู่เป็นคนเชื้อสายมอญเล่าว่า เครื่องปั้นดินเผาที่เห็นในหมู่บ้าน ทำมาจากดินเหนียวท้องถิ่น มีการสืบทอดมากกว่า 200 ปี พ่อของปู่เป็นมอญที่อพยพมาอยู่ที่เกาะเกร็ด ต่อมาแยกย้ายไปตามจังหวัดต่างๆ อย่าง เพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม สิงห์บุรี นครสวรรค์ พ่อปั้นโอ่ง อ่าง กระปุก ไห ไว้ใช้ในบ้าน หลังๆ มันเจริญขึ้นเด็กรุ่นใหม่ไม่ทำแล้ว ไปหางานทำในเมืองอยู่ตามโรงงานกันหมด คนที่ทำกิจการเครื่องปั้นดินเผาส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ยังคงทำอยู่ ไม่ค่อยเห็นเด็กรุ่นใหม่ๆ”

2.3 ด้านความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงพหุวัฒนธรรม

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการอภิปรายร่วมกันในเรื่อง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา พบว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงพหุวัฒนธรรม จากการศึกษาค้นคว้าโครงการและผลจากการบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนได้ข้อมูลที่แสดงถึงความสำคัญของพื้นที่ชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ ในฐานะที่เป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดนครสวรรค์และสอดคล้องกับ

รากฐานความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม กล่าวคือในพื้นที่ดังกล่าวจะพบความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร ความหลากหลายของผู้คนจากชาติพันธุ์ต่างๆ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต จากข้อมูลพื้นฐานในเชิงพื้นที่พบกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่หล่อหลอมอพยพเข้ามาทำมาหากินตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาทิ ไทย จีน ลาว ญวน มุสลิม และมอญ เป็นต้น จากหลักฐานทางโบราณคดีตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าดินแดนแถบนี้เคยเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน ศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยน แหล่งอารยธรรม ศูนย์กลางของอำนาจทางการเมือง และแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า จากเดิมที่นักเรียนอาจจะไม่เคยสนใจว่าคนในชุมชนอยู่กันอย่างไร มีความเป็นมาอพยพมาตั้งถิ่นฐานอย่างไร มีคนเชื้อสายอะไร นับถือศาสนาหรือมีความเชื่อแบบใดอยู่บ้าง รวมทั้งอาจจะไม่เคยสนใจว่าเพื่อนนักเรียนในโรงเรียนเป็นใครมาจากไหน มีวิถีชีวิตอย่างไร มีอัตลักษณ์อะไรที่เหมือนหรือแตกต่างจากตนเอง ผลจากการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทำให้นักเรียนเริ่มสังเกตและเรียนรู้ว่าใครเป็นใคร มีที่มาอย่างไร มีวิถีการดำเนินชีวิตรวมทั้งประเพณีและความเชื่อในการดำรงชีวิตอย่างไร และตระหนักว่าคนในชุมชนอยู่ร่วมกันมาช้านานท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งในหมู่บ้านต่างๆ โดยทั่วไปจะมีทั้งชาวไทย จีน ลาว และมอญ อยู่ผสมปนเปกันไป ผู้วิจัยพานักเรียนออกไปศึกษาภาคสนามโดยการศึกษาประวัติศาสตร์โยกย้ายถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายมอญผ่านการศึกษากระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ชุมชนบ้านมอญ ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองนครสวรรค์ และศึกษาประวัติศาสตร์ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวโซ่งหรือไทยทรงดำผ่านการศึกษาที่อยู่อาศัย บ้านเรือน อาหารการกิน ความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของกลุ่มไทยทรงดำที่หมู่บ้านยางใหญ่ อำเภอเก้าเลี้ยว นักเรียนสะท้อนความคิดด้านความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงพหุวัฒนธรรม และด้านความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมผ่านบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ชุมชนของเราอยู่ร่วมกันมานาน แต่เราไม่รู้ว่าใครเป็นใคร มาจากไหน ถ้ารู้จักทำให้เข้าใจเขามากขึ้น ถ้าคนในชุมชนเราเข้าใจ พุดคุยกัน จะทำให้สังคมเราดีขึ้น เพราะว่าเราไม่ว่าเป็นใคร เราก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนี้เช่นกัน” (นักเรียนคนที่ 1)

“รู้สึกภูมิใจแทนคนลาวโซ่ง เขามีประเพณีที่ดั้งเดิม น่าอนุรักษ์ อยากให้เด็กลาวโซ่งรุ่นเราได้ภูมิใจในตนเอง เวลามีกิจกรรมประเพณีก็จะมาร่วมกัน ช่วยเหลือกัน” (นักเรียนคนที่ 2)

“ผมชอบมากครับได้ไปคุยกับแก (ผู้เฒ่าผู้แก่) ได้ฟังเรื่องสนุกๆ ที่ไม่เคยรู้มาก่อนเลย ผมไม่คิดว่ามันเป็นเรื่องสำคัญอะไรเลย เขาก็เรียกกันมาแบบนี้ ผมก็เรียกตามพ่อแม่มาแต่ไหนแต่ไร ผมก็เรียกตามมาไม่คิดอะไรเลย พอได้ไปสอบถามกับแก ที่จริงก็คือ ปู่ย่าตายายพวกผมกับเพื่อนๆ ทำให้เรารู้อะไรเพิ่มขึ้นอีกว่า คนเก่าๆ ในหมู่บ้านเขาย้ายมาจากที่อื่น บางคนมาจากเมืองจีน บางคนมาจากลาว พวกที่อยู่ใกล้ๆ หมู่บ้านเราเค้ามาจาก เขมร” (นักเรียนคนที่ 3)

2.4 ด้านความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการอภิปรายร่วมกันในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่นกับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน และเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา พบว่า การที่นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เน้นมุมมองเชิงพหุวัฒนธรรมและความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เห็นได้จากตัวอย่างผลการสัมภาษณ์นักเรียน ดังนี้

“ได้รู้ว่าชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ และบริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก็มีความหลากหลาย มีคนหลากหลาย หมู่บ้านที่เราอยู่ก็หลากหลาย แต่เราไม่เคยนึกมาก่อน” (นักเรียนคนที่ 1)

“ก่อนเรียนหนูไม่ชอบพวกคนพม่า คนลาวที่มาทำงานบ้านเรา หนูนึกว่าเค้ามาแย่งงานเราทำ พอได้เรียนเรื่องท้องถิ่นมากขึ้น จึงรู้ว่าเค้าก็เป็นคนเหมือนกับเรา เค้ามาทำงานหาเงินเลี้ยงตัวเอง เรายังเหมือนเขา” (นักเรียนคนที่ 2)

“ลุงที่รู้จักเป็นแขก นับถือศาสนาอิสลาม หนูชอบซื้อโรตีสีเค้า ลุงแกชอบเล่าเรื่องความเป็นมาของครอบครัวให้ฟัง หนูได้เรียนรู้ว่าเราอยู่ร่วมกันมานานแล้ว แต่ก็ไม่เคยสังเกต” (นักเรียนคนที่ 3)

2.5 ด้านความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของชุมชนท้องถิ่น สังคม ประเทศ และโลก

ลักษณะและสภาพนักเรียนก่อนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1: วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 ห้อง มีนักเรียนทั้งหมด 35 คน ทั้งหมดเป็นนักเรียนที่มีภูมิลำเนาในเขตตำบลห้วยดง อำเภอ แก้วเดี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จากการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรือเรื่องราว ความเป็นมาในท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นระดับจังหวัดนครสวรรค์ นักเรียนสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับที่มาของชื่อหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดได้ในระดับ ความเข้าใจเบื้องต้น ส่วนเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและ วรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และบุคคลสำคัญของท้องถิ่นพบว่า นักเรียนที่ตอบได้มีเพียง 2-3 คนเท่านั้น แต่เป็นคำตอบที่ยังไม่ได้มีการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือแต่อย่างใด เพราะกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน ซึ่ง ทักษะในการ ระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย การตั้งสมมติฐานและทดสอบสมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์หิวพหุข้อมูล การสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น การสรุปผล เพื่อนำเสนอผลการศึกษา จะต้องเป็นประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียนผ่านกิจกรรม การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงพบว่า คำถามที่นักเรียนใช้ไปสืบเสาะหาคำตอบหรือคำอธิบาย มาไม่น่าสนใจและไม่ได้ข้อมูลเชิงลึกเท่าที่ควร เช่น

นักเรียน: ทำไมบ้านนี้ชื่อว่าบ้านห้วยดง

ผู้รู้ในท้องถิ่น: เพราะสมัยก่อนแถบนี้มีแต่ป่าดงรกทึบ ผู้คนผ่านไปมาทางแม่น้ำ เห็นเป็นดงมะพร้าว ชาวบ้านจึงเรียกว่า บ้านห้วยดง

นักเรียน: ใครเป็นคนก่อตั้งหมู่บ้านห้วยดง

ผู้รู้ในท้องถิ่น: มี 3 ครอบครัวใหญ่ คือ พวกตระกูลห้วยดง เจริญศิลป์ และเจริญโพธิ์

นักเรียน: วัดห้วยดงเหนือ ตั้งขึ้นเมื่อไร

ผู้รู้ในท้องถิ่น: ตั้งขึ้น พ.ศ. 2494

นักเรียน: โรงเรียนวัดห้วยดงเหนือตั้งขึ้นเมื่อใด

ผู้รู้ในท้องถิ่น: โรงเรียนตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2465

จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์นักเรียนไม่ได้แสดงออกความใฝ่รู้มากไปกว่าการใช้ ตัวอย่างคำถามที่ครูใช้ในห้องเรียน การวิเคราะห์หิวพหุข้อมูลจึงยังไม่มีข้อมูลให้ประเมิน หลังจาก นักเรียนได้เรียนตามหลักสูตรและนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ 2 แผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัย สังเกตเห็นว่า นักเรียนมีคุณลักษณะบางอย่างเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ กล่าวคือ

นักเรียนมีความสนใจใฝ่รู้เรื่องราวต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น เห็นได้จากการกำหนดประเด็นหัวข้อที่จะศึกษา การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น และเรื่องราวที่นักเรียนกับวิทยากรท้องถิ่นพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับคำตอบของโครงการที่นักเรียนหลายคนยังเก็บรวบรวมข้อมูลไม่เพียงพอ และถึงแม้ว่าจะมีนักเรียนเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ตั้งคำถาม แต่คำถามดังกล่าวแสดงถึงความสนใจในประเด็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบริบทชุมชนของตนเอง ตัวอย่างเช่น

นักเรียนคนที่ 1: สมัยก่อนในหมู่บ้านเราเวลาคนต้องเดินทางเข้าจังหวัดนครสวรรค์ หรือไปต่างจังหวัดเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า คนหัวดงต้องเดินทางทางเรือผ่านแม่น้ำปิง เวลาถึงช่วงน้ำหลากหรือหน้าแล้งคนสมัยก่อนเดินทางอย่างไร มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร

นักเรียนคนที่ 2: ทำไมนครสวรรค์จึงมีชื่อเรียกหลายชื่อ ที่ผมรู้ คือ ปากน้ำโพ เมืองสี่แคว ชื่อพวกนี้หมายถึงอะไร มีที่มาอย่างไร ใครเป็นคนตั้งชื่อ

นักเรียนคนที่ 3: ตำนานจะเข้ต่างเกยไชย มีเรื่องเล่าอะไรอีกบ้าง จะเข้จะเปลี่ยนร่างอย่างไร และแสดงอิทธิฤทธิ์เมื่อใด

นักเรียนคนที่ 4: ทำไมมีทั้งคนเชื่อและไม่เชื่อเรื่อง พระนอนกินถน

นักเรียนคนที่ 5: เรื่องดงแม่นางเมือง เป็นเรื่องจริงหรือไม่ ทำไมคนแถบนั้นจึงเชื่อว่าดงแม่นางเมืองเป็นเรื่องจริง

นักเรียนคนที่ 6: คนบ้านเราทำนา ทำมะลิ ปลูกดาวเรืองเยอะมาก พี่พวกนี้มีประโยชน์ต่อบ้านเราหรือไม่ เด็กๆ ในหมู่บ้านหลายคนเลิกเรียนมาทำมะลิ ต้นไม้พวกนี้มาจากไหน มีผลอย่างไรต่อชุมชนของเรา

นักเรียนคนที่ 7: โรงสีข้าวชุมชนดูไม่ค่อยทันสมัยเหมือนโรงสีข้าวในตัวเมือง มีเป็นโรงงานใหญ่โต มันต่างกันอย่างไร เพราะอะไร

นักเรียนคนที่ 8: ทำไมคนบ้านมอญถึงขายกระดางต้นไม้ หรือพวกเครื่องปั้นดินเผา คนบ้านมอญเป็นชาวมอญอพยพมาจากไหน มาอย่างไร ทำไมคนกลุ่มนี้ถึงเข้ามาอยู่ที่นี้

สังเกตได้ว่า คำถามที่นักเรียนถามนอกจากจะเป็นคำถามที่นักเรียนสนใจใฝ่รู้ด้วยตนเองแล้ว บางคำถามแสดงถึงความตระหนักถึงความสำคัญของถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น เรื่องการทำมาหากิน การประกอบอาชีพ การประกอบการธุรกิจ รวมทั้งบริบทด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสนใจในประเด็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบริบทชุมชนของตนเองมากขึ้น ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวเป็นฐานสำคัญของความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของชุมชนท้องถิ่น สังคม ประเทศ และโลก

นอกจากนั้น กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน ซึ่งทักษะในการระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย การตั้งสมมติฐานและทดสอบสมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์วิพากษ์ข้อมูล การสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น การสรุปผลเพื่อนำเสนอผลการศึกษามาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ออกแบบหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ออกเก็บข้อมูลเชิงลึกในภาคสนาม ได้แก่หน่วยการเรียนรู้ที่ 1: วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หน่วยการเรียนรู้ที่ 2: คุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หน่วยการเรียนรู้ที่ 5: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และหน่วยการเรียนรู้ที่ 6: ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น นักเรียนจะได้ออกเก็บข้อมูล 4 ครั้ง ภายในระยะเวลา 1 เดือน ผู้วิจัยได้ตรวจผลงานและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทุกครั้งหลังจากนักเรียนส่งงาน ทำให้มีการตรวจสอบทบทวนข้อมูลทุกระยะ ตัวอย่างที่นักเรียนวิพากษ์งานของเพื่อนๆ แสดงว่า นักเรียนมีทักษะการวิเคราะห์ การตรวจสอบ และประเมินค่าข้อมูล ตัวอย่างเช่น

นักเรียนคนที่ 1: กลุ่มที่ 2 ไปถามผู้ใหญ่ที่ไม่ได้เกิดที่เก่าเลยว่ะ บางทีข้อมูลไม่ตรง เพราะไม่ใช่คนเก่าแก่

นักเรียนคนที่ 2: กลุ่มนี้เก็บข้อมูลครั้งเดียว เลยไม่ค่อยชัดเจน

นักเรียนคนที่ 3: คนแกในหมู่บ้าน อธิบายไม่รู้เรื่อง ผมเขียนตามที่ป่าเล่ามาเลย

นักเรียนคนที่ 4: กลุ่มนี้ไปถามมาแค่ 2 คน ข้อมูลน้อย เล่าไม่ค่อยตรงกัน ไม่ค่อยน่าเชื่อถือเท่าไร

นักเรียนคนที่ 5: ภาพถ่ายที่กลุ่มที่ 3 ได้มา เป็นภาพเก่า บอกความเป็นมาในอดีตได้ชัดเจนมาก

จากตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นหลังจากมีการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าในชั้นเรียนแล้ว สรุปได้ว่า นักเรียนมีความเข้าใจในเรื่องการวิเคราะห์ การตรวจสอบ และการประเมินค่าข้อมูลว่าจะต้องเก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เป็นผู้จริงในเรื่องนั้นๆ รวมทั้งเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลายๆ แหล่งเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล ความรู้ความเข้าใจดังกล่าวเกิดขึ้นจากความเข้าใจของนักเรียนโดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ นักเรียนสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นผ่านกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ให้นักเรียนได้ศึกษาองค์ความรู้จากผู้ในท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เช่น แหล่งฐานทางโบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ

งานสถาปัตยกรรม จิตรกรรมฝาผนัง เอกสารและสิ่งพิมพ์ที่บันทึกเรื่องราวต่างๆ ในชุมชน แหล่งเรียนรู้ในพื้นที่บ้าน เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้ถ่ายทอดเพลง บทสวด เรื่องเล่า อาหาร ตำรับยา วิธีการปลูกพืชสมุนไพร รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ร่วมสมัย เช่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน นิทรรศการของภาคราชการ และเอกชน องค์กรธุรกิจ องค์กรวิชาชีพ และผู้ประกอบการในชุมชน รวมถึงการใช้กระบวนการวิจัยในการจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียน

การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในสภาพบริบทจริงที่สามารถนำไปปรับใช้ในการเรียนรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นและมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น สังคม ประเทศ และโลก และเกิดความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของชุมชนท้องถิ่น สังคม ประเทศ และโลก ตัวอย่างเช่น

“ผมว่าผมได้ฟังเรื่องที่ไม่เคยรู้มาก่อน ที่ผู้ใหญ่เล่าให้ฟัง สมัยก่อนบ้านเราแห้งแล้ง ไปไหนก็ลำบาก มีแต่ป่าเต็มไปหมด ผมก็นึกภาพไม่ออก ทำไร่นาก็ไม่ได้ผลเท่าไร ต่อมาเมื่อรถเกี่ยวรถแทรกเตอร์มาใช้ทำนา ป่าหายหมดเลย เหลือแต่ทุ่งนาโล้นๆ” (นักเรียนคนที่ 1)

“ปู่บอกหนูว่าโรงสีข้าวสมัยก่อนเป็นไม้ สีข้าวได้น้อย พอบ้านเราเจริญขึ้นชาวบ้านเกี่ยวข้าวได้มากไปส่งโรงสี พ่อค้าให้ราคาถูกลง แต่โรงสีข้าวใหญ่ขึ้นๆ พวกชาวบ้านก็เข้าไปเป็นลูกจ้างในโรงงาน” (นักเรียนคนที่ 2)

ผลจากการศึกษาในเชิงคุณภาพ สรุปได้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและองค์ความรู้ท้องถิ่นดังกล่าวจึงส่งผลดีหลายประการแก่นักเรียน กล่าวคือ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับบริบทด้านถิ่นฐานทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตนเอง ก่อนที่จะขยายไปสู่การเรียนรู้ในเรื่องราวที่ไกลตัวออกไป จะทำให้นักเรียนมีสำนึกด้านถิ่นฐาน (sense of place) หรือการรู้ถิ่นฐาน (place literacy) และมีส่วนในการรับผิดชอบและใช้ความรู้ที่เรียนตามหลักสูตรไปจัดการประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในลักษณะนี้รวมไปถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติการวิจัย การศึกษาภาคสนาม และการเรียนรู้แบบโครงงาน และสิ่งสำคัญที่ได้รับคือการรู้จักตัวตนมากขึ้น หรือที่มิ้นกวีวิชาการเรียกว่า “มาตุภูมิ” ซึ่งนำไปสู่การสร้างสำนึกต่อชุมชนท้องถิ่นและการปรับตัวตนอัตลักษณ์ภายใต้กระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

การประเมินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ การประเมินระหว่างดำเนินการ และการประเมินหลักสูตรภายหลังการดำเนินการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมิน และกำหนดตัวชี้วัดหรือเกณฑ์ในการประเมิน คือ ความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร รายละเอียดอยู่ในขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

2. การประเมินหลักสูตรระหว่างการนำหลักสูตรไปใช้ ใช้วิธีการประเมินหลักสูตรโดยการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนในสถานการณ์จริง โดยกำหนดตัวชี้วัดในการประเมินหลักสูตร ดังนี้ 1) ความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน และ 2) ความสามารถด้านความรู้ถิ่นฐาน ซึ่งรายละเอียดอยู่ในขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

3. การประเมินหลักสูตรภายหลังการใช้หลักสูตร (Summative evaluation) โดยมีตัวชี้วัดคือ ความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน พิจารณาจากความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

สำหรับการนำเสนอผลการประเมินหลักสูตรภายหลังการดำเนินการจะนำเสนอเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นนำเสนอในรูปแบบตาราง และ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ นำเสนอเป็นข้อมูลเชิงพรรณนา

ตอนที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีต่อภาพรวมของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 33 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อ
หลักสูตร

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 35		ระดับ ความ พึงพอใจ
		\bar{x}	S.D.	
1	หลักสูตรช่วยให้นักเรียนรู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง	4.70	0.72	มากที่สุด
2	หลักสูตรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	4.53	0.86	มากที่สุด
3	นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ภาคสนามและบริบทจริง	4.12	0.98	มาก
4	นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข	4.06	1.10	มาก
5	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่น	4.39	0.87	มาก
6	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น	4.47	0.79	มาก
7	เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับนักเรียน	4.26	0.96	มาก
8	กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนเข้าใจตนเอง ชุมชน ประเทศ และโลก	4.32	0.94	มาก
9	กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนอยากค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น	4.44	0.96	มาก
10	สื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนมีความน่าสนใจ	4.09	1.14	มาก
11	เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ	4.24	0.97	มาก
12	นักเรียนมีความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น	4.38	0.74	มาก
13	นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตจริง	4.32	0.88	มาก
14	ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น	4.06	1.04	มาก

ตาราง 33 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 35		ระดับ ความ พึงพอใจ
		\bar{x}	S.D.	
15	ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา	4.56	0.70	มากที่สุด
16	ผู้รู้ในท้องถิ่นช่วยสร้างสำนึกต่อถิ่นฐานบ้านเกิดให้แก่ นักเรียน	4.38	0.92	มาก
	รวม	4.33	0.91	มาก

จากตาราง 33 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อหลักสูตรโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.91 แสดงว่านักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก ซึ่งประเด็นที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ หลักสูตรช่วยให้นักเรียนรู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และหลักสูตรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ผลการประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตร

ผลการประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรจำนวน 1 คน พบว่าประเด็นที่ครูผู้สอนมีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ หลักสูตรช่วยให้นักเรียนรู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง หลักสูตรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ภาคสนามและบริบทจริง และนักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข สำหรับประเด็นที่ครูผู้สอนมีความพึงพอใจมาก ได้แก่ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่น นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับนักเรียน กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนเข้าใจตนเอง ชุมชน ประเทศ และโลก กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนอยากค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น สื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนมีความน่าสนใจ นักเรียนมีความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้นนักเรียนสามารถนำความรู้ไป ใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตจริง ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ครูมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนมากขึ้น ครูเห็นคุณค่าและความสำคัญขององค์ความรู้ในท้องถิ่น และประเด็นที่ครูผู้สอนมีความพึงพอใจปานกลาง ได้แก่ เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระผู้รู้ในท้องถิ่นช่วยสร้างสำนึกต่อถิ่นฐานบ้านเกิดให้แก่นักเรียนครูเกิดเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนใหม่

ตาราง 34 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีต่อหลักสูตร

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 8		ระดับ ความ พึงพอใจ
		\bar{x}	S.D.	
1	หลักสูตรช่วยให้นักเรียนรู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง	4.25	0.71	มาก
2	หลักสูตรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	4.25	0.71	มาก
3	นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ภาคสนามและบริบทจริง	3.88	0.35	มาก
4	นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข	3.63	1.06	มาก
5	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่น	3.75	0.71	มาก
6	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น	3.63	0.52	มาก
7	เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับนักเรียน	4.38	0.52	มาก
8	กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนเข้าใจตนเอง ชุมชนประเทศ และโลก	4.25	0.71	มาก
9	กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนอยากค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น	3.88	0.83	มาก
10	สื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนมีความน่าสนใจ	4.13	0.35	มาก
11	เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ	3.00	0.93	ปานกลาง
12	นักเรียนมีความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น	3.88	0.99	มาก
13	นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตจริง	3.63	0.74	มาก
14	ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น	3.88	0.35	มาก
15	ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษ	4.13	0.64	มาก

ตาราง 34 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	N = 8		ระดับ ความ พึงพอใจ
		\bar{x}	S.D.	
16	ผู้รู้ในท้องถิ่นช่วยสร้างสำนักต่อถิ่นฐานบ้านเกิดให้แก่ นักเรียน	3.50	0.53	มาก
17	ชุมชนมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนมากขึ้น	4.50	0.53	มากที่สุด
18	เข้าใจเป้าหมายการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน ในโรงเรียนมากขึ้น	4.25	0.71	มาก
19	เข้าใจกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามหลัก วิชาการ	4.38	0.74	มาก
20	ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนและชาวบ้านใน ชุมชน	4.75	0.46	มากที่สุด
21	ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษาใน โรงเรียน	4.25	0.71	มาก
	รวม	4.00	0.66	มาก

จากตาราง 34 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีต่อหลักสูตรโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 แสดงว่า ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจในระดับมาก ซึ่งประเด็นที่ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ชุมชนมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนมากขึ้น และชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนและชาวบ้านในชุมชน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ครูผู้สอน และผู้รู้ในท้องถิ่น พบว่านักเรียน ครูผู้สอน และผู้รู้ในท้องถิ่นนำเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ ดังนี้

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นำเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

“พวกเราได้รู้ถึงความแตกต่างของสมัยก่อนกับสมัยนี้ว่ามันต่างกันมากๆ สมัยก่อนคนอยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี นอกจากได้รู้ถึงความแตกต่างแล้ว ยังได้ความสนิทสนมกับเพื่อนมากขึ้น ได้ไปคุยกับคุณลุงคุณป้า ปู่ทวด ยายทวด ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ตลอดการทำโครงการ เมื่อเราสัมภาษณ์เสร็จท่านก็บอกว่า ท่านมีความสุขที่ได้นี้ถึงวันเก่าๆ ได้พูดถึงชีวิตสมัยเด็กๆ ได้เห็นรอยยิ้มของคนเฒ่าคนแก่” (นักเรียนคนที่ 1)

“ได้ศึกษาเรื่องวิถีชีวิตชาวตลาดปากน้ำโพ มันเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน วิถีชีวิตของชาวบ้านแถบแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้เราเห็นความแตกต่างในอดีตและปัจจุบัน ทำให้เห็นอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น พวกเราอยากให้ตลาดปากน้ำโพกลับมาคึกคักเหมือนสมัยก่อน” (นักเรียนคนที่ 2)

ครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาไทยและสังคมศึกษา และเป็นผู้รู้เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นอย่างดี นำเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

“ดิฉันเห็นด้วยกับการจัดหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แต่ก็ยังไม่เข้าใจแนวทางการศึกษาอิงถิ่นฐานเท่าไร ความเห็นส่วนตัวคือ มีลักษณะเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการศึกษาท้องถิ่นโดยให้เด็กใช้กระบวนการวิจัย เพราะเนื้อหาสาระที่เน้นประวัติความเป็นมาของชุมชนอำเภอ จังหวัด เชื้อสายของคนที่มาตั้งถิ่นฐาน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ความมีจิตสำนึกร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม อาชีพและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทั้งในอดีตและปัจจุบัน และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นอะไรเหล่านี้ ทำให้ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของท้องถิ่น ชุมชนบ้านเกิดซึ่งเป็นฐานในการเรียนรู้ ชุมชนบ้านเราไม่ได้มีแต่ชาวไทยพุทธ ยังมีชาวจีน ลาว มอญ และมุสลิม หลายกลุ่มอยู่ร่วมกัน เราจึงต้องเรียนรู้ร่วมกัน” (ครูผู้สอน)

ผู้รู้ในท้องถิ่น ประกอบด้วยเจ้าอาวาสวัด ผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ และข้าราชการเกษียณได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียนในชั้นเรียน การศึกษาภาคสนาม และตอบคำถามต่างๆ แก่นักเรียนในเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและองค์ความรู้ในท้องถิ่น นำเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

“ก็มาพูดให้ข้อมูลในเรื่องบุคคลสำคัญและเล่าประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน แล้วก็ให้นักเรียนสัมภาษณ์ตอบคำถามของนักเรียน เห็นเด็กๆ ก็สนุกดี ได้ความรู้ไปด้วย การให้คนรุ่นก่อนๆ มาเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ เรื่องเล่าในชุมชน มันทำให้เด็กเรียนรู้ความเป็นมาของชุมชน เด็กไม่ต้องอ่านอะไรมาก แต่พอได้ยินได้ฟังจากผู้ใหญ่ ก็จะจำและเขียนไว้ ทำให้เข้าใจความเป็นมาดียิ่งขึ้น บางเรื่องเราก็จำได้ไม่หมด ตกหล่นไปบ้าง ก็ให้ผู้เฒ่าที่ยังพอจำเรื่องราวได้มาช่วยเติมให้” (ผู้รู้ในท้องถิ่นคนที่ 1)

“ดีใจมากที่โรงเรียนให้เด็กเรียนแบบนี้ เป็นการเรียนที่มีประโยชน์จริงๆ เด็กๆ ได้เรียนรู้เรื่องราวผ่านของจริง จากคนที่รู้จริงๆ เรียนในห้องเรียนเราก็อ่านไป ยิ่งนึกไม่ค่อยออก ต้องให้มาเห็นสภาพจริง ได้ถาม พูดคุย จึงจะเข้าใจติดตัวไปตลอด” (ผู้รู้ในท้องถิ่นคนที่ 2)

“การจัดหลักสูตรในลักษณะนี้มีประโยชน์มากอย่างเห็นได้ชัดเจน แต่จะให้ได้ดีผลมากน้อยอย่างไร มันก็ต้องทำหลายๆ ครั้ง แต่คิดว่าถ้าจัดเป็นประจำมันจะดีขึ้นเรื่อยๆ เห็นได้ว่า นักเรียนมีสัมมาคารวะมากขึ้น กล้าพูด กล้าถาม สัมภาษณ์เป็น พูดได้มีหลักการดี” (ผู้รู้ในท้องถิ่นคนที่ 3)

“นักเรียนได้ร่วมกันสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง เพราะเด็กบางคนไม่ค่อยรู้จักความเป็นมาของบ้านเกิดเมืองนอน ไม่รู้เรื่องใกล้ตัว สนใจแต่เทคโนโลยี หากได้เรียนรู้ประวัติประวัติศาสตร์จะเป็นการเรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชุมชนใกล้ตัว ซึ่งปัจจุบันเด็กรู้แต่เรื่องไกลตัว” (ผู้รู้ในท้องถิ่นคนที่ 4)

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
 - 1.1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์
 - 1.2 เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
 - 3.1 เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนด้วยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น
 - 3.2 เปรียบเทียบความสามารถด้านความรู้ถิ่นฐานหลังเรียนของนักเรียนด้วยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นกับเกณฑ์ร้อยละ 70
4. เพื่อประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานตามกรอบวิธีการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัด นครสวรรค์ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจำนวน 3 คน และผู้รู้เรื่องราวของท้องถิ่นในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจำนวน 3 คน ในประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน วิถีชีวิตของผู้คน และการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และการศึกษาหลักฐานท้องถิ่นประเภทต่างๆ เช่น เอกสารเกี่ยวกับเรื่องราว ความเป็นมาของชุมชนและบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่า

2. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 3 คน และครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจำนวน 2 คน ในเรื่องแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ขั้นตอนการออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.1 สรุปรูปข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากขั้นตอนที่ 1 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัด นครสวรรค์ และการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผลการศึกษาที่ได้เป็นข้อมูลจำเป็นที่นำมาใช้กำหนด โครงร่างหลักสูตร (Curriculum framework) รูปแบบขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้

(Scope and Sequence) ขององค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา

1.2 ศึกษาเอกสารหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 แนวการจัดการขอบข่ายและลำดับประสบการณ์ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย จากคำอธิบายรายวิชาในโครงสร้างหลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร (Curriculum framework) รูปแบบขอบข่าย และลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ขององค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นใน ระดับประถมศึกษา

1.3 สร้างขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นใน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับ ประถมศึกษาจากการผสมผสานรูปแบบการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2 วิธี คือ การจัด เนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามกาลเวลา (Chronological Approach) และการจัดเนื้อหา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการกำหนดเป็นหัวข้อ (Topical Approach หรือ Thematic Approach)

1.4 นำขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการ จัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา มากำหนดขอบข่ายเนื้อหาและ แนวการจัดการเรียนการสอนในแต่ละชั้นปีตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยเขียนแสดงเป็น แผนภูมิตารางเพื่อให้มองเห็นเส้นทางเดินของขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา

1.5 การจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนว การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา เป็นไปตามหลักการนำเสนอ ขอบข่ายและลำดับประสบการณ์เรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การจัดหลักสูตรให้มีความต่อเนื่องกัน ในแนวนอน เรียกว่า Horizontal Organization (Ornstein and Hunkins, 2008, p. 23) การกำหนด ขอบข่ายของหลักสูตรยึดหลักเกณฑ์สำคัญดังนี้ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ และความสามารถของ ผู้เรียน ความยากง่ายของธรรมชาติหรือเนื้อหาวิชา ความทันสมัย และความเป็นสากลของ เนื้อหาวิชา และความสมดุลระหว่างความกว้างความลึกของเนื้อหาวิชา (นาตยา ปิลาญนนท์, 2546, หน้า 32)

2. ขั้นสร้างหลักสูตร (Curriculum construction) ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.1 นำขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแบบประเด็นเรื่อง (Thematic Curriculum) เป็นการสร้างหลักสูตรรายวิชาแบบบูรณาการจากแกนภายในกลุ่มสาระนั้นๆ ชื่อว่า หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 การยกร่างหลักสูตร เป็นการนำข้อสรุปจากผลการศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 มายกร่างออกแบบหลักสูตร ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำหลักสูตรที่ประกอบด้วยเอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร

2.3 การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นการเตรียมเอกสารต่างๆ เพื่อนำมาอธิบายหลักสูตรที่สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้สามารถทำความเข้าใจในองค์ประกอบและรายละเอียดของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเมื่อได้นำหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง เอกสารประกอบหลักสูตรประกอบด้วย คู่มือการใช้หลักสูตร ประกอบด้วยคำชี้แจงวิธีการจัดการเรียนการสอน และ หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้

2.4 ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อการตรวจสอบความเหมาะสม พบว่า หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพในภาพรวมระดับมากขึ้นไป

2.5 ทดลองนำร่องหลักสูตรเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลเก่าเดี่ยว ปีการศึกษา 2559 จำนวน 20 คน ผลการทดลองนำร่องพบว่า หลักสูตรมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง

2.6 ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรและข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมาสรุปผล แก้ไขปรับปรุงและจัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. นำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้จัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยดำเนินการทดลองจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร จำนวน 32 ชั่วโมง ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้จัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยดำเนินการดังนี้

1.1 ดำเนินการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 หน่วย การเรียน หลักการออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้มาจากการจัดขอบข่ายและลำดับ ประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เน้น วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ความสัมพันธ์ ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางกับภูมิภาคต่างๆ ของ ไทย พัฒนาการของประวัติศาสตร์พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางในสมัยรัตนโกสินทร์ ชีวิตประวัติและผลงานบุคคลสำคัญด้านการพัฒนาท้องถิ่นสมัยรัตนโกสินทร์เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับ ความคิดรวบยอดของการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง กาลเวลาจากอดีตปัจจุบันไปสู่อนาคต

1.2 จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรซึ่งกำหนดให้เรียนในเวลาเรียนจำนวน 20 ชั่วโมง และ นอกเวลาเรียนอีก 12 ชั่วโมง รวมเป็น 32 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 จัดการเรียนรู้ในช่วงที่ 1 ใช้เวลาเรียนโดยเน้นภาคความรู้ความเข้าใจผ่าน การบรรยาย สาธิต สังเกต และการบันทึกในชั้นเรียน จำนวน 20 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวม 10 สัปดาห์ เป็นการจัดการเรียนรู้ 7 หน่วย ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1: การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2: ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3: ความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และ การเมืองของท้องถิ่นกับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4: การพัฒนาท้องถิ่นและมิติความสัมพันธ์กับรัฐไทย และประเทศเพื่อนบ้าน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัด นครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6: ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7: ภาคประชาสังคมและองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนา จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในปัจจุบัน

หลังการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยทดสอบความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานของ นักเรียนโดยใช้แบบทดสอบการรู้พื้นฐาน

1.2.2 จัดการเรียนรู้ในช่วงที่ 2 ใช้เวลาเรียนโดยเน้นการประยุกต์ภาคความรู้ความเข้าใจไปสู่การปฏิบัติจริงในภาคสนามผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบยิววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการศึกษาอิงถิ่นฐาน จำนวน 12 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 4 สัปดาห์ เป็นการจัดการเรียนรู้ 4 หน่วย ได้แก่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1: การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2: ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6: ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นหลังการจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 1, 2, 5 และ 6 ผู้วิจัยทดสอบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบ พร้อมทั้งทำการสังเกตและประเมินความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน ซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่

1. ความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย
2. ความรู้ความเข้าใจเชิงพหุวัฒนธรรม
3. ความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม
4. ความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา การประเมินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ คือ

การประเมินหลักสูตรภายหลังการใช้หลักสูตร โดยมีตัวชี้วัดคือ ความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน พิจารณาจากความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1.1 ผลการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวนี้ประกอบด้วยเรื่องราวและความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน เขตจังหวัดนครสวรรค์ ความสัมพันธ์กับเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน คติชน ภูมิปัญญา และวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

1.2 ผลการศึกษาแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักการสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว มีหลักฐานข้อเท็จจริงให้เห็นชัดเจน ทำให้บทเรียนน่าสนใจ มีความหมายต่อการเรียนรู้ เกิดความภาคภูมิใจ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์แบบ Chronological Approach เป็นการจัดเนื้อหาหรือเหตุการณ์ตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้นและเป็นวิธีการที่นิยมใช้จัดเนื้อหาประวัติศาสตร์มากที่สุด และการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์แบบกำหนดหัวข้อหรือประเด็นที่เรียกว่า Topical Approach หรือ Thematic Approach

แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์เรียนรู้ดังกล่าวมีความสอดคล้องเหมาะสมกับความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์ (Historical concepts) ที่นักเรียนควรจะต้องศึกษาในแต่ละระดับชั้น ได้แก่ กาลเวลา ความต่อเนื่องของเวลาและเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ สาเหตุและผลกระทบ สันติภาพ ความจงรักภักดี การตั้งถิ่นฐาน อารยธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกชาติ มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมชุมชน การพึ่งพาอาศัยกัน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า วิธีการทางประวัติศาสตร์ ข้อเท็จจริงและความคิดเห็น และความสัมพันธ์ของเหตุการณ์

แนวทาง/กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในวัยนี้ควรจะได้เรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว เป็นรูปธรรมและเข้าใจง่าย ดังนั้นการจัดขอบข่ายเนื้อหาประวัติศาสตร์ชุมชนหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควรจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษา โดยมีแนวทาง/กระบวนการ

จัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ การกำหนดปัญหาในการวิจัยและการตั้งคำถามสำคัญ การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการรวบรวมข้อมูล การวิพากษ์หลักฐาน การเลือกสรรและจัดความสัมพันธ์ของหลักฐาน และการนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาค้นคว้า

2. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร

2.1 ผลการสร้างหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีองค์ประกอบ ได้แก่ ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตร และสาระการเรียนรู้ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

2.2 ผลการสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย 2 ตอน คือ 1) หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ 2) คู่มือการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย คำชี้แจงวิธีการจัดการเรียนการสอน และหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้

2.3 ผลการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.70) และเอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.68)

2.4 ผลการทดลองนำร่องหลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตร

3.1 นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถด้านความรู้ถิ่นฐานหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

3.3 ผลจากการศึกษาในเชิงคุณภาพ สรุปได้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและองค์ความรู้ท้องถิ่นดังกล่าวจึงส่งผลดีหลายประการแก่นักเรียน กล่าวคือ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับบริบทด้านถิ่นฐานทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตนเอง ก่อนที่จะขยายไปสู่การเรียนรู้ในเรื่องราวที่ไกลตัวออกไป จะทำให้นักเรียนมีสำนึกด้านถิ่นฐาน (sense of place) หรือการรู้ถิ่นฐาน (place literacy) และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและใช้

ความรู้ที่เรียนตามหลักสูตรไปจัดการประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในลักษณะนี้รวมไปถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติการวิจัย การศึกษาภาคสนาม และการเรียนรู้แบบโครงงาน และสิ่งสำคัญที่ได้รับคือการรู้จักตัวตนมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การสร้างสำนึกต่อชุมชนท้องถิ่นและการปรับตัวตนอัตลักษณ์ภายใต้กระแสของโลกยุคโลกาภิวัตน์

4. ผลการประเมินหลักสูตร

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีต่อภาพรวมของหลักสูตร มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อหลักสูตรโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.91 แสดงว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจในระดับมาก ซึ่งประเด็นที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ หลักสูตรช่วยให้นักเรียนรู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และหลักสูตรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

4.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 แสดงว่า ครูผู้สอนมีความพึงพอใจในระดับมาก ซึ่งประเด็นที่ครูผู้สอนมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ หลักสูตรช่วยให้นักเรียนรู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง หลักสูตรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ภาคสนามและบริบทจริง และนักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

4.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีต่อหลักสูตรโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 แสดงว่า ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจในระดับมาก ซึ่งประเด็นที่ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ชุมชนมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนมากขึ้น และชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนและชาวบ้านในชุมชน

อภิปรายผล

จากการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย 4 ประเด็น คือ 1) องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4) การประเมินหลักสูตร ดังรายละเอียดการอภิปรายดังต่อไปนี้

1. ด้านองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ผลการศึกษาค้นคว้าความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า เป้าหมายสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ได้แก่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน วิถีชีวิตของผู้คน และการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และการศึกษาหลักฐานท้องถิ่นประเภทต่างๆ เช่น เอกสารเกี่ยวกับเรื่องราว ความเป็นมาของชุมชน และบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่า

ผู้วิจัยมีฐานคิดในการเลือกพื้นที่วิจัยโดยยึดพื้นที่ต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นบริเวณที่แม่น้ำ 4 สาย คือ ปิง วัง ยม และน่าน ไหลมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีที่ราบอันอุดมสมบูรณ์ในตอนกลางของจังหวัด และการที่นครสวรรค์เป็นที่รวมของแม่น้ำที่ตำบลปากน้ำโพ ทำให้เป็นศูนย์กลางการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง สินค้าต่างๆ จากภาคเหนือที่มาจากแม่น้ำปิง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน รวมทั้งจากแม่น้ำป่าสักจะมารวมกันที่นครสวรรค์ซึ่งเป็นชุมทางสินค้าที่รับสินค้าจากเมืองที่อยู่ตอนต้นแม่น้ำแล้วส่งผ่านแม่น้ำเจ้าพระยาออกไปยังเมืองต่างๆ ตลอดจนเมืองในต่างประเทศ เช่น มลายู อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ (ประเสริฐ ฐ นคร, 2528, หน้า 140)

พื้นที่ชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม (cultural space) และพหุวัฒนธรรม (multiculturalism) กล่าวคือ ในพื้นที่ดังกล่าวจะพบความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร ความหลากหลายของผู้คนจากชาติพันธุ์ต่างๆ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต จากข้อมูลพื้นฐานในเชิงพื้นที่พบกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่หล่อหลอมอพยพเข้ามาทำมาหากินตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาทิ ไทย จีน ลาว ญวน มุสลิม และมอญ เป็นต้น (สุชาติ แสงทอง, 2558) จากหลักฐานทางโบราณคดีตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าดินแดนแถบนี้เคยเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน ศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยน แหล่งอารยธรรม ศูนย์กลางของอำนาจทางการเมือง และแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ชูพินิจ เกษมณี และกุลวดี เจริญศรี, 2549) ท้องถิ่นในแถบนี้จึงมีเรื่องราวของประวัติศาสตร์ สังคม รวมถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาอย่างยิ่ง

ผลการศึกษารองค้ความรูู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พื้นที่ชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า องค้ความรูู้ที่เป็นประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นของพื้นที่ดังกล่าวมี ลักษณะที่สอดคล้องกับผลการศึกษารองค้ความรูู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในโครงการวิจัย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคกลางที่มีสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นผู้รับผิดชอบ โครงการ กล่าวคือการศึกษาองค้ความรูู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นส่วนพื้นที่ภาคกลางในโครงการ ชุมชนลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พลวัตและการทำทหาย (ชูพินิจ เกษมณี และกุลวดี เจริญศรี, 2549) มีเป้าหมายเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนชาวนาชาวสวนที่อาศัยแม่น้ำสายใหญ่เป็นเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิต แม่น้ำนครชัยศรีมีความยาวถึง 315 กิโลเมตร ไหลผ่านหลายจังหวัดและมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป โครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นวิถีชีวิตย่านตลาดพลูจากคลองบางหลวงถึงคลองด่าน เป็นชุมชนแบบบ้านสวนริมน้ำ แต่อยู่ภายใต้บริบทของความเป็นกรุงเทพฯ และโครงการวิจัยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนบ้านป่าต้นน้ำคลองระบม-สียัด เป็นพื้นที่ศึกษาค้อนมาทางฝั่งตะวันออกของภาคกลาง ซึ่งเป็นถิ่นฐานของชุมชนดั้งเดิมที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลมอญ-เขมร กับบรรดาผู้อพยพที่เป็นชาวไร่่นักบุกเบิก ผลการวิจัยในภาพรวมพบว่า เรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่ถึงแม้จะอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจเพียงใด แต่ก็ยากที่จะหลบเลี่ยงจากอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายนอกได้ จะแตกต่างกันก็เพียงแต่อิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงนั้นจะมีต่อแต่ละท้องถิ่นในระดับที่แตกต่างกันและด้วยเงื่อนไขที่แตกต่างกัน และชุมชนท้องถิ่นได้เลือกที่จะปรับตัวแบบยอมตาม ต่อต้าน หรือโต้ตอบในลักษณะแตกต่างกันไป (ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์, 2556) นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนท้องถิ่นสามารถรักษาความทรงจำทางสังคมไว้ได้ยาวนาน หากเป็นความทรงจำที่ประทับใจ ทั้งในทางบวกและทางลบ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลจากรายงานการสังเคราะห์งานวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ จังหวัดนครสวรรค์และอุทัยธานี (ไชยรัตน์ ปราณี, 2554) ที่พบว่าโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และอุทัยธานี ทำให้เกิดองค้ความรูู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อสภาพทางสังคมวัฒนธรรมและประเพณีซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวของชุมชนในแต่ละยุคสมัย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างองค้ความรูู้ท้องถิ่นที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่น และที่สำคัญคือทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครู นักเรียน และชุมชนท้องถิ่น

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นแนวทางในการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือ ความเข้าใจในความหลากหลายของวิถีวัฒนธรรม ประสพการณ์ และระบบที่แตกต่างกันของชุมชนต่างๆ ความหลากหลายของชุมชน ดังนั้นขอบเขตของ “ท้องถิ่น” ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ตายตัวแน่นอนขึ้นอยู่กับว่าผู้ศึกษาประสงค์ที่จะทำความเข้าใจกับประเด็นอะไร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2548, หน้า 50) ที่ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการเริ่มต้นหรือฟื้นความทรงจำร่วมของสังคมในระดับชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติ ที่เป็นการร่วมมือกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้รู้ในท้องถิ่น และนักวิชาการเพื่อค้นหาอดีตของตนเองอันเป็นเสมือนต้นธารแห่งชีวิตและจิตวิญญาณของชุมชนที่สืบสานจากบรรพบุรุษ เรื่องราวดังกล่าวนี้เป็นสิ่งท้าทายให้ค้นหา สืบเสาะอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งสอดคล้องกับความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียนในช่วงวัยประถมศึกษาและมัธยมศึกษา องค์ความรู้ที่ได้นั้นจะเป็นตาข่ายของความทรงจำเล็กๆ ที่ทุกคนร่วมกันถักทอขึ้นมาเพื่อให้ได้เรียนรู้จดจำและสืบสานต่อไป

2. ด้านการพัฒนาหลักสูตร

การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ ดำเนินการโดยศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อนำมากำหนดกรอบการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการสรุปข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ จากขั้นตอนที่ 1 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ และการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบกับการศึกษาเอกสารหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสพการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย จากคำอธิบายรายวิชาในโครงสร้างหลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผลการศึกษาที่ได้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่นำมาใช้กำหนดโครงสร้างหลักสูตร (Curriculum framework) รูปแบบขอบข่ายและลำดับประสพการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ขององค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา

ในส่วนของการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นไปตามแนวคิดในการออกแบบหลักสูตรของ นาทยา ปิรันธนานนท์ (2545) ที่กล่าวว่า สิ่งที่ถือเป็นงานเริ่มต้นของการพัฒนาหลักสูตรก่อนจะจัดทำหลักสูตรกลุ่มวิชาใดๆ ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาของผู้เรียนแต่ละช่วงวัย และเข้าใจขอบข่ายตลอดจนการจัดลำดับการเรียนรู้ตามธรรมชาติของกลุ่มวิชาที่จะสร้างหลักสูตร อนึ่ง ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร การสร้างขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดของ นาทยา ปิรันธนานนท์ (2545) และ National Council for the Social Studies (2010) ที่กล่าวถึง มโนทัศน์เรื่องกาลเวลา ความต่อเนื่อง และการเปลี่ยนแปลง (Time, continuity and change) ซึ่งเป็นมโนทัศน์สำคัญทางสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ผู้เรียนในระดับประถมศึกษาควรได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับโลกในอดีต ซึ่งมักเป็นในรูปแบบประวัติตนเอง ครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น เช่น บันทึกทางประวัติศาสตร์ ภาพถ่าย ของเก่า สิ่งประดิษฐ์ ของส่วนตัว ของใช้ในครัวเรือน และสถานที่สำคัญในชุมชนที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอดีต โดยให้ผู้เรียนเปรียบเทียบอธิบายเรื่องราวในอดีตกับสังคมอื่นๆ ในรูปของนิทาน ตำนาน และเรื่องเล่า ทำให้เด็กได้พัฒนาความเชื่อและค่านิยมที่เหมาะสมในครอบครัวของเขา กับในสังคมอื่นที่มีประเพณีที่แตกต่างจากตน และเมื่อเด็กขยายความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ออกไปยังชุมชนท้องถิ่น เขาก็ได้เรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม วิธีการสืบทอดมรดกเหล่านี้ ได้พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องของเหตุการณ์ เรื่องราวต่างๆ ในชีวิตของเขา ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และบริบททางสังคมที่อยู่รายล้อมตัวเขาทั้งในระดับภูมิภาค ประเทศ และโลก

หลังจากได้กรอบโครงสร้างหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ผู้วิจัยนำกรอบโครงสร้างหลักสูตรมายกร่างหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเป็นตัวอย่างในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ซึ่งหลักสูตรมีองค์ประกอบ ได้แก่ ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ โดยนำผลการสังเคราะห์การผสมผสานแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เข้าด้วยกัน ได้แก่ แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของไทย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน และกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากำหนดเป็นรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรแล้วจัดทำเอกสารประกอบ

หลักสูตร ผลการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมมาก ถึงมากที่สุดและนำไปทดลองใช้ได้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ทั้งนี้เป็นผลจากผู้วิจัยได้ พัฒนาหลักสูตรโดยดำเนินการออกแบบและสร้างหลักสูตรตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา หลักสูตรซึ่งได้จากการสังเคราะห์รูปแบบของหลักสูตรตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบ ธรรมเนียมนิยม (Traditional paradigm) ได้แก่ แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler) และทาบา (Taba) ร่วมกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist paradigm) และการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน (place-based education) ที่เน้นว่า หลักสูตรสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่อยู่ใกล้ตัว ผู้เรียนโดยเฉพาะทรัพยากรในท้องถิ่นหรือในชุมชน หลักสูตรสถานศึกษาควรบูรณาการสาระ ความรู้สากลเข้ากับทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้นักเรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักความ ผูกพันกับท้องถิ่นของตน สามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน และเกิด จิตสำนึกต่อท้องถิ่น สอดคล้องกับทัศนะด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ ยงยุทธ ชูแว่น (2551, หน้า 373-374) โดยการประยุกต์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียน ว่า โรงเรียนเป็นกลไกสำคัญที่มีอำนาจชี้นำนิยามความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่จะ ก่อให้เกิดความทรงจำร่วมของชุมชนในลักษณะที่ตระหนักถึงคุณค่าของตัวเองได้ เหตุฉะนั้นหนทาง หนึ่งในกรรือฟื้นสำนึกประวัติศาสตร์ที่เป็นความทรงจำร่วมของชุมชนดังกล่าว จึงควรเริ่มต้นใน หลักสูตรของสถานศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายหรือชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป ในหลักสูตร “ท้องถิ่นศึกษา” นั้นเปิดกว้างให้ครูอาจารย์สามารถสร้างเนื้อหาและกิจกรรมต่างๆ ที่ เกี่ยวกับชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเสรีอยู่แล้ว แต่ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเนื้อหาส่วนใหญ่ที่ นิยมสอนกันคือ เนื้อหาของหลักสูตรสำเร็จรูปซึ่งเป็นประวัติของจังหวัด อำเภอ และประวัติของ บุคคลสำคัญในท้องถิ่นมากกว่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตนเองที่มีขอบเขตย่อยๆ ลงไป ใน อีกส่วนหนึ่งของหลักสูตรท้องถิ่นที่ผ่านมาก็จะสอนในลักษณะที่เป็นกิจกรรมเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ เช่น การทำขนม งานจักสาน งานปั้น และงานไม้ต่างๆ เป็นต้น การสอนในลักษณะนี้แม้จะมีประโยชน์ที่ช่วยสืบสานความรู้ของบรรพบุรุษ ทั้งยังทำให้ผลผลิต เหล่านั้นกลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าเทียบเท่าสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ได้ แต่ก็เป็นส่วนหนึ่ง เท่านั้นของหลักสูตรท้องถิ่นที่มุ่งผลสำเร็จมากเกินไป โดยมองไม่เห็นที่มาที่ไปของภูมิปัญญา เหล่านั้น

ในการวิจัยครั้งนี้ กระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การออกแบบและสร้างหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4) การประเมินหลักสูตร โดยเริ่มจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำมากำหนดกรอบการพัฒนาหลักสูตร แล้วดำเนินการร่างหลักสูตรและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร และนำไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิผลของหลักสูตรแล้วจึงทำการประเมินหลักสูตรว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกทั้งมีการทดลองนำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยและพัฒนาหลักสูตรของกิตติมา ไกรพิรพรรณ (2550; ไพฑูรย์ ฤทธิกระโทก, 2554; จักรกฤษณ์ จันทะคุณ, 2557) ที่ดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร 2) การสร้างหลักสูตรและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4) การประเมินหลักสูตร และสัมพันธ์กับแนวคิดด้านการพัฒนาหลักสูตรแนวปฏิรูปสังคม โดย สาลี ทองธิว (2545) ให้มุมมองว่า การพัฒนาหลักสูตรแนวปฏิรูปสังคม (Reconstructionist curriculum) ไม่ได้เริ่มต้นจากการกำหนดวัตถุประสงค์กว้างๆ ที่ครอบคลุมผู้เรียนส่วนใหญ่ในระดับภาคหรือระดับประเทศ ไม่มีการกำหนดเนื้อหาที่ตายตัวไว้ล่วงหน้าในลักษณะที่นิยมกัน วัตถุประสงค์ของหลักสูตรจะมาจากการเข้าสำรวจบริบทชุมชนเฉพาะพื้นที่ ศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจการเมืองของชุมชนในภาพรวม ศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อสภาพทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่และศึกษาแนวโน้มของสภาพสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ศึกษาและวิเคราะห์สภาพการเมืองท้องถิ่นที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ตลอดจนศึกษานโยบายทางการเมืองของกลุ่มนักการเมือง นโยบายการค้าการลงทุนของผู้ประกอบการในชุมชนที่มุ่งสร้างความเปลี่ยนแปลงให้ชุมชนโดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เมื่อได้ข้อมูลข้างต้นแล้วจึงนำมากำหนดเป็นเป้าหมายของหลักสูตร จัดเนื้อหาและรูปแบบการศึกษาที่สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของชุมชน ซึ่งการจัดหลักสูตรในรูปแบบนี้เท่าที่นักวิชาการแนวปฏิรูปสังคมมองว่าสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมและเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง ส่วนวิธีการจัดการเรียนการสอนเน้นให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทค่อนข้างมาก นักเรียนจำเป็นต้องใช้เวลาเรียนรู้บริบทชุมชนผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้มากกว่าเรียนในห้องเรียนเพื่อจะได้ศึกษาวิถีชีวิตและร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชนได้มากขึ้น ทั้งนี้การเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมกับชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐานของการนำความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เข้ามาบูรณาการเพื่อทำความเข้าใจในเชิงลึก พยายามหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ศิลปะ และประวัติศาสตร์ชุมชนเข้า

ด้วยกันเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันหรือใช้เป็นฐานสำหรับการปรับเปลี่ยนสิ่งที่ไม่เชื่อต่อการพัฒนาชุมชนในทิศทางที่ต้องการต่อไป

3. ด้านผลการทดลองใช้หลักสูตร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และมีความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานหลังเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 แสดงว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานได้จริง เนื่องจากหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับสภาพบริบทท้องถิ่นที่อยู่รายล้อมผู้เรียน ซึ่งหลักสูตรมีองค์ประกอบ ได้แก่ ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ พร้อมทั้งมีการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คำชี้แจงวิธีการจัดการเรียนการสอน และหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งประกอบด้วย สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ และนอกจากนี้ยังเป็นผลจากการที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน และกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

โดยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานมีหลักการสำคัญดังที่ Woodhouse and Knapp (2000; Smith, 2002; Gruenewald, 2003; Power, 2004; Sobel, 2005; Bowers, 2008; สำลี ทองธิว, 2545) เสนอไว้ ดังนี้ 1) การตระหนักและการเห็นคุณค่าของถิ่นฐาน โดยการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความผูกพันและเห็นความสำคัญของถิ่นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของถิ่นฐานและเกิดความตระหนักในการรักษา และมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน 2) การทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจในถิ่นฐาน

โดยการสำรวจบริบท สภาพ หรือปรากฏการณ์ในถิ่นฐานซึ่งเป็นประเด็นในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ การทำความเข้าใจหรือการศึกษาสภาพที่เป็นปัญหาตามสภาพจริงที่เกิดขึ้น เพื่อหาทางแก้ไขและพัฒนาพื้นที่นั้นๆ อย่างยั่งยืน 3) การเชื่อมโยงปรากฏการณ์ในถิ่นฐานกับกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการกำหนดเนื้อหาสาระในหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนในบทเรียนให้สอดคล้องกับสภาพบริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนปรากฏการณ์ในพื้นที่ โดยเนื้อหาสาระในบทเรียนจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามสภาพจริงและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง 4) การใช้ทรัพยากรในถิ่นฐานเพื่อการเรียนรู้ เป็นการนำทรัพยากรในพื้นที่เป็นสื่อหรือเป็นแหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีในพื้นที่ ได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรบุคคล รวมถึงการนำบริบทภายในพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ และ 5) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดหลักที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างประสบการณ์ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง กิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกันระหว่างบทเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน โดยจัดประมวลประสบการณ์ในภาคปฏิบัติที่เน้นการศึกษาภาคสนามเพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์จริง

แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน เมื่อนำไปสู่การปฏิบัติจะเกิดประโยชน์สูงสุดก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษาในชุมชน เช่น องค์กรทางวิชาชีพ องค์กรเอกชน และกลุ่มนักคิดนักปฏิบัติ เป็นต้น ชุมชนท้องถิ่นจะทำหน้าที่เป็นห้องปฏิบัติการการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้กระบวนการวิจัยในการศึกษาชุมชนของตน ดังเช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของธุรกิจเอกชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักการเมืองท้องถิ่น และชาวบ้านในชุมชนนั้นๆ แนวการสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานที่สำคัญ องค์กรต่างๆ รวมทั้งแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เพื่อศึกษาประเด็นที่เกิดขึ้นจากชุมชนด้วยตนเองในเชิงลึก วิธีการนี้จะทำให้นักเรียนฝึกฝนการเป็นเยาวชนนักวิจัย (Student as researcher) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนตามแนว Constructivism อย่างแท้จริง (Elfer, 2012, p. 47) นอกจากนี้การรู้ถิ่นฐาน (Place literacy) คือ การเรียนรู้เรื่องราวในชุมชนอันเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจประเด็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับภูมิภาคหรือสังคมโลกได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (Knapp, 2008) เพราะขณะที่นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง นักเรียนถูกคาดหวังว่าจะสามารถมีกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับองค์กรธุรกิจ องค์กรวิชาชีพ และผู้ประกอบการในชุมชนนั้นซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กับระบบใหญ่ในระดับภูมิภาคและระดับโลกอีกด้วย ตัวอย่างเช่น นักเรียนอาจ

คิดเกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกที่มีอิทธิพลต่อราคาซื้อขายและการลงทุนในชุมชนของนักเรียน เป็นต้น

สำหรับการประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีฐานคิดมาจากการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน ซึ่งการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) การระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย โดยให้นักเรียนตั้งคำถามสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่นของตนเอง การอภิปรายร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน การจัดลำดับหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย และการเลือกหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย 2) การรวบรวมข้อมูลหลักฐาน โดยครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดสมมติฐานตามประเด็นที่กำหนดไว้ ครูกำหนดให้ผู้เรียนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น และกำหนดวิธีการศึกษาหลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรอง การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นจากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า 3) การวิเคราะห์และประเมินค่าข้อมูล โดยผู้เรียนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล/หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจากคำบอกเล่า และหลักฐานต่างๆ ครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐานในด้านความน่าเชื่อถือ และสรุปผลจากการวิเคราะห์และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐาน 4) การสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น โดยผู้เรียนนำข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ มาจัดกลุ่มแยกตามประเด็นที่มีความคล้ายคลึงหรือสัมพันธ์กันเป็นประเด็นต่างๆ และผู้เรียนดำเนินการเรียบเรียงเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้หลากหลาย และ 5) การสรุปและนำเสนอผลการศึกษา โดยผู้เรียนร่วมกันสรุปผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษาและนำเสนอผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา ผ่านการเขียนเป็นรายงาน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานการสืบค้นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บไซต์ หรือด้วยวิธีการอื่นๆ ก็ได้ ผลจากการใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นันทนา ราชเฉลิม (2557) ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนโปแดง จังหวัดเลย ซึ่งพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการ เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นแบบองค์รวมเพื่อใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยนำข้อมูลที่ได้อภิปรายหาความสอดคล้องเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาเป็นหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นจัดการเรียนรู้ ดำเนินไปตามขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ นักเรียนใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านการทำโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกในการ

เรียนรู้อ ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตการสอน ซึ่งแนะและสะท้อนคิดหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง 3) ขั้นปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นบทบาทของครูผู้สอนที่จะตัดสินใจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง โดยพิจารณาจากพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน การประเมินผลงานของนักเรียนรวมทั้งพฤติกรรมการสอนที่ได้จากการสะท้อนคิดร่วมกับผู้วิจัย 4) ขั้นประเมินทักษะและคุณลักษณะของนักเรียน ดำเนินไปตามกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งประเมินนักเรียน 4 ด้าน คือ 1) มีจิตใจใฝ่เรียนรู้ 2) มีทักษะในการจัดระบบข้อมูล ตรวจสอบ และประเมินค่าข้อมูล 3) มีแนวคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์บนพื้นฐานข้อเท็จจริง 4) มีทักษะการเขียนความเรียง การเล่าเรื่อง และการนำเสนอ ซึ่งพบว่า นักเรียนมีผลการประเมินที่แสดงถึงพัฒนาการที่ดีขึ้นในทุกด้าน

ผลจากการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน และกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ ฤทธิกระโทก (2554) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรลูกเสือสามัญตามแนวคิดการผจญภัยศึกษา ของลอร์ด บาเดิน พาวเวลล์ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและทักษะการอยู่รอดของนักเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยหลังจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้พบว่า หลังการทดลองใช้หลักสูตรลูกเสือสามัญตามแนวคิดการผจญภัยศึกษาของลอร์ด บาเดิน พาวเวลล์ ผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ความเข้าใจในสาระตามหลักสูตรสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้เรียนมีทักษะการอยู่รอดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติด้านการควบคุมสติ การตัดสินใจ ความเป็นผู้นำ การแบ่งหน้าที่ปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานตามเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Malloy (2002, pp.10-22) ที่ทำการวิจัยเรื่อง "An Exploration into the Effectiveness of Local History as an Educational Tool for the Community College American History Teacher" ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยให้นักศึกษาได้รู้จักความเป็นมาของตนเอง สถานที่ สังคมและวัฒนธรรมที่อยู่รายล้อมตนเอง ในการศึกษาชั้นผู้ศึกษาจะต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน พยายามหาโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยให้นักศึกษาในวิทยาลัยชุมชนมีประสบการณ์เชิงปฏิบัติควบคู่กับการคิดสะท้อนกลับเนื่องจากในการวิจัยชุมชนได้กลายเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการหรือห้องทดลอง เป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นที่ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรง สิ่งสำคัญที่ได้จากการศึกษาตัวบุคคลซึ่งก็คือครูประวัติศาสตร์ในวิทยาลัยชุมชนนั้นอาจต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเฉพาะสาขามาช่วยในการตีความ วิเคราะห์หรือแปลความหมายประวัติศาสตร์ให้ ครูประวัติศาสตร์ยังเป็นผู้นำเรื่องราวไปเผยแพร่แก่ท้องถิ่น

ช่วยให้คนในท้องถิ่นได้รู้จักเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่บรรพบุรุษได้สะสมเป็นมรดกไว้ ก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาหรือการรักษาไว้ซึ่งแหล่งวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย

4. ด้านผลการประเมินหลักสูตร

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีต่อภาพรวมของหลักสูตร พบว่า นักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจในระดับมาก ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งประเด็นที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ หลักสูตรช่วยให้นักเรียนรู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และหลักสูตรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผลการประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งประเด็นที่ครูผู้สอนมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ หลักสูตรช่วยให้นักเรียนรู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง หลักสูตรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ภาคสนามและบริบทจริง และนักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีต่อหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งประเด็นที่ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ชุมชนมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนมากขึ้น และชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนและชาวบ้านในชุมชน

อนึ่ง ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรของนักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่นสอดคล้องกับ วิบูลย์ เข็มเฉลิม (2546) ในการวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนบ้านป่าต้นน้ำคลองระบม-สียัด ซึ่งใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) คณะนักวิจัยประกอบด้วยนักวิจัยหลัก และมีผู้นำชุมชน เด็กและเยาวชนเป็นอาสาสมัครในพื้นที่ เน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคณะนักวิจัยและชุมชนใช้การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน งานประเพณี การสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึก การศึกษานอกสถานที่ การสืบค้นจากเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน พิธีกรรม ตำรา เอกสาร ภาพถ่าย สถานที่ และจัดเวทีให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้เรื่องราววิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านป่าจากอดีตถึงปัจจุบัน ผลจากการวิจัยได้ก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวในเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น โดยองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนร่วมกันนำข้อมูลที่ได้กลับมาฟื้นฟูสถานที่ต่างๆ ในพื้นที่ ทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โรงเรียนหลายแห่งได้นำนักเรียนมาร่วมเรียนรู้และนำข้อมูลไปปรับใช้ในการเรียนการสอนในลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งผู้นำชุมชนและผู้สนใจใช้ข้อมูลที่ได้มาศึกษาอย่าง

ต่อเนื่อง โดยคนบางกลุ่มเริ่มหันกลับมาทบทวนตัวเอง ศึกษาเรื่องราวความเป็นมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อเรียนรู้และสร้างความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมอันเป็นฐานในการต่อยอดความรู้ใหม่ และนำไปจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ของท้องถิ่นในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Kana'iaupuni, Ledward and Jensen (2010) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "Place and Culture-based education and its relationship to student outcomes" ผลจากการวิจัยพบว่า ระบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานมีผลทางบวกต่อผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนอเมริกันเชื้อสายฮาวาย และความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูและนักเรียน ดังนี้ 1) แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานส่งผลทางบวกต่อสภาพความรู้สึกต่อตนเอง การสร้างอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ทางสังคม และการมีความสุขในการใช้ชีวิต 2) การสร้างเสริมความรู้สึกดีต่อการมีชีวิตอยู่และการเห็นคุณค่าในตนเอง ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ การอ่านและการเขียนในระดับที่สูงขึ้น 3) การจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับการเรียนคณิตศาสตร์ การอ่านและการเขียนของนักเรียนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีการพัฒนาความรู้สึกดีต่อการมีชีวิตอยู่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานยังถูกนำไปใช้เพื่อส่งเสริมนักเรียนและการจัดการศึกษาในโรงเรียนเพื่อพัฒนานักเรียนโดยใช้บริบทด้านสถานที่และถิ่นฐานทางวัฒนธรรมอันหลากหลายในพื้นที่ต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

1.1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเรื่องราวต่างๆ ที่ปรากฏอยู่มากมายในท้องถิ่นนั้นๆ ท้องถิ่นเป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์และสามารถนำการศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ได้โดยตรงกับนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การศึกษาหลักฐานเบื้องต้นจากท้องถิ่นจะช่วยทำให้การศึกษาจากตำราได้ข้อเท็จจริงชัดเจนขึ้น เรื่องราวที่มีปรากฏอยู่ในท้องถิ่นของผู้เรียนมีหลายด้านซึ่งสามารถทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ เช่น การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน พัฒนาการของชุมชน การเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์สำคัญ วัฒนธรรมประเพณี วิวัฒนาการด้านต่างๆ เป็นต้น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมีผลต่อการทำความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของประเทศไทยชัดเจนยิ่งขึ้น ยิ่งมีการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของท้องถิ่นมากเท่าใด การค้นพบข้อเท็จจริงต่างๆ

ก็จะยิ่งเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนมากขึ้น เนื่องจากว่าท้องถิ่นใดๆ ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติ การศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์จะพบหลักฐานความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน เชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความสัมพันธ์กับชุมชนหรือท้องถิ่นอื่นๆ การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงช่วยให้การสอนประวัติศาสตร์ชาติในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเกิดผลดีมากยิ่งขึ้นด้วย

1.2 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หรือกลุ่มวิชาสังคมศึกษาในประเทศไทยยังคงมีวิชาประวัติศาสตร์เป็นหัวใจหรือเป็นหลักสำคัญอยู่ และกระบวนวิชาที่จัดแบบผสมผสาน (fused courses) ก็มักจะเน้นที่การผสมผสานกันระหว่างวิชาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และหน้าที่พลเมืองมากกว่าสังคมศึกษาสาขาอื่นๆ แต่แนวคิดเรื่อง การจัดวิชาแบบผสมผสานนี้ได้รับการคัดค้านอย่างมากพอสมควรมาตลอดเวลา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ซึ่งส่วนมากไม่เคยยอมรับแนวคิดนี้เลย มีบางกลุ่มที่ต้องการจัดวิชาประวัติศาสตร์แยกออกไปจากวิชาสังคมศึกษาเป็นเอกเทศต่างหาก ทั้งๆ ที่ยอมรับว่าวิชาทั้งสองต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันอยู่ โดยนักประวัติศาสตร์จะเป็นผู้ป้อนรายละเอียดให้แก่วิชาสังคมศึกษาส่วนมาก และในขณะเดียวกัน นักประวัติศาสตร์ก็นำหลักการและแนวคิดจากสาขาวิชาต่างๆ ทางสังคมศาสตร์เข้าไปใช้ในการอธิบายหรือตีความหมายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน แต่คนกลุ่มนี้ถือว่าประวัติศาสตร์เป็นวิชาพื้นฐานของวิชาสังคมศึกษามากกว่าที่วิชาสังคมศึกษาจะเป็นพื้นฐานของประวัติศาสตร์ อาทิ การเรียนรู้เกี่ยวกับอารยธรรมสมัยโบราณก็สามารถช่วยให้เราเข้าใจสังคมสมัยปัจจุบันได้ การจัดหลักสูตรจึงควรแยกวิชานี้ออกไปต่างหาก ควรมีการฝึกอบรมครูผู้สอนอย่างถูกต้อง และปรับปรุงหลักสูตรใหม่ตามนั้น

1.3 การเปลี่ยนแปลงในด้านวิชาประวัติศาสตร์เอง การเปลี่ยนแปลงมีลักษณะหลายอย่างที่คล้ายคลึงกับการเปลี่ยนแปลงของวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนรวมด้วย ประการแรก ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ แนวโน้มในการผสมผสานข้อมูลความรู้จากสาขาวิชาสังคมศาสตร์อื่นๆ เข้ากับวิชาประวัติศาสตร์ กระบวนวิชาใหม่ของประวัติศาสตร์จะนำเอาส่วนของวิชาภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วรรณคดี และแม้แต่วิทยาศาสตร์เข้ามาผสมผสานเป็นเนื้อหาของประวัติศาสตร์ด้วย แม้แต่ความเคลื่อนไหวของแนวคิดที่จะแยกประวัติศาสตร์ออกไปจากกระบวนวิชาแบบผสมผสาน (fused courses) เป็นกระบวนวิชาใดๆ ในสาขาวิชาเฉพาะ ก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแนวโน้มในเรื่องการผสมผสานเนื้อหานี้ได้ ประการที่สอง เป็นแนวโน้มที่จะทำให้ประวัติศาสตร์มีเนื้อหาด้านมนุษยธรรมมากขึ้น (more humane) การศึกษาประวัติศาสตร์ในปัจจุบันหันมาสนใจเรื่องราวของสามัญชนและปัญหาที่แท้จริงของการดำรงชีวิตมากกว่าที่เคย

สนใจเฉพาะแต่เรื่องการเมืองการสงคราม กษัตริย์ พระราชวงศ์ และบุคคลชั้นสูงในสังคม เห็นได้จากการเน้นเนื้อหาด้านชีวประวัติของบุคคลเพิ่มมากขึ้น ประการที่สาม ประวัติศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ดีขึ้น (more functional) เพราะมีการเน้นประวัติศาสตร์ที่เพิ่งผ่านมาไม่นานนัก (Recent history) มากขึ้น เพราะสภาพการขัดแย้งระหว่างประเทศกับการเปลี่ยนแปลงมากมายของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ทำให้ขอบข่ายของกระบวนการเรียนการสอนของวิชาประวัติศาสตร์ที่จัดสอนในโรงเรียนขยายวงกว้างเป็นประวัติศาสตร์ของทั่วโลกมากขึ้นกว่าแต่ก่อน และประการสุดท้าย เป็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงด้านวิธีการสอนซึ่งควบคู่กันไปกับการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหากระบวนการเรียนการสอนของประวัติศาสตร์ได้เริ่มหันมาเน้นในเรื่องวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical methods) และการใช้ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการสอนนักเรียนให้รู้จักการคิดไตร่ตรอง (Reflective thinking) การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) รวมถึงการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองดี ครูผู้สอนจึงหันมาใช้กลวิธีการสอนกันหลากหลายแบบ เช่น การแก้ปัญหา การทำโครงการ การให้นักเรียนเป็นนักวิจัย และการให้นักเรียนสร้างสรรค์ประวัติศาสตร์จากการวิจัยของตนเอง เป็นต้น

1.4 เมื่อวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเริ่มแพร่หลาย ครูและผู้สนใจประวัติศาสตร์จะต้องเรียนรู้ความหมายที่แท้จริงของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป้าหมายหลักในการให้เด็กเรียนประวัติศาสตร์นั้นต้องการให้เรียนรู้ความเป็นมาและสามารถนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมในปัจจุบัน ถ้าครูให้การสนับสนุนอย่างถูกต้องจะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำวิธีการไปแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพราะในท้องถิ่นมีแหล่งความรู้อย่างมากสำหรับให้ศึกษาค้นคว้าและสามารถนำมารวบรวมเป็นพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำอย่างไรการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงจะบรรลุตามจุดมุ่งหมายนั้น ทางโรงเรียนหรือครูจะต้องยอมรับในคุณค่าความสำคัญของประวัติศาสตร์ ศึกษาวิธีการแสวงหาความรู้ สร้างความสัมพันธ์กับสถาบันหน่วยงานและบุคคลอันเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อขอความร่วมมือในการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ การให้นักเรียนศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นนั้นควรให้ศึกษาเรื่องอะไรก็ได้ที่นักเรียนสนใจและอยู่ใกล้ตัวนักเรียนที่สุด และสิ่งนั้นจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวกว้างขวางออกไปในที่สุด ผลจากการศึกษาที่ได้ควรนำมาพิจารณาวิเคราะห์ด้วยวิธีการที่ถูกต้องจนถึงระดับการสรุปโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา และมีการจัดบันทึกรวบรวมไว้เป็นหลักฐานเพื่อการศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ ครั้งนี้ผู้วิจัยได้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีบริบทเฉพาะถิ่นฐานเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

ให้กับเยาวชนในจังหวัดนครสวรรค์ หนึ่ง การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การสร้างองค์ความรู้ที่ชัดเจนรอบด้าน โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความทรงจำร่วม ที่จำเป็นจะต้องทบทวน ปรับปรุงแก้ไข เรียนรู้และถ่ายทอดกัน ในชุมชน กระบวนการดังกล่าวนี้จะทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีชีวิตอยู่ตลอดเวลา อันจะทำให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเองอย่างมีคุณค่าพร้อมๆ กับเกิดสำนึกประวัติศาสตร์หรือสำนึกต่อชุมชนของตน สิ่งนี้จะเป็นรากฐานที่มั่นคงที่สุดของสังคมซึ่งส่งผลให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนต่อไป ระบบการศึกษาคือ กลไกสำคัญที่มีอำนาจชี้นำนิยามความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่จะก่อให้เกิดความทรงจำร่วมของชุมชนในลักษณะที่ตระหนักถึงคุณค่าของตัวเองได้ เหตุฉะนั้นหนทางหนึ่งในการรื้อฟื้นสำนึกประวัติศาสตร์ที่เป็นความทรงจำร่วมของชุมชน (Collective consciousness) ดังกล่าว จึงควรเริ่มต้นในหลักสูตรของสถานศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายหรือชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป

สำหรับการวิจัยครั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นฉบับนี้สามารถเชื่อมโยงเอาเนื้อหาสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ากับบริบทจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน เน้นการใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นสถานที่ให้ความรู้และประสบการณ์ตรงแก่นักเรียน นอกจากนั้นชุมชนท้องถิ่นยังเป็นรากฐานในการพัฒนาความเป็นพลเมือง (Citizenship) และมุมมองเชิงพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ให้แก่นักเรียน เป้าหมายของการศึกษาอิงถิ่นฐานเน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักต่อชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และโลก กล่าวโดยสรุปคือ เป็นการพัฒนาปัจเจกบุคคลให้เข้าใจถึงภาวะของตนเองที่มีต่อชุมชน ภูมิภาค ประเทศและโลก ซึ่งรวมถึงการศึกษาที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมทั้งในสังคมของตนเองและสังคมอื่น โดยเน้นในเรื่องการเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชน ชาติและการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ เพื่อให้มีทัศนะบนพื้นฐานของความเป็นจริงในประเด็นที่เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ประเทศ และโลก และตระหนักในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้คนต่างๆ บนโลกใบนี้ในฐานะที่เป็นพลเมืองโลก

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังคงสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในเขตลุ่มน้ำและภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย อาทิเช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำสะแกกรัง ในเขตจังหวัดอุทัยธานี ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำท่าจีน ในเขตจังหวัดนครปฐมและสุพรรณบุรี ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำปิง ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับชุมชนที่ประกอบไปด้วยเครือข่ายหลายๆ หมู่บ้านรวมกัน หมู่บ้านดังกล่าวนี้มักจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศเดียวกัน จึงมีการทำมาหากินและ

การประกอบอาชีพคล้ายๆ กันเป็นส่วนใหญ่ เช่น ชุมชนชาวนา ชุมชนชาวประมง ชุมชนในเขตป่าเขา หรือชุมชนในเขตป่าพรุ เป็นต้น นอกจากนี้การศึกษาในระดับดังกล่าวยังหมายรวมไปถึงชุมชนที่มีศูนย์กลางระดับ “ย่าน” หรือ “ตลาด” ที่ตั้งอยู่ในเมืองขนาดใหญ่และชุมชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย การศึกษาในระดับชุมชนที่มีขอบเขตไม่กว้างขวางมากนักดังกล่าว นับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจและมีความเป็นไปได้มากโดยเฉพาะการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมีมัธยมศึกษาที่ยังขาดเอกสารในลักษณะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่เป็นอันมาก สำหรับเนื้อหาที่ควรศึกษาในระดับนี้จะประกอบไปด้วยเรื่อง การตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน เศรษฐกิจและการเมืองซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ระดับชุมชน เพราะเรื่องดังกล่าวจะโยงไปสู่การใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม สิทธิชุมชน อำนาจและภูมิปัญญาต่างๆ นอกจากนี้ก็ยังสามารถศึกษาความคิดและความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อันกระทบถึงชีวิตของพวกเขาได้อีกด้วย ดังได้กล่าวแล้วว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ระดับชุมชนนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่ที่ไม่กว้างขวางมากนัก จึงมีความเป็นไปได้ที่จะศึกษาให้เห็นถึงประสบการณ์หรือกิจกรรมในทุกๆ ด้านของประชาชนอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งถ้าเป็นดังนี้แล้วก็จะส่งผลต่อการเรียนรู้และเกิดความเข้าใจวิถีชีวิตของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นที่หลากหลายได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน อันเป็นเป้าหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *การจัดหลักสูตรสถานศึกษา พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: ครูสภา-ลาดพร้าว.
- กิตติมา ไกรพิรพรรณ. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรพหุศาสตร์พื้นบ้านสู่การสร้างจิตวิทยาศาสตร์โดยความร่วมมือของชุมชน: กรณีชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์. (2556). *ท้องถิ่นภาคกลางท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง: บทสังเคราะห์จากโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพื้นที่ภาคกลาง*. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 30(2), 107-132.
- จักรกฤษณ์ จันทะคุณ. (2557). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ฉลอง สุนทราวาณิชย์. (2529). *การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. *จุลสารสมาคมสังคมศาสตร์*, 2(2), 32-48.
- เฉลิม มลิลา. (2523). *เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เฉลิม นิติเขตต์ปรีชา. (2545). *เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2527). *การศึกษาเศรษฐกิจการเมืองท้องถิ่น: ความหมายและความสำคัญ*. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง*, 4(1), 23-40.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2529). *สถานภาพและบทบาทของวิชาประวัติศาสตร์ที่ควรจะเป็นในการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ชุติมา เวทการ. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชาศิลปศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานที่วัดไผ่ล้น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชูพินิจ เกษมณี และกุลวดี เจริญศรี. (2549). *รายงานวิจัยฉบับสังเคราะห์: โครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคกลาง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- ไชยรัตน์ ปราณี. (2554). การสังเคราะห์เนื้อหาชุดโครงการยุววิจัยวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ. ใน รายงานการสังเคราะห์งานยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ จังหวัดนครสวรรค์และอุทัยธานี. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. (2554). แนวคิดและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: อินทนิล.
- ทิตนา เขมมณี. (2548). การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดา สารยะยา. (2529). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ฉำรง บัวศรี. (2532). ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.
- นิตยา ปลัดธนานนท์. (2545). จากมาตรฐานสู่ชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นิตยา ปลัดธนานนท์. (2546). จากหลักสูตรสู่หน่วยการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นคร พันธุ์รงค์. (2525). เอกสารประกอบการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. พิษณุโลก: ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา).
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2535). การใช้แนวคิดเรื่องศูนย์กลางและเครือข่ายในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2548). ชนชาติไทยและเมืองไทยในแบบเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นันทนา ราชเฉลิม. (2557). การพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนปอแดง จังหวัดเลย (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต).
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประเสริฐ ฐ นคร. (2528). นครสวรรค์: รัฐกึ่งกลาง รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- พรทิพย์ ศิริสมบุรณ์เวช. (2544). การพัฒนาหลักสูตร: หนึ่งในภารกิจหลักของครูมืออาชีพตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิรุณ ศิริศักดิ์. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมสัมผัสด้านสถานที่และการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พิมพ์อุมา ภัฏจนกุล. (2558). ประวัติศาสตร์ชุมชน: บ้านสันคู อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์.
รายงานการประชุมวิชาการและนำเสนอผลการวิจัยระดับชาติและนานาชาติ
ครั้งที่ 6 ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2(6), 353-363.
- พัฒนา กิติอาษา. (2546). ท้องถิ่นนิยม (Localism) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กองทุนอินทร์-สม
เพื่อการวิจัยทางมานุษยวิทยา.
- ไพฑูริย์ ฤทธิกระโทก. (2554). การพัฒนาหลักสูตรลูกเสือสามัญตามแนวคิดการผจญภัย
ศึกษาของลอร์ด บาเดิน พาวเวลล์ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและทักษะ
การอยู่รอดของนักเรียนประถมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2550). การเปลี่ยนผ่านการศึกษาเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้:
รวมบทความวิจัยสถิติศาหลัก 7 ประการสำหรับการเปลี่ยนผ่านการศึกษา.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพโรจิตร วสันตเสนานนท์. (2554). โครงการแนวทางการสร้างและพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์
ท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้อย่างมีส่วนร่วมขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- มานะ แก้วมาลา. (2552). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อ
การเสริมสร้างอัตลักษณ์อุบลราชธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต).
อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). ครึ่งศตวรรษแห่งการค้นหาและเส้นทางสู่ออนาคตประวัติศาสตร์
ท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- รุ่งนภา นุตราวงค์. (2552). หลักสูตรอิงมาตรฐาน...การพัฒนาสู่คุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ
และมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- รัชนีกร หงส์พนัส. (2546). แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูเพื่อรองรับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู.
กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- รัตนะ บัวสนธิ์. (2554). การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา. นครสวรรค์: ริมปิงการพิมพ์.
- เลิศชาย ศิริชัย. (2552). คู่มือโครงการยุว วิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคใต้: ยุววิจัยเพื่อการเรียนรู้
เรื่องราวของชุมชนตนเอง. นครศรีธรรมราช: ศูนย์ประสานงานโครงการยุววิจัย
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภาคใต้.

- เลิศชาย ศิริชัย. (17-19 สิงหาคม 2553). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. ใน การสัมมนาทางวิชาการประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี ครั้งที่ 2 เรื่อง สุราษฎร์ธานีในบริบทการเปลี่ยนแปลงของสมัยใหม่. สุราษฎร์ธานี: ห้องประชุม พุทธพาส หอพุทธพาสธรรมโฆษณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- วลัย พานิช. (2544). แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูมัธยมเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ลินสิริ. (2523). การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์อุตรดิตถ์ หมายเลข 10. อุตรดิตถ์: วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์.
- วิชัย ต้นศิริ. (2543). เปิดแนวสอนประวัติศาสตร์เน้นวิเคราะห์-เปรียบเทียบ. บ้านเมือง, 3 กุมภาพันธ์ 2543, หน้า 6.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2543). ครูกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย. ใน คู่มือการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย: จะเรียนจะสอนกันอย่างไร. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- วิบูลย์ เข็มเฉลิม. (2546). งานวิจัยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนบ้านป่าต้นน้ำ คลองระบม สียัด. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์. (2553). การจัดเวทีปฏิบัติการวิชาการเรื่อง การเรียนรู้ชุมชนและพัฒนา เครือข่ายสื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ท้องถิ่นฐาน และสร้างสุขภาวะสังคม. นครสวรรค์: โรงเรียนหนองบัว.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ. (2548). รายงานการวิจัยเอกสาร การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นพลเมืองดี. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2522). ประวัติศาสตร์จากกราบอกเล่า. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาของ สมาคมประวัติศาสตร์เรื่อง ความก้าวหน้าของการศึกษาและวิจัยประวัติศาสตร์ไทยใน ปัจจุบัน. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2531). แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพัทลุง. ใน รายงานการสัมมนา ประวัติศาสตร์และโบราณคดีพัทลุง. พัทลุง: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2554). พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สังัด อุทวานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สร้อยวดี อ่องสกุล. (2552). ประวัติศาสตร์ล้านนา (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

- สร้อยสน สกลรักษ์. (2549). *นวัตกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2536). *โครงการวิจัยเรื่องการศึกษาสถานภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาด้าน สกสกรรศรศึกษศึกษาในประเทศไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สืบแสง พรหมบุญ. (2539). *สรุปสาระสำคัญและแนวทางในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนและหนังสือเรียนประวัติศาสตร์*. ใน *รายงานการสัมมนาโต๊ะกลมเรื่อง ทิศทางการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สภาลาดพร้าว.
- สุชาติ แสงทอง. (2558). *แนวคิดการวิจัยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา*. นครสวรรค์: ริมปิงการพิมพ์.
- สุเทพ สุนทรภัสส์. (2522). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในด้านนา: ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะแนวทางการศึกษา*. ใน *รวมบทความสัมมนาล้านนาคดี: ประวัติศาสตร์และโบราณคดี*. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ วิทยาลัยครูเชียงใหม่.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2543). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สุมนา ระบอบ. (2548). *รูปแบบการจัดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอาชีวศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2552). *วิธีวิทยาวิจัยเพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ชุมชน: บทสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเทศไทยและประสบการณ์จาก ต่างประเทศ*. เชียงใหม่: ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *มัธยมศึกษายุคใหม่สู่มาตรฐานสากล 2561*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). *Civic Education พลังเยาวชน พลังพลเมือง: การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *การเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วน หนึ่งของกระบวนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *เพื่อนคู่คิด มิตรคู่คุณ*
แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย.
- สำลี ทองธิว. (2545). *หลักและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา: กรณีวิชา*
วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำลี ทองธิว. (2551). *วิวัฒนาการทฤษฎีหลักสูตรและกรอบแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรม*
หลักสูตรทางเลือก. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 10(3), 91-124.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2545). *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร: สถานการณ์ใน*
ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อำรุง จันทวานิช. (2548). *การเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ*
กระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2551). *การออกแบบการวิจัย: วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและ*
ผสมผสานวิธีการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2553). *การวัดประเมินในชั้นเรียน: วิวัฒนาการและแนวคิดใหม่เพื่อพัฒนา*
การเรียนรู้. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์), 2(3), 1-12.
- อภิภา ปรัชญพฤทธิ. (2555). *หลักสูตรและการเรียนการสอนอุดมศึกษา: พาราไดม์และวิธี*
ปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: อินทภาษ.
- อมรรัตน์ วัฒนาธร. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรที่มีทรัพยากรเป็นฐาน. พิษณุโลก:*
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อมรวชิษฐ์ นาครทรรพ. (2551). *การศึกษาในวิถีชุมชน: การสังเคราะห์ประสบการณ์ ในชุด*
โครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว).
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2545). *นิเวศประวัติศาสตร์: พรหมแดนความรู้*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2548). *ประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน: ทิศทางใหม่ของการศึกษา*
ประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

- ออมสิน จตุพร, และอมรรัตน์ วัฒนาร. (2557). กระบวนทัศน์และองค์ความคิดสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร: จากกระบวนทัศน์การบริหารจัดการเชิงวิทยาศาสตร์สู่กระบวนทัศน์เชิงปลดปล่อย. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 42(3), 160-174.
- ออมสิน จตุพร, และอมรรัตน์ วัฒนาร. (2558). แนวคิดการศึกษาอิงสถานที่: การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีให้แก่เยาวชนโดยใช้บริบทชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 21(1), 81-112.
- Appadurai, A. (2001). *Grassroots globalization and the research imagination globalization*. Durham: Duke University.
- Apple, M.W. (2001). *Curriculum theorizing: The reconceptualists*. Troy, NY: Educator's International.
- Bage, G. (2000). *Thinking history 4-14: Teaching, learning, curricula and communities*. London: Routledge.
- Beyer, C.H. (2000). Social processes: A curriculum approach to local and community history: Julian, North Carolina: A case study. *Dissertation abstracts international*, 42(10), 978-9-A.
- Bowers, C.A. (2008). Why a critical pedagogy of place is an oxymoron?. *Environmental education research*, 14(3), 325-335.
- Capron, B.J. (1972). University of Minnesota social studies project. *Social studies education*, 36, 758-759.
- Center for place-based learning and community engagement. (2013). *Fostering student achievement and sustainable communities through place-based education*. Retrieved August 15, 2013, from <http://www.promiseofplace.org>
- Chapman, S., McPhee, P., & Proudman, B. (1995). *The theory of experiential education*. Dubuque: Kendall/Hunt Publishing.
- Cornbleth, C. (1990). *Curriculum in context*. London: Falmer Press.
- Danker, A.C. (2003). Multicultural Social Studies: The local history connection. *The Social Studies*, 94(2), 111-117.

- Duffin, M., Chawla, L., Sobel, D., & PEER Associates. (2005). *Place-based education and academic achievement*. Retrieved November 14, 2005, from http://www.peecworks.org/PEEC/PEEC_Research/S01795C0D-017B11B5
- Eisner, E. (2006). *Reimagining schools: The selected works of Elliot Eisner*. New York, NY: Routledge.
- Elfer, C. (2012). Place-based education in Georgia: Imagining the possibilities for local study in the contemporary social studies classroom. *The Georgia social studies journal*, 2(2), 46-51.
- Feldman, A.H. (2002). Local history and secondary schools: An historiographic perspective. *Dissertation abstracts international*, 42(5), 4743-4-A.
- Feldmann, D. (2003). *Curriculum and the American rural school*. Maryland: University Press of America.
- Fogarty, R. (2002). *How to integrate the curricula*. Illinois: Skylight Professional Development.
- Gaudelli, W. (2008). *World class: Teaching and learning in global times*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gruenewald, D. (2003). The best of both worlds: A critical pedagogy of place. *Educational researcher*, 32(4), 3-12.
- Gruenewald, D.A., & Smith, G.A. (2008). *Place-based education in the global age*. New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Henvey, R.G. (1982). *An attainable global perspectives*. New York: Center for global perspectives.
- Heyking, A.V. (2004). Historical thinking in the elementary years: A review of current research. *Canadian social studies*, 39(1), 10-19.
- Hinton, R.S. (1980). A study of the effects of utilizing local history on retention of historical information, critical thinking skills, and attitudes in teaching United States history. *Dissertation abstracts international*, 41(6), 133-A.

- Joyce, W.W., Little, T.H., & Wronski, S.P. (1991). *Scope and sequence, goals and objectives: Effects on social studies*. New York: Macmillan.
- Kana'iaupuni, S., Ledward, B., & Jensen, U. (2010). *Place and culture-based education and its relationship to student outcomes*. Honolulu: Kamehameha Schools, Research & Evaluation.
- Knapp, C.E., & Woodhouse, J.L. (2003). *Place-based pedagogy: Experiential learning for culturally and ecologically sustainable community*. N.P.: Jossey Bass.
- Knapp, C.E. (2008). *Place-based curricular and pedagogical models: My adventures in teaching through community contexts*. NY: Taylor & Francis Group.
- Kniep, W.M. (1987). *Next steps in global education: A handbook for curriculum development*. New York: Global Perspectives in Education.
- Labbett, B.D.C. (1979). Local history in the classroom. *The social studies*, 70(1), 10-14.
- Leuvan, D.L. (1971). Local history aids the teaching of American history. *The social studies*, 62(11), 247-248.
- Levstik, L.S. (1997). Any history is someone's history: Listening to multiple voices from the past. *Social Education*, 61(1), 48-51.
- Liberman, G.A., & Hoody, L.L. (1998). *Closing the achievement gap: Using the environment as an integrating context for learning*. Retrieved November 14, 2005, from <http://www.seer.org/pages/GAP.html>
- Malloy, T.A. (2002). An exploration into the effectiveness of local history as an educational tool for the community college American history teacher. *Dissertation abstracts international*, 43(9), 1022-A.
- Marino, M.P., & Crocco, M.S. (2012). Doing local history: A case study of New Brunswick, New Jersey. *The Social Studies*, 103(6), 233-240.
- Matorella, P.H. (1994). *Social studies for elementary school children: Developing young citizens*. New York: Macmillan.
- McLaughlin, M., & Blank, M. (2004). Creating a culture of attachment: A community-as-text approach to learning. *Education week*, 24(11), 34-35.

- Merryfield, M.M. (1998). Pedagogy for global perspectives in education: Studies of teachers' thinking and practice. *Theory and research in social education*, 26, 342-369.
- Mukdawijitra, Y. (2013). *Expert meeting: Promoting intercultural dialogue and a culture of peace in Southeast Asia through shared histories*. Bangkok: UNESCO.
- National Council for History Education (NCHE). (2014). *Reinvigorating history in U.S. Schools: Reform recommendations for the states*. Retrieved August 7, 2014, from <http://www.nche.net/>
- National Council for the Social Studies (NCSS). (2008). *Expectations of excellence: Curriculum standards for social studies*. Retrieved December 10, 2010, from <http://www.socialstudies.org/standards/foreword>
- National Council for the Social Studies (NCSS). (2010). *National curriculum standards for social studies: Introduction*. Retrieved December 10, 2010, from <http://www.socialstudies.org/standards/introduction>
- Office for Standards in Education. (2007). *History in the balance*. London: Office for Standards in Education (Ofsted).
- Olson, T.C. (1972). Making history live in the classroom. *The social studies*, 63(3), 116-118.
- Ornstein, A.C., & Hunkins, F.P. (1993). *Curriculum: foundations, principles and issues* (2nd ed.). London: Allyn and Bacon.
- Ornstein, A.C., & Hunkins, F.P. (2008). *Curriculum: foundations, principles and issues* (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Partnership for 21st century skills. (2011). *Framework for 21st century learning*. Retrieved December 10, 2010, from <https://thepartnershipfor21stcenturyskills238.eduvision.tv/default.aspx>
- Pinar, W.F. (1995). *Understanding curriculum: An introduction to the study of historical and contemporary curriculum discourses*. New York: Lang.

- Powers, A.L. (2004). Teacher preparation for environmental education: Faculty perspectives on the infusion of environmental education into pre-service methods courses. *The journal of environmental education*, 35(3), 3-11.
- Pratt, D. (1980). *Curriculum design and development*. New York: Ginn & Company.
- Rittidet, P. (2011). Local youth historical research for students based learning reform, northeast Thailand. *Journal of social sciences*, 7(2), 224-227.
- Schubert, W.H. (1986). *Curriculum: Perspective, paradigm and possibility*. New York: Macmillan Publishing.
- Semken, S. (2005). Sense of place and place-based introductory geoscience teaching for American Indian and native Alaska undergraduates. *Journal of geoscience education*, 53, 149-157.
- Smith, A. (2002). Place-based education: Learning to be where we are. *Phi delta kappan*, 2002, 584-594.
- Smith, G.A. (2007). Place-based education: Breaking through the constraining regularities of public school. *Environmental education research*, 13(2), 189-207.
- Smith, G.A., & Sobel, D. (2010). *Place-and community-based education in schools*. New York: Routledge.
- Sobel, D. (2005). *Place-based education: Connecting classrooms and communities*. Great Barrington, MA: The Orion Society.
- Sobel, D. (2008). *Childhood and nature: Design principles for educators*. Portland, ME: Stenhouse Publishers.
- Stenhouse, L. (1983). The relevance of practice to theory. *Theory into practice*, 22(3), 211-215.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: theory and practice*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Tyler, R.W. (1949). *Basic principle of curriculum and instruction*. Chicago: The University of Chicago.

- Wattanatorn, A., & Thongthew, S. (2007). The development of Bann Thawai's mediated economics curriculum for sustainable wood-carved business. *Journal of population and social studies*, 16(1), 105-116.
- Williams, D., & Semken, S. (2011). Ethnographic methods in analysis of place-based Geoscience curriculum and pedagogy. *Geological Society of America*, 2011(Special Paper 474), 49-62.
- Winichakul, T. (1994). *Siam mapped: A history of the geo-body of a Nation*. Honolulu: University of Hawaii.
- Winichakul, T. (2000). *Civility and savagery: Social identities in the Tai states*. Richmond, Surrey: Curzon.
- Woodhouse, J.L., & Knapp, C.E. (2000). *Place-based curriculum and instruction: outdoor and environmental education approaches*. N.P.: n.p.
- Zeichner, K.M. (2003). Teacher research as professional development for P-12 Educators. *Educational Action Research*, 11(2), 301-326.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยพระนคร

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์
2. แบบสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. แบบประเมินเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
4. แบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน
5. แบบประเมินความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน
6. แบบประเมินหลักสูตร
7. แบบบันทึกการเรียนรู้

แบบสัมภาษณ์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน
ในด้านวิถีชีวิต ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชน
ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์

ตำแหน่ง/หน้าที่ปัจจุบัน

ประสบการณ์ด้านวิชาการและการวิจัย ปี

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด: การศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์มีความเป็นมาอย่างไร และประกอบด้วยเรื่องอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 2 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์มีความสัมพันธ์กับอาทิเช่น นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า คติชน ภูมิปัญญา และวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น อย่างไร

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 3 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัด นครสวรรค์มีความสัมพันธ์กับอาทิเช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เส้นทางคมนาคม แม่น้ำลำคลอง ปริมาณน้ำฝน อย่างไร สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์อยู่กับสังคมมนุษย์ในระดับต่างๆ และกำหนดวิถีประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นอย่างไร

ข้อที่ 4 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัด นครสวรรค์เป็นบริบทที่มีลักษณะเฉพาะชุมชนซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างไร

แบบสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์

ตำแหน่ง/หน้าที่ปัจจุบัน

ประสบการณ์ด้านวิชาการและการวิจัย ปี

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด: การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาแนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) และแนวการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 หลักการสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยอะไรบ้าง

.....

.....

.....

ข้อที่ 2 การจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ (Scope and Sequence) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ข้อที่ 3 แนวทางหรือกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

**แบบประเมินเอกสารหลักสูตร
หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน
สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา**

คำชี้แจง

แบบประเมินเอกสารหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของเอกสารหลักสูตร

โปรดกาเครื่องหมาย ลงในช่อง ด้านขวามือ ตามระดับความเหมาะสมที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านและขอความกรุณาเขียนข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป ซึ่งตัวเลข หมายถึง ระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตร

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมระดับ	มากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมระดับ	มาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมระดับ	ปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมระดับ	น้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมระดับ	น้อยที่สุด

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1. ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตร						
1.1	สอดคล้องกับแนวโน้มการจัดการศึกษาในท้องถิ่น					
1.2	ปัญหาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของบริบทท้องถิ่น					
1.3	ความเหมาะสมของแนวทางในการจัดหลักสูตร					
1.4	แสดงธรรมชาติและลักษณะเฉพาะของสาระการเรียนรู้					
1.5	แสดงแนวทางการจัดการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้					
1.6	สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้					
2. หลักการของหลักสูตร						
2.1	สอดคล้องกับความสำคัญจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร					
2.2	มีความชัดเจน สะดวกต่อการนำไปปฏิบัติ					
2.3	มีความสอดคล้องกับสภาพบริบทท้องถิ่นในปัจจุบัน					
2.4	ใช้ภาษาเข้าใจง่ายแสดงถึงภาพรวมของหลักสูตรได้					
2.5	มีความเหมาะสมและมีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน					
3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร						
3.1	มีความชัดเจน สะดวกต่อการนำไปปฏิบัติ					
3.2	มีความเหมาะสมกับผู้เรียน					
3.3	สอดคล้องและตอบสนองความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น					
3.4	สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้					
4. คำอธิบายรายวิชา						
4.1	การจัดเนื้อหาสาระมีความต่อเนื่อง					
4.2	ความเหมาะสมในการกำหนดเนื้อหาสาระในแต่ละชั้นปี					
4.3	ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน					
4.4	มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับผู้เรียนและบริบทท้องถิ่น					
4.5	สามารถนำไปจัดหน่วยการเรียนรู้ได้					

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
5. โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้						
5.1	สอดคล้องกับความสำคัญจำเป็นของหลักสูตร					
5.2	สอดคล้องกับหลักการ จุดมุ่งหมาย และขอบข่ายสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร					
5.3	จำนวนมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสม					
5.4	การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางฯ พ.ศ. 2551 มีความเหมาะสมสอดคล้องกัน					
5.5	หน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น					
5.6	หน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับองค์ความรู้ในท้องถิ่น					
5.7	การจัดหน่วยการเรียนรู้มีลักษณะเป็นหน่วยการเรียนรู้แบบแกน (Thematic unit) เน้นการบูรณาการในกลุ่มสาระและข้ามกลุ่มสาระ					
5.8	สามารถนำไปจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้จริง					
6. แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้						
6.1	แนวการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้					
6.2	แนวการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน					
6.3	การจัดการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง					
6.4	ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบริบท ประสบการณ์ สถานการณ์ กรณีศึกษา และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยมีครูเป็นที่ปรึกษา					
6.5	การจัดการเรียนรู้ใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน					
6.6	การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเอง					

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
6. แนวการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)						
6.7	การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะการรู้ถิ่นฐาน					
6.8	การจัดการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองท้องถิ่นอันเป็นฐานของความเป็นพลเมืองโลก					
7. แนวทางการวัดและประเมินผล						
7.1	แนวการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้					
7.2	แนวการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน					
8. สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้						
8.1	เสนอแนวทางการเลือกใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ไว้ชัดเจนนำไปปฏิบัติได้					
8.2	สื่อและแหล่งการเรียนรู้มีความเหมาะสมต่อผู้เรียนและบริบทท้องถิ่น					

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินเอกสารประกอบหลักสูตร
หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน
สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

คำชี้แจง

แบบประเมินเอกสารประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญได้
กรุณาพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของเอกสาร
หลักสูตร

โปรดกาเครื่องหมาย ลงในช่อง ด้านขวามือ ตามระดับความเหมาะสมที่ตรงกับ
ความคิดเห็นของท่านและขอความกรุณาเขียนข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง
หลักสูตรต่อไป ซึ่งตัวเลข หมายถึง ระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตร

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมระดับ	มากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมระดับ	มาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมระดับ	ปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมระดับ	น้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมระดับ	น้อยที่สุด

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้น ป.6 และ คู่มือการใช้หลักสูตร						
1	มีคำชี้แจงวิธีการนำหลักสูตรไปใช้อย่างเหมาะสมชัดเจน					
2	หน่วยการเรียนรู้เหมาะสมกับระยะเวลาในการสอน					
3	เอกสารประกอบคู่มือการใช้หลักสูตรมีความเหมาะสม					
หน่วยที่ 1 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา						
1.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วนเหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน					
1.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ					
1.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไปจัดกิจกรรมได้					
1.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและสามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก					
1.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่กำหนด					
1.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
1.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและเนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น					
1.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้					
หน่วยที่ 2 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา						
2.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วนเหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน					
2.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ					
2.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไปจัดกิจกรรมได้					
2.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและสามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก					

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
2.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่กำหนด					
2.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
2.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและเนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น					
2.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้					
หน่วยที่ 3 ความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่นกับประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน						
3.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วนเหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน					
3.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ					
3.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไปจัดกิจกรรมได้					
3.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและสามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก					
3.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่กำหนด					
3.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
3.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและเนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น					
3.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้					

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
หน่วยที่ 4 การพัฒนาท้องถิ่นและมิติความสัมพันธ์กับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน						
4.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วนเหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน					
4.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ					
4.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไปจัดกิจกรรมได้					
4.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและสามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก					
4.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่กำหนด					
4.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
4.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและเนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น					
4.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้					
หน่วยที่ 5 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา						
5.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วนเหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน					
5.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ					
5.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไปจัดกิจกรรมได้					
5.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและสามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก					
5.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่กำหนด					

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
5.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
5.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและเนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น					
5.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและสอดคล้องกับ ผลการเรียนรู้					
หน่วยที่ 6 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา						
6.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วนเหมาะสมและมี รายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน					
6.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ					
6.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้อย่างชัดเจน เหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไปจัดกิจกรรมได้					
6.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและสามารถนำไป กำหนดกิจกรรมได้สะดวก					
6.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่กำหนด					
6.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
6.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและเนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น					
6.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและสอดคล้องกับ ผลการเรียนรู้					

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
หน่วยที่ 7 ภาคประชาสังคมและองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ในปัจจุบัน						
7.1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วนเหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน					
7.2	เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ					
7.3	สาระสำคัญสามารถนำไปกำหนดจุดประสงค์ได้อย่างชัดเจนเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และนำไปจัดกิจกรรมได้					
7.4	ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญและสามารถนำไปกำหนดกิจกรรมได้สะดวก					
7.5	กิจกรรมกำหนดไว้ชัดเจนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามผลการเรียนรู้ที่กำหนด					
7.6	กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย/เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
7.7	มีการใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและเนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับท้องถิ่น					
7.8	มีการวัดผลประเมินผลหลากหลายรูปแบบและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

แบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน

ด้านความรู้ความเข้าใจแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย

1) สนธิสัญญาเบาว์ริง ส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจของจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยปฏิรูปประเทศอย่างไร

- ก. ชาวต่างประเทศเข้ามาทำมาค้าขายมากยิ่งขึ้น
- ข. ราคาสินค้าแพงมากขึ้น
- ค. จัดตั้งคลังจังหวัดเพื่อรวบรวมเงินรายได้จากชุมชนต่างๆ
- ง. ไม่มีสินค้าทางการเกษตรส่งออก

2) บุคคลใดจัดอยู่ในขั้นตอนสุดท้ายของวิธีการหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

- ก. พิสูจน์นำเสนอข้อมูลต่อชุมชน
- ข. มะลิค้นคว้าข้อมูลในห้องสมุดประชาชน
- ค. กุหลาบตีความหลักฐานในห้องถิ่น
- ง. ชบาวิเคราะห์ข้อความในจารึก

3) ข้อใดเป็นปัญหาสำคัญในการตีความประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

- ก. นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ได้รับการยอมรับ
- ข. การค้นพบหลักฐานใหม่ๆ ในท้องถิ่นมีอยู่อย่างต่อเนื่อง
- ค. คนในท้องถิ่นยอมรับในหลักฐานใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา
- ง. คนในท้องถิ่นมักจะต่อต้านการตีความหลักฐานที่ค้นพบใหม่

4) แหล่งข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นข้อใดที่ต้องเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์

- ก. พิพิธภัณฑสถานในจังหวัด
- ข. บุคคลซึ่งเป็นผู้รู้เกี่ยวกับท้องถิ่น
- ค. โบราณสถาน
- ง. ห้องสมุดโรงเรียน

5) การนำเสนอข้อมูลในข้อใดเหมาะสมที่สุด

- ก. เสนอข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นส่วนตัว
- ข. นำเสนอข้อมูลโดยยึดหลักฐานเพียงชิ้นเดียว
- ค. นำเสนอข้อมูลตามความเป็นจริงและใช้ภาพประกอบให้เหมาะสม
- ง. นำข้อมูลมาแต่งเป็นนิทานเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน

ด้านความรู้ความเข้าใจเชิงพหุวัฒนธรรม

- 1) ข้อใดเป็นสินค้าที่ชาวจีนนำมาขายในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
 - ก. หินสี
 - ข. ผ้าไหม
 - ค. เครื่องเงิน
 - ง. เครื่องเทศ
- 2) วิถีชีวิตของผู้คนในจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาข้อใดที่ได้รับอิทธิพลจาก วัฒนธรรมจีน
 - ก. การปรุงอาหารที่มีเครื่องแกง
 - ข. การประกอบอาหารโดยใช้น้ำมัน
 - ค. การปรุงอาหารด้วยเครื่องเทศที่มีกลิ่นฉุน
 - ง. การรับประทานอาหารโดยใช้ช้อนและส้อม
- 3) การเผยแพร่ของศาสนาอิสลามในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคกลางของประเทศไทยมาจาก สาเหตุใด
 - ก. การเข้ามาค้าขายสินค้าของชาวมุสลิม
 - ข. การเข้ามาบริหารราชการของชาวมุสลิม
 - ค. การเข้ามาติดต่อทางการทูตของชาวมุสลิม
 - ง. การนำเอารูปแบบการปกครองแบบสังคมนุสลิมมาปรับใช้
- 4) ข้อใดเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนแปลงเป็นระบบการค้าเสรี
 - ก. การคมนาคมเจริญก้าวหน้า
 - ข. จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น
 - ค. การทำสนธิสัญญาเบาว์ริง
 - ง. ระบบการค้าแบบผูกขาด
- 5) นักเรียนจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภาษาในท้องถิ่นของตนเองได้อย่างไร
 - ก. คิดคำศัพท์ขึ้นมาใหม่เพื่อใช้สื่อสาร
 - ข. ดัดแปลงภาษาท้องถิ่นให้มีความทันสมัย
 - ค. พูดและเขียนภาษาท้องถิ่นให้ถูกต้อง
 - ง. ดูหนังหรือละครที่ใช้ภาษาท้องถิ่นเท่านั้น

ด้านความรู้ความเข้าใจต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

ทนายเป็นนักเรียนเพียงคนเดียวในโรงเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม ต้องเดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนคนอื่นๆ ในงานทัศนศึกษา เพื่อนเคยสงสัยว่าทำไมทนายยืนสงบนิ่งเวลาพวกเราสวดมนต์ ไปทำละหมาดช่วงเที่ยง และเลือกรับประทานอาหารที่ไม่มีเนื้อสุกร แต่หลังจากได้สอบถามทนายก็อธิบายว่า “เราแตกต่าง เราจึงปฏิบัติต่างกัน เธอนับถือพระพุทธศาสนาเธอจึงกราบพระ ส่วนเรานับถือพระเจ้า เราจึงต้องแสดงความเคารพด้วยการละหมาด แม้ว่าเราปฏิบัติไม่เหมือนกับเธอ แต่ก็ยังเป็นเพื่อนกันได้” เมื่อเพื่อนและทนายเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้องทำให้ทนายมีความสุขกับค่ายกิจกรรมในครั้งนี้น่ามาก

1) วิธีการที่เพื่อนๆ ใช้ในการเรียนรู้การดำเนินชีวิตของทนาย คือข้อใด

- ก. สังเกต
- ข. สอบถาม
- ค. อ่านหนังสือ
- ง. ให้ครูอธิบาย

2) ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้อง

- ก. ทนายนับถือศาสนาต่างจากเพื่อน
- ข. เพื่อนเข้าใจเรื่องความแตกต่าง
- ค. **ทนายและเพื่อนต่างคนต่างอยู่**
- ง. เพื่อนเข้าใจสิ่งที่ทนายปฏิบัติ

3) ข้อใดคืออุปสรรคที่สอดคล้องกับบทความนี้

- ก. ศาสนานำมาสู่สันติภาพ
- ข. **ต่างศาสนาแต่ไม่แตกแยก**
- ค. เมื่อเราต่าง เขาจึงเปลี่ยน
- ง. คิดต่าง อยู่ต่าง ไม่แตกแยก

4) ความแตกต่างของวัฒนธรรมในแต่ละภาคของประเทศไทย ส่งผลต่อสังคมไทยอย่างไร

- ก. เกิดการแข่งขันกันในสังคม
- ข. เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม**
- ค. เกิดการแบ่งแยกกันในสังคม
- ง. เกิดการรวมกลุ่มกันทางสังคม

5) การเผยแพร่วัฒนธรรมการแต่งกายของชาติตะวันตกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

- ก. มีการทอผ้าขึ้นมาไว้ใช้เอง
- ข. มีการแต่งกายที่มีมิติมากขึ้น
- ค. มีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ทำมาจากขนสัตว์
- ง. มีการแต่งกายด้วยกระโปรงหรือกางเกง**

ด้านความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก

1) บ้านของป้านตั้งอยู่ริมคลองบางประมุง ครอบครัวของเธอมีอาชีพทำนาบัว ซึ่งปีนี้มีแมลงมากัดกินบัวจำนวนมาก เธอจำเป็นต้องนำสารเคมีมาใช้กำจัดแมลง ดังนั้นเพื่อป้องกันมิให้น้ำในคลองเน่าเสีย เธอควรจัดการกับปัญหานี้อย่างไร

- ก. ใช้สารเคมีที่มีการสลายตัวเร็ว**
- ข. ใช้สารเคมีหลายชนิดรวมกัน
- ค. ใช้สารเคมีที่มีการสลายตัวช้า
- ง. ใช้สารเคมีที่ออกฤทธิ์ได้กับศัตรูพืชหลายๆ ชนิด

2) บริเวณคลองบางประมุง มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หลายแห่ง ถ้านักเรียนต้องการพานักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ นักเรียนในฐานะคนในพื้นที่ท่องเที่ยวควรเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มเติมความรู้ในเรื่องใด

- ก. การแปรรูปผลไม้
- ข. การเป็นมัคคุเทศก์**
- ค. การขับเรือหางยาว
- ง. การขายอาหารและสินค้าริมคลอง

3) ถ้าครู ผู้นำชุมชน และเพื่อนๆ มาชักชวนนักเรียนให้ไปร่วมรดวงค์และกำจัดขยะบริเวณริมแม่น้ำปิงในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ นักเรียนควรทำอย่างไร

- ก. ไม่เข้าร่วมเพราะเป็นการเสียเวลาในวันหยุด
- ข. อยากเข้าร่วมกิจกรรม แต่ขอดูรายการโทรทัศน์ที่ขอบให้จบก่อน
- ค. ขอคิดดูก่อน เพราะเป็นวันหยุดพักผ่อน
- ง. ยินดีเข้าร่วมและอาสาชวนพ่อแม่มาร่วมกิจกรรมด้วย

4) ข้อใดเป็นการดูแลรักษาแหล่งน้ำในท้องถิ่นได้เหมาะสมที่สุด

- ก. นำปลาไปปล่อยลงแหล่งน้ำ
- ข. นำน้ำในคลองที่สะอาดมาใช้
- ค. ทิ้งเศษอาหารลงแหล่งน้ำเพื่อเพิ่มธาตุอาหาร
- ง. บำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ

5) นักเรียนสามารถดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นได้อย่างไร

- ก. จับกุมผู้ที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม
- ข. ออกกฎหมายห้ามบุกรุกพื้นที่ป่าในท้องถิ่น
- ค. เข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ในท้องถิ่น
- ง. ห้ามไม่ให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น

แบบประเมินความสามารถด้านการรู้พื้นฐาน

เกณฑ์การให้คะแนนความสามารถ ด้านการสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย

รายการประเมิน	คะแนน	เกณฑ์การให้คะแนน
1) การเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวในท้องถิ่นที่หลากหลายและชุมชนต้องการ	4	การบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นครบถ้วน ข้อมูลที่บันทึกชัดเจนนำไปวิเคราะห์สรุปได้
	3	การบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นครบถ้วนเป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลที่บันทึกชัดเจนนำไปวิเคราะห์สรุปได้
	2	การบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นครบถ้วนเป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลที่บันทึกขาดความชัดเจนนำไปประมวลผลได้เพียงบางส่วน
	1	การบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นครบถ้วนบ้าง ข้อมูลที่บันทึกขาดความชัดเจนนำไปประมวลผลได้เพียงบางส่วน
2) การสรุปประมวลผลข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวในท้องถิ่นที่หลากหลายและชุมชนต้องการ	4	สรุปข้อมูลถูกต้อง, ครบถ้วน
	3	สรุปข้อมูลถูกต้อง, ไม่ครบถ้วน
	2	สรุปข้อมูลถูกต้องบ้าง, ครบถ้วน
	1	สรุปข้อมูลถูกต้องบ้าง, ไม่ครบถ้วน

**เกณฑ์การให้คะแนนความสามารถ
ด้านการตระหนักรู้แนวคิดเชิงพหุวัฒนธรรม**

รายการประเมิน	คะแนน	เกณฑ์การให้คะแนน
1) การศึกษาและสรุปข้อความรู้เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น	4	มีการสรุปข้อความรู้ครบถ้วน, ถูกต้อง
	3	มีการสรุปข้อความรู้ครบถ้วน, ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่
	2	มีการสรุปข้อความรู้ครบถ้วน, ถูกต้องบ้าง
	1	มีการสรุปข้อความรู้ไม่ครบถ้วน
2) การสรุปข้อความรู้เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา	4	มีการสรุปข้อความรู้ครบถ้วน, ถูกต้อง
	3	มีการสรุปข้อความรู้ครบถ้วน, ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่
	2	มีการสรุปข้อความรู้ครบถ้วน, ถูกต้องบ้าง
	1	มีการสรุปข้อความรู้ไม่ครบถ้วน

เกณฑ์การให้คะแนนความสามารถ
ด้านการตระหนักรู้ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

รายการประเมิน	คะแนน	เกณฑ์การให้คะแนน
1) การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น	4	การบันทึกข้อมูลเรื่องราวในท้องถิ่นครบถ้วน ข้อมูลที่บันทึกชัดเจนนำไปวิเคราะห์สรุปได้
	3	การบันทึกข้อมูลเรื่องราวในท้องถิ่นครบถ้วน เป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลที่บันทึกชัดเจนนำไปวิเคราะห์สรุปได้
	2	การบันทึกข้อมูลเรื่องราวในท้องถิ่นครบถ้วน เป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลที่บันทึกขาดความชัดเจนนำไปประมวลผลได้เพียงบางส่วน
	1	การบันทึกข้อมูลเรื่องราวในท้องถิ่นครบถ้วน บ้าง ข้อมูลที่บันทึกขาดความชัดเจนนำไปประมวลผลได้เพียงบางส่วน
2) การสรุปประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น	4	สรุปข้อมูลถูกต้อง, ครบถ้วน
	3	สรุปข้อมูลถูกต้อง, ไม่ครบถ้วน
	2	สรุปข้อมูลถูกต้องบ้าง, ครบถ้วน
	1	สรุปข้อมูลถูกต้องบ้าง, ไม่ครบถ้วน

เกณฑ์การให้คะแนนความสามารถ
ด้านการตระหนักรู้การเป็นพลเมืองของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก

รายการประเมิน	คะแนน	เกณฑ์การให้คะแนน
1) การวางแผนโครงการหรือโครงการเพื่อศึกษาประเด็นปัญหาในชุมชน ได้แก่ ขั้นตอนการทำงานและการกำหนดรายการวัสดุอุปกรณ์	4	มีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน และกำหนดรายการวัสดุ อุปกรณ์เหมาะสม
	3	มีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน แต่กำหนดรายการวัสดุ อุปกรณ์ยังไม่เหมาะสม
	2	มีการวางแผนแต่ไม่เป็นขั้นตอน และกำหนดรายการวัสดุ อุปกรณ์ยังไม่เหมาะสม
	1	มีการวางแผนแต่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้
2) การปฏิบัติการในฐานะพลเมือง ได้แก่ การทำงานตามแผนที่กำหนด ความถูกต้อง ความตั้งใจ และความสำเร็จ	4	แสดงทั้ง 4 พฤติกรรม
	3	แสดง 3 พฤติกรรม
	2	แสดง 2 พฤติกรรม
	1	แสดง 1 พฤติกรรม
3) การตรวจสอบ ได้แก่ การบันทึกสิ่งที่ต้องปรับปรุง และการกำหนดวิธีการปรับปรุง	4	มีการบันทึกสิ่งที่ต้องปรับปรุงอย่างชัดเจน และกำหนดวิธีการปรับปรุงเหมาะสม
	3	มีการบันทึกสิ่งที่ต้องปรับปรุงอย่างชัดเจน แต่กำหนดวิธีการปรับปรุงยังไม่เหมาะสม
	2	มีการบันทึกสิ่งที่ต้องปรับปรุงไม่ชัดเจน และกำหนดวิธีการปรับปรุงยังไม่เหมาะสม
	1	มีการบันทึกสิ่งที่ต้องปรับปรุงไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง
4) การปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ การปรับปรุงตามที่กำหนด และความสมบูรณ์ของสิ่งที่ปรับปรุง	4	มีการปรับปรุงตามที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน และปรับปรุงได้สมบูรณ์
	3	มีการปรับปรุงตามที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วนแต่ปรับปรุงได้ไม่สมบูรณ์
	2	มีการปรับปรุงตามที่กำหนดแต่ไม่ครบถ้วนและปรับปรุงได้ไม่สมบูรณ์
	1	ไม่ปรับปรุงตามที่กำหนดไว้

แบบประเมินหลักสูตร

คำชี้แจง แบบประเมินหลักสูตรฉบับนี้เป็นการประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร ดังนี้

ฉบับที่ 1 สำหรับนักเรียนมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ

เป็นคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดเติมคำหรือข้อความที่เป็นจริงลงในช่องว่างและโปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องว่าง

หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียน

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุของนักเรียน ปี

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความในช่องรายการประเมิน แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นนักเรียนมีความคิดเห็น

อยู่ในระดับใดและทำเครื่องหมาย ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของนักเรียน
การประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรมี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง รายการประเมินนั้น นักเรียนมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด

4 หมายถึง รายการประเมินนั้น นักเรียนมีระดับความพึงพอใจมาก

3 หมายถึง รายการประเมินนั้น นักเรียนมีระดับความพึงพอใจปานกลาง

2 หมายถึง รายการประเมินนั้น นักเรียนมีระดับความพึงพอใจน้อย

1 หมายถึง รายการประเมินนั้น นักเรียนมีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
1	หลักสูตรช่วยให้นักเรียนรู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง					
2	หลักสูตรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น					
3	นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ภาคสนามและบริบทจริง					
4	นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข					
5	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่น					
6	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น					
7	เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับนักเรียน					
8	กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนเข้าใจตนเอง ชุมชน ประเทศ และโลก					
9	กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนอยากค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น					
10	สื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนมีความน่าสนใจ					
11	เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
12	นักเรียนมีความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น					
13	นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตจริง					
14	ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น					
15	ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา					
16	ผู้รู้ในท้องถิ่นช่วยสร้างสำนึกต่อถิ่นฐานบ้านเกิดให้แก่ นักเรียน					

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินหลักสูตร

คำชี้แจง แบบประเมินหลักสูตรฉบับนี้เป็นการประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร ดังนี้

ฉบับที่ 2 สำหรับครูผู้สอนมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ

เป็นคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดเติมคำหรือข้อความที่เป็นจริงลงในช่องว่างและโปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องว่าง

หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ ปี

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความในช่องรายการประเมิน แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นท่านมีความคิดเห็น

อยู่ในระดับใดและทำเครื่องหมาย ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
การประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรมี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง	รายการประเมินนั้น ท่านมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด
4 หมายถึง	รายการประเมินนั้น ท่านมีระดับความพึงพอใจมาก
3 หมายถึง	รายการประเมินนั้น ท่านมีระดับความพึงพอใจปานกลาง
2 หมายถึง	รายการประเมินนั้น ท่านมีระดับความพึงพอใจน้อย
1 หมายถึง	รายการประเมินนั้น ท่านมีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
1	หลักสูตรช่วยให้นักเรียนรู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง					
2	หลักสูตรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น					
3	นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ภาคสนามและบริบทจริง					
4	นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข					
5	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่น					
6	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น					
7	เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับนักเรียน					
8	กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนเข้าใจตนเอง ชุมชน ประเทศ และโลก					
9	กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนอยากค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น					
10	สื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนมีความน่าสนใจ					
11	เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
12	นักเรียนมีความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น					
13	นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตจริง					
14	ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น					
15	ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา					
16	ผู้รู้ในท้องถิ่นช่วยสร้างสำนึกต่อถิ่นฐานบ้านเกิดให้แก่ นักเรียน					
17	ครูมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนมากขึ้น					
18	ครูเห็นคุณค่าและความสำคัญขององค์ความรู้ในท้องถิ่น					
19	ครูเกิดเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนใหม่ๆ					

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ

.....

.....

.....

แบบประเมินหลักสูตร

คำชี้แจง แบบประเมินหลักสูตรฉบับนี้เป็นการประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร ดังนี้

ฉบับที่ 3 สำหรับผู้รู้ในท้องถิ่น มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ

เป็นคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดเติมคำหรือข้อความที่เป็นจริงลงในช่องว่างและโปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องว่าง

หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ ปี

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความในช่องรายการประเมิน แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นท่านมีความคิดเห็น

อยู่ในระดับใดและทำเครื่องหมาย ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

การประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรมี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง	รายการประเมินนั้น ท่านมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด
4 หมายถึง	รายการประเมินนั้น ท่านมีระดับความพึงพอใจมาก
3 หมายถึง	รายการประเมินนั้น ท่านมีระดับความพึงพอใจปานกลาง
2 หมายถึง	รายการประเมินนั้น ท่านมีระดับความพึงพอใจน้อย
1 หมายถึง	รายการประเมินนั้น ท่านมีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
1	หลักสูตรช่วยให้นักเรียนรู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง					
2	หลักสูตรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น					
3	นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ภาคสนามและบริบทจริง					
4	นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข					
5	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่น					
6	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น					
7	เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับนักเรียน					
8	กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนเข้าใจตนเอง ชุมชน ประเทศ และโลก					
9	กิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนอยากค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น					
10	สื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนมีความน่าสนใจ					
11	เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
12	นักเรียนมีความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น					
13	นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตจริง					
14	ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น					
15	ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์ต่อการศึกษา					
16	ผู้รู้ในท้องถิ่นช่วยสร้างสำนึกต่อถิ่นฐานบ้านเกิดให้แก่ นักเรียน					
17	ชุมชนมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนมากขึ้น					
18	เข้าใจเป้าหมายการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนในโรงเรียนมากขึ้น					
19	เข้าใจกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามหลักวิชาการ					
20	ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนและชาวบ้านในชุมชน					
21	ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษาในโรงเรียน					

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ

.....

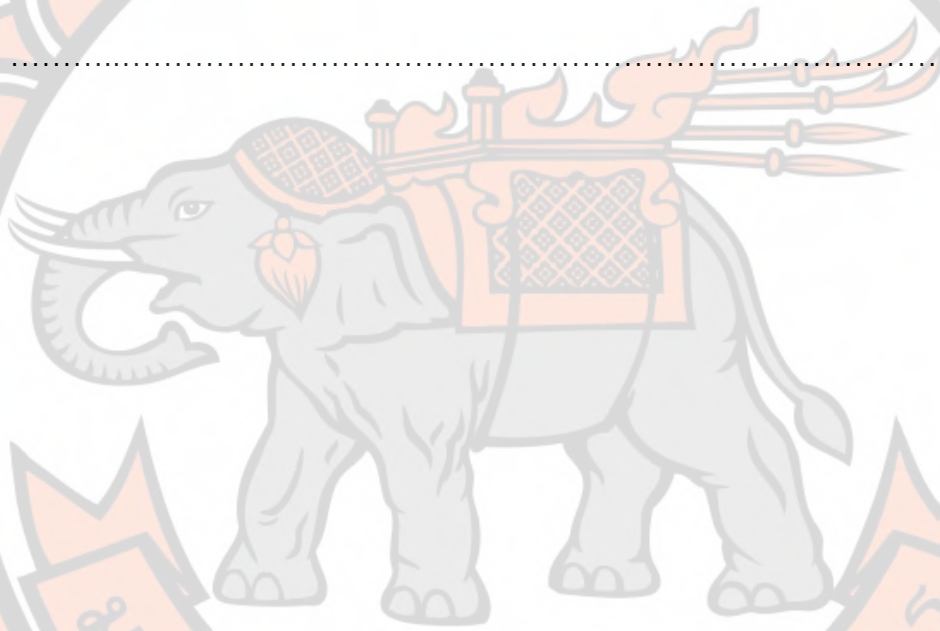
.....

.....

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์และ
การพิจารณาตรวจคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และ
เรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านวิถีชีวิต ตำนาน นิทาน ความเชื่อ และเรื่องเล่าของ
ชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ในเขตจังหวัดนครสวรรค์

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วศิน ปัญญาวุฒตระกูล ผู้อำนวยการสถานอารย
ธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร

เป็นนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขต
พื้นที่ชุมชนภาคเหนือตอนล่าง เป็นหัวหน้าโครงการพัฒนาวิถียุทธศาสตร์และเทคนิคการสอน
ประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและจิตสำนึกสาธารณะ โดย
มหาวิทยาลัยนเรศวร ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2) อาจารย์ทัศนพร วิศาลสุวรรณกร อาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

เป็นวิทยากรและนักวิจัยโครงการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะและ
วัฒนธรรมท้องถิ่น (นครสวรรค์ศึกษา) เชี่ยวชาญและทำงานวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนคนจีน
ในจังหวัดนครสวรรค์และประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

3) อาจารย์พิมพ์อุมา ไตสินธพ อาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

เป็นวิทยากรและนักวิจัยโครงการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะและ
วัฒนธรรมท้องถิ่น (นครสวรรค์ศึกษา) เชี่ยวชาญและทำงานวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัด
นครสวรรค์และการสร้างบทเรียนท้องถิ่นศึกษา

ผู้รู้ของท้องถิ่นที่ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
และบริบทชุมชนในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษาและวรรณกรรม ตำนาน นิทาน ความ
เชื่อ และเรื่องเล่า

1) คุณวัชรินทร์ เงินสุข ข้าราชการบำนาญ

เป็นผู้รู้ในท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ 5 ณ เมือง
นครสวรรค์ และมีงานเขียนเรื่องตามรอยพระยุคลบาทเสด็จประพาสต้นเมืองนครสวรรค์ ครั้งที่ 2
ร.ศ. 125

2) คุณสมพิศ เดชเดี่ยว ข้าราชการบำนาญ

เป็นผู้รู้ในท้องถิ่นด้านสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพปัญหาของชุมชน การประกอบอาชีพ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และคณะทำงานร่างกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1

3) พระครูนิภาธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดหัวดงเหนือ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

เป็นผู้รู้ในท้องถิ่นด้านประวัติความเป็นมาของชุมชน ตำนาน เรื่องเล่า ความเชื่อ และคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) รองศาสตราจารย์ ดร. ประสพสุข ฤทธิเดช คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและนักวิจัยในโครงการยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บริบทชุมชนเป็นฐาน

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดวงจันทร์ เตียววิไล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและนักวิจัยในโครงการยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการสร้างบทเรียนโดยใช้บริบทท้องถิ่น

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวเรศ ภัคดีจิตร คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

เป็นนักวิจัยในโครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นและพัฒนาฐานความรู้ภูมิแม่ น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการสร้างบทเรียนท้องถิ่น

4) ดร.วิชัย วงศ์สุวรรณ ครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัยสมบูรณกุลกันยา

ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และสังคมศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5) ดร. นันทนา ราชเฉลิม คีษานินเทศก์ชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับประถมศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญที่พิจารณาคุณภาพหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดวงจันทร์ เดียววิไล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

คุณวุฒิ ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (ค.ด.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน งานที่ทำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการสร้างบทเรียนโดยใช้บริบทท้องถิ่น

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวเรศ ภัคดีจิตร คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

คุณวุฒิ ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ศษ.ด.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน งานที่ทำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การสร้างบทเรียนท้องถิ่น และการสอนสังคมศึกษา

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วศิน ปัญญาวุฒตระกูล ผู้อำนวยการสถานอารยธรรมศึกษา ไชย-สาละวิน และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

คุณวุฒิ ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ศศ.ด.) สาขาวิชาการพัฒนาสังคม งานที่ทำ อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตพื้นที่ชุมชนภาคเหนือตอนล่าง

4) ดร. ระวุฒิ แก้วตระกูล ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดมหาโพธิเหนือ อำเภอแก้วเจ็ย จังหวัดนครสวรรค์

คุณวุฒิ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาไทยศึกษา งานที่ทำ ผู้อำนวยการสถานศึกษา มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

5) นางสาวสมบัติ ผดุงชาติ ครูเชี่ยวชาญ (ครู คศ.4) โรงเรียนบ้านเขาปูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากนครสวรรค์ เขต 1

คุณวุฒิ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

งานที่ทำ ครูผู้สอน มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและบริบทท้องถิ่น

ผู้เชี่ยวชาญที่พิจารณาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดวงจันทร์ เดียววิไล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

คุณวุฒิ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ค.ด.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
งานที่ทำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการสร้างบทเรียนโดยใช้บริบทท้องถิ่น

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวเรศ ภัคดีจิตร คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

คุณวุฒิ ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ศษ.ด.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
งานที่ทำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การสร้างบทเรียนท้องถิ่น และการสอนสังคมศึกษา

3) ดร. สุภาพร จันทรดอกไม้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1

คุณวุฒิ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ค.ด.) สาขาวิชาการวัดและประเมินผล การศึกษา

งานที่ทำ ศึกษานิเทศก์ มีความเชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา

4) ดร. วิชัย วงศ์สุวรรณ โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัยสมบูรณกุลกันยา
คุณวุฒิ ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ศษ.ด.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
งานที่ทำ ครูชำนาญการพิเศษ มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และสังคมศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5) นางสุทิดา เลาธนไพบูลย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1

คุณวุฒิ ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาวิชาการวิจัยทางการศึกษา
งานที่ทำ ศึกษานิเทศก์ มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษา การวัด และประเมินผลการศึกษา

ภาคผนวก ค คู่มือการใช้หลักสูตร

คู่มือการใช้หลักสูตร

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 1 คำชี้แจงวิธีการจัดการเรียนการสอน

1) ชั้นเตรียมการสำหรับครูผู้สอน

1.1) ครูผู้สอนศึกษาแนวการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน (place-based education) จากเอกสารหลักสูตรเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รวมถึงแนวทางการวัดและประเมินผลของหลักสูตร

1.2) ครูผู้สอนศึกษาและเตรียมเอกสารประกอบการสอน สื่อการสอน แหล่งเรียนรู้ เครื่องมือวัดและประเมินผล และห้องเรียน

1.3) เตรียมผู้เรียน โดยแจกเอกสารประกอบการสอนให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาในเรื่องนั้นๆ ก่อนการเรียนทุกครั้ง

2) ขั้นตอนการสอน

2.1) ครูผู้สอนอธิบายถึงความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน ซึ่งการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

2.2) ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1) ชั้นระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย โดย

1.1) ตั้งคำถามสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่นของตนเอง

1.2) การอภิปรายร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน

1.3) การจัดลำดับหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย

1.4) การเลือกหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย

2) ชั้นการรวบรวมข้อมูลหลักฐาน

2.1) ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดสมมติฐานตามประเด็นที่กำหนดไว้

2.2) ครูกำหนดให้ผู้เรียนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราว

ในท้องถิ่น

2.3) กำหนดวิธีการศึกษาหลักฐานชั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรอง การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นจากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า

3) ขั้นการวิเคราะห์และประเมินค่าข้อมูล

3.1) ผู้เรียนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล/หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจากคำบอกเล่า และหลักฐานต่างๆ

3.2) ครูและผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐานในด้านความน่าเชื่อถือ

3.3) สรุปผลจากการวิเคราะห์และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐาน

4) ขั้นการสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น

4.1) ผู้เรียนนำข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ มาจัดกลุ่มแยกตามประเด็นที่มีความคล้ายคลึงหรือสนับสนุนกันเป็นประเด็นต่างๆ

4.2) ผู้เรียนดำเนินการเรียบเรียงเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างหลากหลาย

5) ขั้นสรุปและนำเสนอผลการศึกษา

5.1) ผู้เรียนร่วมกันสรุปผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา

5.2) ผู้เรียนนำเสนอผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา ผ่านการเขียนเป็นรายงาน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานการสืบค้นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บไซต์ หรือด้วยวิธีการอื่นๆ ก็ได้

3) ขั้นการประเมินผล

3.1) การประเมินก่อนจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ประเมินจากแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านการรู้ถิ่นฐานของนักเรียน

3.2) การประเมินระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย มีการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนได้เรียนรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่ มีการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร โดยทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านการรู้ถิ่นฐานก่อนและหลังการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย และหลังการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยทำการประเมินด้วยแบบบันทึกการเรียนรู้และแบบสัมภาษณ์เพื่อการสัมภาษณ์นักเรียนอย่างไม่เป็นทางการ

3.3) การประเมินหลังการจัดการเรียนรู้ ประเมินจาก

3.3.1) เครื่องมือประเมินการรู้ถิ่นฐาน (place literacy) ซึ่งประกอบด้วยแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน แบบประเมินความสามารถตามองค์ประกอบของการรู้

ถิ่นฐาน ซึ่งเป็นแบบประเมินชุดเดียวกับก่อนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร โดยผู้เรียนต้องมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน หลังจบการเรียนรู้ตามหลักสูตร

3.3.2) แบบบันทึกการเรียนรู้และแบบสัมภาษณ์ ประเมินหลังจบการเรียนรู้ตามหลักสูตร

3.4) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตร ประเมินหลังจบการเรียนรู้ตามหลักสูตร

ตอนที่ 2 หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรซึ่งกำหนดให้เรียนในเวลาเรียนจำนวน 30 ชั่วโมง และนอกเวลาเรียนอีก 10 ชั่วโมง รวมเป็น 40 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การจัดการเรียนรู้ในช่วงที่ 1 ใช้เวลาเรียนโดยเน้นภาคความรู้ความเข้าใจผ่านการบรรยาย สาธิต สังเกต และการบันทึกในชั้นเรียน จำนวน 28 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวม 14 สัปดาห์ เป็นการจัดการเรียนรู้ 7 หน่วย ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (6 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (6 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : ความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่นกับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 : การพัฒนาท้องถิ่นและมิติความสัมพันธ์กับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้าน (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 : พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (4 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 : ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 : ภาคประชาสังคมและองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในปัจจุบัน (3 ชั่วโมง)

2) การจัดการเรียนรู้ในช่วงที่ 2 ใช้เวลาเรียนโดยเน้นการประยุกต์ภาคความรู้ความเข้าใจไปสู่การปฏิบัติจริงในภาคสนามผ่านกระบวนการเรียนรู้วิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการศึกษาอิงถิ่นฐาน จำนวน 12 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 4 สัปดาห์ เป็นการจัดการเรียนรู้ 4 หน่วย ได้แก่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 : พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (3 ชั่วโมง)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 : ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น (3 ชั่วโมง)

โดยแต่ละหน่วยการเรียนรู้จะใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของแต่ละหน่วย ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบ ได้แก่ ชื่อเรื่อง สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล และสื่อการเรียนการสอน และแหล่งเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 5

รายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 : พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

เรื่อง โครงงานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

สาระสำคัญ

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบโครงงานโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ จะทำให้นักเรียนมีประสบการณ์จริงในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับถิ่นฐานบ้านเกิดของนักเรียนจะกลายเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทจริงในถิ่นฐานของนักเรียนต่อไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

- 1) นักเรียนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือเรื่องราวในท้องถิ่นที่ตนเองสนใจได้
- 2) นักเรียนนำเสนอผลการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในรูปแบบโครงงานได้

สาระการเรียนรู้

- 1) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการจัดทำโครงงาน
- 2) การเรียนรู้จากบริบทจริง

กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

1) การระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย

1.1) สนทนาซักถามเกี่ยวกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่างๆ ที่นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้ามาจากการเรียนรู้ในครั้งก่อนๆ เช่น ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านและประวัติของสถานที่สำคัญต่างๆ ในชุมชน เช่น โรงเรียน วัด ศาลเจ้า สถานือนามัย โรงพยาบาล ร้านค้า นิทาน ตำนาน เหตุการณ์สำคัญ ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ อาชีพ และวิถีชีวิต เป็นต้น

1.2) ครูนำผลงานของนักเรียนที่ตรวจแล้วจากการเรียนครั้งที่ผ่านมาคืนให้นักเรียนทุกคน และให้นักเรียนเข้ากลุ่มเดิมแล้วช่วยกันพิจารณาว่า มีปัญหาอะไรอีกบ้างที่นักเรียนอยากูู้เพิ่มเติมมากกว่าที่เคยศึกษามาแล้ว

1.3) ให้นักเรียนช่วยกันเลือกปัญหาของกลุ่ม แล้วตกลงให้เป็นปัญหาที่จะจัดทำโครงการ ตัวแทนกลุ่มนำเสนอชื่อปัญหาที่จะศึกษาต่อไปแก่ครูและเพื่อนๆ ในชั้นเรียนเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนระหว่างปัญหาที่นักเรียนแต่ละกลุ่มต้องการศึกษา

2) การรวบรวมข้อมูลหลักฐาน

2.1) ครูให้นักเรียนชมวีดิทัศน์การนำเสนอโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนในโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และนำเข้าสู่กระบวนการทำโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ครูต้องการให้นักเรียนทำเช่นเดียวกัน

2.2) ครูแจกตัวอย่างโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้นักเรียนกลุ่มละ 1 โครงการไปศึกษา กำหนดเวลา 20 นาทีเพื่อให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่คอยให้คำชี้แนะในประเด็นต่างๆ ได้แก่ องค์ประกอบของโครงการ ขั้นตอนการทำโครงการ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น และให้นักเรียนช่วยกันปรับแก้ปัญหาที่เลือกในข้อ 1.3) ให้เป็นชื่อโครงการที่น่าสนใจชวนติดตาม

2.3) ให้นักเรียนร่วมกันวางแผนการทำโครงการตามใบงาน ครูอธิบายการเขียนเค้าโครงของโครงการที่ละหัวข้อ แล้วให้กลุ่มนักเรียนช่วยกันเขียนรายละเอียดตามหัวข้อต่างๆ ของโครงการ

2.4) ให้นักเรียนส่งใบงาน ครูให้คำแนะนำที่ละกลุ่ม และนำไปปรับปรุงเพิ่มเติม จากนั้นครูให้นักเรียนไปศึกษาข้อมูลนอกเวลาเรียนปกติ และนำมาส่งก่อนเรียนสัปดาห์หน้าเพื่อจะได้ตรวจแก้ไขก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามจริง

ชั่วโมงที่ 3-4

3) การวิเคราะห์และประเมินค่าข้อมูล

3.1) ครูให้นักเรียนร่วมกำหนดบทบาทของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน แล้วนำเสนอแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นๆ ในห้อง ในกรณีที่นักเรียนยังไม่มี ความชัดเจนในการแบ่งงาน ครูอาจให้คำแนะนำเพิ่มเติม เช่น หัวหน้ากลุ่มทำหน้าที่แบ่งงานและทวงถามงานของแต่ละคน กระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน เลขาธิการกลุ่ม เป็นผู้เตรียมสื่ออุปกรณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เช่น กระดาษ ปากกา ดินสอ กล้องถ่ายรูป เป็นต้น ส่วนสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มให้แบ่งบทบาทกัน เช่น ใครจะเป็นผู้สัมภาษณ์หลัก (มีทั้งผู้สัมภาษณ์หลัก เน้นคำถามสำคัญ ส่วนคนอื่นๆ อาจจะสัมภาษณ์หรือสอบถามรายละเอียดอื่นๆ ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ได้กล่าวถึง) ใครจะบันทึกภาพ รูปถ่าย จดข้อมูล หรือบันทึกบรรยากาศขณะสัมภาษณ์ และบริบทที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น นักเรียนต้องเขียนข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลทุกคน ได้แก่ ชื่อ อายุ ที่อยู่ อาชีพ และภูมิลำเนาบ้านเกิด

3.2) ครูแนะนำแหล่งข้อมูล เช่น เรื่องประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อต่างๆ ให้ไปสอบถามพระครูเจ้าอาวาสวัดในชุมชน ประวัติการก่อตั้งชุมชนและสถานที่สำคัญให้ไปหาข้อมูลที่ครูอาวูโธและผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน สำหรับเรื่องนิทาน ตำนาน และภูมิปัญญาในท้องถิ่น อาจสอบถามพ่อแม่และปู่ย่าตายายในครอบครัวของนักเรียนเอง และให้บุคคลเหล่านี้แนะนำบุคคลที่มีความรู้เพื่อให้นักเรียนไปหาข้อมูลต่อไป

3.3) ครูร่วมสนทนากับนักเรียนว่า การสอบถามข้อมูลต่างๆ จากคนๆ เดียวในแต่ละเรื่องนั้น ข้อมูลที่ได้เพียงพอและน่าเชื่อถือหรือไม่ ถ้านักเรียนคิดว่าเพียงพอและน่าเชื่อถือเนื่องมาจากอะไร เพราะเหตุใด อย่างไร แต่ถ้าไม่นักเรียนจะทำอะไร เพราะเหตุใด และอย่างไร

3.4) นักเรียนออกเก็บข้อมูลตามปัญหาโครงการที่กำหนดไว้ของแต่ละกลุ่มและกำหนดนัดหมายการส่งงานในระหว่างสัปดาห์

4) การสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น

4.1) ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับข้อมูลที่นักเรียนไปเก็บรวบรวมมา ครูให้นักเรียนเล่าถึงปัญหาอุปสรรคและความประทับใจในการลงพื้นที่ภาคสนามไปเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2) ครูและนักเรียนร่วมกันตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่นักเรียนได้มาว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่อย่างไร โดยพิจารณาประเด็นด้านแหล่งข้อมูลหรือผู้ที่นักเรียนไปสัมภาษณ์ หนังสือหรือเอกสารวิชาการที่นักเรียนได้ข้อมูลมา และพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือแค่ไหน เพราะอะไร และอย่างไร ให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลลงในตารางเพื่อการตรวจสอบข้อมูลให้ชัดเจน

ตารางที่ 1 การตรวจสอบความสอดคล้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

คำถาม	ชื่อผู้ให้ข้อมูล อายุ ที่อยู่ อาชีพ และภูมิลำเนา	คำตอบ	สรุป
1)			
2)			

นักเรียนเขียนสรุปข้อค้นพบจากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม

4.3) ครูให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลว่าเพียงพอหรือไม่ ยังขาดประเด็นใด หรือยังมีข้อมูลใดที่ยังไม่สอดคล้องหรือยังขัดแย้งกันเอง หลังจากนั้นนักเรียนร่วมกันวางแผนเก็บข้อมูลเพิ่มเติม และเขียนรายงานให้สมบูรณ์

4.4) ครูถามนักเรียนว่า เพราะอะไรจึงต้องมีการตรวจสอบข้อมูลและให้นักเรียนมีโอกาสตอบโดยอิสระ หลังจากนั้นครูอธิบายเรื่องความสำคัญของการวิพากษ์ข้อมูลและแหล่งข้อมูลว่าจำเป็นต้องมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่นักเรียนเก็บรวบรวมมาก่อนที่จะสังเคราะห์สรุปและเขียนเรียบเรียงเป็นรายงานการศึกษาค้นคว้า ซึ่งวิธีการตรวจสอบโดยทั่วไปจะตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลหลายๆ คน เก็บข้อมูลจากผู้มีความรู้จริงในเรื่องนั้นๆ และทำการเปรียบเทียบความน่าเชื่อถือของข้อมูล เป็นต้น

4.5) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปวิธีการที่นักเรียนไปศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

1) การระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย โดยตั้งคำถามสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่นของตนเองว่าต้องการศึกษาอะไร ช่วงเวลาใด พื้นที่ใด เพราะเหตุใด และศึกษาอย่างไร ทั้งนี้กระบวนการเน้นการอภิปรายร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน การจัดลำดับหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัยและการเลือกหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย

2) การรวบรวมข้อมูลหลักฐาน โดยครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดสมมติฐานตามประเด็นที่กำหนดไว้ ผู้เรียนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น และกำหนดวิธีการศึกษาหลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานขั้นรอง การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นจากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า

3) การวิเคราะห์และประเมินค่าข้อมูล ผู้เรียนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล/หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจากคำบอกเล่า และหลักฐานต่างๆ ร่วมกันวิเคราะห์ และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐานในด้านความน่าเชื่อถือ

4) การสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น ผู้เรียนนำข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ มาจัดกลุ่มแยกตามประเด็นที่มีความคล้ายคลึงหรือสนับสนุนกันเป็นประเด็นต่างๆ เพื่อเรียบเรียงเป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

5) การสรุปและนำเสนอผลการศึกษา ผู้เรียนนำเสนอผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา ผ่านการเขียนเป็นรายงาน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานการสืบค้นเรื่องราวของ

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บไซต์ หรือด้วยวิธีการอื่นๆ ก็ได้

4.6) ครูมอบหมายงานและนัดวันส่งงานก่อนการเรียนครั้งต่อไป

5) การสรุปและนำเสนอผลการศึกษา

5.1) ครูส่งงานคืนนักเรียนทุกกลุ่มและแจ้งผลการตรวจงานให้นักเรียนทุกกลุ่มทราบ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะตามปัญหาของแต่ละกลุ่ม และให้นักเรียนแก้ไขตามคำแนะนำ

5.2) ครูชี้แจงวิธีการเขียนรายงาน โดยให้นักเรียนดูตัวอย่างจากโครงงานประวัติศาสตร์ที่แจกให้ในชั่วโมงก่อนเป็นแนวทาง และเปรียบเทียบว่าโครงงานที่นักเรียนรุ่นก่อนๆ ทำสำเร็จแล้วจะต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง การจัดเรียงเนื้อหาทำอย่างไร และการเขียนรายละเอียดของแต่ละหัวข้อเป็นอย่างไร

5.3) ครูให้นักเรียนทุกกลุ่มลงมือเขียนรายงาน ระหว่างนั้นครูเข้าไปให้ความช่วยเหลือกลุ่มที่อาจจะมีปัญหาและสังเกตการทำงานกลุ่มของนักเรียน หากนักเรียนคนใดไม่ให้ความร่วมมือครูจะเข้าไปกระตุ้นเตือนให้มีส่วนร่วม และในช่วงของการทำโครงงานนอกเวลาเรียน ครูให้นักเรียนสอบถามและปรึกษาได้ทุกวัน

5.4) ครูให้นักเรียนทุกกลุ่มนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยปากเปล่ากลุ่มละ 3-5 นาที เพื่อเป็นการซ้อมก่อนนำเสนอจริงในสัปดาห์หน้า

5.5) ครูให้นักเรียนเขียนสรุปสั้นๆ 3 คำถาม และนำมาส่งในสัปดาห์หน้า คือ นักเรียนประทับใจเรื่องราวในชุมชนเรื่องใดมากที่สุด เพราะอะไรและใครเป็นผู้ให้ข้อมูล และนักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรหลังจากเข้าไปศึกษาข้อมูลต่างๆ ในชุมชน

5.6) ครูสรุปประเด็นสำคัญว่า การเขียนรายงานการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำเป็นต้องเขียนรายงานไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล ทั้งนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันมุ่งสนใจชุมชนท้องถิ่นที่ย้อนเวลาไปไม่ไกลนัก ทำให้มีหลักฐานในการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เหตุฉะนั้นความคิดที่ว่าไม่มีหลักฐานสำหรับศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันจึงน่าจะหมดไปได้ การเปลี่ยนแปลงแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนี้ จึงมีส่วนทำให้เกิดการใช้หลักฐานในท้องถิ่นใหม่ๆ โดยไม่ยึดติดอยู่กับหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรของทางราชการเพียงอย่างเดียว แต่จะมีความหลากหลายน่าสนใจยิ่ง

ชั่วโมงที่ 5

5.7) ครูให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนในการเตรียมความพร้อมในการทำโครงงาน และอธิบายข้อตกลงในเรื่องการนำเสนอและการร่วมประเมินโครงงานของเพื่อน

5.8) ให้นักเรียนนำเสนอโครงงานกลุ่มละ 10 นาที โดยแบ่งเป็นนำเสนอ 7-8 นาที และอภิปรายตอบข้อซักถามอีก 2 นาที ทั้งนี้รูปแบบการนำเสนอขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนแต่ละกลุ่ม

5.9) เมื่อนักเรียนทุกกลุ่มนำเสนอเรียบร้อยแล้ว ให้นำงานไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะภายในเวลา 1 สัปดาห์และจัดทำเป็นรูปเล่มรายงานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

5.10) ครูสรุปกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในถิ่นฐานของนักเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้กระบวนการวิจัยในการสังเกต ศึกษาสำรวจจากสถานที่จริง และได้สอบถาม สัมภาษณ์ ฟังเรื่องราวจากผู้รู้ เพื่อให้นักเรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่จะสร้างแรงบันดาลใจและความเข้าใจได้มากขึ้น อีกเป้าหมายหนึ่งในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ คือ การสอนให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถามและหาคำตอบด้วยตนเองซึ่งนำไปสู่การค้นคว้าจากสถานที่จริง ทั้งการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่น รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชนและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

การประเมินผล

สิ่งที่ประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือประเมิน	เกณฑ์การประเมิน
1. นักเรียนสามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่นที่ตนเองสนใจได้	ตรวจประเมินเอกสารรายงานโครงงาน	แบบประเมินโครงงาน	ผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ขึ้นไปทุกองค์ประกอบ
2. นักเรียนสามารถนำเสนอผลการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้	ฟังการนำเสนอรายงานผลการศึกษาดูด้วยวาจา	แบบประเมินโครงงาน (การนำเสนอ)	ผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ขึ้นไป

สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้

- 1) ผู้รู้ในท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) สถานที่สำคัญในชุมชน เช่น โรงเรียน วัด สถานีนามัย โรงพยาบาล ร้านค้า ห้องสมุดประชาชนและศูนย์การศึกษาแบบโรงเรียน เป็นต้น
- 3) เอกสารประวัติการก่อตั้งสถานที่ต่างๆ เอกสารของทางราชการ สิ่งพิมพ์เอกชน
- 4) สภาพจริงทางกายภาพของชุมชน
- 5) แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6) ฐานข้อมูลหรือเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 7) ตัวอย่างโครงงานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ใบงานที่ 1

ตารางการตรวจสอบความสอดคล้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ชื่อเรื่อง

ชื่อสมาชิกในกลุ่ม

.....

.....

คำถาม	ชื่อผู้ให้ข้อมูล อายุ อาชีพ และภูมิกำเนิด	คำตอบ	สรุป
1)			
2)			

นักเรียนเขียนสรุปข้อค้นพบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เค้าโครงการเขียนโครงการ

1) ชื่อโครงการ

2) ชื่อ - สกุลนักเรียน

3) ครูที่ปรึกษา

4) ที่มา/ความสำคัญของปัญหา

.....

5) วัตถุประสงค์/จุดมุ่งหมาย

.....

6) ขั้นตอนการดำเนินการ/วิธีการศึกษา

6.1) กลุ่มประชากร/กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา/แหล่งข้อมูล

.....

6.2) การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

.....

6.3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

.....

6.4) การวิเคราะห์ข้อมูล

.....

7) วัสดุ อุปกรณ์

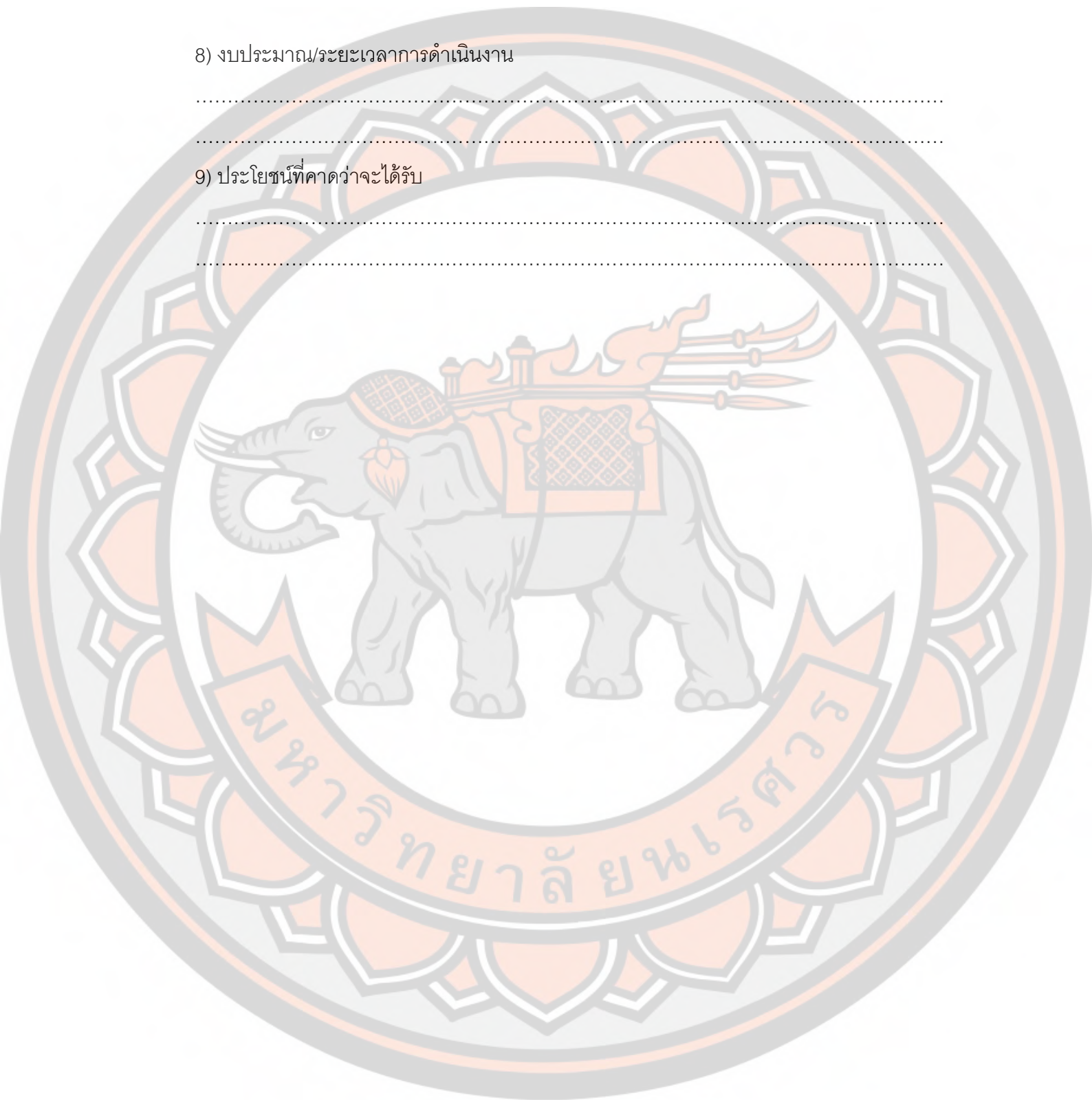
.....

8) งบประมาณ/ระยะเวลาการดำเนินงาน

.....
.....

9) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

.....
.....

แบบประเมินระดับบุคคลของนักเรียน

1) การมีจิตใจใฝ่รู้

ประเด็นการสังเกต/ ตรวจสอบ	ระดับคุณภาพ				
	1	2	3	4	5
1) ความเพียรพยายามในการเรียน (การปรับปรุงงานตามคำแนะนำ)	ส่งงานไม่ครบและไม่ปรับปรุงตามคำแนะนำ	ส่งงานครบและปรับปรุงงานบางครั้ง	ส่งงานครบปรับปรุงงานบางครั้งและไม่แก้ไขอีกเลย	ส่งงานครบปรับปรุงงานทุกครั้ง คุณภาพงานดี แก้ไขไม่มาก	ส่งงานครบปรับปรุงงานทุกครั้ง คุณภาพงานดีมาก
2) การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียน (ทั้งในและนอกห้องเรียน)	ไม่เข้าร่วมกิจกรรมไม่เกิน 4 ครั้ง	ไม่เข้าร่วมกิจกรรมไม่เกิน 3 ครั้ง	ไม่เข้าร่วมกิจกรรมไม่เกิน 2 ครั้ง	ไม่เข้าร่วมกิจกรรมไม่เกิน 1 ครั้ง	เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนทุกครั้ง
3) แหล่งข้อมูลที่อ้างอิงถึงความหลากหลาย	จำนวนแหล่งอ้างอิงต่องาน 1 ชิ้น น้อยกว่า 2 แหล่ง	จำนวนแหล่งอ้างอิงต่องาน 1 ชิ้น ไม่น้อยกว่า 2 แหล่ง	จำนวนแหล่งอ้างอิงต่องาน 1 ชิ้น ไม่น้อยกว่า 3 แหล่ง	จำนวนแหล่งอ้างอิงต่องาน 1 ชิ้น ไม่น้อยกว่า 4 แหล่ง	จำนวนแหล่งอ้างอิงต่องาน 1 ชิ้น ไม่น้อยกว่า 5 แหล่ง
4) สรุปองค์ความรู้ด้วยตนเองได้	สรุปองค์ความรู้ไม่ได้ทั้งการพูดและการเขียน	สรุปองค์ความรู้ได้บ้างแต่เขียนไม่สื่อความ	สรุปความรู้ทั้งการพูดและการเขียนได้บ้าง	สรุปความรู้โดยการพูดได้ดี แต่การเขียนยังต้องปรับปรุง	สรุปความรู้ทั้งการพูดและเขียนได้ตรงตามงานที่ได้รับมอบหมาย

2) มีทักษะในการจัดระบบข้อมูล ตรวจสอบและประเมินค่าข้อมูล

ประเด็นการสังเกต/ ตรวจสอบ	ระดับคุณภาพ				
	1	2	3	4	5
1) สามารถใช้ข้อมูลอ้างอิงข้อสรุปได้อย่างสมเหตุสมผล	ไม่แสดงเหตุผลในการสรุป	แสดงเหตุผลสนับสนุนข้อสรุปไม่สมเหตุสมผล	แสดงเหตุผลสนับสนุนข้อสรุปไม่สมเหตุสมผลบางประเด็น	แสดงเหตุผลสนับสนุนข้อสรุปสมเหตุสมผลแต่ยังขาดหลักฐานอ้างอิง	แสดงเหตุผลสนับสนุนข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลมีหลักฐานอ้างอิง
2) ศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อใช้วางแผนการทำงาน	วางแผนการทำงานโดยไม่มีข้อมูล	มีข้อมูลในการวางแผนการทำงานน้อย	มีข้อมูลแต่จัดลำดับงานสับสน	มีข้อมูลครบถ้วนแต่ไม่จัดลำดับงานให้ตลอดแนว	มีข้อมูลครบถ้วนในการวางแผนการทำงานชัดเจน
3) มีขั้นตอนการทำงานชัดเจนสามารถปฏิบัติตามแผนได้	ไม่มีแผนงานบอกไม่ได้ว่าดำเนินการเรื่องอะไรถึงไหน	มีแผนคร่าวๆบอกได้ว่าจะทำอะไรแต่บอกไม่ได้ว่าจะทำอะไรก่อนหลัง	มีแผนการทำงานบอกได้ว่าทำอะไรถึงไหนแล้ว แต่งานไม่เป็นไปตามแผน	อธิบายแผนงานได้ชัดเจนรู้ว่าอะไรทำก่อนหลังทำงานถึงไหนแต่ไม่เป็นไปตามแผน	อธิบายแผนงานของตนเองได้ชัดเจน และทำได้ตามแผน
4) มีการตรวจสอบประเมินการทำงานให้สำเร็จด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ	งานไม่เรียบร้อยส่งไม่ตรงเวลา ไม่แก้ไขตามคำแนะนำ	งานไม่เรียบร้อยส่งไม่ตรงเวลา แต่แก้ไขตามคำแนะนำ	งานเรียบร้อยบ้างขึ้นส่งไม่ตรงเวลา ได้ปรับปรุงงาน	งานทุกชิ้นเรียบร้อยส่งตรงเวลา มีแก้ไขบ้างเล็กน้อย	งานทุกชิ้นเรียบร้อยส่งตรงเวลา งานระดับดีมากไม่มีการแก้ไข
5) ทำงานด้วยความเพียรพยายาม ทุ่มเทอดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหา	งานไม่เรียบร้อยและไม่ส่งงาน	งานไม่เรียบร้อยและส่งไม่ตรงเวลา	ทำงานไม่เรียบร้อยแต่ส่งตรงเวลา	ทำงานเรียบร้อยแต่ส่งงานช้ากว่ากำหนด	ทำงานเสร็จเรียบร้อยส่งตรงเวลาทุกชิ้นงาน

3) มีแนวคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์บนพื้นฐานข้อเท็จจริง

ประเด็นการสังเกต/ ตรวจสอบ	ระดับคุณภาพ				
	1	2	3	4	5
1) สามารถบอก ความน่าเชื่อถือ หรือไม่น่าเชื่อถือ ของข้อมูลได้	สามารถบอก ความ น่าเชื่อถือ หรือไม่ น่าเชื่อถือของ ข้อมูลได้	ให้เหตุผล ความ น่าเชื่อถือของ ข้อมูลได้น้อย	ให้เหตุผล ความ น่าเชื่อถือแต่ อธิบายขยาย ความไม่ได้	ให้เหตุผลความ น่าเชื่อถือ/ไม่ น่าเชื่อถือของ ข้อมูลได้แต่ยัง ไม่ชัดเจน	ให้เหตุผลถึง ความ น่าเชื่อถือ/ไม่ น่าเชื่อถือของ ข้อมูลได้ ชัดเจน
2) พุด/เขียน แสดง เหตุผลความเป็นไป ได้และความ น่าเชื่อถือของ ข้อมูล/หลักฐาน ต่างๆ	พุดไม่ชัดเจน และเขียนสื่อ ความไม่ได้ แสดงเหตุผล ไม่ได้	พุดและเขียน ไม่ชัดเจนใน การแสดง เหตุผลความ น่าเชื่อถือของ ข้อมูล/ หลักฐานต่างๆ	พุดและเขียน ไม่ชัดเจนใน การแสดง เหตุผลความ น่าเชื่อถือของ ข้อมูล/ หลักฐานต่างๆ	พุดได้ดีแต่เขียน ไม่ชัดเจนในการ แสดงเหตุผล ความน่าเชื่อถือ ของข้อมูล/ หลักฐานต่างๆ	พุด/เขียน แสดงเหตุผล ความเป็นไป ได้และความ น่าเชื่อถือของ ข้อมูล/ หลักฐาน ต่างๆ
3) อภิปรายโต้แย้ง ในกลุ่ม/ในชั้นเรียน โดยอ้างอิงเหตุผล และหลักฐาน ข้อเท็จจริง	ไม่ร่วม อภิปรายแต่ ตั้งใจฟัง เพื่อนๆ อภิปราย ไม่ แสดงอาการ เห็นด้วยหรือ โต้แย้ง	ไม่ร่วม อภิปรายแต่ ตั้งใจฟัง เพื่อนๆ อภิปราย แสดง ความเห็นด้วย หรือไม่เห็น ด้วยโดยภาษา กาย	มีส่วนร่วมใน การอภิปราย แต่ออกนอก ประเด็นไปบ้าง	มีส่วนร่วม อภิปรายแต่ไม่ สามารถแสดง เหตุผลสนับสนุน ข้อเสนองของ ตนเองได้	มีส่วนร่วม อภิปราย โต้แย้งใน กลุ่ม/ในชั้น เรียนโดย อ้างอิงเหตุผล และหลักฐาน ข้อเท็จจริงทุก ครั้ง

4) มีทักษะการเขียน การเล่าเรื่องและการนำเสนอ

ประเด็นการสังเกต/ ตรวจสอบ	ระดับคุณภาพ				
	1	2	3	4	5
1) พุด/เขียนได้ตรง ประเด็น	พุด/เขียนไม่ ตรงประเด็นที่ ศึกษา	พุด/เขียนไม่ ครบตาม ประเด็นที่ ศึกษา	พุด/เขียนได้ ตรงประเด็นที่ ศึกษา	พุด/เขียนได้ตรง ประเด็นที่ศึกษา แต่ไม่ชัดเจนบาง ประเด็น	พุด/เขียนได้ ตรงประเด็นที่ ศึกษาชัดเจน ทุกประเด็น
2) พุด/เขียน แยกแยะประเด็นได้ ชัดเจน	ไม่แยก ประเด็น นำเสนอววน	แยกประเด็น ไม่ชัดเจน นำเสนอววน	มีความสับสน เรื่องการแยก ประเด็น เล็กน้อย	แยกประเด็นได้ ชัดเจนแต่ไม่ ครบถ้วน	แยกแยะ ประเด็นได้ ชัดเจนและ ครบถ้วน
3) พุด/เขียนโดย การใช้ภาษาได้ เหมาะสม	ใช้ภาษาไม่ เหมาะสม ปะปนกันทั้ง ภาษาพุดและ ภาษาเขียน	ใช้ภาษาปะปน กันทั้งภาษา พุดและภาษา เขียน สื่อความ ไม่ชัดเจน	ใช้ภาษาปะปน กันทั้งภาษา พุดและภาษา เขียน แต่สื่อ ความได้	ใช้ภาษาได้ ถูกต้อง เหมาะสมแต่ไม่ สละสลวย	ใช้ภาษาได้ ถูกต้อง เหมาะสม สละสลวย
4) เล่าเรื่อง/เขียน การลำดับความคิด เหตุการณ์อย่าง ต่อเนื่อง	ลำดับการเล่า/ เขียนววน ไม่ สื่อความ	ลำดับการเล่า/ เขียนไม่ชัดเจน แต่พอเข้าใจได้	ลำดับการเล่า/ เขียนได้แต่ ขาดความ ต่อเนื่อง	ลำดับการเล่า/ เขียนได้ต่อเนื่อง แต่ขาดความ น่าสนใจ	ลำดับการ เล่า/เขียนได้ ชัดเจน ต่อเนื่อง น่าสนใจ
5) มีเทคนิค/วิธีการ นำเสนอผลงานที่ น่าสนใจ	นำเสนอผล การศึกษาไม่ ต่อเนื่องสับสน	นำเสนอผล การศึกษาไม่ ชัดเจน ติดขัด	นำเสนอผล การศึกษาพอ เข้าใจได้แต่ยัง ไม่ชัดเจน	นำเสนอผล การศึกษาได้ ครบถ้วนแต่ไม่ น่าสนใจ	นำเสนอผล การศึกษาได้ ชัดเจน น่าสนใจ

การแปลผลระดับคุณภาพ

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีคุณภาพอยู่ในระดับ มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีคุณภาพอยู่ในระดับ มาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีคุณภาพอยู่ในระดับ ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีคุณภาพอยู่ในระดับ น้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีคุณภาพอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

แผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 6

รายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 : ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น

เรื่อง โรงสีข้าวและความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น

สาระสำคัญ

เมืองนครสวรรค์ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ เป็นศูนย์กลางการค้าข้าวที่สำคัญของไทย ทั้งยังเป็นแหล่งผลิตข้าวเพื่อการค้าแหล่งใหญ่ในเขตภาคเหนือตอนล่างและบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านอุตสาหกรรมโรงสีข้าวและการผลิตข้าวในระบบอุตสาหกรรม โดยเน้นมุมมองด้านการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับถิ่นฐาน ซึ่งเริ่มตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และโลก ทำให้เข้าใจถึงพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังจากผู้เรียนเรียนเรื่องโรงสีข้าวและความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจถิ่นฐานของตนในฐานะที่เป็นบริบทการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันที่มีสัมพันธ์กันระหว่างชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และโลก

สาระการเรียนรู้

- 1) การสืบค้นประวัติความเป็นมาของอุตสาหกรรมโรงสีข้าวและการผลิตข้าวในระบบอุตสาหกรรม ในเขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ และเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของชุมชน บุคคล และเหตุการณ์สำคัญ
- 2) ขั้นตอนวิธีการทางประวัติศาสตร์และการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน จังหวัด และภูมิภาคที่ผู้เรียนอาศัยอยู่

กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

- 1) การระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย

1.1) การคัดเลือกโรงสีข้าวในชุมชน โดยครูคัดเลือกผู้ประกอบการโรงสีข้าวในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนและมีความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือญาติ มีความผูกพัน และเติบโตมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน อุตสาหกรรมโรงสีข้าวเหล่านี้ดำเนินการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารจำพวก 3 (โรงงานที่การประกอบกิจการออกก่อนมลพิษหรือเหตุเดือดร้อนรำคาญซึ่งทางราชการต้องควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด) ตามกฎกระทรวง แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ โรงสีข้าวขนาดเล็ก มีกำลังการผลิตน้อยกว่า 20 ตันต่อวัน โรงสีข้าวขนาดกลาง กำลังการผลิต 20-100 ตันต่อวัน และโรงสีข้าวขนาดใหญ่ กำลังการผลิตมากกว่า 100 ตันต่อวัน ซึ่งโรงสีข้าวขนาดกลางและขนาดใหญ่จะมีการจ้างพนักงานจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ในเขตอำเภอท่าตะโกและหนองบัว อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาไม่เกิน 20 ปีที่ผ่านมา อุตสาหกรรมโรงสีข้าวขนาดใหญ่ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงกายภาพ สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่น

1.2) ครูให้นักเรียนคู่วิดีทัศน์เกี่ยวกับการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงระหว่างไทยกับอังกฤษในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ และอธิบายถึงความสำคัญของการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและโครงสร้างการผลิตข้าว เช่น การเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นกลไกตลาดและการแข่งขันอย่างเสรี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อบริโภคในระดับครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อการค้าและการส่งออก

1.3) ครูใช้แผนที่ประเทศไทยและแผนที่จังหวัดนครสวรรค์ในปัจจุบันเพื่อให้ นักเรียนมองเห็นภาพพื้นที่การค้าขายข้าวในเขตภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลาง และเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ และเน้นไปที่พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งในสมัยนั้นเรียกว่ามณฑลนครสวรรค์ ซึ่งเป็นแหล่งรวมสินค้าข้าว สินค้าพื้นเมืองต่างๆ และไม่สักจากภาคเหนือ และมีชาวจีนจำนวนมากอพยพเข้ามาขายแรงงานและประกอบการค้า ซึ่งเป็นส่วนสำคัญทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในมณฑลนครสวรรค์และกลายเป็นศูนย์กลางการค้าข้าว ประกอบกับราคาข้าวสูงกว่าบริเวณพื้นที่อื่นๆ ชาวนาส่วนใหญ่จึงนิยมนำข้าวเปลือกส่วนที่เหลือจากการบริโภคมาขายที่ปากน้ำโพ โดยใช้เส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำเป็นหลัก โดยบรรทุกข้าวมาทางเรือล่องมาตามแม่น้ำน่าน (แควใหญ่) เป็นหลัก

1.4) ครูถามนักเรียนว่า มีใครรู้จักตลาดสะพานดำหรือบริเวณตลาดศรีนครในปัจจุบันบ้างเนื่องจากในอดีตพื้นที่ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางการค้าข้าวที่สำคัญ ครูอธิบายเชื่อมโยงให้นักเรียนเห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า

ในอดีตว่า นอกจากบริเวณแควใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าข้าวที่สำคัญ ยังมีศูนย์กลางการค้าข้าวอีก 3 แห่ง คือ ตลาดลาว ตั้งอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง เป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างนครสวรรค์กับหัวเมืองเหนือ เช่น กำแพงเพชร ตาก และเชียงใหม่ ตลาดสะพานดำ ตั้งอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างอำเภอต่างๆ ของนครสวรรค์ เช่น โกรกพระ พยุหะคีรี ชุมแสง และบรรพตพิสัย สินค้าที่นำมาขายมีข้าว สัตว์ป่า และของป่า และตลาดท่าซูด ตั้งอยู่บริเวณริมคลองบางประมง พื้นที่ตำบลท่าซูดเป็นศูนย์กลางการค้าข้าวของนครสวรรค์กับจังหวัดที่อยู่โดยรอบ เช่น พิจิตร กำแพงเพชร ชัยนาท และตาก พ่อค้าชาวจีนจะมารับซื้อข้าวแล้วนำสินค้าล่องลงกรุงเทพฯ ทางแม่น้ำเจ้าพระยา

ชั่วโมงที่ 3

2) การรวบรวมข้อมูลหลักฐาน

ครูแบ่งนักเรียนเป็น 6 กลุ่ม โดยคณะกรรมการจัดกลุ่มตามความเหมาะสมของประเด็นและหัวข้อที่ศึกษาเรื่องอุตสาหกรรมโรงสีข้าวและการผลิตข้าวในระบบอุตสาหกรรมซึ่งแต่ละกลุ่มจะเน้นการศึกษาในเชิงลึกเพียง 1 หัวข้อ จากทั้งหมด 6 หัวข้อที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ศึกษาด้านประวัติศาสตร์ กลุ่มที่ 2 ศึกษาด้านเศรษฐกิจ กลุ่มที่ 3 ศึกษาด้านการเมืองการปกครอง กลุ่มที่ 4 ศึกษาด้านสังคมวัฒนธรรม กลุ่มที่ 5 ศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ กลุ่มที่ 6 ศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยนักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติการศึกษาผ่านกระบวนการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การนำเสนอผลงาน และร่วมกันแสดงบทบาทการพัฒนาชุมชนด้วยความกระตือรือร้นในฐานะที่เป็นพลเมืองของชุมชน

ตัวอย่างประเด็นหรือหัวข้อปัญหาในการวิจัยที่ครูกำหนดให้นักเรียนศึกษาในเชิงลึก ได้แก่

- 1) อุตสาหกรรมโรงสีข้าวของจังหวัดนครสวรรค์นั้นมีพัฒนาการนับตั้งแต่ช่วงเวลาในอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไร
- 2) ในอดีตกระบวนการผลิตข้าวและอุตสาหกรรมโรงสีข้าวในชุมชนต่างๆ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกชุมชนอย่างไร
- 3) กระบวนการเพาะปลูกข้าว การแปรรูปข้าว และอุตสาหกรรมโรงสีข้าวของชุมชนมีผลกระทบหรือทำให้ชุมชนในอดีตเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
- 4) การสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือนอกจากจะช่วยขยายพื้นที่การเพาะปลูกข้าวในบริเวณพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ผลจากการสร้างเส้นทางรถไฟทำให้ชุมชนมีพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

ชั่วโมงที่ 4-5

3) การวิเคราะห์และประเมินค่าข้อมูล

ครูกำหนดให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติการผ่านกระบวนการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นโดยใช้ประเด็นและหัวข้อที่ศึกษาเรื่องอุตสาหกรรมโรงสีข้าวและการผลิตข้าวในระบบอุตสาหกรรมและการเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศและโลกไปพร้อมกัน เนื่องจากว่านักเรียนต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นของชุมชนผ่านอินเทอร์เน็ต รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศออนไลน์เพื่อเป็นพื้นฐานในการรู้จักประวัติศาสตร์ชุมชนก่อนที่จะออกภาคสนามเก็บข้อมูลจริง ถัดมานักเรียนจึงทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในภาคสนามโดยการสัมภาษณ์หรือการสอบถามชาวบ้านในชุมชนอย่างน้อย 3 คน ขอบเขตการศึกษาของนักเรียนจะถูกกำหนดโดยกรอบแนวคิดดังแสดงในตารางที่ 1 ขอบเขตสำหรับการศึกษาตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

ตาราง ขอบเขตสำหรับการศึกษาตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

ประเด็น	ระดับชุมชนท้องถิ่น	ระดับโลก	แนวการปฏิบัติ
การศึกษาด้านประวัติศาสตร์	1) ประวัติศาสตร์ชุมชน อุตสาหกรรมโรงสีข้าวและ การผลิตข้าวในระบบ อุตสาหกรรม แห่งนี้คืออะไร	1) ประวัติศาสตร์ของการ ผลิตข้าว อุตสาหกรรมโรงสี ข้าวและการผลิตข้าวในระบบ อุตสาหกรรมมีความเป็นมา อย่างไร	การเขียนจดหมายถึง บรรณาธิการหนังสือ เพื่อศึกษาข้อมูลสำหรับ การเขียนรายงาน เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ของชุมชนอุตสาหกรรม
	2) อุตสาหกรรมโรงสีข้าวและ การผลิตข้าวในระบบ อุตสาหกรรมเข้ามาสู่พื้นที่ จังหวัดนครสวรรค์และพื้นที่ ใกล้เคียง ครั้งแรกเมื่อใด	2) อุตสาหกรรมประเภทนี้ ได้รับการพัฒนามาอย่างไร	
	3) เพราะเหตุใดจึงเป็นจังหวัด นครสวรรค์ ไม่ใช่เมืองหรือ จังหวัดอื่น	3) เพราะเหตุใดประชาชนจึง ต้องการสินค้าหรือบริการที่ ผลิตและจัดจำหน่ายโดย อุตสาหกรรมนี้	
	4) ปัจจัยใดที่สนับสนุนให้ อุตสาหกรรมประเภทนี้ตั้งมั่น อยู่ได้ในชุมชนแต่ อุตสาหกรรมอื่นๆ ไม่สามารถ อยู่ได้คืออะไร	4) คนกลุ่มใดที่เป็นผู้บริโภค สินค้าหรือบริการที่ผลิตและ จัดจำหน่ายโดยอุตสาหกรรม นี้	
การศึกษาด้านเศรษฐกิจ	1) โรงงานอุตสาหกรรมมี ผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ในชุมชนด้านใดบ้าง	1) โรงงานอุตสาหกรรมมี ผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ระดับโลกด้านใดบ้าง	พัฒนาเครือข่ายสังคม ออนไลน์เพื่อรณรงค์ การสร้างความตระหนัก ในเรื่องผลกระทบที่
	2) อะไรจะเกิดขึ้นในชุมชน หากโรงงานอุตสาหกรรม เหล่านี้ต้องปิดตัวลงหรือ ขยายกิจการเพิ่มเติม	2) สินค้าหรือบริการอะไรของ โรงงานอุตสาหกรรมนี้ที่เป็นที่ ต้องการ และบริษัทจัดการ กับอัตราการบริโภคที่เพิ่มขึ้น นี้ได้อย่างไร	โรงงานมีต่อชุมชนและ โลก
	3) จงบรรยายสภาวะบีบคั้น ทางเศรษฐกิจที่โรงงาน อุตสาหกรรมต้องเผชิญเพื่อให้ อยู่รอดได้ในโลกธุรกิจ	3) จงบรรยายสภาวะบีบคั้น ทางเศรษฐกิจที่โรงงาน อุตสาหกรรมต้องเผชิญ เพื่อให้อยู่รอดได้ในโลกธุรกิจ	

ตาราง (ต่อ)

ประเด็น	ระดับชุมชนท้องถิ่น	ระดับโลก	แนวการปฏิบัติ
การศึกษาด้าน การเมืองการ ปกครอง	1) นโยบายใดในระดับท้องถิ่น	1) นโยบายใดใน	การเขียนจดหมายถึง
	จังหวัด หรือประเทศที่ช่วย	ระดับประเทศและโลกที่ช่วย	สมาชิกองค์กรปกครอง
	สนับสนุนหรือมีผลเสียต่อ	สนับสนุนหรือมีผลเสียต่อ	ท้องถิ่นหรือ
	โรงงานอุตสาหกรรม	โรงงานอุตสาหกรรม	สมาชิกสภาผู้แทน
	2) เพราะเหตุใดนโยบาย	2) เพราะเหตุใดนโยบาย	ราษฎร
เหล่านี้จึงถูกบังคับใช้ในพื้นที่	เหล่านี้จึงถูกบังคับใช้ในพื้นที่	โดยการให้ข้อเสนอแนะ	
3) คนกลุ่มใดหรือใครที่ได้รับ	3) คนกลุ่มใดหรือใครที่ได้รับ	ที่เป็นไปได้แก่รัฐบาล	
ประโยชน์จากนโยบายนี้	ประโยชน์จากนโยบายนี้	เพื่อหาแนวทาง	
4) คนกลุ่มใดหรือใครที่ได้รับ	4) คนกลุ่มใดหรือใครที่ได้รับ	สนับสนุนโรงงาน	
ประโยชน์จากโรงงาน	ประโยชน์จากโรงงาน	อุตสาหกรรมในชุมชน	
อุตสาหกรรม	อุตสาหกรรม		
5) รัฐบาลหรือองค์กรปกครอง	5) องค์กรระหว่างประเทศ		
ท้องถิ่นมีมาตรการอย่างไรใน	และสากลมีมาตรการอย่างไร		
การสนับสนุนช่วยเหลือ	ในการสนับสนุนช่วยเหลือ		
โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้	โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้		
การศึกษาด้าน สังคม วัฒนธรรม	1) เงินรายได้โดยประมาณ	1) เงินรายได้โดยประมาณ	การจัดโครงการรณรงค์
	ของพนักงานอยู่ที่เท่าไร	ของพนักงานในโรงงานอยู่ที่	เพื่อสร้างความตระหนัก
	2) การเข้าทำงานในโรงงาน	เท่าไร	ให้แก่พนักงานในเรื่อง
	อุตสาหกรรมแห่งนี้มีความ	2) การเข้าทำงานในโรงงาน	สิทธิและหน้าที่อันชอบ
ยากง่ายเพียงใด	อุตสาหกรรมแห่งนี้มีความ	ธรรม เช่น ค่าจ้างที่	
3) โอกาสความก้าวหน้าใน	ยากง่ายเพียงใด	เหมาะสม สภาพชีวิต	
การทำงานที่เหล่าพนักงาน	3) โอกาสความก้าวหน้าใน	ความเป็นอยู่ สวัสดิการ	
ได้รับมีมากนักน้อยเพียงไร	การทำงานที่เหล่าพนักงาน	ความก้าวหน้าในอาชีพ	
4) โรงงานอุตสาหกรรมส่งผล	ได้รับมีมากนักน้อยเพียงไร	โครงการนี้สามารถทำ	
ต่อการเปลี่ยนแปลงทาง	4) สภาพและเงื่อนไขการ	ได้ทั้งในระดับท้องถิ่น	
สังคมของชุมชนท้องถิ่นใน	ทำงานในโรงงาน	และระดับโลก	
ด้านใดบ้าง	อุตสาหกรรมของประเทศ		
	ต่างๆ เป็นอย่างไร		

ตาราง (ต่อ)

ประเด็น	ระดับชุมชนท้องถิ่น	ระดับโลก	แนวการปฏิบัติ
การศึกษาด้าน สิ่งแวดล้อม และระบบ นิเวศ	1) สภาพระบบนิเวศและ สิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นมี อะไรที่ได้รับประโยชน์หรือถูก ทำลายจากผลกระทบของ โรงงานอุตสาหกรรม และ เกิดขึ้นอย่างไร 2) โรงงานอุตสาหกรรมมี มาตรการอย่างไรในการลด ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศในชุมชน	1) สภาพระบบนิเวศและ สิ่งแวดล้อมของประเทศและ โลกที่เราอาศัยอยู่มีอะไรที่ ได้รับประโยชน์หรือถูกทำลาย จากผลกระทบของโรงงาน อุตสาหกรรม และเกิดขึ้น อย่างไร 2) โรงงานอุตสาหกรรมมี มาตรการอย่างไรในการลด ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ	การเขียนจดหมายถึง บรรณาธิการของ หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับ ผลกระทบของโรงงาน อุตสาหกรรมที่มีต่อ สิ่งแวดล้อมทั้งในระดับ ท้องถิ่นและระดับโลก รวมถึงการเสนอแนะ วิธีการลดผลกระทบที่มี ต่อสิ่งแวดล้อมและ ระบบนิเวศ
การศึกษาด้าน วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี	1) ความก้าวหน้าด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมี ส่วนช่วยให้โรงงาน อุตสาหกรรมพัฒนาได้ อย่างไร 2) จงบรรยายถึงประเภทของ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ ถูกนำมาใช้ในโรงงาน อุตสาหกรรม 3) อะไรเป็นผลกระทบจาก การพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยี ของโรงงานอุตสาหกรรมแห่ง นี้	1) ความก้าวหน้าด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมี ส่วนช่วยให้โรงงาน อุตสาหกรรมพัฒนาได้ อย่างไร 2) จงบรรยายถึงประเภทของ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ ถูกนำมาใช้ในโรงงาน อุตสาหกรรม 3) โรงงานอุตสาหกรรมใช้ ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อ การสื่อสารและการร่วมมือ กับผู้ผลิตระดับโลกอย่างไร	สมาชิกของกลุ่มทำงาน ร่วมกันสร้างสไลด์หรือ การบันทึกเสียงบน เว็บไซต์เพื่อเสนอความ เชื่อมโยงสัมพันธ์ ระหว่างการใช้ วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีของโรงงาน อุตสาหกรรมในระดับ ท้องถิ่นไปสู่ระดับโลก และอาจนำเข้าสู่ระบบ อินเทอร์เน็ตเพื่อให้ ชุมชนสามารถเข้าไป แลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ อย่างกว้างขวาง

4) การสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น

4.1) ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับข้อมูลที่นักเรียนไปเก็บรวบรวมมา ครูให้นักเรียน
เล่าถึงปัญหาอุปสรรคและความประทับใจในการลงพื้นที่ภาคสนามไปเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2) ครูและนักเรียนร่วมกันตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่นักเรียนได้มาว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่อย่างไร โดยพิจารณาประเด็นด้านแหล่งข้อมูลหรือผู้ที่นักเรียนไปสัมภาษณ์ หนังสือหรือเอกสารวิชาการที่นักเรียนได้ข้อมูลมา และพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือแค่ไหน เพราะอะไร และอย่างไร ให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลลงในตารางเพื่อการตรวจสอบข้อมูลให้ชัดเจน

ตาราง การตรวจสอบความสอดคล้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

คำถาม	ชื่อผู้ให้ข้อมูล อายุ ที่อยู่ อาชีพ และภูมิฐานะ	คำตอบ	สรุป
1)			
2)			

นักเรียนเขียนสรุปข้อค้นพบจากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม

4.3) ครูให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลว่าเพียงพอหรือไม่ ยังขาดประเด็นใด หรือยังมีข้อมูลใดที่ยังไม่สอดคล้องหรือยังขัดแย้งกันเอง หลังจากนั้นนักเรียนร่วมกันวางแผนเก็บข้อมูลเพิ่มเติม และเขียนรายงานให้สมบูรณ์

4.4) ครูถามนักเรียนว่า เพราะอะไรจึงต้องมีการตรวจสอบข้อมูลและให้นักเรียนมีโอกาสตอบโดยอิสระ หลังจากนั้นครูอธิบายเรื่องความสำคัญของการวิพากษ์ข้อมูลและแหล่งข้อมูลว่าจำเป็นต้องมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่นักเรียนเก็บรวบรวมมาก่อนที่จะสังเคราะห์สรุปและเขียนเรียบเรียงเป็นรายงานการศึกษาค้นคว้า ซึ่งวิธีการตรวจสอบโดยทั่วไปจะตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลหลายๆ คน เก็บข้อมูลจากผู้มีความรู้จริงในเรื่องนั้นๆ และทำการเปรียบเทียบความน่าเชื่อถือของข้อมูล เป็นต้น

4.5) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปวิธีการที่นักเรียนไปศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวในท้องถิ่นของตนเอง

1) ระบุประเด็นหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย โดยตั้งคำถามสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่นของตนเองว่าต้องการศึกษาอะไร ช่วงเวลาใด พื้นที่ใด เพราะเหตุใด และศึกษาอย่างไรทั้งนี้กระบวนการเน้นการอภิปรายร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน การจัดลำดับหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัยและการเลือกหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัย

2) การรวบรวมข้อมูลหลักฐาน โดยครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดสมมติฐานตามประเด็นที่กำหนดไว้ ผู้เรียนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น และกำหนดวิธีการศึกษาหลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานขั้นรอง การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นจากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า

3) การวิเคราะห์และประเมินค่าข้อมูล ผู้เรียนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล/หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจากคำบอกเล่า และหลักฐานต่างๆ ร่วมกันวิเคราะห์ และวิพากษ์ข้อมูล/หลักฐานในด้านความน่าเชื่อถือ

4) การสร้างองค์ความรู้จากท้องถิ่น ผู้เรียนนำข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ ที่สืบค้นได้ มาจัดกลุ่มแยกตามประเด็นที่มีความคล้ายคลึงหรือสนับสนุนกันเป็นประเด็นต่างๆ เพื่อเรียบเรียงเป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

5) การสรุปและนำเสนอผลการศึกษา ผู้เรียนนำเสนอผลจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ศึกษา ผ่านการเขียนเป็นรายงาน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานการสืบค้นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บไซต์ หรือด้วยวิธีการอื่นๆ ก็ได้

4.6) ครอบคลุมรายงานและนัดวันส่งงานก่อนการเรียนครั้งต่อไป

ชั่วโมงที่ 6

5) การสรุปและนำเสนอผลการศึกษา

5.1) การนำเสนอผลการวิจัย นักเรียนนำเสนอผลการศึกษาวิจัยของกลุ่มตนเองให้เพื่อนๆ ในชั้นเรียนทราบ โดยที่นักเรียนทุกคนในชั้นสามารถให้ข้อมูลหรือคำแนะนำเพิ่มเติมแก่เพื่อนๆ กลุ่มอื่นได้ เนื่องจากว่าบางหัวข้อหรือประเด็นที่ศึกษาอาจมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกัน ไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกันได้ชัดเจน เช่น การศึกษาด้านประวัติศาสตร์กับการศึกษาด้านสังคมวัฒนธรรม เป็นต้น

5.2) การนำเสนอรายงานในรูปแบบเอกสาร นักเรียนเป็นผู้ใช้ผลการศึกษาวิจัยของตนเอง และผลการศึกษาวิจัยของเพื่อนกลุ่มอื่นๆ โดยนักเรียนลงมือเขียนรายงานเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนและระบบเศรษฐกิจโลก

5.3) การปฏิบัติการในฐานะพลเมืองดีของชุมชน ครูกระตุ้นให้นักเรียนมีบทบาทในฐานะพลเมืองดี โดยที่แต่ละกลุ่มต้องแสดงถึงทักษะและคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีเพื่อเป็นนัยว่าบทเรียนนี้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง ในตารางที่ 1 ขอบเขตสำหรับการศึกษาตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานจะเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติการในฐานะพลเมืองดีของชุมชนให้แก่ครูและนักเรียน

การประเมินผล

สิ่งที่ประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือประเมิน	เกณฑ์การประเมิน
1. อธิบายความสำคัญของอุตสาหกรรมโรงสีข้าวและการผลิตข้าวในระบบอุตสาหกรรม ในเขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ และเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของชุมชน บุคคล และเหตุการณ์สำคัญ	ถามให้ตอบระหว่างเรียน	คำถาม เช่น อุตสาหกรรมโรงสีข้าวของจังหวัดนครสวรรค์นั้นมีพัฒนาการนับตั้งแต่ช่วงเวลาในอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไร	ผู้ถามนักเรียนตอบได้ถูกต้อง 5-6 คน สรุปได้ว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ
2. สามารถร่วมอภิปรายและแสดงเหตุผลในการทำงานกลุ่มได้	1. ตรวจสอบบันทึกการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล 2. สังเกตพฤติกรรมระหว่างการทำใบงาน	1. แบบประเมินรายงานการศึกษาค้นคว้า 2. แบบตรวจสอบรายการพฤติกรรม	1. ผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ขึ้นไป 2. ทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นอย่างน้อย 1 ครั้งระหว่างการทำใบงาน
3. กำหนดปัญหาและศึกษาค้นคว้าหาคำตอบได้	ตรวจรายงานการศึกษาค้นคว้า	แบบประเมินรายงานการศึกษาค้นคว้า	ผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ขึ้นไป

สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้

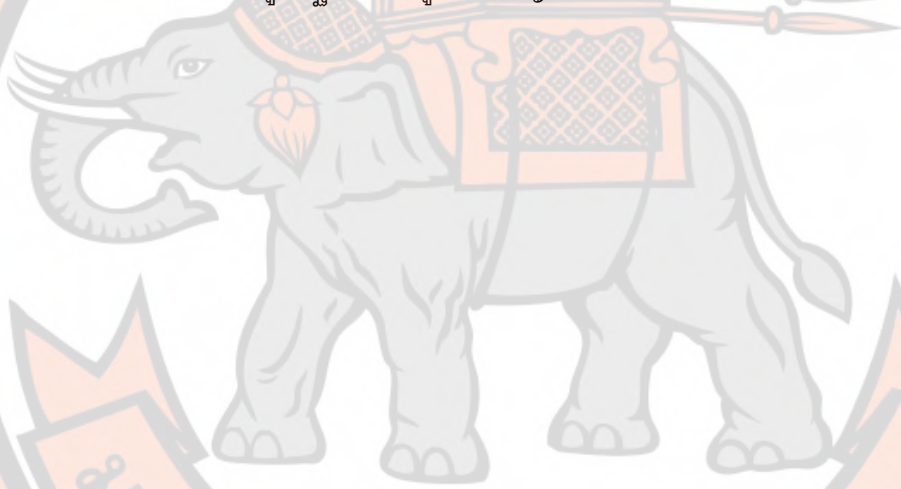
- 1) ผู้รู้ในท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ประกอบการในชุมชน
- 2) สถานที่สำคัญในชุมชน เช่น โรงเรียน วัด สถานเอนามัย โรงพยาบาล ร้านค้า ห้องสมุดประชาชนและศูนย์การศึกษาอกระบบโรงเรียน เป็นต้น
- 3) เอกสารประวัติการก่อตั้งสถานที่ต่างๆ เอกสารของทางราชการ สิ่งพิมพ์เอกชน
- 4) สภาพจริงทางกายภาพของชุมชน

แผนที่เมืองนครสวรรค์

ภาคผนวก ง ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) ผลการพิจารณาความเหมาะสมของแบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน
จำนวน 40 ข้อ โดยผู้เชี่ยวชาญ
- 2) ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดความรู้
ความเข้าใจในถิ่นฐาน จำนวน 20 ข้อ
- 3) การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานทั้งฉบับ
- 4) ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินของแบบประเมิน
ความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐาน โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 2 คน

มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

ตาราง 35 แสดงผลการพิจารณาความเหมาะสมของแบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน
จำนวน 40 ข้อ โดยผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
1	1	1	0	1	0	0.60	ใช้ได้
2	1	1	1	1	0	0.80	ใช้ได้
3	0	1	0	1	1	0.60	ใช้ได้
4	1	0	1	0	1	0.60	ใช้ได้
5	0	1	1	1	0	0.60	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
7	1	1	1	1	0	0.80	ใช้ได้
8	1	0	0	1	1	0.60	ใช้ได้
9	1	1	0	1	1	0.80	ใช้ได้
10	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
11	0	1	1	1	0	0.60	ใช้ได้
12	0	1	1	0	1	0.60	ใช้ได้
13	1	1	0	1	1	0.80	ใช้ได้
14	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
15	0	1	1	1	0	0.60	ใช้ได้
16	1	1	0	1	1	0.80	ใช้ได้
17	0	1	1	1	0	0.60	ใช้ได้
18	1	1	0	1	1	0.80	ใช้ได้
19	0	1	1	1	0	0.60	ใช้ได้
20	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
21	0	1	0	1	1	0.60	ใช้ได้
22	1	1	1	1	0	0.80	ใช้ได้
23	0	1	0	1	1	0.60	ใช้ได้

ตาราง 35 (ต่อ)

ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
24	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
25	1	0	1	1	0	0.60	ใช้ได้
26	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
27	1	0	1	1	0	0.60	ใช้ได้
28	1	0	0	1	1	0.60	ใช้ได้
29	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
30	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
31	0	1	1	1	0	0.60	ใช้ได้
32	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
33	1	1	1	0	1	0.80	ใช้ได้
34	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
35	1	1	1	0	1	0.80	ใช้ได้
36	1	0	1	1	0	0.60	ใช้ได้
37	0	1	1	1	0	0.60	ใช้ได้
38	1	1	1	0	1	0.80	ใช้ได้
39	1	1	0	1	1	0.80	ใช้ได้
40	0	1	1	1	0	0.60	ใช้ได้

ตาราง 36 แสดงค่าความยากง่าย (P) ค่าอำนาจจำแนก (B) ของแบบวัดความรู้
ความเข้าใจในถิ่นฐานจำนวน 20 ข้อ

ข้อที่	P	B
1	0.63	0.37
2	0.47	0.53
3	0.30	0.70
4	0.63	0.37
5	0.77	0.23
6	0.40	0.60
7	0.20	0.90
8	0.53	0.47
9	0.80	0.23
10	0.80	0.22
11	0.60	0.40
12	0.56	0.25
13	0.80	0.21
14	0.27	0.73
15	0.56	0.24
16	0.67	0.23
17	0.37	0.26
18	0.40	0.25
19	0.60	0.44
20	0.50	0.38

ตาราง 37 แสดงการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ
 ในถิ่นฐาน จำนวน 20 ข้อ

คนที่	X	X ²	(X-C)	(X-C) ²
1	15	225	8	64
2	13	169	6	36
3	11	121	4	16
4	12	144	5	25
5	14	196	7	49
6	11	121	4	16
7	10	100	3	9
8	15	225	8	64
9	16	256	9	81
10	13	169	6	36
11	14	196	7	49
12	15	225	8	64
13	16	256	9	81
14	17	289	10	100
15	15	225	8	64
16	14	196	7	49
17	13	169	6	36
18	11	121	4	16
19	12	144	5	25
20	15	225	8	64
รวม	272	3,772	132	944

การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน

$$\begin{aligned}
 r_{cc} &= 1 - \frac{k \sum X - \sum X^2}{(k-1) \sum (X-c)^2} \\
 &= 1 - \frac{20(272) - 3,772}{(20-1)(944)} \\
 &= 1 - 0.09 \\
 &= 0.91
 \end{aligned}$$

แบบวัดความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.91

ตาราง 38 แสดงผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินของแบบประเมิน
ความสามารถด้านการรู้พื้นฐานของนักเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 2 คน

แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวนเกณฑ์ที่ไม่ตรงกัน/ เกณฑ์ทั้งหมด	จำนวนความคลาด เคลื่อนที่พบ	จำนวนเกณฑ์ที่ ประเมินทั้งหมด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1	0/7	0	7
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2	4/7	3	7
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3	6/7	1	7
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4	5/7	2	7
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5	0/7	0	7
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6	5/7	2	7
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7	0/7	0	7
รวม		8	49
Error Coefficient = ความคลาดเคลื่อนรวม X 100 จำนวนเกณฑ์ที่ประเมินทั้งหมด		ค่าความ คลาดเคลื่อน	16.32
Reliability Coefficient = 100 – ค่าความคลาดเคลื่อน		ค่าความเชื่อถือได้	83.68
		ระดับที่ยอมรับได้	80

ประวัติผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยพระปริยัติ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล	ออมสิน จตุพร
ที่อยู่ปัจจุบัน	17/1 หมู่ 4 ตำบลบางประมุง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ 60170
ที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรพตานุสรณ์) หมู่ 11 ตำบลหัวดง อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ 60230
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ครู
ประสบการณ์การทำงาน	
พ.ศ. 2558	ครู คศ.2 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรพตานุสรณ์)
พ.ศ. 2555	ครู คศ.1 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรพตานุสรณ์)
พ.ศ. 2552	ครูผู้ช่วย โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรพตานุสรณ์)
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2560	Visiting Scholar in Curriculum Studies Program, Department of Curriculum and Instruction, School of Education, Indiana University, Bloomington, USA. (ภายใต้การสนับสนุนทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาระดับ ปริญญาเอกในโครงการ Junior Research Scholarship: JRS โดยมูลนิธิการศึกษาไทย-อเมริกัน: Fulbright Thailand)
พ.ศ. 2555	ค.ม. (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
พ.ศ. 2552	ค.บ. (มัธยมศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย